

Latvijas Republikas
Ekonomikas ministrija

ZIŅOJUMS

PAR LATVIJAS TAUTSAIMNIECĪBAS ATTĪSTĪBU

Rīga, 2013. gada decembris

Latvijas Republikas Ekonomikas ministrija

**ZIŅOJUMS
PAR LATVIJAS TAUTSAIMNIECĪBAS
ATTĪSTĪBU**

**RĪGA
2013. GADA DECEMBRIS**

Ja Jums ir komentāri, jautājumi vai ierosinājumi, lūdzam tos adresēt:

Latvijas Republikas Ekonomikas ministrijai
Brīvības ielā 55, Rīga, LV-1519

Tālrunis 371-67013293
Fakss 371-67280882
E-pasts: macro@em.gov.lv
Interneta vietne: <http://www.em.gov.lv>

Ziņojumu sagatavojuši: O.Barānovs (Ziņojuma apkopošana, 1., 4.1.1.), I.Skrībāne (2., 3.1.3., 4.3.), E.Gergelevičs (2., 3.1.4.), L.Stelmaka (3.1.1., 3.1.2, 4.1.2., 4.1.3., 5.2.), J.Salmiņš (3.2.1., 3.2.2., 3.3.), G.Piņķe (3.3.), V.Skuja (4.4.), I.Šnīdere (4.2.), N.Ozols (5.1., 5.3.), J.Ušpelis (5.4.), R.Rimša (6.1.1.), Č.Gržibovskis (6.1.2.), A.Jansons (6.2.1.), D.Klīnsone, L.Stauvere (6.2.2.), G.Jaunbērziņa-Beitika (6.2.3.), I.Beināre, K.Soms (6.3.), R.Šņuka (6.4.), M.Auders, R.Špade (6.5.), I.Jankava, I.Šīrava (6.6), I.Lore (6.7., 6.8.), A.Krūze (6.8., 6.12.), M.Jansons (6.9.), L.Neiders, (6.10.), M.Stenders (6.11.), L.Zemīte, I.Žunde (6.13.), J.Maurāns, B.Mistre, I.Pilmanis (6.14.), L.Dreija (6.15., 6.16.), D.Freimane (6.17.).

Pamatā skaitliskā informācija un dati, izņemot īpaši norādītos gadījumos, ir saņemti no Latvijas Republikas Centrālās statistikas pārvaldes. Eiropas Savienības dati tiek iņemti no *Eurostat* datu bāzes. Latvijas Bankas un Finanšu un kapitāla tirgus komisijas dati ir izmantoti Latvijas maksājumu bilances, banku un monetāro rādītāju raksturojumā. Valsts kases dati ir izmantoti valsts finanšu rādītāju raksturojumā.

ISSN 1407-4095

© Latvijas Republikas Ekonomikas ministrija, 2013

Pārpālečanas un citēšanas gadījumā atsauce ir obligāta.

Godātais lasītāji!

Jūsu vērtējumam nododam kārtējo Ekonomikas ministrijas speciālistu sagatavoto Ziņojumu par Latvijas tautsaimniecības attīstību. Pirmais Ziņojums tika izdots 1994. gada septembrī, nākamie kopš 1995. gada – tradicionāli divreiz gadā jūnijā un decembrī. Tāpat kā iepriekšējos Ziņojumos arī šajā tiek vērtēta situācija ekonomikā, kā arī prognozētas ekonomikas attīstības perspektīvas.

Latvijas ekonomika pēckrīzes periodā turpina sekmīgi attīstīties. 2012. gadā IKP pieauga par 5,2%, bet 2013. gadā, pēc Ekonomikas ministrijas aplēsēm, IKP pieaugums varētu sasnietg pat 4,5%. Latvijas ekonomika trīs gadus ir piedzīvojis izaugsmi, kas ir ne tikai starp straujākajām Eiropas Savienībā, bet arī ilgtspējīgāk un produktīvāk par iepriekš pieredzēto. Preču un pakalpojumu eksporta apjomī ir sasniegusi vēsturiski augstāko līmeni, kopējam eksportam par gandrīz 20% pārsniedzot pirmskrīzes perioda augstāko punktu.

Arī turpmākā Latvijas ekonomikas izaugsme būs cieši saistīta ar eksporta iespējām un situāciju ārējos tirgos. Pakāpeniski stabilizējoties ekonomiskajai situācijai Eiropā, sagaidāms, ka 2014. gadā Latvijas eksporta iespējas uzlabosies un ekonomikas izaugsme varētu sasnietg 4,5%. Vienlaikus jāņem vērā, ka krīzes gados uz darbaspēka izmaksu samazināšanas rēķina iegūtās konkurētspējas priekšrocības pakāpeniski tiek zaudētas, un, lai nākotnē spētu palielināt ražošanas un eksporta apjomus, būtiska loma būs ne tikai pieprasījuma kāpumam noīeta tirgos, bet arī spējai kāpināt produktivitāti. Tieši produktivitātes kāpums ir viens no lielākajiem izaicinājumiem, jo no tā lielā mērā būs atkarīgs arī atalgojuma pieaugums.

Latvijas ekonomikas ilgtspējīgai attīstībai nepieciešams veicināt ekonomikas strukturālās izmaiņas par labu preču un pakalpojumu ar augstāku pievienoto vērtību ražošanai, t.sk. rūpniecības lomas palielināšanai, rūpniecības un pakalpojumu modernizācijai un eksporta sarežģītības attīstībai. 2013. gada 28. maijā MK apstiprinātā *Nacionālā industriāla politika* (NIP) tam ieliek pamatus, virzot pārnozaru izmaiņas ne vien uzņēmējdarbības vidē, bet arī izglītības sistēmā un reģionālajā investīciju politikā, lai mērķtiecīgi mainītu ekonomikas modeli no zema ienesīguma produktiem un pakalpojumiem, ko saražo lēts darbaspēks, uz augsti produktīvu un konkurētspējīgu ekonomiku, kas var atļauties maksāt labas algas darbiniekim.

Pēdējo divu gadu laikā vairāk nekā 140 milj. eiro no ES struktūrfondiem ir izmaksāti uzņēmumiem, lai tie varētu modernizēties un celt konkurētspēju. Vismaz tikpat lieli līdzekļi šajā periodā vēl ir pieejami uzņēmumu atbalstam. Piemēram, augstas pievienotās vērtības projektiem pieejami 90 milj. eiro, tādēļ aicinu-

uzņēmumus aktīvi pieteikties atbalstam un vairot savu konkurētspēju. Nākamajā ES fondu periodā NIP ietvaros uzņēmumu attīstībai Ekonomikas ministrijas aktivitātēs vien būs pieejami aptuveni 800 milj. eiro, kas ir mērķtiecīgi jāinvestē Latvijas ekonomikas modernizācijā un industrializācijā, nevis vienkārši jāapgūst.

Vienlaikus, lai Latvijas ekonomikā turpinātos pozitīvās pārmaiņas un „ekonomikas izrāviens” varētu īstenoties praksē, valdībai ir jāizmanto nodokļu politikas stimuli, lai komersanti investētu jaunu, ienesīgāku produktu un pakalpojumu izstrādē. Šajā ziņā Ekonomikas ministrijas un uzņēmēju organizāciju darbs vismaz gada garumā ir vainagojies ar rezultātiem, un MK 2013. gadā atbalstīja Ekonomikas ministrijas rosinātos grozījumus *Uzņēmumu ienakuma nodokļa* (UIN) likumā, lai motivētu uzņēmumus veikt investīcijas pētniecībā un attīstībā, attīstot tehnoloģijas un jaunu produktu ražošanu. UIN atlaides būs pieejamas jau no 2014. gada vidus. Bez ieguldījumiem pētniecībā un attīstībā, bez jauniem, ienesīgākiem produktiem un tehnoloģijām sasnietg attīstīto valstu līmeni nebūs iespējams. Tāpat ir gandarījums, ka pēc smagajām diskusijām ar Finanšu ministriju ir izdevies rast risinājumu, lai pagarinātu jau esošās UIN atlaides par jaunām ražošanas tehnoloģiskajām iekārtām vismaz līdz 2020. gadam, kā arī ir saglabāti UIN atvieglojumi lielajiem investīciju projektiem virs 10 milj. eiro.

Šogad valdība atbalstīja Ekonomikas ministrijas izstrādāto informatīvo ziņojumu *Latvijas Enerģētikas ilgtermiņa stratēģija 2030 – konkurētspējīga enerģētika sabiedrībai*, kas ir pirmais šāda līmena enerģētikas nozares stratēģiskais dokuments Latvijā. *Stratēģijas 2030* virsmērķis ir veicināt ekonomikas konkurētspēju, veidojot sabalansētu, efektīvu, ekonomiski, sociāli un ekoloģiski pamatotu, uz tirgus principiem balstītu enerģētikas politiku. Pirmo reizi mums ir ilgtermiņa plānošanas dokuments enerģētikas politikā, kas iezīmē mūsu stratēģiju, mērķus un to sasniegšanas virzienus.

Tāpat enerģētikas politikā būtisku progresu esam panākuši attiecībā uz dabasgāzes tirgus liberalizāciju, lai pārskatāmā termiņā novērstu Latvijas atkarību no viena dabasgāzes piegādes avota. Līdz Saeimai nonākuši grozījumi *Enerģētikas likumā*, lai īstenotu dabasgāzes tirgus liberalizācijas pirmo posmu, ieviešot Trešās Enerģētikas paketes Direktīvas prasības un nodrošinot trešo pušu piekļuvi Latvijas gāzes sistēmai. Tāpat MK ir iepazinies ar sākotnējo izvērtējumu par tirgus liberalizācijas otrā posma modeļiem, sagatavošanās termiņiem, kā arī nepieciešamajām izmaiņām likumdošanā, lai Latvijā savlaicīgi ieviestu Trešās Enerģētikas paketes Direktīvas prasības un tiku pilnībā liberalizēts gāzes tirgus.

Diemžel 2013. gads Latvijas vēsturē paliks ar neizdzēšamu traģēdiju, kas prasījusi nepiedodami daudz nevainīgu cilvēku dzīvību. Nepielaut šādu gadījumu atkārtošanos ir mūsu visu kopīgs uzdevums. Tieši tāpēc mums ir jāpanāk, ka netiek atliktas reformas būvniecības nozarē un jaunais *Būvniecības likums* stājas spēkā. Par jauno *Būvniecības likumu* Saeimā diskusijas ilga vismaz piecus gadus, un tas beidzot tika pieņemts 2013. gada 1. jūlijā. Nozari sagaida būtiskas un apjomīgas izmaiņas, kuru mērķis ir celt būvniecības kvalitāti un panākt, ka speciālistu būvētās ēkas ir drošas cilvēkiem ne tikai uz papīra un dokumentos, bet arī dzīvē. Ipaša vērība un ievērojami stingrākas prasības ir izvirzītas tieši sabiedriski nozīmīgo ēku projektesanā un būvniecībā. Savukārt, ja būvniecības procesā ir pārkāpumi, tad beidzot ir arī skaidra katras iesaistītā atbildība, tostarp arī finansiālā. Zolitūdes traģēdija notika vecā būvniecības regulējuma darbības laikā un mēs nedrīkstam pieļaut, ka nozare ilgstoši turpina darboties pēc vecajiem noteikumiem. Lai jaunais *Būvniecības likums* varētu stāties spēkā, Ekonomikas ministrija ir sagatavojuusi MK noteikumus, kas paredz apjomīgas izmaiņas būvniecības regulējumā, lai stiprinātu kvalitātes, drošības un atbildības prasības nozarē. Salīdzinājumā ar spēkā esošo regulējumu izstrādātajos un saskaņošanai nodotajos MK noteikumos tiek būtiski pastiprinātas būvniecības kvalitātes un drošības prasības, paredzot gan augstākas profesionālās prasības speciālistiem, gan jaunu sistēmu speciālistu sertifikāciju un atbildību.

Viens no būtiskākiem mērķiem 2013. gadā bija valsts un pašvaldību uzņēmumu pārvaldības reforma, lai Latvijā beidzot izveidotu kvalitatīvu un profesionālu šo uzņēmumu pārvaldību, ievērojot starptautiski atzītus labas korporatīvās pārvaldības principus, kā arī veicinot publisko personu komercdarbības nosacījumu ievērošanu. Saeima 19. septembrī konceptuāli pirmajā lasījumā atbalstīja jauno *Publisko personu kapitālsabiedrību un kapitāla daļu pārvaldības likuma* projektu, kas paredz noteikt, kā turpmāk publiskai personai būs jāpārvalda savas kapitāla daļas un kapitālsabiedrības. Jauns likums izstrādāts, lai ieviestu vienotus pārvaldības standartus, caurskatāmību valsts un pašvaldību kapitālsabiedrību pārvaldībā, tādējādi uzlabojot šo uzņēmumu kopējo atdevi gan valsts un pašvaldību budžetiem, gan arī ekonomikai kopumā.

Tāpat 2013. gadā sekmīgi sākta *Reemigrācijas atbalsta plāna* izpilde, kura mērķis ir sniegt koordinētu un kvalitatīvu valsts un pašvaldības institūciju atbalstu tiem tautiešiem, kuri ir pieņēmuši lēmumu atgriezties Latvijā. Visām institūcijām darāmā vēl ir daudz, bet pamati ir ielikti, lai valsts būtu gatava strādāt un sniegt praktisku palīdzību emigrējušajiem iedzīvotājiem un viņu ģimenēm, kas vēlas atgriezties, redz tam iespējas un ir gatavi to darīt. Diasporas organizācijām, bērnu nometnēm, latviešu valodas apguvei u.c. pasākumiem

šā gada budžetā papildu piešķirti aptuveni 140 tūkst. latu.

Jaunākajā Pasaules Bankas *Doing Business 2014* pētījumā 189 valstu konkurencē Latvija ierindota augstajā 24. vietā, kas ir par pozīciju augstāk nekā iepriekšējā pētījumā. Uzņēmējiem labvēligas vides novērtējumā Latvija atrodas 9. vietā ES dalībvalstu vidū. Pasaules Banka ir atzinusi Latviju kā vienu no TOP 30 līderēm, kas pēdējo divu gadu laikā ir veikušas nozīmīgas reformas uzņēmējdarbības uzlabošanai vairāk nekā trīs jomās.

Latvija ir uzlabojusi savu sniegumu uzņēmējdarbības uzsākšanā, būvatļauju saņemšanas procedūrās, kredītu pieejamības un pārrobežu tirdzniecības kritērijos. Tomēr, lai straujāk uzlabotu Latvijas uzņēmējdarbības vides kvalitāti, svarīgi ir turpināt reformu procesu tieslietu sistēmā, īpaši komercstrīdu izskatīšanā un maksātnespējas procesa vienkāršošanā. Tāpat straujāk jāsamazina birokrātiskais slogs nodokļu administrēšanā, samazinot procedūru skaitu un to veikšanai nepieciešamo laiku. No reformu īstenošanas kvalitātes un ātruma būs atkarīga turpmāka Latvijas uzņēmējdarbības vides un ekonomikas konkurētspēja.

Lai sasniegtu izvirzītos mērķus, turpināsies aktīvs dialogs ar uzņēmējiem un viņus pārstāvošajām nevalstiskajām organizācijām.

Šajā Ziņojumā ir informācija par nozīmīgākajiem ekonomiskajiem un sociālajiem rādītājiem, nozaru attīstību un arējo ekonomisko vidi, valdības ekonomisko politiku izaugsmes un nodarbinātības veicināšanai, kā arī politikas īstenošanas galvenajiem instrumentiem, tajā skaitā ES fondu izmantošanu. Ziņojuma nobeigumā sniegtas arī rekomendācijas valsts ekonomiskās politikas pilnveidošanai.

Ne visus Ziņojumā aplūkotos jautājumus ir vērtējis MK, tāpēc daudzi spriedumi par valsts ekonomisko attīstību un priekšlikumi par turpmāko rīcību atspoguļo tikai Ekonomikas ministrijas speciālistu viedokli.

Ceru, ka Ziņojums noderēs ekonomistiem, uzņēmējiem, visiem, kurus interesē Latvijas ekonomikas attīstības gaita, problēmas un perspektīvas, un rosinās valsts institūciju, dažādu organizāciju un interešu grupu pārstāvju un citu interesentu domu apmaiņu.

Pateicos Ziņojuma autoriem par veikumu!
2013. gada decembris

Daniels Pavļuts,
ekonomikas ministrs

SATURA RĀDĪTĀJS

Saīsinājumi, mērvienības un nosacītie apzīmējumi	7
1. Ekonomiskais stāvoklis: īss kopsavilkums	9
2. Ārējā ekonomiskā vide	13
3. Izaugsme	16
3.1. Iekšzemes kopprodukta dinamika un kopējais pieprasījums	16
3.1.1. Attīstības tendences	16
3.1.2. Privātais un valsts patēriņš	17
3.1.3. Investīcijas	19
3.1.4. Eksports un imports	22
3.2. Nozaru ieguldījums	28
3.2.1. Tautsaimniecības struktūra un nozaru attīstības tendences	28
3.2.2. Apstrādes rūpniecība	32
3.3. Prognozes	45
4. Makroekonomiskā attīstība	48
4.1. Valsts finances	48
4.1.1. Fiskālā politika un valsts parāds	48
4.1.2. Budžeta ieņēmumi	51
4.1.3. Budžeta izdevumi	56
4.2. Cenas	58
4.2.1. Patēriņa cenas	58
4.2.2. Ražotāju cenas	61
4.2.3. Ārējās tirdzniecības vienības vērtības indeksi	63
4.3. Maksājumu bilance	64
4.3.1. Tekošais konts	64
4.3.2. Finanšu plūsmas	65
4.3.3. Ārvalstu tiešās investīcijas	67
4.4. Finanšu un kapitāla tirgi	72
4.4.1. Monetārā politika un valūtas maiņas kurss	72
4.4.2. Tirgus struktūra un attīstība	73
4.4.3. Aktīvi, noguldījumi un kredīti	74

5. Darba tirgus	79
5.1. Nodarbinātība un bezdarbs	79
5.2. Darbaspēka izmaksas un produktivitāte	82
5.3. Darba tirgus prognozes	84
5.4. Nodarbinātības politika	85
6. Ekonomiskā politika un struktūrpolitikas prioritātes	91
6.1. „Eiropa 2020” stratēģija un Latvijas nacionālā reformu programma	91
6.1.1. „Eiropa 2020” stratēģija un tās virzība	91
6.1.2. Latvijas nacionālā reformu programma „Eiropa 2020” stratēģijas īstenošanai	93
6.2. Latvijas iekļaušanās ES ekonomiskajā un struktūrpolitikā	95
6.2.1. Eiropas Savienības struktūrfondu un Kohēzijas fonda izmantošana	95
6.2.2. Ārējās tirdzniecības politika	100
6.2.3. Eiropas Savienības iekšējais tirgus	105
6.3. Industriālā politika	107
6.4. Enerģētikas politika	108
6.5. Būvniecības un mājokļu politika	117
6.6. Tūrisma politika	120
6.7. Uzņēmējdarbības vides uzlabošana	122
6.8. Mazie un vidējie komersanti	124
6.9. Inovācija un jaunās tehnoloģijas	131
6.10. Informācijas sabiedrība	136
6.11. Konkurences politika	140
6.12. Eksporta veicināšanas un ārvalstu investīciju piesaistes politika	142
6.13. Patērētāju tiesību aizsardzība un tirgus uzraudzība	146
6.14. Kvalitātes nodrošināšana	149
6.14.1. Kvalitātes struktūrpolitika	149
6.14.2. Akreditācija, standartizācija, metroloģija	149
6.15. Privatizācija	151
6.16. Publisko personu komercdarbības un kapitāla daļu pārvaldības reforma	157
6.17. Tautsaimniecības padome	160
7. Rekomendācijas	163

SAĪSINĀJUMI, MĒRVIENĪBAS UN NOSACĪTIE APZĪMĒJUMI

Saīsinājumi

AS	akciju sabiedrība	LATAK	Latvijas Nacionālais akreditācijas birojs
AES	atomelektrostacija	LGA	Latvijas Garantiju aģentūra
ASV	Amerikas Savienotās Valstis	LIAA	Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra
ĀTI	ārvalstu tiešās investīcijas	LVS	Latvijas Standarts
BTL	Brīvās tirdzniecības līgums	MK	Ministru kabinets
CIF	preces cena, kuru veido preces vērtība, ieskaitot transporta un apdrošināšanas izmaksas līdz importētājvalsts robežai	MVK	mazie un vidējie komersanti
CSP	Centrālā statistikas pārvalde	MVU	mazie un vidējie uzņēmēji
CZK	Centrālā zemes komisija	NVA	Nodarbinātības valsts aģentūra
DP	darbības programma	NVS	Neatkarīgo Valstu Sadraudzība
ECC	Eiropas Patēriņu informēšanas centrs	PCI	patēriņa cenu indekss
EK	Eiropas Komisija	PJ	petadžouls
ELVGF	Eiropas Lauksaimniecības virzības un garantiju fonds	PTAC	Patēriņu tiesību aizsardzības centrs
ERAF	Eiropas Reģionālais attīstības fonds	PTO	Pasaules Tirdzniecības organizācija
ES	Eiropas Savienība	SIA	sabiedrība ar ierobežotu atbildību
ES-15	Eiropas Savienības dalībvalstis pirms 2004. gada 1. maija paplašināšanās	SOLVIT	Eiropas Savienības koordinācijas centru tīkls iekšējā tirgus problēmu risināšanai
ES-27	Eiropas Savienības dalībvalstis pēc 2007. gada 1. janvāra paplašināšanās	SVF	Starptautiskais Valūtas fonds
ESF	Eiropas Sociālais fonds	SVK	Starpvaldību komisija
FOB	preces cena, kuru veido preces vērtība, ieskaitot transporta un apdrošināšanas izmaksas līdz eksportētājvalsts robežai	TAI	tirdzniecības aizsardzības instrumenti
HES	hidroelektrostacija	TAVA	Tūrisma attīstības valsts aģentūra
IKP	iekšzemes kopprodukts	TEC	termoelektrocentrāle
IKT	informācijas un komunikāciju tehnoloģijas	TSP	Ekonomikas ministrijas Tautsaimniecības padome
KF	Kohēzijas fonds	TWh	teravatstunda
KP	Konkurences padome	VID	Valsts ieņēmumu dienests
		VSS	Valsts sekretāru sanāksme
		ZVFI	Zivsaimniecības vadības finansēšanas instruments

Valstu saīsinājumi

AT	Austrija	IE	Īrija
BE	Belgija	IT	Itālija
BG	Bulgārija	LT	Lietuva
CR	Horvātija	LU	Luksemburga
CZ	Čehija	LV	Latvija
CY	Kipra	MT	Malta
DE	Vācija	NL	Nīderlande
DK	Dānija	PL	Polija
EE	Igaunija	PT	Portugāle
EL	Grieķija	RO	Rumānija
ES	Spānija	SE	Zviedrija
EU	Eiropas Savienība	SI	Slovēnija
FI	Somija	SK	Slovākija
FR	Francija	UK	Lielbritānija
HU	Ungārija		

1. EKONOMISKAIS STĀVOKLIS: ĪSS KOPSAVILKUMS

No 2005. gada līdz 2007. gadam apjomīga ārējā kapitāla ieplūde stimulēja būtisku privātā patēriņa un investīciju pieaugumu Latvijā. IKP vidējie gada pieauguma tempi bija 10,3%, kas bija vieni no straujākajiem ES. 2008. gadā un 2009. gadā, globālās finanšu krīzes ietekmē apstājoties ārējā kapitāla ieplūdei, iestājās recesija. Krīzes laikā IKP samazinājās par $\frac{1}{4}$ daļu, ārējais parāds gandrīz dubultojās, nodarbināto skaits samazinājās par 16%, strādājošo reālā darba samaksa – par 12 procentiem.

Kopš 2009. gada beigām ekonomiskā lejupslīde Latvijā ir apturēta, un ir atsākusies izaugsme. 2011. gadā un 2012. gadā IKP pieauga par

vairāk nekā 5%. Par spīti saspringtajai ekonomiskajai situācijai ārējā vidē Latvijas tautsaimniecības izaugsme turpinājās arī 2013. gadā. Pretstatā iepriekšējiem gadiem 2013. gadā lielāks devums izaugsmē bija iekšzemes pieprasījumam. 2013. gada trīs ceturkšņos IKP par 4,2% pārsniedza 2012. gada atbilstošā perioda līmeni. Lai arī pēdējos gados Latvijas ekonomikā atkal ir vērojama straujākā izaugsme ES, tomēr IKP vēl ir par gandrīz 10% mazāks nekā bija pirms krīzes – 2007. gada beigās.

Ekonomikas ministrija prognozē, ka kopumā **2013. gadā Latvijas ekonomikas izaugsme varētu sasniegt 4,5 procentus.**

1.1. tabula

Latvija: ekonomiskās attīstības pamatrādītāji

	2008	2009	2010	2011	2012	2013n	2014p
(pieaugums pret iepriekšējo gadu, procentos)							
Iekšzemes kopprodukts	-2,8	-17,7	-1,3	5,3	5,2	4,5	4,5
Privātais patēriņš	-5,8	-22,6	2,3	4,8	5,8	5,9	4,8
Valsts patēriņš	1,6	-9,4	-7,9	1,1	-0,2	3,1	3,0
Kopējā pamatkapitāla veidošana	-13,8	-37,4	-18,1	27,9	8,7	1,1	3,1
Eksports	2,4	-13,1	12,5	12,4	9,4	1,0	3,0
Imports	-10,2	-31,7	11,8	22,3	4,5	-0,9	3,1
Patēriņa cenas	15,4	3,5	-1,1	4,4	2,3	0,0	2,0
(procentos pret iekšzemes kopproduktu, ja nav norādīts citādi)							
Vispārējās valdības sektora bilance	-4,2	-9,7	-8,1	-3,6	-1,4	-1,3	-0,9
Vispārējās valdības parāds	19,8	36,9	44,4	41,9	40,6	38,0	40,0
Eksporta-importa saldo	-13,6	-1,5	-1,4	-4,8	-3,9	-2,3	-2,6
Nodarbināto skaita izmaiņas (15-74 gadi, % pret iepriekšējo gadu)	-0,2	-13,9	-6,4	1,3	1,6	2,4	2,0
Bezdarba līmenis (darba meklētāju īpatsvars % no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem, 15-74 gadi)	7,7	17,5	19,5	16,2	15,0	12,0	9,6

n – novērtējums; p – prognoze

Kopš 2010. gada Latvijas preču un pakalpojumu eksports ir audzis ļoti strauji un ir galvenais tautsaimniecības attīstības dzinulis. Eksporta apjomīgā ūdenskrāpī jau par 20% pārsniedz pirmskrīzes līmeni. 2013. gadā saistībā ar zemo pieprasījumu ārējos tirgos eksporta pieaugums ir kļuvis mērenāks – eksporta apjomīgās trīs ceturkšņos bija vien par 1,4% lielāki nekā pirms gada. 2013. gadā kopējo preču eksporta attīstību pozitīvi ietekmēja lielākoties mašīnbūves produkcijas, koksnes un tās izstrādājumu,

kā arī lauksaimniecības un pārtikas produktu eksporta apjomu pieaugumi. Saistībā ar AS „Liepājas metalurgs” darbības apturēšanu ievērojami samazinājās metālu un to izstrādājumu eksports.

Eksporta turpmākās attīstības iespējas ietekmēs ne tikai ārējā pieprasījuma izmaiņas, bet arī Latvijas ražotāju konkurētspēja. Jāņem vērā, ka līdz šim Latvijas konkurētspējas uzlabošanos pamatā noteica darbaspēka izmaksu samazināšana, bet turpmāk izšķiroša loma būs spējai palielināt produktivitāti.

Krīzes laikā, samazinoties iekšējam pieprasījumam, importa apjomī strauji saruka. Pēdējos gados pakāpeniski palielinoties ekonomiskajām aktivitātēm iekšējā tirgū, arī pieprasījums pēc importa pakāpeniski aug. Tomēr 2013. gadā importa dinamika ir mērena. 2013. gada trīs ceturkšņos, salīdzinot ar 2012. gada attiecīgo periodu, imports samazinājās par 1,2%. To lielā mērā ietekmēja samazinājums atsevišķās preču grupās, tādās kā minerālie produkti un transportlīdzekļi, kā arī pakalpojumu importa apjomu kritums. Preču un pakalpojumu ārējās tirdzniecības bilances deficitis 2013. gada trīs ceturkšņos bija 2,5% līmenī no IKP, t.i., gandrīz divas reizes zemākā līmenī nekā gadu iepriekš. Eksporta-importa saldo uzlabošanās pozitīvi ietekmēja maksājumu bilances tekošā konta stāvokli. Tekošā konta deficitis 2013. gada trīs ceturkšņos bija 1,4% līmenī no IKP, kas ir krietni zemāks nekā pirmskrīzes gados. Jāatzīmē, ka **zems tekošā konta deficitis Latvijā saglabājās jau kopš 2010. gada**, kas liecina par Latvijas ekonomikas ārējo sabalansētību.

Pozitīvas tendences vērojamas iekšējā tirgū. Nodarbinātības palielinājums un pakāpenisks darba samaksas kāpums sekmē privātā patēriņa pieaugumu. 2013. gada trīs ceturkšņos privātais patēriņš bija par 5,7% lielāks nekā attiecīgajā periodā pirms gada. Tomēr kopumā privātais patēriņš gandrīz par 12,5% atpaliek no 2007. gada 4. ceturkšņa līmeņa, kad aizsakās tā samazinājums.

Uzlabojoties situācijai budžetā, ir atsācis pieaugt arī valsts patēriņš. 2013. gada trīs ceturkšņos valsts patēriņš bija par 2,8% lielāks nekā 2012. gada attiecīgajā periodā.

Saistībā ar ES struktūrfondu apguvi, tajā skaitā valsts ieguldījumiem infrastruktūrā un uzņēmumu investīcijām ražošanas iekārtās, 2011. gadā un 2012. gadā strauji pieauga investīcijas. Investīciju apjomu palielināšanos lielā mērā ietekmēja ieguldījumi tādās nozarēs kā enerģētika, kokapstrāde, metālizstrādājumu ražošana. 2013. gada sākumā investīciju apjomī samazinājās, kas ir saistīts ar iepriekšējā gadā īstenoto lielo investīciju projektu pabeigšanu. Savukārt 2013. gada otrajā pusē investīcijas dinamika kļuva arvien straujāka – trīs ceturkšņos Latvijas tautsaimniecībā investīciju apjomī bija iepriekšējā gada līmenī un veidoja 21% no IKP.

Neraugoties uz būtisko pieaugumu 2011. gadā un 2012. gadā, investīcijas joprojām ir gandrīz uz pusi mazākas nekā 2007. gadā. Zems banku kreditēšanas līmenis joprojām ir viens no investīcijas ierobežojošiem faktoriem. Jāatzīmē, ka būtiska ir valsts loma investīcijas procesā. Vājās kreditēšanas apstākļos valsts nodrošina nozīmīgu atbalstu privātajām investīcijām ar ES struktūrfondu līdzfinansējumu.

Pēc būtiskas ienākošo ārvalstu tiešo investīciju plūsmu samazināšanās krīzes laikā ir atsācies to pieaugums. 2011. gadā neto ienākošās ĀTI plūsmas Latvijas ekonomikā pieauga gandrīz četras reizes un bija 5,2% no IKP. Salīdzinoši augstā līmenī saglabājas ienākošo ĀTI intensitāte arī 2012. gadā – tās sastādīja 3,2%, bet 2013. gada deviņos mēnešos – 2,3% no IKP.

Pozitīvas tendences eksportā veicina apstrādes rūpniecības attīstību. No 2009. gada līdz 2012. gada beigām ražošanas apjomī apstrādes rūpniecībā strauji pieauga, un pieauguma tempi bija straujāki nekā kopējā tautsaimniecības izaugsme. Pēckrīzes gados apstrādes rūpniecībā bija galvenais tautsaimniecības izaugsmes virzītājs.

Vājais pieprasījums eksporta tirgos 2013. gada sākumā piebremzēja apstrādes rūpniecības izaugsmi. Pirmajā pusgadā ražošanas apjomī bija par 2,6% mazāki nekā pirms gada. Turpretim gada otrajā pusē situācija nozarē pakāpeniski uzlabojas. 3. ceturksnī, salīdzinot ar 2012. gada 3. ceturksni, apstrādes rūpniecības apjomī pieauga par 2,5 procentiem.

Līdzās vājām pieprasījumam eksporta tirgos apstrādes rūpniecības sniegumu 2013. gadā būtiski ietekmēja arī AS *Liepājas metalurgs* darbības pārtraukšana. Vienpadsmīt mēnešos produkcijas apjomī metālu ražošanas nozarē bija par 55% mazāki nekā pirms gada.

Arī kīmiskajā rūpniecībā un farmācijā 2013. gads nebija tik sekmīgs kā 2012. gads. Lai arī pēdējos mēnešos situācija šajās nozarēs pakāpeniski uzlabojas un ražošanas apjomī pieaug, tomēr kopumā vienpadsmīt mēnešos tie atpalika no 2012. gada atbilstošā perioda līmeņa.

Pārējās nozīmīgākajās apstrādes rūpniecības nozarēs 2013. gadā saglabājās stabila izaugsme. Lielākajās Latvijas rūpniecības nozarēs – pārtikas rūpniecībā un kokapstrādē, kas kopā veido gandrīz pusi no visas apstrādes rūpniecības izlaides, ražošanas apjomī 2013. gada vienpadsmīt mēnešos bija attiecīgi par 5,2% un 1,6% lielāki nekā 2012. gada atbilstošajā periodā.

Āoti strauji ražošanas apjomī 2013. gadā pieauga datoru, elektronisko un optisko iekārtu ražošanā, kā arī elektroīkisko iekārtu ražošanā. Šajās nozarēs 2013. gadā saglabājas stabilas eksporta iespējas, kā arī strauji aug pieprasījums pēc šo nozaru produkcijas iekšējā tirgū. Ražošanas apjomī pērn stabili palielinājās arī vieglajā rūpniecībā, poligrāfijā, nemetālisko minerālu ražošanā, mašīnu un iekārtu, kā arī transportlīdzekļu ražošanā.

Turpmāko izaugsmi apstrādes rūpniecībā ietekmēs gan iekšzemes pieprasījuma pieaugums, gan ekonomiskās situācijas uzlabošanās Latvijas eksporta partnervalstīs.

Ienākumu pieaugums no eksporta pozitīvi ietekmē nozares, kas pamatā darbojas iekšējā tirgū. Tirdzniecības nozarē sniegtu pakalpojumu apjoms 2012. gadā pieauga par 7,4%, bet 2013. gada trīs ceturkšņos – par 5,3%, salīdzinot ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu. Pēc apjomīgas lejupslīdes krīzes laikā 2011. gadā izaugsme ir atsākusies būvniecības nozarē. 2012. gadā būvniecības nozarē pieauga par 14,5%, bet 2013. gada trīs ceturkšņos – par 9,2 procentiem.

Savukārt citu komercpakalpojumu nozarē 2013. gada trīs ceturkšņos apjomi pieauga par 7,3%. Pieaugumu lielā mērā sekmēja izaugsme mākslas, izklaides un atpūtas pakalpojumu nozarēs, nekustamo īpašumu nozarē un finanšu un apdrošināšanas darbību nozarē.

2013. gadā pieauga apjomi arī sabiedrisko pakalpojumu nozarēs un 2013. gada trīs ceturkšņos tie bija par 4,6% lielāki nekā attiecīgajā periodā pirms gada.

Pēc krīzes izraisītās deflācijas, kad 12 mēnešu patēriņa cenu inflācija 2010. gada februārī pazeminājās līdz 4,2%, cenas atkal sāka pieaugt. 2012. gadā 12 mēnešu patēriņa cenas pieauga par 1,6%, un to pieaugumu galvenokārt noteica administratīvi regulējamo cenu palielinājums, pārtikas cenu un transporta izdevumu kāpums. Liela ietekme bija degvielas cenu dinamikai pasaulei. Mazinoties ārējo faktoru spiedienam, **2013. gadā patēriņa cenu dinamika bija ļoti mērena**. Decembrī patēriņa cenas bija par 0,4% zemākas nekā pirms gada. 2013. gadā lielākā ietekme uz cenu pārmaiņām galvenokārt bija cenu kritumam pārtikai, degvielai un siltumenerģēzijai. Jāatzīmē, ka pasaules pārtikas cenas 2013. gada decembrī bija par 3,4% zemākas nekā 2012. gada decembrī. Arī pasaules naftas cenas bija par 3,4% zemākā līmenī nekā pirms gada. Atbilstoši arī Latvijā 2013. gada decembrī degvielas cenas bija sarukušas par 3,8 procentiem.

Ekonomikas ministrija prognozē, ka **2014. gadā vidējais patēriņa cenu līmenis būs augstāks nekā 2013. gadā**. Tas ir saistīts ar to, ka pakāpeniski saruks inflāciju samazinošo piedāvājuma puses faktoru ietekme (pasaules degvielas un pārtikas cenas visticamāk sāks pieaugt). Spiedienu uz patēriņa cenām radīs arī algu pieaugums, neliels nodokļu pieaugums precēm (autogāzei un tabakai) un elektroenerģēzijas tirgus atvēršana mājsaimniecībām. Neliels inflācijas pieaugums (par 0,2-0,3 procentpunktiem) ir gaidāms arī saistībā ar eiro ieviešanu. Kopumā **2014. gadā sagaidāma mērena inflācija un gada vidējā inflācija var sasniegt 2 procentus**.

Pēc finanšu tirgus satricinājuma 2008. gada beigās un 2009. gada sākumā **Latvijas monetārie rādītāji pakāpeniski stabilizējas**. Kopš 2010. gada pakāpeniski pieaug no jauna izsniegtu kredītu apjoms, uzlabojas kreditportfelē kvalitāte un pieaug banku piesaistīto noguldījumu apjoms.

Tomēr kopumā kredītu atlikumi joprojām turpina samazināties. 2013. gada 3. ceturkšņa beigās, salīdzinot ar iepriekšējā gada attiecīgo periodu, tie ir sarukuši par 7,9%. Šajā periodā samazinājās gan komerckredītu, gan arī industriālo kredītu atlikumi. Joprojām turpina sarukt arī patēriņa kredītu atlikumi un hipoteķaro kredītu atlikumi.

Kreditportfelē kvalitāte uzlabojas – 2013. gada 3. ceturksnī ar maksājuma kavējumu bija 17% kredītu – par 2,8 procentpunktiem mazāk nekā pirms gada. Šis ir zemākais rādītājs kopš 2008. gada beigām, kad ar maksājumu kavējumu bija 15% kredītu.

Turpina pieaugt banku piesaistīto noguldījumu apjoms – 3. ceturkšņa beigās tie bija 12,9 miljardi latu jeb par 8,7% vairāk nekā pirms gada.

Pakāpeniski uzlabojas arī valsts fiskālais stāvoklis. Ekonomiskās situācijas pasliktināšanās 2008. gadā un 2009. gadā būtiski pasliktināja valsts fiskālo stāvokli. Lai nepieļautu, ka situācija finanšu sektorā kļūst nekontrolējama, Latvijā tika veikta apjomīga budžeta konsolidācija. Kopumā laika posmā no 2008. gada līdz 2012. gadam tika veikti fiskālās konsolidācijas pasākumi ar fiskālo ietekmi 16,9% apmērā no IKP. Valdības īstenoto budžeta konsolidācijas pasākumu rezultātā budžeta deficitis pakāpeniski samazinājās un 2012. gadā tas bija tikai 1,4% no IKP. Nemot vērā, ka 2012. gadā vispārējās valdības budžeta deficitis bija ievērojami zem 3% Māstrihtas kritērija, **Eiropas Komisija ir atcēlusi Lēmumu 2009/591/EK par pārmērīga budžeta deficitā pastāvēšanu Latvijā**.

Prognозes rāda, ka vispārējās valdības budžeta deficitis **2013. gadā varētu būt 1,3% no IKP**. 2014. gada valsts budžets ir pieņemts ar deficitu 0,9% apmērā no IKP. Tieks plānots, ka 2015. gadā un 2016. gadā vispārējās valdības deficitis nepārsniegs 0,9% no IKP.

Lai nodrošinātu ilgtspējīgas, pretcikliskas fiskālās politikas veidošanu, Saeimā ir pieņemts un 2013. gada 6. martā stājies spēkā *Fiskālās disciplīnas likums* (FDL), kurā ir noteikti saistīsi fiskālie nosacījumi gan gadskārtējam valsts budžetam, gan vidēja termiņa budžetam. Lai šīs sistēmiski jaunās pieejas fiskālās politikas veidošanā un disciplīnas ievērošanā būtu ilglaicīgas, tai netiekot regulāri mainītai vai pat atceltais, ir sagatavoti arī grozījumi *Satversmē*, kurus turpina skatīt Saeimas komisijās.

Ekonomisko aktivitāšu palielināšanās pozitīvi ietekmē situāciju darba tirgū – pieaug nodarbinātība un mazinās krīzes izraisītais augstais bezdarbs. Tajā pašā laikā atsevišķas iedzīvotāju grupas, īpaši personas ar zemu izglītības līmeni un kvalifikāciju, gados vecāki cilvēki, kā arī jaunieši, situācijas uzlabošanos izjūt vājāk.

2012. gadā nodarbināto skaits palielinājās par 1,6% un vidēji gadā bija 875,6 tūkst. Neskatoties uz nodarbinātības pieaugumu, joprojām saglabājās relatīvi augsts bezdarbs – vidēji gadā 15 procenti.

2013. gadā situācija darba tirgū turpināja uzlaboties. 3. ceturksnī kopumā nodarbināti bija 906,1 tūkst., kas ir par 1,3% jeb aptuveni 11,4 tūkst. vairāk nekā 2012. gada 3. ceturksnī.

Bezdarba līmenis 2013. gada 3. ceturksnī saruka līdz 11,8%, kas bija par 1,9 procentpunktiem mazāk nekā gadu iepriekš.

Salīdzinoši augstais bezdarba līmenis joprojām galvenokārt ir saistīts ar cikliskiem faktoriem, tomēr arvien izteiktākas klūst strukturālā bezdarba pazīmes. Saglabājās risks, ka daļa no esošiem bezdarbniekiem ilgstoši nevarēs atrast darbu, jo nozares, kas ātrāk atgūstas no krīzes, nav tās pašas, kurās bija lielākais darbavietu zaudējums krīzes laikā.

Sagaidāms, ka 2014. gadā turpinās pieaugt nodarbināto skaits un samazināties bezdarbs. Ekonomikas ministrija prognozē, ka nodarbināto skaits pieauga par 2% jeb 18 tūkst., bet bezdarba līmenis varētu samazināties zem 10 procentiem.

Latvijas tautsaimniecības turpmākā attīstība joprojām būs cieši saistīta ar eksporta iespējām, tāpēc **lielākais Latvijas izaugsmes risks saistīts ar globālās ekonomikas attīstību.**

Sagaidāms, ka 2014. gadā Latvijas eksporta iespējas varētu nedaudz uzlaboties, jo pakāpeniski stabilizējas ekonomiskā situācija Latvijas tirdzniecības partnervalstīs. Tomēr līdzīgi, kā tas bija vērojams 2013. gadā, arī 2014. gadā liela loma izaugsmē būs iekšzemes pieprasījumam, ko veicinās situācijas uzlabošanās darba tirgū. **Ekonomikas ministrija prognozē, ka Latvijas ekonomikas izaugsme kopumā 2014. gadā var sasniegt 4,5 procentus.**

Tautsaimniecības izaugsme vidējā termiņā lielā mērā būs atkarīga no diviem faktoriem. Pirmkārt, kādus risinājumus spēs pieņemt eirozonas valstis, lai spētu izvairīties no iespējamās ekonomikas stagnācijas. Otrkārt, cik efektīva būs Latvijas valdības īstenotā struktūrpolitika ekonomikas konkurētspējas uzlabošanai ierobežotos finansējuma, t.sk. valsts budžeta pieejamības apstākļos.

Straujākas izaugsmes scenārijā **vidēja termiņa periodā Latvijas izaugsmes tempi varētu sasniegt 4-5% pieaugumu gadā.** Savukārt lēnākas izaugsmes scenārijā, saglabājoties vājai izaugsmei Eiropā un nespējot uzlabot tirgojamo nozaru konkurētspēju, Latvijas ekonomikas atgūšanās no krīzes radītajām sekām būtu daudz lēnāka.

2. ĀRĒJĀ EKONOMISKĀ VIDE¹

Globālās ekonomikas izaugstsme 2013. gada otrajā pusē ir kļuvusi straujāka, galvenokārt pateicoties izaugsmei attīstītajās valstīs. Savukārt attīstības valstīs ekonomiskās aktivitātes palēninājās. Lai arī izaugsmes tempi attīstības valstīs joprojām ir salīdzinoši strauji, tomēr to devums pasaules ekonomikas izaugsmē ir mazinājies. Pēc SVF aplēsēm globālā ekonomika 2013. gadā pieauga par 3% un 2014. gadā izaugstsme varētu sasniegt 3,7 procentus.

2.1. tabula

Iekšzemes kopprodukta pieaugums (procentos pret iepriekšējo gadu)

	2011	2012	2013	2014p
Pasaule tai skaitā:	3,9	3,2	3,0	3,7
ASV	1,8	2,8	1,9	2,8
Japāna	-0,6	2,0	1,7	1,7
ES tai skaitā:	1,7	-0,3	0,0	1,3
Eirozonas valstis	1,5	-0,6	-0,4	1,0
NVS	4,8	3,4	2,1	2,6
Ķīna	9,3	7,7	7,7	7,5

Avots: *The World Economic Outlook October 2013, International Monetary Fund*; p – prognoze.

ASV ekonomikā 2013. gadā turpinājās stabila izaugstsme. Fiskālās politikas sarežģījumi nav būtiski ietekmējuši ekonomikas attīstības tendences. IKP dinamika 2013. gada nogalē paātrinājās, kam pamatā bija spēcīgi makroekonomikas politikas stimuli un finanšu stabilizācijas pasākumi. Pozitīva ietekme uz izaugsmi bija privātā patēriņa, investīciju un eksporta pieaugumam. Tieks prognozēts, ka izaugsmes tempi 2014. gadā pieauga pateicoties mazinošajai fiskālai konsolidācijai, labvēlīgai monetārai politikai, mājsaimniecību bilances uzlabošanai un augošajam mājokļu tirgum. Izaugsmes palēnināšanās riski ir saistīti ar budžeta izdevumu samazināšanu un nodokļu palielināšanu, kas var ietekmēt iekšējo pieprasījumu iespējamīti specīgāk nekā bija paredzēts.

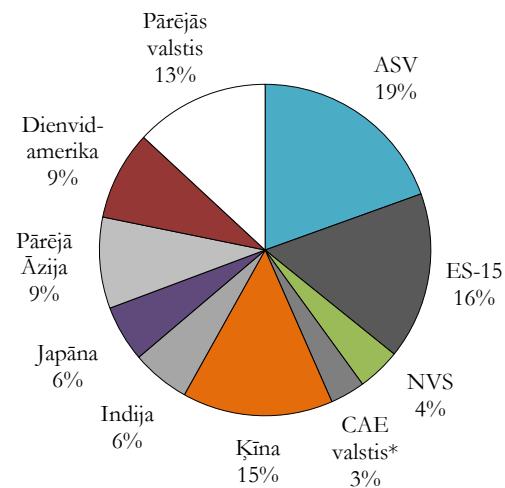
Āzijas valstis globālo krīzi bija pārvarējušas veiksmīgāk nekā citu reģionu valstis. Tomēr pēdējā

gada laikā izaugsmes tempi Āzijas reģionā ir nedaudz zemāki nekā prognozēts. Galvenokārt tas bija saistīts ar Ķīnas ekonomikas izaugsmes tempu palēnināšanos, kas ietekmēja ražošanas aktivitāšu samazināšanos reģiona attīstības valstīs. Tomēr finansiālie apstākļi kopumā joprojām ir labvēlīgi un ir paredzams, ka pakāpeniski nostiprināsies arī ārējais pieprasījums. Lai arī saglabājas izaugsmes riski, tomēr attīstības perspektīvas ir pozitīvas.

Vājas ārējas vides dēļ izaugsmē **NVS valstīs** palēninās. Tāpat zemā līmenī ir iekšzemes investīcijas. Atsevišķas valstīs izaugsmi bremzē arī ierobežots piedāvājums. Pastāv nepieciešamība veikt reformas, lai veicinātu reģiona izaugsmes potenciālu, bet vairākās ekonomikās nepieciešams mazināt makroekonomisko nelīdzsvarotību.

2.1. attēls

Pasaules IKP sadalījums pa valstu grupām 2012. gadā (struktūra, IKP pēc pirktpējas paritātes vienībām)

Avots: *The World Economic Outlook October 2013, International Monetary Fund*.

* Centrāl- un Austrumeiropas valstis – Albānija, Bosnija un Hercegovina, Bulgārija, Horvātija, Čehija, Igaunija, Ungārija, Latvija, Lietuva, Makedonija, Malta, Polija, Rumānija, Serbija, Melnkalne, Slovākija, Slovēnija, Turcija

¹ Nodalas sagatavošanā ir izmantoti izdevumi: *International Monetary Fund- World Economic Outlook, October 2013; European Commission- European Economic Forecast, Autumn 2013; European Central Bank- Monthly Bulletin, December 2013*.

Eiropas Savienībā ekonomiskās aktivitātes pakāpeniski palielinās. Lai arī kopumā ekonomiskā situācija uzlabojās, attīstības tendences dalībvalstīs joprojām ir atšķirīgas. Piemēram, jaunajās ES dalībvalstīs izaugsme ir straujāka nekā vidēji reģionā. Savukārt Baltijas valstīs ir vērojami straujākie ekonomikas izaugsmes tempi. Turpretim ekonomiskās aktivitātes Dienvidēiropas valstīs (Grieķijā, Itālijā, Spānijā un Kiprā) 2013. gadā kopumā mazinājās. Šo valstu turpmāko attīstību lielā mērā ietekmēs valstu budžetu konsolidācija un spēja nodrošināt finanšu sektora stabilitāti.

Ekonomiskās politikas ir mazinājušas svarīgus riskus **eirozonas** valstīs un stabilizējušas finanšu tirgus. Izaugsme atsākas, bet joprojām ir ļoti vāja. Eirozonas ekonomikas straujāku atveselošanos bremzē augsts eirozonas valstu valdību parādu līmenis un finanšu sektora lēnā atveselošanās.

Reģionā saglabājas augsts bezdarba līmenis, inflācija atpaliek no Eiropas Centrālās bankas vidēja termiņa mērķrādītāja, palielinot bažas par iespējamu deflāciju.

2.2. tabula

ES dalībvalstu galvenie makroekonomiskie rādītāji
(procentos)

	IKP pieaugums			Patēriņa cenas			Bezdarbs		
	2012	2013p	2014p	2012	2013p	2014p	2012	2013p	2014p
ES	-0,4	0,0	1,4	2,6	1,7	1,6	10,5	11,1	11,0
Austrija	0,9	0,4	1,6	2,6	2,2	1,8	4,3	5,1	5,0
Belgija	-0,1	0,0	1,1	2,6	1,3	1,3	7,6	8,6	8,7
Dānija	-0,4	0,3	1,7	2,4	0,6	1,5	7,5	7,3	7,2
Francija	0,0	0,2	0,9	2,2	1,0	1,4	10,2	11,0	11,2
Grieķija	-6,4	-4,0	0,6	1,0	-0,8	-0,4	24,3	27,0	26,0
Itālija	-2,5	-1,8	0,7	3,3	1,5	1,6	10,7	12,2	12,4
Īrija	0,2	0,3	1,7	1,9	0,8	0,9	14,7	13,3	12,3
Lielbritānija	0,1	1,3	2,2	2,8	2,6	2,3	7,9	7,7	7,5
Luksemburga	-0,2	1,9	1,8	2,9	1,8	1,7	5,1	5,7	6,4
Nīderlande	-1,2	-1,0	0,2	2,8	2,7	1,7	5,3	7,0	8,0
Portugāle	-3,2	-1,8	0,8	2,8	0,6	1,0	15,9	17,4	17,7
Somija	-0,8	-0,6	0,6	3,2	2,2	1,9	7,7	8,2	8,3
Spānija	-1,6	-1,3	0,5	2,4	1,8	0,9	25,0	26,6	26,4
Vācija	0,7	0,5	1,7	2,1	1,7	1,7	5,5	5,4	5,3
Zviedrija	1,0	1,1	2,8	0,9	0,6	1,3	8,0	8,1	7,9
Bulgārija	0,8	0,5	1,5	2,4	0,5	1,4	12,3	12,9	12,4
Čehija	-1,0	-1,0	1,8	3,5	1,4	0,5	7,0	7,1	7,0
Horvātija	-2,0	-0,7	0,5	3,4	2,6	1,8	15,9	16,9	16,7
Igaunija	3,9	1,3	3,0	4,2	3,4	2,8	10,2	9,3	9,0
Kipra	-2,4	-8,7	-3,9	3,1	1,0	1,2	11,9	16,7	19,2
Latvija	5,0	4,0	4,1	2,3	0,3	2,1	15,0	11,7	10,3
Lietuva	3,7	3,4	3,6	3,2	1,4	1,9	13,4	11,7	10,4
Malta	0,8	1,8	1,9	3,2	1,1	1,8	6,4	6,4	6,3
Polija	1,9	1,3	2,5	3,7	1,0	2,0	10,1	10,7	10,8
Rumānija	0,7	2,2	2,1	3,4	3,3	2,5	7,0	7,3	7,1
Slovākija	1,8	0,9	2,1	3,7	1,7	1,6	14,0	13,9	13,7
Slovēnija	-2,5	-2,7	-1,0	2,8	2,1	1,9	8,9	11,1	11,6
Ungārija	-1,7	0,7	1,8	5,7	2,1	2,2	10,9	11,0	10,4

Avots: European Commission - European Economic Forecast, Autumn 2013

p – prognoze.

Svarīgs priekšnoteikums turpmākai izaugsmei eirozonai būs kreditēšanas nosacījumu, kā arī uzņēmēju un patēriņu konfidences uzlabošanās un to pozitīvā ietekme uz patēriņu un investīcijām. Īstenotās strukturālās reformas un ekonomikas sabalansēšanas pasākumi pozitīvu efektu dos pakāpeniski.

Lai arī 2013. gada 2.-3. ceturksnī kopumā ES ekonomisko aktivitāšu līmenis saglabājās iepriekšējā gada līmenī, **ielākajās Latvijas tirdzniecības partnervalstīs IKP dinamika ir pozitīva.**

Lietuvā izaugsmi 2013. gadā lielā mērā virzīja iekšzemes pieprasījums. Privāto patēriņu pozitīvi ietekmē darba samaksas pieaugums, inflācijas un bezdarba samazināšanās, kā arī augošā konfidence. Uzlabojoties konfidencei, ir atsākušas pieaugt investīcijas.

Kopumā 2013. gadā izaugsme Lietuvā tiek prognozēta 3,4% apmērā, bet 2014.-2015. gadā tā varētu sasniegt 4%. Kā risks tiek minēts Krievijas

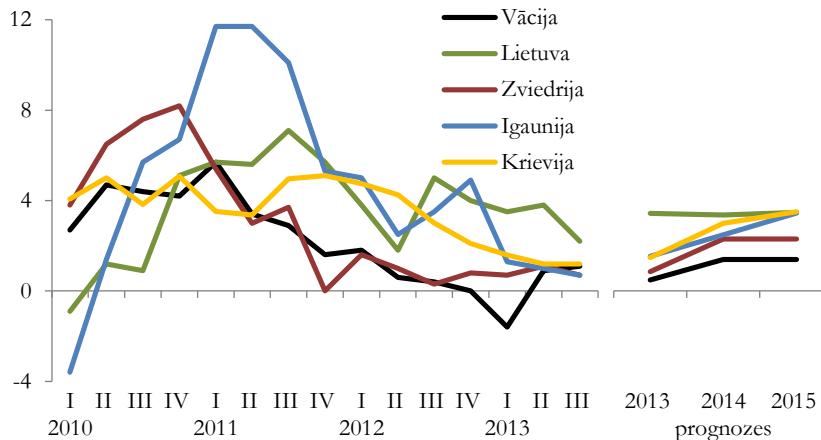
izaugsmes palēnināšanās, kas var negatīvi ietekmēt tirdzniecības dinamiku.

Igaunijas izaugsme 2013. gada sākumā pavājinājās. Mazinās iekšzemes investīciju dinamika, ko lielā mērā ietekmē valsts investīciju apjoma samazinājums sakarā ar vairāku vides un lielu daļu ES līdzfinansēto projektu pabeigšanu. Savukārt vājais iekšējais pieprasījums būtiski ierobežo privāto investīciju aktivitātes. Samazinās arī Igaunijas eksporta apjomi, jo īpaši pakalpojumu jomā, kas galvenokārt ir saistīts ar zemo iekšējo pieprasījumu Somijā, kā arī sakarā ar naftas tirdzniecību saistītā tranzīšanu no Baltijas uz jaunajām Krievijas ostām. Jāatzīmē, ka augošā nodarbinātība un darba samaksa vienlaikus ar vājāku produktivitātes dinamiku ir negatīvi ietekmējusi Igaunijas konkurētspēju.

Igaunijas ekonomikas izaugsme 2013. gadā tiek prognozēta par 1,3%. 2014.-2015. gadā atjaunojoties investīciju pieaugumam un ārējam pieprasījumam, izaugsme Igaunijā tiek prognozēta 3-4% līmenī.

2.2. attēls

Latvijas partnervalstu ekonomiskā attīstība
(IKP pieauguma tempi, salīdzinot ar iepriekšējā gada attiecīgo periodu)

Avots: Eurostat, Krievijas Federācijas valsts statistikas dienests, SVF prognozes

Vācijas ekonomikā saglabājas mērena izaugsme. Lai arī gada beigās izaugsmes tempi palielinājās, kopumā 2013. gadā IKP tikai par 0,5% pārsniedza 2012. gada līmeni. To lielā mērā ietekmēja ekonomisko aktivitāšu samazināšanās gada sākumā. Galvenais izaugsmes virzītājspēks ir iekšējais pieprasījums. Būtisks devums IKP pieaugumā 2013. gadā bija privātam patēriņam un krājumu izmaiņām, kamēr investīciju dinamika bija visai mērena. Tieka prognozēts, ka straujāka izaugsme atsāksies 2014.-2015. gadā.

Zviedrijas ekonomikas izaugsmes tempi 2013. gada sākumā bija straujāki nekā gaidīts, tomēr jau 2. ceturksnī vājāka mājsaimniecību patēriņa un eksporta krituma dēļ tā nedaudz pierima. Pieaugot iekšzemes pieprasījumam un investīcijām gada otrajā pusē, izaugsme bija straujāka. Kopumā 2013. gadā

izaugsme prognozēta nedaudz virs 1%, bet, pateicoties augošam iekšējam pieprasījumam, 2014.-2015. gadā tā jau varētu pārsniegt 3% robežu.

Izaugsme **Krievijā** 2013. gadā ievērojami piebremzējās, galvenokārt iekšzemes pieprasījuma, jo īpaši investīciju samazināšanas dēļ. Samazinājās arī neto eksports. Joprojām saglabājās zems bezdarba līmenis, bet nodarbinātība nedaudz pieaug. Tieka prognozēts, ka 2013. gadā izaugsmes tempi būs ievērojami mazāki nekā iepriekšējos gados (zem 2% līmena). Savukārt nākamajos gados izaugsme Krievijā būs tuvu tās potenciālam (virs 3%), daļēji pateicoties joprojām labvēlīgām naftas cenām. Krievijas, kā vienas no lielākajām naftas un gāzes eksportētāvalstīm, turpmāka izaugsme lielā mērā būs atkarīga no šo preču cenu svārstībām pasaulei.

3. IZAUGSME

3.1. Iekšzemes kopprodukts un kopējais pieprasījums

3.1.1. Attīstības tendences

Pēc pasaules finanšu krīzes, kas smagi ietekmēja Latvijas tautsaimniecību, kopš 2009. gada beigām ir vērojama pakāpeniska izaugsme. Pateicoties krīzes laikā atgūtajai konkurētspējai, eksports ir kļuvis par galveno Latvijas ekonomikas atveselošanās pamatu. Lai arī 2012. gada sākumā Latvijas tautsaimniecības perspektīvas tika vērtētas ļoti piesardzīgi, jo bija bažas par lielu nenoteiktību ārējos tirgos, tomēr Latvijas ekonomika bija noturīga pret ārējās vides satricinājumiem. Kopumā 2012. gadā IKP par 5,2% pārsniedza 2011. gada līmeni.

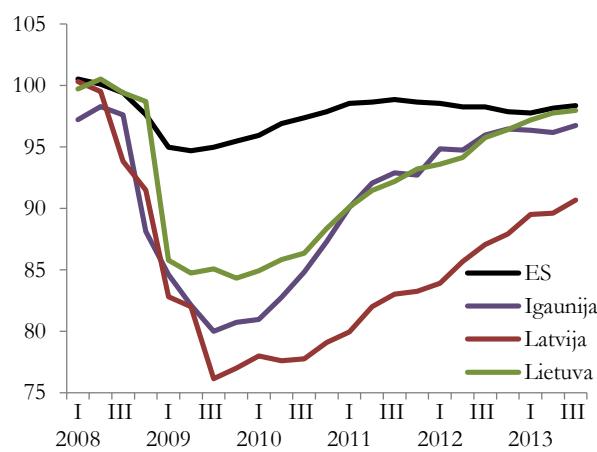
Par spīti saspringtajai ekonomiskajai situācijai ārējā vidē Latvijas tautsaimniecības izaugsme turpinās, un IKP pieaugums bija pat straujāks nekā prognozēts. 2013. gada trīs ceturkšņos IKP par 4,2% pārsniedza 2012. gada atbilstošā perioda līmeni. Latvijas tautsaimniecības izaugsme pēdējos gados ir viena no straujākajām ES. Salīdzinot ar krīzes zemāko punktu 2009. gada 3. ceturksnī, IKP 2013. gada 3. ceturksnī ir

par gandrīz 20% lielāks un pašlaik ir sasniedzis gandrīz 91% no pirmskrīzes līmeņa.

3.1. attēls

IKP dinamika

(2007. gada 4. ceturksnis = 100, sezonāli izlīdzināti datī)

3.1. tabula

Iekšzemes kopprodukta izlietojums izmaiņas pret iepriekšējo gadu, procentos

	2008	2009	2010	2011	2012	2013p
Iekšzemes kopprodukts	-2,8	-17,7	-1,3	5,3	5,2	4,5
Privātais patēriņš	-5,8	-22,6	2,3	4,8	5,8	5,9
Valsts patēriņš	1,6	-9,4	-7,9	1,1	-0,2	3,1
Kopējā pamatkapitāla veidošana	-13,8	-37,4	-18,1	27,9	8,7	1,1
Eksports	2,4	-13,1	12,5	12,4	9,4	1,0
Imports	-10,2	-31,7	11,8	22,3	4,5	-0,9

2012. gadā preču un pakalpojumu eksports salīdzināmās cenās par 9,4% pārsniedza 2011. gada līmeni. Gandrīz puse no visa Latvijas eksporta apjoma kāpuma 2012. gadā bija saistīta ar krīzes mazāk skarto ES valstu, galvenokārt Polijas, Dānijas, Igaunijas un Lielbritānijas tirgiem. Strauji eksports apjomu ziņā pieauga uz NVS un pārējām pasaules valstīm, kas liecina, ka uzņēmēji apgūst aizvien jaunus tirgus. Kopumā 2012. gadā preču un pakalpojumu eksports par gandrīz 20% pārsniedza pirmskrīzes līmeni.

Eksporta kāpums labvēlīgi ietekmēja tirgojamo nozaru izaugsmi, īpaši galvenās eksporta nozares – apstrādes rūpniecības attīstību.

Kā iepriekš tika prognozēts, saistībā ar zemo pieprasījumu ārējos tirgos eksporta dinamika vājā ārējā pieprasījuma dēļ 2013. gadā ir mērenāka. 2013. gada trīs ceturkšņos preču un pakalpojumu eksports pieauga par 1,4%. Būtiska ietekme uz pieaugumu ir arī situācijai ar AS „Liepājas metalurgs”.

No eksporta gūto ienākumu pieaugums pēckrīzes periodā ir veicinājis iekšzemes pieprasījuma kāpumu. Kopš 2010. gada iekšzemes pieprasījums pieaug.

2012. gadā iekšzemes pieprasījums bija par 5,4% lielāks nekā 2011. gadā.

3.2. tabula

Iekšzemes kopprodukta izlietojums pa ceturkšņiem
izmaiņas pret iepriekšējā gada attiecīgo periodu, procentos

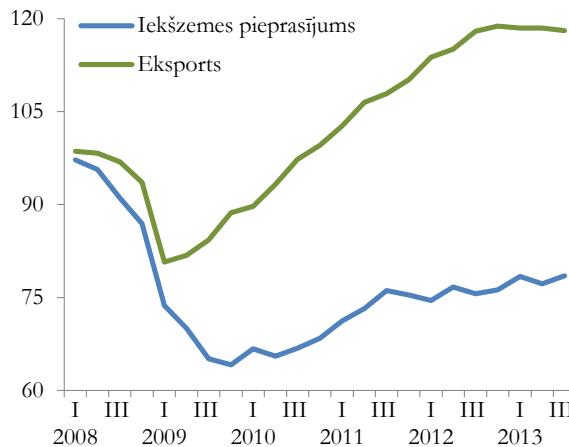
	2011				2012				2013		
	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III
Iekšzemes kopprodukts	2,7	5,8	7,3	5,1	7,1	4,9	4,6	4,6	3,8	4,3	4,5
Privātais patēriņš	3,7	5,3	6,0	4,3	5,7	7,4	5,4	4,5	5,9	6,5	4,9
Valsts patēriņš	1,4	1,7	2,8	-1,1	0,7	0,5	-1,7	-0,2	1,1	5,8	1,4
Kopējā pamatkapitāla veidošana	31,4	28,8	27,6	26,0	35,7	16,4	-1,9	1,0	-12,0	1,1	3,0
Eksports	14,5	15,3	10,3	10,2	12,4	5,9	9,4	10,1	3,6	2,4	-1,3
Imports	24,4	26,4	21,6	18,0	11,2	6,2	-0,4	2,5	2,2	-4,2	-1,4

2013. gadā, piebremzējoties eksporta pieaugumam, lielāks devums izaugsmē bija iekšzemes pieprasījumam. 2013. gada trīs ceturkšņos, salīdzinot ar 2012. gada atbilstošo periodu, iekšzemes pieprasījums pieauga par 3,7%. Salīdzinot ar iekšzemes pieprasījuma zemāko līmeni krīzes laikā – 2009. gada 4. ceturksnī, iekšzemes pieprasījums 2013. gada 3. ceturksnī ir palielinājies par 12 procentiem.

3.2. attēls

Iekšzemes kopprodukta un tā izlietojuma posteņu izmaiņas pa ceturkšņiem

(2007. gada 4. ceturksnis = 100, sezonāli izlīdzināti dati)

Pakāpeniski palielinoties ekonomiskajām aktivitātēm iekšējā tirgū, pieaug pieprasījums pēc importa precēm un pakalpojumiem.

2011. gadā imports pieauga par 22,3%, bet 2012. gadā preču un pakalpojumu importa apjomī bija par 4,5% lielāki nekā 2011. gadā.

2013. gada sākumā mēreni pieauga preču un pakalpojumu importa apjomī. No 2013. gada 2. ceturkšņa, salīdzinot ar iepriekšēja gada atbilstošo periodu, importa apjomī pakāpeniski sarūk. Kopumā 2013. gada trīs ceturkšņos preču un pakalpojumu imports samazinājās par 1,2%. Samazinājumu lielā

mērā noteica apjomu samazināšanās atsevišķās preču grupās, tādās kā minerālie produkti un transportlīdzekļi, kā arī pakalpojumu importa apjomu kritums.

Krīzes laikā ievērojami ir uzlabojusies Latvijas eksporta-importa bilance. Vēl 2007. gadā eksporta-importa saldo pārsniedza -20% no IKP, kopš 2009. gada eksporta-importa saldo ir tuvu līdzsvarām. 2013. gada trīs ceturkšņos eksporta-importa saldo bija -2,9% no IKP.

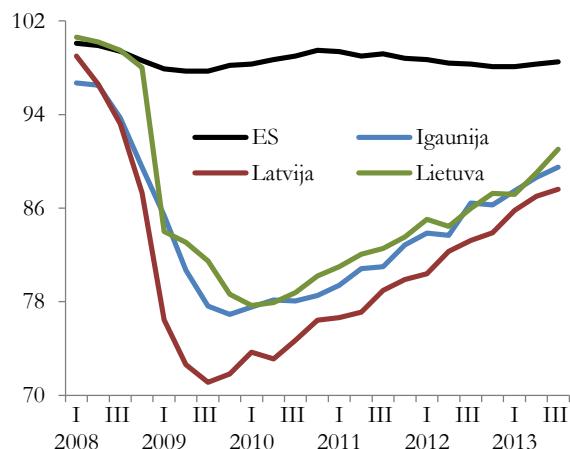
3.1.2. Privātais un valsts patēriņš

Kopš 2010. gada, stabilizējoties situācijai darba tirgū, **privātais patēriņš** atsāka pieaugt, bet 2011. gadā tas jau pieauga par 4,8 procentiem.

3.3. attēls

Privāta patēriņa izmaiņas pa ceturkšņiem

(2007. gada 4. ceturksnis = 100, sezonāli izlīdzināti dati)

2012. gadā privāta patēriņa pieaugumu sekmēja nodarbinātības kāpums un darba samaksas pieaugums. 2012. gadā privātais patēriņš par 5,8% pārsniedza 2011. gada līmeni.

Arī 2013. gadā turpina pieaugt privātais patēriņš. 2013. gada 3. ceturksnī, salīdzinot ar 2012. gada 3. ceturksni, privātais patēriņš pieauga par 4,9%. Neskatoties uz to, ka pakāpeniski turpina palielināties kreditēšanas apjomi, kā arī pakāpeniski pieaug uzkrājumu līmenis, tomēr šo rādītāju pieaugums kopējā privātā patēriņa pieaugumā ir zems. Privātā patēriņa pieaugumu joprojām turpina sekmēt pakāpenisks nodarbinātības un darba samaksas pieaugums.

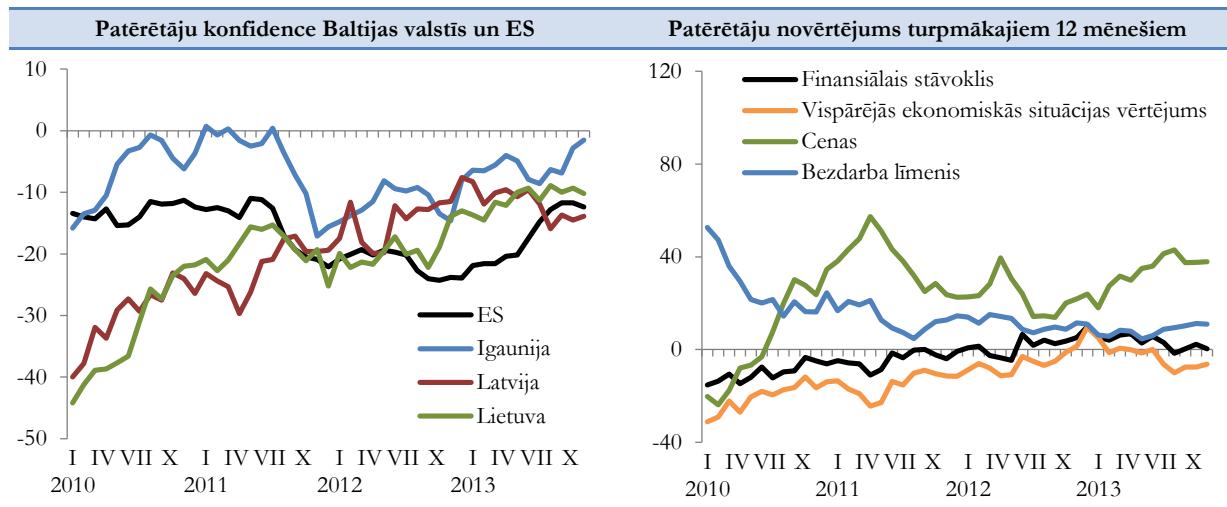
Turpina uzlaboties arī patērētāju konfidence. 2012. gadā kopumā patērētāju konfidence Latvijā pārsniedza ES vidējo patērētāju konfidenci. 2012. gada laikā Latvijas patērētāju konfidence uzlabojās par gandrīz 12 punktiem. Uzlabojumu lielā mērā noteica

patērētāju optimistiskāks novērtējums par kopējo ekonomisko situāciju valstī un ģimenes finansiālo situāciju. Tomēr, neskatoties uz kopējo patērētāju optimismu, pastāv patērētāju bažas par iespējamo cenu un bezdarba pieaugumu nākotnē.

Arī 2013. gada sākumā patērētāju konfidence turpināja uzlaboties. Tomēr, sākot ar 2013. gada jūniju, patērētāju konfidence paslīktinās. To ietekmēja patērētāju pesimistiskāks novērtējums par kopējo ekonomisko situāciju valstī turpmākajos mēnešos, ģimenes finansiālo situāciju un bezdarbu, kā arī bažas par iespējamo cenu pieaugumu nākotnē, kas saistīts ar plānoto eiro ieviešanu no 2014. gada 1. janvāra.

3.4. attēls

Patērētāju konfidences rādītājs*
(atbilstoši saldo, sezonāli izlīdzināti dati)

* Patērētāju konfidences rādītāju aprēķina kā atbilstošu saldo vidējo lielumu uz 4 jautājumiem: par finansiālo situāciju, vispārējo ekonomisko situāciju, bezdarba novērtējumu un uzkrājumiem nākamajos 12 mēnešos.

Valsts patēriņš jeb sabiedrisko pakalpojumu apjomi krīzes laikā strauji saruka. 2011. gadā valsts patēriņš bija par 14,4% mazāks nekā 2007. gadā. Samazinājumu noteica valsts budžeta konsolidācijas pasākumu īstenošana.

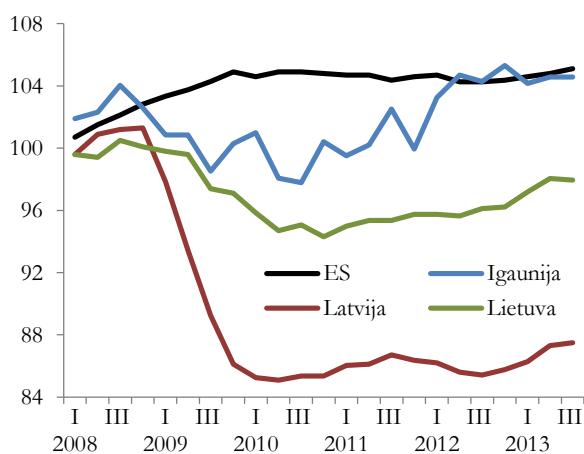
Rezultātā samazinājās arī valsts patēriņa īpatsvars IKP. 2008. gadā valsts patēriņš veidoja 20% no IKP.

2012. gadā valsts patēriņa apjomi bija par 0,2% mazāki nekā 2011. gadā un vairs veidoja tikai 16% no IKP. Lai arī ekonomiskā situācija uzlabojās, tomēr valdības apņemšanās turpināt mazināt valsts budžeta deficitu arī 2012. gadā ierobežoja strauju izdevumu pieaugumu.

2013. gada trīs ceturkšņos, salīdzinot ar 2012. gada atbilstošo periodu, valsts patēriņa apjomi pieauga par 2,8 procentiem.

3.5. attēls

Valsts patēriņa izmaiņas pa ceturkšņiem
(2007. gada 4. ceturksnis = 100, sezonāli izlīdzināti dati)

3.1.3. Investīcijas

Investīciju dinamikai ir izteikts cikliskuma raksturs. Globālās finanšu krīzes ietekmē investēšanas aktivitātēs samazinājās gandrīz visās ES dalībvalstīs.

Investorū jutīgumu pret ekonomikas konjunktūras svārībām lielā mērā noteica uzņēmumu finansiālā stāvokļa pasliktināšanās noleta tirgus straujās sašaurināšanās dēļ. Laika periodā no 2008. gada līdz 2010. gadam investīcijas ES valstīs vidēji samazinājās par 13,5%, t.i., gandrīz desmit reizes straujāk nekā IKP. Kaut arī praktiski visās ES valstīs investīciju apjomi 2010. gadā bija zemākā līmenī nekā 2008. gadā, tomēr investīciju izmaiņas bija visai atšķirīgas. Investīciju apjomu samazinājums Baltijas valstīs un Īrijā ir bijis gandrīz četras reizes lielāks nekā vidēji ES.

Stabilizējoties ekonomiskajai situācijai, investīciju aktivitātēs Latvijā, kā arī citās Baltijas valstīs strauji pieauga. 2012. gadā, salīdzinot ar 2010. gadu, investīcijas Latvijas tautsaimniecībā palielinājās par 39,1%, Igaunijā – par 52,6% un Lietuvā – par 16,3%. Baltijas valstīs investīciju apjomu pieauguma tempi bija straujākie ES.

2012. gada pirmajā pusē Latvijā saglabājās augsts investīciju izaugsmes temps, savukārt gada otrajā pusē investīciju dinamika jau bija daudz mērenāka. Šāda investīciju dinamika jau bija sagaidāma, jo 2011. gadā un 2012. gada sākumā vērojamais straujais apjomu pieaugums lielā mērā bija saistīts ar zemās bāzes efektu.

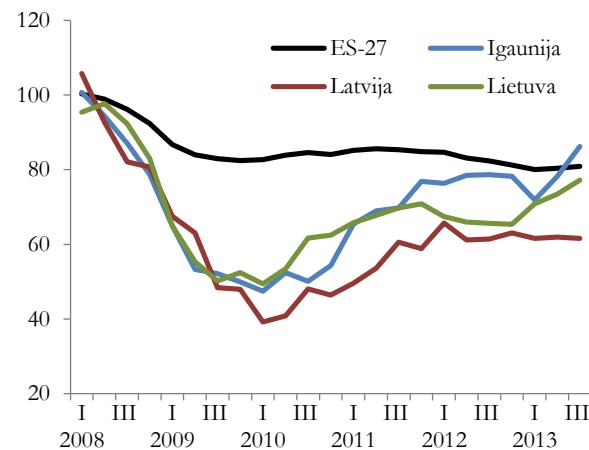
Kopumā 2012. gadā investīciju apjomi par 12,3% pārsniedza iepriekšējā gada līmeni un veidoja 23,5% no IKP. Pēdējos divos gados Latvijas tautsaimniecībā tika

ieguldīts 1,2 reizes vairāk nekā 2009.-2010. gadā, tomēr investīciju apjomi vidēji ceturksnī bija gandrīz uz pusi mazāki nekā 2007. gadā.

3.6. attēls

Investīciju apjomu izmaiņas

(2007. gada 4. ceturksnis = 100)

2013. gada 1. ceturksnī investīciju apjomi bija par 12% mazāki nekā pirms gada, kas ir saistīts ar iepriekšējā gadā īstenoto lielo investīciju projektu pabeigšanu. Savukārt gada 2. un 3. ceturksnī investīcijas Latvijas tautsaimniecībā par attiecīgi 1,1% un 3,3% pārsniedza iepriekšējā gada līmeni un kopumā 2013. gada trīs ceturšņos bija tikai par 1,8% zemāk līmenī nekā pirms gada.

3.3. tabula

Kopējā kapitāla veidošana (procentos)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013 I-IX
reālais pieaugums procentos						
IKP	-2,8	-17,7	-1,3	5,3	5,2	4,2
Kopējā kapitāla veidošana	-17,1	-45,1	-6,3	38,6	-3,9	-5,9
– kopējā pamatkapitāla veidošana	-13,8	-37,4	-18,1	27,9	8,7	-1,8
procentos pret IKP						
Kopējā kapitāla veidošana	31,2	20,5	19,8	24,9	25,5	22,7
– kopējā pamatkapitāla veidošana	29,6	21,6	18,2	21,3	22,8	20,9
– krājumu izmaiņas	1,6	-1,1	1,6	3,6	2,7	1,8

Pēdējos gados palielinājās valsts loma investēšanas procesā. Vājās kreditēšanas apstākļos valsts nodrošina nozīmīgu atbalstu privātajām investīcijām ar ES struktūrfondu līdzfinansējumu.

Kaut arī ekonomikas recessijas laikā valsts investīciju apjoms samazinājās, tomēr to daļa kopējās investīcijās

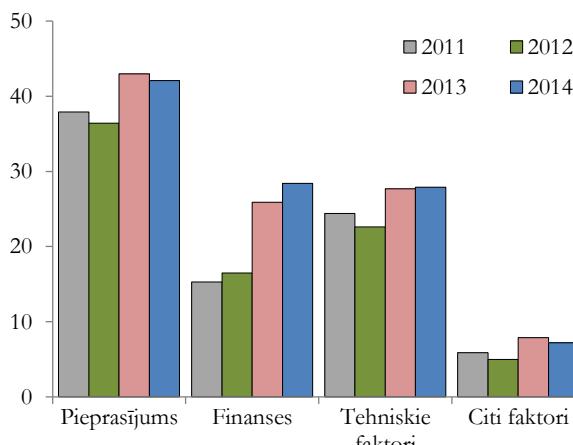
Latvijas tautsaimniecībā pieauga un 2010. gadā sasniedza 20,4%, t.i., par 6,4 procentpunktiem vairāk nekā 2007. gadā. 2011. gadā valsts investīcijas pieauga par 24,9%, dodot 5 procentpunktus no investīciju kopējā pieauguma. 2012. gadā valsts investīciju apjoms bija par 1,5% augstākā līmenī nekā pirms gada un

veidoja 18,6% no kopējām investīcijām Latvijas tautsaimniecībā. Savukārt 2013. gada trīs ceturkšņos valsts investīcijas pieauga par 12%, kamēr privātās investīcijas samazinājās par 4 procentiem.

Investīciju kāpumu ierobežo joprojām vājā kreditēšana un uzņēmēju nogaidošā pozīcija, nesmot vērā situācijas attīstības nenoteiktību ārējā vidē. Uzņēmumu vadītāju aptaujas rezultāti liecina, ka nozīmīgākais investīcijas veicinošais faktors ir pieprasījuma pieaugums. Lai gan arī 2012. gadā un 2013. gadā pieprasījuma faktori tiek atzīmēti kā visnozīmīgākie investīciju stimuli, kam seko finanšu un tehniskā rakstura faktori, tomēr jāatzīmē, ka 2013. gadā būtiski palielinājās finanšu pieejamības faktoru nozīme investīciju stimulēšanā. Arī 2014. gadā finansiālie apstāklī varētu būt nedaudz vairāk atbalstoši investīcijas nekā tehniskie faktori.

3.7. attēls

Investīcijas ietekmējošie faktori rūpniecībā*

* Eiropas Komisijas uzņēmējdarbības un patēriņtāju apskojumi

Jāatzīmē, ka ES valstīs pēdējos gados tehniskie faktori tiek norādīti kā galvenie investīciju stimuli, kam seko pieprasījums.

Kopš 2010. gada sākuma pakāpeniski pieaug jaudu noslodzes līmenis apstrādes rūpniecībā. 2012. gada beigās tas sasniedza 71,6%, bet 2013. gada beigās palielinājās līdz 72,2%, kas ir tikai par 0,2 procentpunktiem zemāks nekā 2007. gada beigās. Tas liecina, ka esošais ražošanas apjoms tuvinās potenciālajam. Pieprasījuma pieaugums, kā arī uzņēmēju pozitīvais nākotnes redzējums var sekmēt ne tikai jaudu noslodzes palielināšanos, bet arī investīciju pieaugumu. Pozitīvas tendences investēšanas procesā lielā mērā noteiks arī kredītresursu un citu ārējo finansēšanas avotu pieejamība un vēlme nostiprināt savas pozīcijas ārējos un iekšējos noieta tirgos, tai skaitā tehnoloģiski atjaunojot esošās ražošanas jaudas.

Investīciju nozaru struktūra.¹ Kaut arī kopumā investīciju apjomī joprojām ir mazāki nekā pirmskrīzes gados, tomēr kopš 2010. gada beigām investēšanas aktivitātes pieauga un dinamika nozaru griezumā bija visai atšķirīga.

2010. gadā investēšanas process kopumā bija vājs, it īpaši pakalpojumu nozarēs. Investīcijas pakalpojumu nozaru bija par 31% zemākā līmenī nekā pirms gada, bet preču ražošanas nozaru samazinājās par 20%. Vienlaikus palielinājās investīcijas lauksaimniecībā (par 19,6%), enerģētikā (par 47%), transporta un uzglabāšanas nozarē (par 8,1%), informācijas un komunikāciju pakalpojumos (par 8,2%). Savukārt investīcijas apstrādes rūpniecībā bija par 5,5% augstākā līmenī nekā 2009. gadā.

Ekonomiskās situācijas stabilizēšanās pozitīvi ietekmēja investēšanas procesu Latvijā. Tās atjaunošanās noritēja samērā strauji. Investīcijas preču ražošanas nozaru 2011. gadā bija par 48% lielākā apjomā nekā gadu iepriekš. To lielā mērā noteica apjomīgi ieguldījumi enerģētikas nozarē un apstrādes rūpniecībā. Savukārt investīcijas pakalpojumu nozaru pieauga par 17% un veidoja gandrīz 60% no kopējām investīcijām Latvijas tautsaimniecībā.

Kā liecina provizoriski dati, 2012. gadā investēšanas aktivitātes kopumā bija nedaudz mērenākas nekā pirms gada. 2012. gadā Latvijas tautsaimniecībā investēts par 12,1% vairāk nekā gadu iepriekš. Investīcijas pakalpojumu nozaru pieauga par 20%, ko galvenokārt noteica apjomīgie ieguldījumi transporta un uzglabāšanas nozarē, kā arī operācijās ar nekustamo īpašumu. Investīcijas minētajās nozaru palielinājās attiecīgi par 30,3% un 52,7% un tās veidoja trešo daļu no kopējiem ieguldījumiem pakalpojumu nozaru. Operācijās ar nekustamo īpašumu lielais pieaugums ir saistīts ar vairāku komunālo uzņēmumu investīcijām infrastruktūras uzlabošanai. 2012. gadā straujāka investīciju dinamika bija arī sabiedrisko pakalpojumu nozaru. Piemēram, izglītībā bija investēts par 24% vairāk nekā pirms gada.

Investīcijas preču ražošanas nozaru 2012. gadā pieauga par 1% un veidoja 38% no kopējā investīciju apjoma Latvijas tautsaimniecībā. Lielī ieguldījumi 2012. gadā bija elektroenerģijas, gāzes apgādes, siltumapgādes un gaisa kondicionēšanas nozarē. Investīcijas šajā nozarē veidoja 10,3% no kopējā investīciju apjoma Latvijas tautsaimniecībā. Gandrīz pusotru reizi palielinājās investīcijas ūdens apgādē, noteikūdeņu, atkritumu apsaimniekošanā un sanācījā.

¹ Investīcijas sadalījumā pa nozārēm aplūkotas pēc nefinanšu investīciju statistikas.

3.4. tabula

Investīciju nozaru struktūra un dinamika*
(procēntos)

	Pieauguma tempi				Struktūra			
	2010	2011	2012*	2013* I-IX	2010	2011	2012*	2013* I-IX
Lauksaimniecība un mežsaimniecība	19,7	59,1	20,7	-19,3	5,1	6,4	6,9	6,1
Apstrādes rūpniecība	5,6	41,7	2,5	-40,7	13,0	14,3	13,1	10,6
Būvniecība	-33,2	21,3	-36,0	16,1	8,0	7,6	4,3	2,6
Tirdzniecība	-24,2	24,6	18,4	-30,5	8,0	7,7	8,2	6,0
Transports un sakari	8,1	48,2	30,3	-17,0	11,5	13,3	15,5	15,2
Citi komercpakalpojumi	-32,2	-3,5	36,4	4,4	25,4	19,1	23,3	15,5
Sabiedriskie pakalpojumi	-44,3	22,4	-4,1	5,5	18,5	17,6	15,1	26,2
Pārējā rūpniecība	-9,2	71,0	10,2	-12,0	10,5	14,0	13,7	18,0
Kopā	-18,1	27,9	8,7	-1,8	100	100	100	100

* 2012. gads – provizoriskie dati un 2013. gads – novērtēts pēc ceturkšņu datiem

Kopš 2010. gada beigām pieaug investīcijas apstrādes rūpniecībā. Finanšu krīzes ietekmē investīcijas apstrādes rūpniecībā no 2007. gada līdz 2009. gadam samazinājās par 64,2%. Lielā mērā to noteica investīciju samazinājums patēriņa preču ražošanā (t.sk. pārtikas rūpniecībā – par 44%), kā arī starppatēriņa preču ražošanas nozarēs (t.sk. kokapstrādē – par 88% un ķīmisko vielu un to izstrādājumu ražošanā – par 77%).

2010. gadā kopumā investīcijas apstrādes rūpniecībā par 5,6% pārsniedza iepriekšējā gada līmeni. Visstraujāk investīcijas palielinājās īslaicīga patēriņa preču un investīciju preču ražošanas nozarēs. Lielākais devums investīciju pieaugumā apstrādes rūpniecībā bija kokapstrādes nozarei, papīra ražošanas un izdevējdarbības, kā arī farmācijas produktu ražošanas nozarēm. Pozitīvas investīcijas tendences 2010. gadā bija arī metālapstrādē un transportlīdzekļu ražošanā.

3.5. tabula

Investīciju dinamika un struktūra apstrādes rūpniecībā*
(procēntos)

	Pieauguma tempi				Struktūra			
	2010	2011	2012*	2013* I-IX	2010	2011	2012*	2013* I-IX
Pārtikas rūpniecība	-6,1	60,1	46,6	-49,3	13,4	17,7	30,9	26,0
Viegлā rūpniecība	-30,0	83,1	-20,8	-36,0	1,7	1,6	1,3	1,4
Kokapstrāde	139,6	147,0	-28,6	-41,3	19,1	31,0	26,7	26,0
Papīra ražošana un izdevējdarbība	152,6	44,5	0,2	125,6	5,9	3,0	1,8	6,9
Ķīmiskā rūpniecība un tās saskarnozares	16,3	6,9	-19,8	-38,1	13,5	8,5	7,4	7,6
Pārējo nemetalisko minerālu izstrādājumu ražošana**	-51,9	-78,5	8,4	6,2	17,9	6,5	4,7	8,3
Metāli un metalīzstrādājumu ražošana**	130,1	157,5	-37,8	-72,6	15,2	20,4	15,4	7,0
Mašīnu un iekārtu ražošana	90,1	173,7	5,1	-11,4	3,6	1,4	1,3	1,9
Elektrisko un optisko iekārtu ražošana	15,8	106,9	66,2	-32,0	1,9	1,8	2,6	3,3
Transportlīdzekļu ražošana	43,2	148,2	18,9	-34,0	3,5	4,4	4,1	4,6
Pārējās rūpniecības nozares	-23,7	255,3	-7,2	10,9	4,3	4,0	3,8	7,0

* 2012. gads – provizoriskie dati un 2013. gads – novērtēts pēc ceturkšņu datiem

** Ekonomikas ministrijas novērtējums

2011. gadā investēšanas aktivitātes apstrādes rūpniecībā strauji pieauga. Salīdzinot ar 2010. gadu, investīciju apjomi nozarē palielinājās par 41,7%. Vairāk nekā puse no ieguldījumiem apstrādes rūpniecībā bija kokapstrādē un metālu ražošanā.

Pēc provizoriiskiem datiem, 2012. gadā apstrādes rūpniecībā ieguldīti 438,8 milj. latu jeb 13,1% no kopējā investīciju apjoma Latvijas tautsaimniecībā, kas bija par 2,5% vairāk nekā 2011. gadā.

Lielākas investīciju aktivitātes apstrādes rūpniecībā bija 2012. gada pirmajā pusē. Investīciju apjomi pieauga vai arī saglabājās iepriekšējā gada atbilstošā perioda līmenī gandrīz visās apstrādes rūpniecības nozarēs, izņemot papīra un papīra izstrādājumu ražošanas nozari, transporta līdzekļu ražošanas nozari un būvmateriālu ražošanas nozari. Jāatzīmē, ka investīcijas pirmajās divās nozarēs būtiski pieauga 2010. gadā un 2011. gadā. Savukārt investīciju apjomi būvmateriālu ražošanā kopš 2008. gada, paslīktinoties situācijai nekustamo īpašumu tirgū, samazinājās ik gadu vidēji par gandrīz 20%. Uzlabojoties situācijai, 2012. gadā investīciju apjomi būvmateriālu ražošanas nozarē pieauga par 8,4%, un tie veidoja 4,7% no kopējām investīcijām apstrādes rūpniecībā. Pozitīva investīciju dinamika kopš 2010. gada saglabājās mašīnu un iekārtu ražošanas nozarē, elektronisko un optisko iekārtu ražošanas nozarē un transporta līdzekļu ražošanas nozarē. 2012. gadā investīcijas šajās nozarēs veidoja 10,5%, t.i., gandrīz divas reizes vairāk nekā 2008. gadā.

Saskaņā ar ceturķšņu statistikas datiem, 2013. gada trīs ceturķšņos apstrādes rūpniecībā bija investēts par 40,7% mazāk nekā pirms gada. Zemāks ieguldījumu apjoms, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, galvenokārt ir saistīts ar vājākām investīciju aktivitātēm 2012. gada pirmajā pusē pārtikas rūpniecības nozarē un kokapstrādes nozarē. Jāatzīmē, ka investīciju apjomi kokapstrādē 2011. gadā, salīdzinot ar 2009. gadu, pieauga gandrīz piecas reizes, savukārt ieguldījumi pārtikas rūpniecībā šajā laikā palielinājās gandrīz divas reizes. Arī pārējās apstrādes rūpniecības nozarēs investēšanas aktivitātes 2013. gada sākumā bija nedaudz vājākas nekā gadu iepriekš. Jāatzīmē, ka 2013. gada 3. ceturksnī investēšanas aktivitātes vairākās nozarēs pieauga. Piemēram, farmācijā 2013. gada 3. ceturksnī bija investēts par 40% vairāk nekā pirms gada, investīcijas ķīmisko vielu un ķīmisko produktu ražošanas nozarē un elektronisko un optisko iekārtu ražošanas nozarē pieauga attiecīgi par 7% un 5%. Savukārt ieguldījumi mēbeļu ražošanas nozarē pieauga gandrīz trīs reizes.

Investoru apsekojuma dati liecina par to, ka investīciju struktūra rūpniecībā lielākoties paliek nemainīga. 2013. gadā investīcijas rūpniecībā pārsvārā bija saistītas ar nolietoto iekārtu un mašīnu aizvietošanu un ražošanas jaudu paplašināšanu –

attiecīgi 41% un 27% no kopējām investīcijām rūpniecībā. Vienlaikus jāatzīmē, ka pēdējos gados pieaug arī investīcijas, kas paredzētas ražošanas procesa racionalizēšanai.

Tuvākajā nākotnē investīciju apjomi Latvijas tautsaimniecībā pakāpeniski pieaug. Tomēr investēšanas procesa dinamiku lielā mērā noteiks finanšu resursu pieejamība, kopējā pieprasījuma palielināšanās un valsts atbalsta pasākumu īstenošana uzņēmējdarbības veicināšanai.

3.1.4. Eksports un imports

Preču eksports un imports

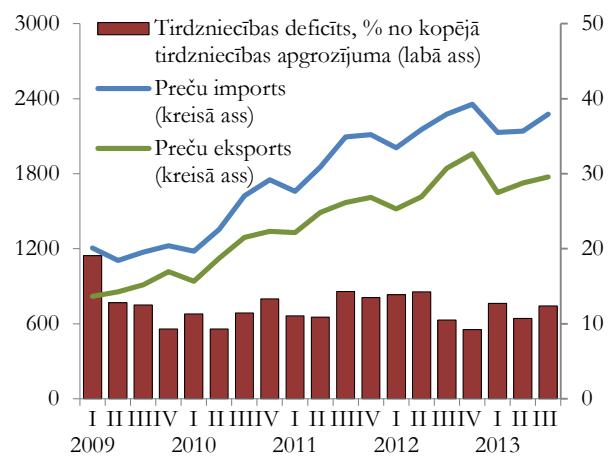
Latvijas eksporta izaugsmes tempi pēdējos gados ir samērā strauji. 2011. gadā Latvijas preču eksports faktiskajās cenās pieauga par 27,8%, bet 2012. gadā – par 15,7% (salīdzināmās cenās – attiecīgi par 13,9% un 11,6%). Neraugoties uz vājo ārējo pieprasījumu, 2013. gadā preču eksports turpina augt, tomēr tempi ir daudz lēnāki – janvārī-novembrī, salīdzinot ar 2012. gada vienpadsmīt mēnešiem, faktiskajās cenās tas ir pieaudzis par 1,7 procentiem.

Latvijas preču imports 2011. gadā faktiskajās cenās pieauga nedaudz straujāk nekā eksports – par 30,6%, bet 2012. gadā – par 13,9% (salīdzināmās cenās – attiecīgi par 23,2% un 5,6%). Savukārt 2013. gada janvārī-novembrī Latvijas preču imports ir palicis aptuveni iepriekšējā gada vienpadsmīt mēnešu līmenī (-0,4%).

3.8. attēls

Latvijas preču eksports, imports un tirdzniecības nosacījumi

(milj. latu un procentos)

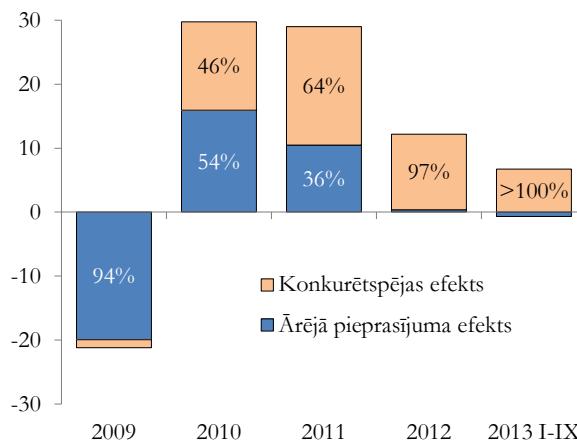

2012. gadā, eksportam pieaugot nedaudz straujāk nekā importam, samazinās arī tirdzniecības deficitis, tomēr lēnāk nekā straujās izaugsmes gados. 2012. gadā tas veidoja aptuveni 12% no ārējās tirdzniecības apjoma, bet 2013. gada vienpadsmīt mēnešos – 11%.

Savukārt 2007.-2008. gadā tas sastādīja vairāk nekā $\frac{1}{4}$ daļu no visa ārējās tirdzniecības apjoma.

3.9. attēls

Eksporta izmaiņu sadalījums, izmantojot patstāvīgās tirgus daļas analīzi (Latvijas eksporta uz ES valstīm izmaiņu struktūra, procentos)

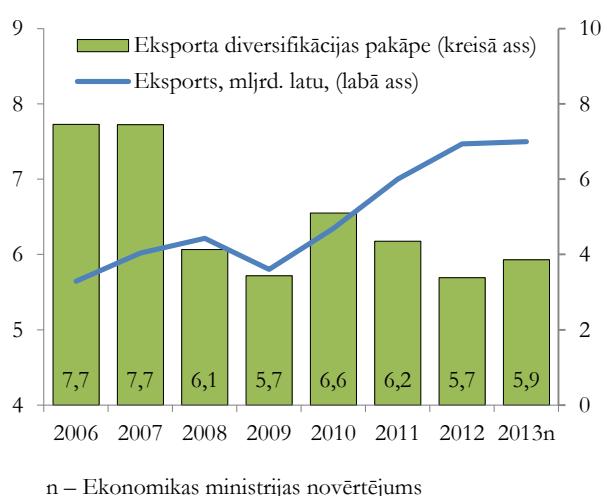

Pēckrīzes periodā Latvijas eksporta attīstību noteica vienlīdz Latvijas uzņēmumu konkurētspējas pieaugums un stabils ārējais pieprasījums. Savukārt 2012. gada beigās, pasliktinoties izaugsmei ES, ārējais pieprasījums ievērojami samazinājās un eksporta attīstību noteica konkurētspējas pieaugums. Līdzīga tendence saglabājas arī 2013. gadā.

3.10. attēls

Latvijas preču eksporta diversifikācija

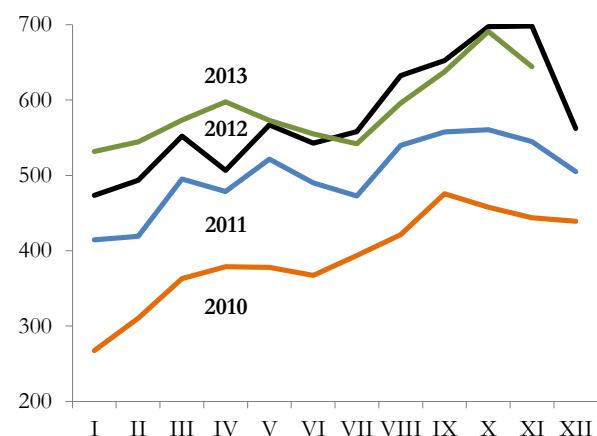
(indekss, aprēķināts, izmantojot KN 2 zīmu klasifikāciju, zemāks rādītājs norāda uz augstāku diversifikācijas pakāpi)

Pēdējo gadu laikā ievērojami uzlabojas arī Latvijas preču eksporta diversifikācijas pakāpe. Straujas izaugsmes gados eksporta izaugsmē dominēja dažas lielākas eksporta preču grupas, tādās kā koksne un tās izstrādājumi un metāli. Krīzes laikā eksporta apjomu samazinājās būtībā visās preču grupās, tomēr straujāk saruka tieši lielāko eksporta grupu apjomī, kas noteica diversifikācijas rādītāja uzlabošanos. Savukārt pēckrīzes periodā, atsākoties izaugsmei, eksporta apjomu pieaugumi preču grupu griezumā ir līdzīgi, kas norāda uz augstāku eksporta diversifikācijas pakāpi. Jāatzīmē, ka Latvijā pēdējos gados šis rādītājs atbilst ES-15 valstu vidējam līmenim un ir ievērojami labāks nekā Lietuvā un Igaunijā.

3.11. attēls

Latvijas preču eksporta dinamika (milj. latu)

Kopējo Latvijas preču eksportu 2013. gadā labvēlīgi ietekmēja nelīela tirdzniecības nosacījumu uzlabošanās. 2013. gada trīs ceturkšņos, salīdzinot ar iepriekšējā gada attiecīgo periodu, eksporta vienības vērtības indekss palielinājās par 2,5%, bet importa vērtība palielinājās par 0,9%. Eksporta preču cenas straujāk pieauga satiksmes līdzekļiem un to aprīkojumam, kokam un tā izstrādājumiem, kā arī mehāniem, mehāniskām ierīcēm un elektroiekārtām. Savukārt eksporta preču cenas samazinājās metāliem un to izstrādājumiem, kā arī minerālajiem produktiem.

2012. gadā pieauga visu lielāko preču eksporta grupu apjomī. Kopējo eksporta attīstību labvēlīgi ietekmēja galvenokārt lauksaimniecības un pārtikas produktu eksporta apjomu pieaugums. Šī preču grupa nodrošināja gandrīz pusē no visa eksporta pieauguma, un attiecīgi tās īpatsvars kopējā eksporta struktūrā gada laikā pieauga par 4,1 procentpunktu un veidoja 20,5%. Ievērojami pieauga arī mašīnbūves un metālapstrādes produktu preču grupu eksports. Šīs preču grupas veidoja attiecīgi 20% un 11% no kopējā eksporta pieauguma.

2013. gada janvārī-novembrī lēnāku eksporta izaugsmes tempu ietekmēja metālu un to izstrādājumu, kā arī transportlīdzekļu ievērojamie apjomu

samazinājumi. Savukārt lielkie pieaugumi vērojami mašīnbūves, koksnes un tās izstrādājumu, kā arī lauksaimniecības un pārtikas produktu grupās.

3.6. tabula

Latvijas preču eksports pa galvenajām preču grupām (%, faktiskajās FOB cenās)

	struktūra	2012	2013 I-XI	
		pieaugums pret iepriekšējo gadu	pieaugums pret iepriekšējā gada attiecīgo periodu	ieguldījums apjomu izmaiņās
Kopā tai skaitā:		100	15,7	1,7
lauksaimniecības un pārtikas produkti	20,5	44,9	2,1	0,4
koksne un tās izstrādājumi	14,9	2,1	9,5	1,4
mašīnbūves produkcija	13,7	24,6	15,1	2,1
metāli un to izstrādājumi	14,0	11,8	-22,1	-3,1
ķīmiskās rūpniecības, tās saskarnozaru produkcija un plastmasas	9,5	4,5	3,0	0,3
minerālie produkti	8,7	10,0	2,7	0,2
vieglās rūpniecības preces	4,7	16,5	4,6	0,2
transporta līdzekļi	5,4	-6,6	-17,9	-1,0
pārējās preces	8,7	16,4	13,5	1,2

Preču eksports uz ES valstīm 2012. gadā pieauga par 10,8%. Aptuveni pusi no pieauguma veidoja lauksaimniecības un pārtikas produktu eksporta grupas izaugsme. Savukārt 2013. gada janvārī-novembrī eksports uz ES valstīm pieauga par 3,7%. Šajā periodā visstraujāk ir audzis mašīnbūves produkcijas eksports.

3.12. attēls

Lielāko ieguldījuma daļu šajā pieaugumā veidoja lauksaimniecības un pārtikas produktu eksporta grupa.

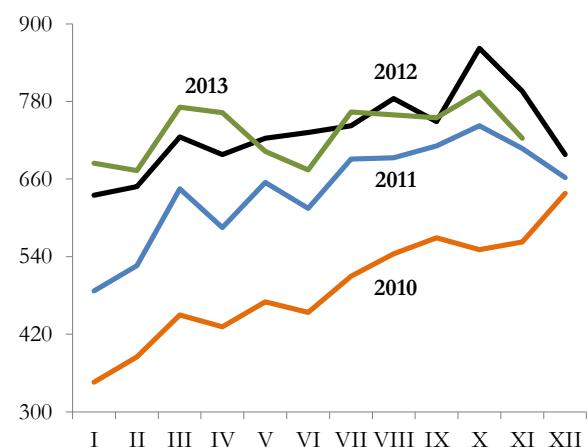
Preču importa pieaugumu 2012. gadā lielākoties ietekmēja mašīnbūves produkcijas, minerālo produktu kā arī lauksaimniecības un pārtikas produktu importa grupu pieaugums. Šīs grupas summā veidoja aptuveni 2/3 daļas no visa importa pieauguma. Savukārt 2013. gada janvārī-novembrī preču importa apjomu attīstību pozitīvi ietekmēja ķīmiskās produkcijas, vieglās rūpniecības preču, kā arī lauksaimniecības un pārtikas produktu importa apjomu pieaugumi.

3.13. attēls

2012. gadā preču eksports uz NVS valstīm pieauga par 22,1%. Savukārt 2013. gada janvārī-novembrī preču eksports uz NVS valstīm palielinājās par 4,2%.

Latvijas preču importa dinamika pa mēnešiem (mil. latu)

Imports no ES valstīm 2012. gadā pieauga nedaudz straujāk nekā kopējais imports (par 14,7%), bet 2013. gada vienpadsmīt mēnešos imports no ES valstīm pieauga par 2 procentiem.

Straujāka minerālo produktu un transportlīdzekļu importa pieauguma dēļ 2012. gadā nedaudz straujāk

pieauga imports no NVS valstīm. Savukārt 2013. gada janvārī-novembrī, samazinoties metālu un to izstrādājumu, kā arī minerālo produktu importam, kopējais imports no šīs valstu grupas ievērojami saruka.

3.7. tabula

Latvijas preču imports pa galvenajām preču grupām (%, faktiskajās CIF cenās)

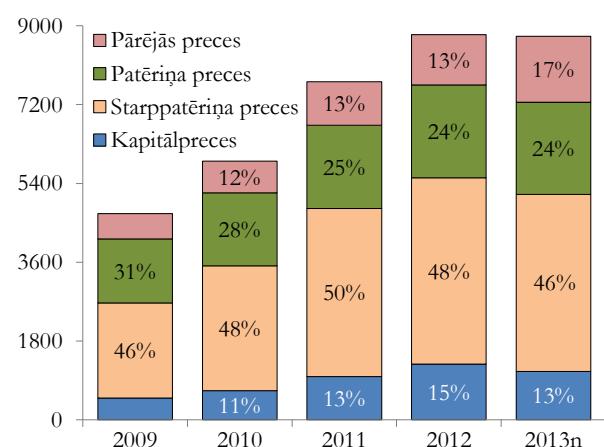
	struktūra	2012	2013 I-XI	
		pieaugums pret iepriekšējo gādu	pieaugums pret iepriekšējā gada attiecīgo periodu	ieguldījums apjomu izmaiņas
Kopā tai skaitā:	100	13,9	-0,4	-0,4
mašīnbūves produkcija	18,3	20,1	0,6	0,0
minerālie produkti	17,7	16,1	-3,2	-0,6
lauksaimniecības un pārtikas produkti	15,4	16,3	2,2	0,3
kīmiskās rūpniecības, tās saskarnozaru produkcija un plastmasas	14,0	7,0	6,5	0,9
metāli un to izstrādājumi	10,4	8,6	-14,3	-1,5
transporta līdzekļi	8,6	9,1	-16,4	-1,4
vieglās rūpniecības preces	5,5	16,5	10,7	0,6
koksne un tās izstrādājumi	1,6	21,1	26,2	0,4
pārējās preces	8,5	13,9	8,4	0,7

Līdz 2009. gadam, samazinoties investīciju apjomiem, saruka kapitālpreču importa daļa, savukārt pēckrižes periodā, sākot no 2011. gada, tendence ir pretēja – aug kapitālpreču un starppatēriņa preču imports, attiecīgi samazinoties patēriņa preču importa daļai.

3.14. attēls

Imports pēc plašo ekonomisko kategoriju klasifikācijas

(milj. latu, saistībā ar nacionālo kontu pamatiedājām, CIF cenās)

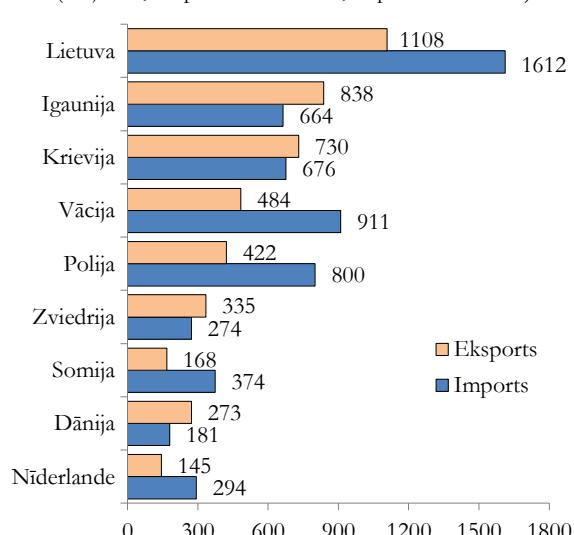
n – Ekonomikas ministrijas novērtējums

3.15. attēls

Latvijas ārējās tirdzniecības apgrozījums ar lielākajām partnerstādīm*

2013. gada janvārī-novembrī

(milj. latu, eksports FOB cenās, imports CIF cenās)

* ar valstīm, kurām ārējās tirdzniecības apgrozījums ar Latviju kopejā īpatsvarā ir vairāk nekā 3 procenti.

Lielākās Latvijas **tirdzniecības partnervalstis** 2013. gada vienpadsmit mēnešos bija Lietuva – 19% no kopējā ārējās tirdzniecības apgrozījuma, Igaunija, Krievija, Vācija – katra par 10%, Polija – 8%, Zviedrija un Somija – katra par 4% un Dānija un Nīderlande – katra par 3 procentiem.

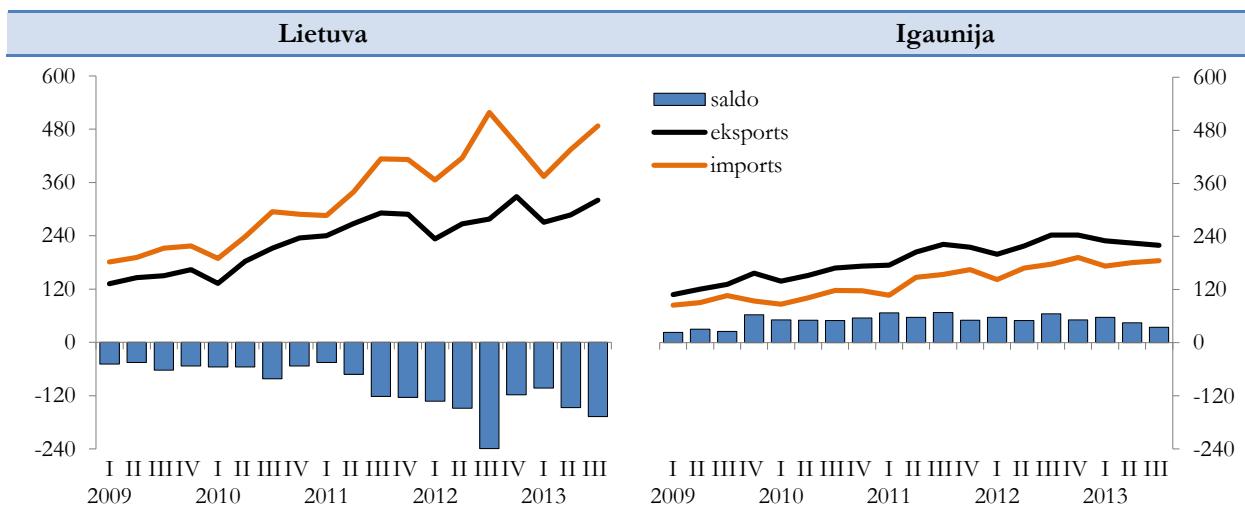
Latvijas kaimiņvalstis **Lietuva** un **Igaunija** tradicionāli ir lielākās Latvijas tirdzniecības partnervalstis. Straujas izaugsmes gados, ievērojami pieaugot importam, bija vērojama izteikta Latvijas tirdzniecības bilances paslīktināšanās ar abām valstīm. 2008. gada otrajā pusē bilance ar Lietuvu un Igauniju sāka pakāpeniski uzlaboties.

Pēdējos gados ārējās tirdzniecības bilance ar Igauniju saglabājas virs 10% no kopējā tirdzniecības apgrozījuma, savukārt bilance ar Lietuvu, galvenokārt dēļ straujāka minerālo produktu un lauksaimniecības un pārtikas preču importa, 2012.-2013. gadā nedaudz paslīktinājās.

Kā galvenās eksporta preču grupas uz abām Baltijas valstīm saglabājas lauksaimniecības un pārtikas preces, mašīnbūves produkcija, savukārt importā no Lietuvas un Igaunijas lielākais īpatsvars ir minerālajiem produktiem un lauksaimniecības un pārtikas precēm.

3.16. attēls

Latvijas ārējās tirdzniecības apgrozījums ar Lietuvu un Igauniju
(milj. latu)

Pakalpojumu eksports un imports

Krizes laikā pakalpojumu eksports samazinājās mazākā apmērā nekā preču eksports. 2011.-2012. gadā pakalpojumu eksports tāpat kā preču eksports stabili pieauga. Pozitīvais pakalpojumu saldo 2011. gadā nosedza aptuveni 60% negatīvās preču tirdzniecības bilances. Savukārt 2012. gadā, nēmot vērā preču tirdzniecības bilances uzlabošanos, pozitīvais pakalpojumu saldo nosedza gandrīz 70% no negatīvā preču tirdzniecības saldo.

Ari 2013. gada trīs ceturkšņos, pieaugot pakalpojumu eksportam un samazinoties importam, palielinās pozitīvā pakalpojumu bilance.

Aptuveni pusi no pakalpojumu eksporta ierasti sastāda ienākumi no pārvadājumiem. Šis pakalpojumu eksporta grupas pieaugums nodrošināja lielāko daļu no kopējo pakalpojumu eksporta pieauguma 2012. gadā. Savukārt 2013. gada trīs ceturkšņos, samazinoties visu transporta veidu pārvadājumu apjomiem, sarukuši ir arī kopējie pārvadājumu apjomi.

Savukārt komercpakalpojumu un ceļojumu eksporta apjomi gan 2012. gadā, gan 2013. gada janvārī-septembrī ir stabili auguši.

Pakalpojumu eksports uz ES valstīm veido pusi no kopējā Latvijas pakalpojumu eksporta. 2012. gadā pakalpojumu eksporta apjomi uz ES valstīm pieauga līdzīgos tempos kā kopējais pakalpojumu eksports. Arī 2013. gada trīs ceturkšņos šī tendence saglabājās, pakalpojumu eksports uz ES valstīm pieauga par 5,5%. Lielākais īpatsvars pakalpojumu eksportā uz ES valstīm ir pārvadājumiem un komercpakalpojumiem.

Pakalpojumu eksporta apjomi uz NVS valstīm 2012. gadā pieauga nedaudz straujāk nekā kopējais pakalpojumu eksports, bet 2013. gada trīs ceturkšņos pakalpojumu eksports uz NVS valstīm ir sarucis par 4,3%. Samazinājušies ir pārvadājumu un citu komercpakalpojumu eksporta apjomi, savukārt auguši ienākumi no NVS valstu tūristiem.

3.8. tabula

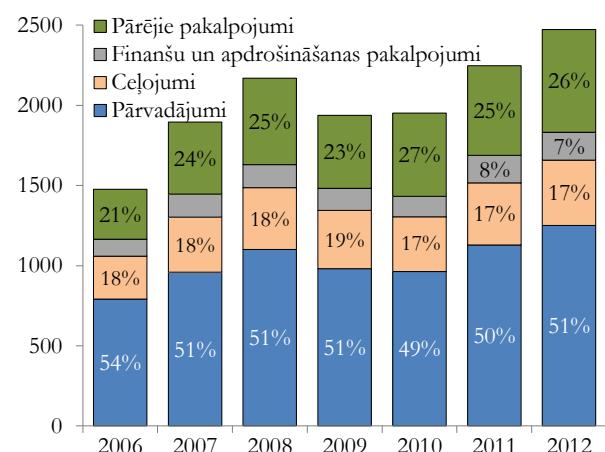
Pakalpojumu eksports un imports
(procentos)

	2012				2013 I-IX			
	struktūra		izmaiņas pret iepriekšējo gadu		struktūra		izmaiņas pret iepriekšējā gada attiecīgo periodu	
	eksports	imports	eksports	imports	eksports	imports	eksports	imports
Pakalpojumi – pavisam	100	100	10,3	8,2	100	100	4,1	-1,1
tai skaitā:								
Pārvadājumi	50,4	32,5	10,7	13,4	46,2	31,9	-6,9	-2,8
– jūras transports	13,4	7,3	14,5	4,1	12,0	7,4	-8,7	-1,5
– gaisa transports	7,7	11,1	7,8	19,1	7,6	11,2	-2,1	-1,1
– dzelzceļa transports	13,2	4,8	8,4	3,2	11,5	3,9	-15,3	-18,6
– autotransports	15,0	9,0	11,0	21,4	14,0	9,2	-0,3	2,1
– pārējais transports	1,2	0,2	13,3	19,8	1,0	0,2	-3,0	6,8
Celojumi	16,5	26,0	5,3	-3,6	17,6	26,8	9,9	-0,3
Citi pakalpojumi	33,1	41,4	12,3	12,8	36,2	41,3	19,2	-0,3
– sakaru pakalpojumi	2,8	4,9	34,9	7,8	2,9	4,1	11,4	-19,3
– būvniecības pakalpojumi	2,8	4,2	58,1	72,6	2,9	2,8	28,3	-42,4
– finanšu un apdrošināšanas pakalpojumi	7,0	4,2	1,3	-11,8	7,6	6,3	18,9	48,5
– informācijas un datorpakalpojumi	4,3	4,5	20,3	7,6	5,0	4,8	23,8	5,4
– citi komercpakalpojumi	15,1	22,1	8,1	12,8	16,5	21,8	17,5	2,6
– pārējie pakalpojumi	1,1	1,5	-4,8	25,6	1,3	1,5	27,4	1,7

2012. gadā ievērojami pieauga pakalpojumu eksports uz Lietuvu (par 41%) un Igauniju (par 27%). Savukārt 2013. gada trīs ceturkšņos pakalpojumu eksports uz Igauniju ir audzis par 8%, bet uz Lietuvu samazinājies par 9%. Svarīgākie eksportētie pakalpojumi uz abām kaimiņvalstīm ir saistīti ar tūrismu, pārvadājumiem, tirdzniecības starpniecību, kā arī būvniecību.

3.17. attēls

Pakalpojumu eksports pa posteņiem
(milj. latu)

3.2. Nozaru ieguldījums

3.2.1. Tautsaimniecības struktūra un nozaru attīstības tendences

Krīzes laikā, samazinoties darbaspēka izmaksām, uzlabojās Latvijas ražotāju konkurēspēja. Tas bija pamats eksporta pieaugumam un līdz ar to arī tirgojamo nozaru attīstībai. Galvenajā eksporta nozare – apstrādes rūpniecībā no 2010.-2012. gadam pieauguma tempis bija krieti straujāki nekā kopējā tautsaimniecības izaugsme, un nozare kļuva par galveno tautsaimniecības izaugsmes virzītāju.

Arī pārējās tirgojamās nozarei, piemēram, lauksaimniecībā, mežsaimniecībā, kā arī transporta un uzglabāšanas nozarei izaugsme pēc krīzes atjaunojās straujāk nekā pārējās tautsaimniecības nozarei.

Rezultātā ir mainījusies tautsaimniecības struktūra. 2012. gadā salīdzinājumā ar 2008. gadu tirgojamo nozaru (lauksaimniecības, mežsaimniecības, rūpniecības, kā arī transporta pakalpojumu nozares) īpatsvars tautsaimniecībā pieauga par vairāk nekā 10 procentpunktiem. 2012. gadā šo nozaru īpatsvars sasniedza 37 procentus.

3.9. tabula

Tautsaimniecības struktūra
(pēc pievienotās vērtības, procentos)

	2000	2005	2008	2010	2011	2012	2013 n
Lauksaimniecība, mežsaimniecība	4,5	3,9	3,0	5,0	5,1	5,0	4,7
Apstrādes rūpniecība	14,4	12,9	10,8	13,3	14,1	14,5	13,9
Pārējā rūpniecība	4,2	3,3	4,3	5,3	5,2	5,1	4,7
Būvniecība	6,8	7,0	10,1	5,3	5,4	6,1	6,5
Tirdzniecība, izmitināšana un ēdināšana	18,5	21,6	18,8	17,3	17,6	17,9	17,8
Transports un uzglabāšana	9,5	10,5	8,1	11,4	12,3	12,1	11,3
Citi komercpakalpojumi	25,1	25,7	28,4	27,3	26,3	26,1	27,6
Sabiedriskie pakalpojumi	17,0	15,1	16,5	15,2	14,0	13,2	13,4
Kopā	100						

n – Ekonomikas ministrijas novērtējums

Kopējo ienākumu pieaugums no eksporta pakāpeniski ir veicinājis arī iekšzemes pieprasījuma pieaugumu un līdz ar to arī uz iekšējo tirgu orientēto nozaru izaugsmi. Kopš 2010. gada otrās pusēs nodarbinātības pieaugums veicina iekšējo patēriņu, kas pozitīvi ietekmē pakalpojumu nozaru izaugsmi – aug-

mazumtirdzniecības apgrozījums, stabila izaugsme vērojama komercpakalpojumu nozarei.

Eksporta iespēju sašaurināšanās 2013. gadā ietekmēja tirgojamo nozaru attīstību, tajā pašā laikā uz iekšējo tirgu orientētās nozarei saglabājās stabila izaugsme.

3.10. tabula

IKP dinamika
(izmaiņas pret iepriekšējā gada atbilstošo periodu, procentos)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013 I-IX
Lauksaimniecība, mežsaimniecība	-2,9	9,9	2,1	-1,1	-0,9	-2,9
Apstrādes rūpniecība	-8,4	-17,7	16,7	11,7	9,4	-0,8
Pārējā rūpniecība	15,6	-7,8	1,9	-1,3	-2,6	-1,3
Būvniecība	-3,5	-32,1	-31,1	11,0	14,5	9,2
Tirdzniecība, izmitināšana	-7,0	-25,0	-0,1	9,4	7,4	5,4
Transports un uzglabāšana	-0,5	1,2	0,8	8,1	3,6	1,6
Citi komercpakalpojumi	5,6	-15,8	0,1	2,7	4,3	7,3
Sabiedriskie pakalpojumi	-0,1	-9,3	-8,1	0,6	-0,6	4,6
IKP	-2,8	-17,7	-1,3	5,3	5,2	4,2

2012. gadā **lauksaimniecības un mežsaimniecības** nozarē ražošanas apjomi būtībā saglabājās iepriekšējā gada līmenī. Tiesa, apakšnozarēs attīstības tendences bija atšķirīgas. Lauksaimniecības produkcijas apjomi 2012. gadā pieauga par 17,4%, ko lielā mērā veicināja labā raža. Savukārt mežsaimniecības nozarē bija vērojams apjomu samazinājums. To noteica vairāki faktori, piemēram, valsts mežos izcirstās koksnes apjoma samazināšanās, kokapstrādes nozares izaugsmes tempu palēnināšanās, kā arī zemais pieprasījums ārējos tirgos, par ko liecīna apaļkoku eksporta samazinājums par gandrīz 17 procentiem.

2013. gada trīs ceturkšņos lauksaimniecības un mežsaimniecības nozares apjomi bija par 3% mazāki nekā pirms gada.

2012. gadā, neraugoties uz ekonomiskās situācijas pasliktināšanos ārējos tirgos, stabils pieaugums saglabājās **apstrādes rūpniecībā** – ražošanas apjomi palielinājās par 9,3%. Nemot vērā nozares īpatsvaru tautsaimniecībā, ražošanas apjomu kāpums veidoja vairāk nekā 1/4 daļu no visas ekonomikas izaugsmes 2012. gadā.

Vājais pieprasījums eksporta tirgos 2013. gada sākumā piebremzēja apstrādes rūpniecības izaugsmi. Pirmajā pusgadā ražošanas apjomi bija par 2,6% mazāki nekā pirms gada. Turpretim gada otrajā pusē situācija nozarē pakāpeniski uzlabojās. 2013. gada 3. ceturksnī, salīdzinot ar 2012. gada 3. ceturksni, apstrādes rūpniecības apjomi pieauga par 2,5 procentiem.

3.11. tabula

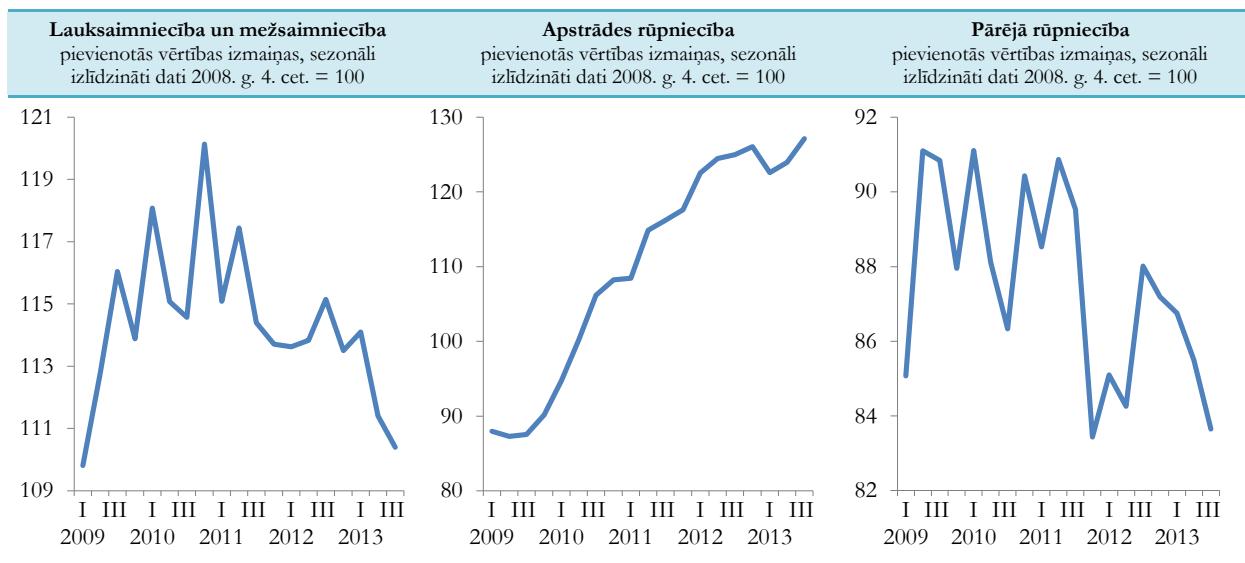
IKP pa ceturkšņiem
(izmaiņas pret iepriekšējā gada attiecīgo periodu, procentos)

	2011			2012			2013				
	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III
Lauksaimniecība, mežsaimniecība	-0,2	2,4	-0,9	-6,5	0,9	-4,0	2,1	-2,9	0,1	-4,6	-3,5
Apstrādes rūpniecība	14,2	14,9	9,8	8,8	16,4	9,0	7,2	6,2	-4,8	-0,6	2,5
Pārējā rūpniecība	-1,4	3,3	4,8	-8,5	-3,4	-6,3	-2,9	1,5	-1,4	1,4	-3,9
Būvniecība	-21,6	-0,9	19,6	25,9	28,5	26,9	8,3	9,3	9,8	5,3	11,6
Tirdzniecība, izmitināšana	10,2	8,4	10,1	8,9	7,1	5,8	7,1	9,3	5,0	6,0	5,2
Transports un uzglabāšana	8,4	8,3	7,6	8,1	3,1	7,6	3,4	0,2	3,2	-1,0	2,8
Citi komercpakalpojumi	1,1	4,5	2,7	2,6	2,7	2,7	6,9	5,0	8,3	7,4	6,3
Sabiedriskie pakalpojumi	0,9	0,9	1,7	-0,5	1,4	-0,1	-3,3	-0,5	2,7	6,4	4,1
IKP	2,7	5,8	7,3	5,1	7,1	4,9	4,6	4,6	3,8	4,3	4,5

Pārējās rūpniecības nozarēs (elektroenerģija, gāzes apgāde, siltumapgāde) 2012. gadā ražošanas apjomi bija par 2,6% mazāki nekā 2011. gadā. Arī 2013. gadā nozarē apjomi sarūk – trīs ceturkšņos tie bija par 1,3% mazāki nekā iepriekšējā gada atbilstošajā

periodā. Ražošanas apjomu izmaiņas nozarē pamatā ir saistītas ar laika apstākļiem, jo, salīdzinot ar iepriekšējiem periodiem, ir saražoti mazāki elektroenerģijas un siltumenerģijas apjomi.

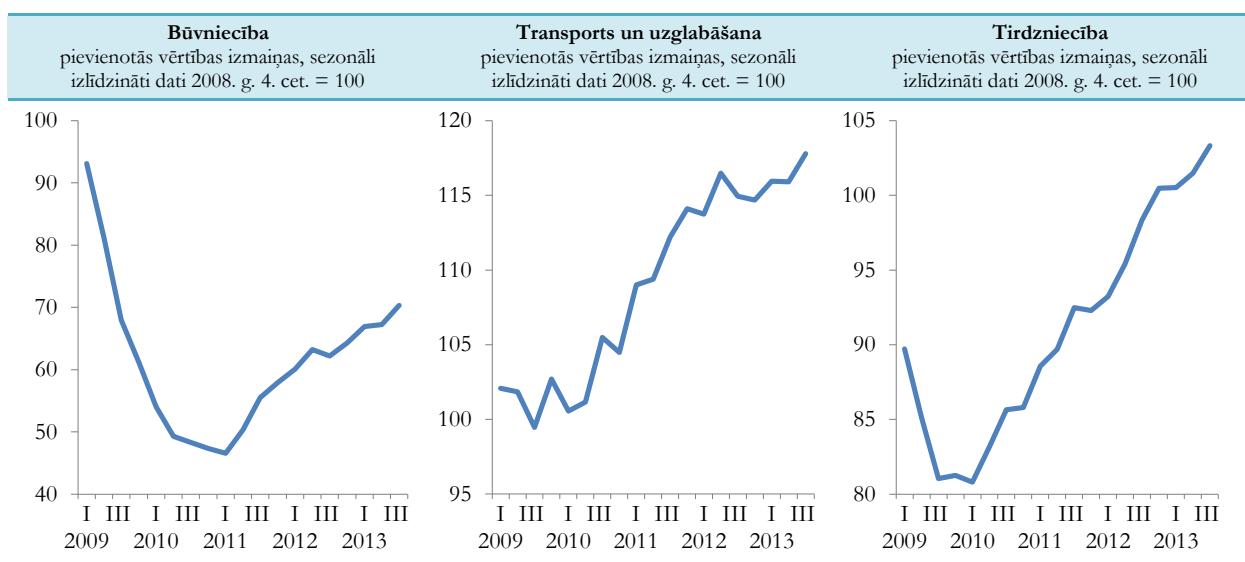
3.18. attēls

Pēc apjomīga samazinājuma krīzes laikā turpinās **būvniecības** atveselošanās. To lielā mērā veicina publiskie pasūtījumi un ES fondu projekti. 2012. gadā būvniecības apjomi palielinājās par 14,5%, bet 2013. gada trīs ceturkšņos tie bija par 9,2% lielāki nekā pirms gada. 2013. gadā lielāks devums būvniecības nozares attīstībā ir inženierbūvju celtniecības apjomu

pieaugumam – trīs ceturkšņos pieaugums par 13,7% salīdzinājumā ar 2012. gada atbilstošo periodu. Šajā pašā laikā ēku būvniecības apjomi auguši krietiņi mērenāk – par 3,1%. Lai arī būvniecības apjomi pēdējo divu gadu laikā ir salīdzinoši strauji auguši, tomēr tie ievērojami atpaliek no pirmskrīzes līmena.

3.19. attēls

2012. gadā **transporta un uzglabāšanas** nozarē sniegtā pakalpojumu apjomi bija par 3,6% lielāki nekā 2011. gadā. To galvenokārt sekmēja kravu apgrozījuma pieaugums dzelzceļā un ostās. Nozares izaugsmes tempi 2013. gadā ir mērenāki – sniegtā pakalpojumu apjomi trīs ceturkšņos bija par 1,6% lielāki nekā 2012. gada atbilstošajā periodā. Pretēji tendencēm 2012. gadā, 2013. gadā nozares izaugsmi lielā mērā sekmē ar autotransportu pārvadāto kravu apgrozījuma

pieaugums. Gada deviņos mēnešos ar autotransportu tika pārvadāts par 15,5% vairāk kravu nekā pirms gada. Savukārt dzelzceļā un ostās kravu apjomi šajā periodā ir sarukuši attiecīgi par 11,9% un 7,9 procentiem.

Nodarbinātības un darba samaksas pieaugums veicina iekšējo patēriņu, kas pozitīvi ietekmē vairāk uz vietējo tirgu orientētās pakalpojumu nozares. 2012. gadā **tirdzniecības** nozarē sniegtā pakalpojumu apjomi pieauga par 7,4% (ieskaitot izmitināšanas un

ēdināšanas pakalpojumus), un nozare veidoja vairāk nekā 1/4 daļu no kopējās tautsaimniecības izaugsmes 2012. gadā. Nozares izaugsme turpinās arī 2013. gadā – trīs ceturkšņos tirdzniecības nozarē sniegtu pakalpojumu apjomi bija par 5,4% lielāki nekā pirms gada.

Tirdzniecības nozares izaugsmi sekmē mazumtirdzniecības apgrozījuma pieaugums. 2012. gadā tas bija par 7,3% lielāks nekā 2011. gadā. Gandrīz 2/3 daļas no visa mazumtirdzniecības pieauguma nodrošināja nepārtikas preču mazumtirdzniecības apgrozījums (kāpums par 10,5%). Savukārt pārtikas mazumtirdzniecības apgrozījums 2012. gadā palielinājās par 2,8%, bet degvielas mazumtirdzniecības apjomi – par 9,6 procentiem.

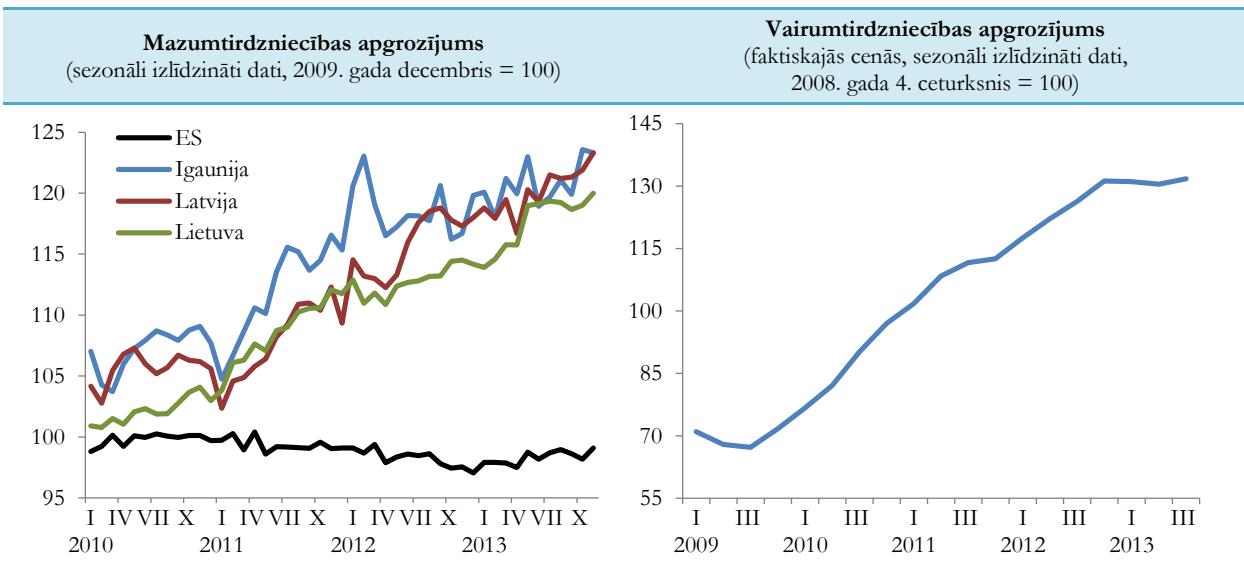
Turpinot augt privātajam patēriņam, arī mazumtirdzniecības apgrozījums 2013. gadā pieauga. 2013. gada vienpadsmīt mēnešos, salīdzinot ar 2012. gada janvāri-novembri, mazumtirdzniecības apgrozījums palielinājās par 3,8%. Pēc straujā kāpuma 2012. gadā 2013. gadā lēnākos tempos pieauga nepārtikas preču mazumtirdzniecības apjomi – vienpadsmīt mēnešos tie bija par 3,7% lielāki nekā pirms gada. Lielākais devums pieaugumā 2013. gadā bija apgērbu un apavu, kā arī mājsaimniecības

elektropreču mazumtirdzniecības apjomu kāpumam. Straujī aug arī mazumtirdzniecība pa pastu un interneta veikalos.

Trešdaļu no kopējā mazumtirdzniecības apgrozījuma veido pārtikas preču tirdzniecība. 2013. gadā salīdzinājumā ar 2012. gadu pārtikas mazumtirdzniecības apgrozījums pieaug nedaudz straujākos tempos. Pārtikas preču mazumtirdzniecības apjomi 2013. gada janvāri-novembri bija par 4% lielāki nekā pirms gada. Savukārt auto degvielas mazumtirdzniecības apgrozījums 2013. gada vienpadsmīt mēnešos būtībā saglabājās iepriekšējā gada atbilstošā perioda līmenī.

Vairumtirdzniecības nozares attīstības tendences lielā mērā ietekmē ārējās tirdzniecības aktivitātēs. 2012. gadā vairumtirdzniecības uzņēmumu apgrozījums pieauga par gandrīz 15% (faktiskajās cenās). 2013. gadā, palēninoties eksporta pieauguma tempiem un importa apjomiem pat nedaudz samazinoties, vairumtirdzniecības uzņēmumu apgrozījuma kāpums ir kļuvis mērenāks – 2013. gada trīs ceturkšņos vairumtirdzniecības apgrozījums bija par 7,1% lielāks nekā iepriekšējā gada atbilstošajā perioda līmeni.

3.20. attēls

2012. gadā **komercpakalpojumu** apjomi pieauga par 4,3%. No komercpakalpojumu nozarēm 2012. gads bija sekmīgāks informācijas un komunikācijas nozarēi, kuras sniegtu pakalpojumu apjomi bija par 8,9% lielāki nekā 2011. gadā. Tajā pašā laikā finanšu un apdrošināšanas darbību nozarē, kā arī operācijās ar nekustamo īpašumu 2012. gadā salīdzinājumā ar 2011. gadu sniegtu pakalpojumu apjomi būtībā nepieauga.

2013. gada trīs ceturkšņos nozarē saglabājās stabila izaugsme – komercpakalpojumu apjomi par 7,3%

pārsniedza 2012. gada trīs ceturkšņu līmeni. Pieaugumu lielā mērā sekmēja izaugsme informācijas un komunikācijas, mākslas, izklaides un atpūtas pakalpojumu, kā arī nekustamo īpašumu nozarēs.

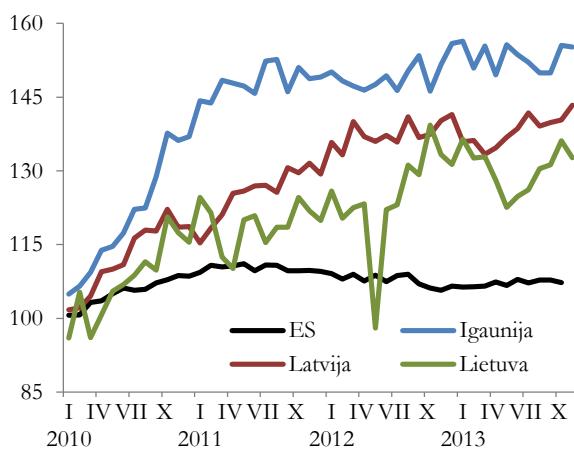
Sabiedrisko pakalpojumu nozaru attīstība ir cieši saistīta ar valsts budžeta iespējām. 2012. gadā sabiedrisko pakalpojumu apjomi saglabājās iepriekšējā gada līmenī. Savukārt 2013. gadā sabiedrisko pakalpojumu nozarēs ir vērojama izaugsme – trīs ceturkšņos pakalpojumu apjomi bija par 4,6% lielāki nekā pirms gada.

3.2.2. Apstrādes rūpniecība

Latvijas ražotāju konkurētspējas uzlabošanās krizes laikā veicināja apstrādes rūpniecības attīstību. No 2009. gada līdz 2012. gada beigām ražošanas apjomi apstrādes rūpniecībā strauji pieauga, un pieauguma tempi bija straujāki nekā kopējā tautsaimniecības izaugsme. Pēckrīzes gados apstrādes rūpniecība kļuva par galveno tautsaimniecības izaugsmes virzītāju.

3.21. attēls

Apstrādes rūpniecības ražošanas apjomi
sezonāli izlīdzināti dati, 2009. gada decembris = 100

2012. gadā apstrādes rūpniecībā ražošanas apjomi mēnešu griezumā ļoti svārstījās – pēc strauja kāpuma viena mēneša laikā sekoja neliels atslābums, kopumā

nozarē bija vērojama stabila izaugsme. Neraugoties uz sasniedzto ekonomisko situāciju un pat vērojamo recessiju vairākās ES valstīs, Latvijas apstrādes rūpniecība bija noturīga pret ārējās vides satricinājumiem. 2012. gadā apstrādes rūpniecības ražošanas apjomi palielinājās par 9,3%. Nozīmīgākais devums kopējā apstrādes rūpniecības izaugsmē 2012. gadā bija metālapstrādes nozarei. Ražošanas apjomi ievērojami pieauga datoru, elektronisko un optisko iekārtu, kā arī transportlīdzekļu ražošanā. Ievērojams produkcijas apjomu pieaugums bija vērojams arī iekārtu, mehānismu un darba mašīnu ražošanā, kā arī papīra ražošanas un poligrāfijas nozarē. Jāatzīmē, ka šajās nozarēs un kokapstrādē ražošanas apjomi jau ievērojami pārsniedz pirmskrīzes līmeni. Savukārt tādās nozarēs kā pārtikas ražošana un vieglā rūpniecība 2012. gada laikā ražošanas apjomi auga mēreni.

2012. gadā stabili palielinājās arī apstrādes rūpniecības apgrozījums (kāpums par 13,1%). Apgrozījuma pieaugumu galvenokārt veicināja ražošanas apjomu kāpums, savukārt ražotāju cenu pieaugums bija mērens. Pakāpeniski pieaugot pieprasījumam iekšējā tirgū, 2012. gadā vietējā tirgū realizētās produkcijas apgrozījums bija par 5,5% lielāks nekā 2011. gadā. Savukārt eksportētās produkcijas apgrozījums pieauga par 18%, kas liecina, ka pieprasījums pēc Latvijas rūpniecības ražojumiem ārējos tirgos joprojām bija augsts.

3.12. tabula

Apstrādes rūpniecības struktūra 2013. gadā*
procentos

	Pēc izlaides	Pēc aizņemto darbavietu skaita	Eksporta īpatsvars nozares realizācijā
Apstrādes rūpniecība – pavism	100	100	61,8
Pārtikas un dzērienu ražošana	24,9	21,6	36,0
Vieglā rūpniecība	4,4	11,2	84,8
Kokapstrāde	23,1	19,4	73,2
Papīra ražošana un poligrāfija	4,5	3,9	58,7
Ķīmiskā rūpniecība un tās saskarnozares	7,4	6,3	74,2
Pārējo nemetālisko minerālu izstrādājumu ražošana	6,6	4,2	43,6
Metālu un metālu izstrādājumu ražošana	10,8	11,2	66,2
Elektrisko un optisko iekārtu ražošana	6,2	3,7	88,3
Mašīnu un iekārtu ražošana	2,4	2,9	74,8
Transportlīdzekļu ražošana	4,0	3,3	92,3
Pārējās apstrādes rūpniecības nozares	5,7	12,4	51,1

* EM novērtējums

Vājais pieprasījums eksporta tirgos, galvenokārt ES un NVS valstīs, 2013. gada sākumā piebremzēja

apstrādes rūpniecības izaugsmi. Pirmajā pusgadā ražošanas apjomi bija par 2,6% mazāki nekā pirms

gada. Turpretim kopš 2013. gada otrs puses situācija nozarē pakāpeniski uzlabojas – 3. ceturksnī, salīdzinot ar 2012. gada 3. ceturksni, apstrādes rūpniecības apjomi pieauga par 2,5%. Kopumā 2013. gada vienpadsmit mēnešos ražošanas apjomi apstrādes rūpniecībā bija par 0,4% mazāki nekā pirms gada.

Bez vājā pieprasījuma ārējos tirgos apstrādes rūpniecības sniegumu 2013. gadā būtiski ietekmēja arī AS „Liepājas metalurgs” darbības pārtraukšana. Sarādotās produkcijas apjomi metālu ražošanas nozarē saruka uz pusi. Tajā pašā laikā gatavo metālizstrādājumu ražošanas nozarē 2013. gadā bija vērojama mērena izaugsme. Kopumā metālapstrādē 2013. gada vienpadsmit mēnešos ražošanas apjomi bija par 17,3% mazāki nekā pirms gada.

Kīmiskajā rūpniecībā 2013. gads nebija tik sekmīgs kā 2012. gads. Lai arī gada pēdējos mēnešos situācija nozarē uzlabojās un ražošanas apjomi pieauga, tomēr kopumā vienpadsmit mēnešos tie par 9% atpalika no 2012. gada atbilstošā perioda līmena. Kīmisko vielu un kīmisko produktu ražošanas, kā arī farmācijas nozares

būtiski ietekmē vājis pieprasījums NVS tirgos, kur tiek realizēti gandrīz 30% no visas saražotās produkcijas.

Pārējās nozīmīgākajās apstrādes rūpniecības nozarēs 2013. gadā saglabājās stabila izaugsme. Lielākajās Latvijas rūpniecības nozarēs – pārtikas rūpniecībā un kokapstrādē, kas kopā veido gandrīz pusi no visas apstrādes rūpniecības izlaides, ražošanas apjomi pagājušā gada vienpadsmit mēnešos bija attiecīgi par 5,2% un 1,6% lielāki nekā 2012. gada atbilstošajā periodā.

Loti strauji ražošanas apjomi 2013. gadā pieauga elektrisko un optisko iekārtu ražošanā – vienpadsmit mēnešos tie par 16% pārsniedza 2012. gada janvāra-novembra līmeni. Šajā nozarē 2013. gadā saglabājās stabilas eksporta iespējas, kā arī strauji auga pieprasījums iekšējā tirgū. Ražošanas apjomi 2013. gada janvāri-novembrī stabili palielinājās arī nemetālico minerālu ražošanā (par 5,1%), papīra ražošanā un poligrāfijā (par 4,4%), vieglajā rūpniecībā (par 1,9%), transportlīdzekļu ražošanā (par 1,8%), kā arī mašīnu un iekārtu ražošanā (par 0,6%).

3.13. tabula

Apstrādes rūpniecības ražošanas apjomu izmaiņas (procentos pret iepriekšējā gada atbilstošo periodu)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013 I-XI
Apstrādes rūpniecība – pavisam	-3,4	-20,2	16,5	11,7	9,3	-0,4
Pārtikas un dzērienu ražošana	-2,0	-16,1	-0,1	-0,2	2,5	5,5
Vieglā rūpniecība	-12,2	-38,6	19,4	19,4	3,0	1,9
Kokapstrāde	-12,1	1,6	33,0	12,6	5,4	1,6
Papīra ražošana un poligrāfija	-3,9	-17,1	19,8	-0,5	10,1	4,4
Kīmiskā rūpniecība un tās saskarnozares	-2,0	-18,5	5,2	4,4	8,3	-9,0
Pārējo nemetālico minerālu izstrādājumu ražošana	-14,4	-40,1	17,6	24,2	8,6	5,1
Metālu un metālu izstrādājumu ražošana	1,4	-27,1	24,2	28,3	16,3	-17,3
Elektrisko un optisko iekārtu ražošana	14,1	-34,8	33,2	29,6	19,9	16,0
Mašīnu un iekārtu ražošana	10,4	-35,5	17,8	37,1	8,7	0,6
Transportlīdzekļu ražošana	5,8	-49,7	59,0	37,0	15,8	1,8
Pārējās apstrādes rūpniecības nozares	-5,5	-20,1	-4,9	9,5	26,1	-7,3

2013. gada vienpadsmit mēnešos apstrādes rūpniecības apgrozījums bija par 0,2% mazāks nekā pirms gada. Apgrozījuma samazinājumu noteica produkcijas realizācijas sašaurināšanās eksporta tirgos (par 3%). Tajā pašā laikā pieaug apstrādes rūpniecības produkcijas apgrozījums iekšējā tirgū – 2013. gada janvāri-novembrī tas bija par 4,7% lielāks nekā iepriekšējā gada atbilstošajā periodā.

Apgrozījuma izmaiņas ietekmē arī ražotāju cenas, kas 2013. gadā auga krietni mērenāk nekā iepriekšējos gados. 2013. gada novembrī ražotāju cenas bija tikai par 1,1% lielākas nekā pirms gada, t.sk. eksportētājai produkcijai ražotāju cenas pieauga par 1,4%, bet vietējā tirgū realizētais produkcijai – par 0,8 procentiem.

Lielākais pozitīvais devums kopējā apstrādes rūpniecības apgrozījuma kāpumā 2013. gadā bija pārtikas rūpniecībai un kokapstrādei. Savukārt būtiskākais apgrozījuma samazinājums bija kīmiskajā rūpniecībā un metālapstrādē.

2013. gada janvāri-novembrī 60% no visas apstrādes rūpniecībā saražotās produkcijas tika eksportēta. Gandrīz trešdaļa no visas eksportētās produkcijas tiek realizēta ES-15 valstu tirgos. Savukārt 30% no eksportētās produkcijas tiek realizēti kaimiņvalstīs Lietuvā un Igaunijā. Eksports uz NVS valstīm veido 17,5 procentus.

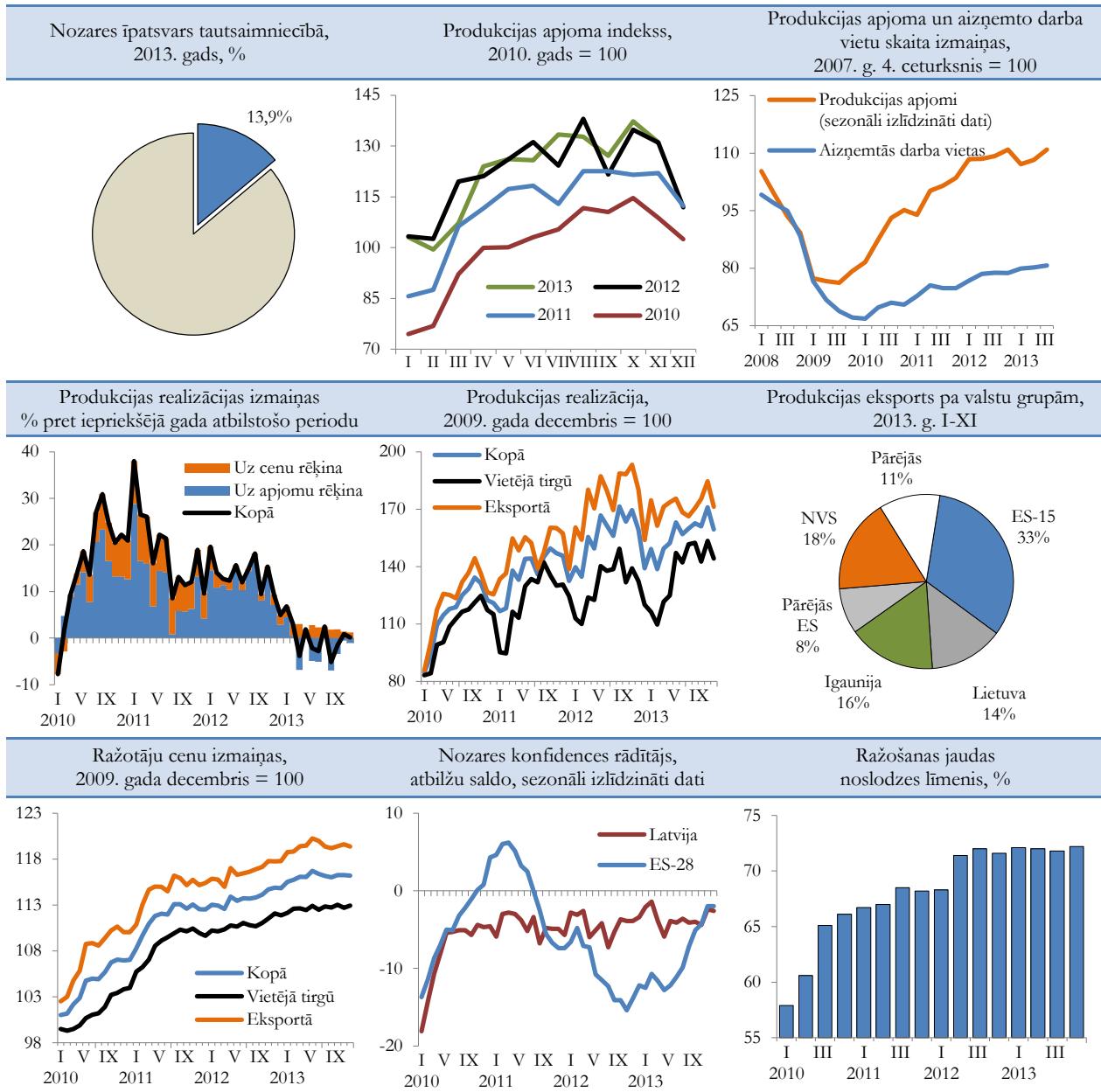
Apstrādes rūpniecības izaugsme pēckrīzes gados sekmē pieprasījuma pieaugumu pēc darbaspēka. 2012. gadā, salīdzinot ar 2011. gadu, apstrādes rūpniecībā aizņemto darbavietu skaits pieauga par 5% jeb 5,5 tūkst. Apstrādes rūpniecībai ir nozīmīgs piensums jaunu darbavietu radīšanā tautsaimniecībā – nozare nodrošināja gandrīz piektālu no visām jaunajām darbavietām 2012. gadā. Tajā pašā laikā

nodarbināto skaita pieaugums apstrādes rūpniecībā ir ievērojami lēnāks nekā izlaides kāpums, kas liecina par produktivitātes pieaugumu.

Lai arī kopumā apstrādes rūpniecības izaugsme 2013. gadā bija mērena, darbavietu skaits turpināja augt. 2013. gada 3. ceturksnī apstrādes rūpniecībā bija par 2,4% jeb 2,8 tūkst. vairāk aizņemto darbavietu nekā pirms gada.

3.22. attēls

Apstrādes rūpniecību raksturojošie rādītāji

Ražošanas jaudu noslodze apstrādes rūpniecībā 2013. gada 4. ceturksnī bija 72,2%. Jāatzīmē, ka pēdējo sešu ceturķņu laikā ražošanas jaudu noslodzes līmenis būtiski nav mainījies. Arī Latvijas ražotāju konfidences novērtējums pēdējos gadus nav būtiski mainījies.

Rūpniecības konfidences rādītājs 2013. gada decembrī bija -2,6 punkti. Salīdzinājumam 2013. gada aprīļi konfidences rādītājs saruka līdz -5,9 punktiem, ko ietekmēja tā brīža neskaidrība par tirdzniecības partnervalstu attīstības perspektīvām.

Pārtikas un dzērienu ražošana ir lielākā apstrādes rūpniecības nozare gan pēc izlaides, gan nodarbināto skaita. Lielākā daļa no saražotās produkcijas tiek realizēta vietējā tirgū.

Pēckrīzes gados, saglabājoties vājam pieprasījumam iekšējā tirgū, pakāpeniski pieaug nozares produkcijas realizācijas īpatsvars eksporta tirgos. 2013. gadā 36% no visas saražotās produkcijas tika eksportēti – galvenokārt uz kaimiņvalstīm – Lietuvu, Igauniju un Krieviju. Salīdzinājumam pirms krīzes eksportēta tika mazāk nekā $\frac{1}{4}$ daļa no visas saražotās produkcijas.

Kopumā pārtikas un dzērienu ražošanas apjomī pēckrīzes gados auga lēnākos tempos nekā vidēji apstrādes rūpniecībā. 2012. gadā ražošanas apjomī nozarē pieauga par 2,5% un bija par 16% mazāki nekā 2007. gadā. 2013. gadā, augot pieprasījumam iekšējā tirgū un saglabājoties eksporta iespējām, nozares

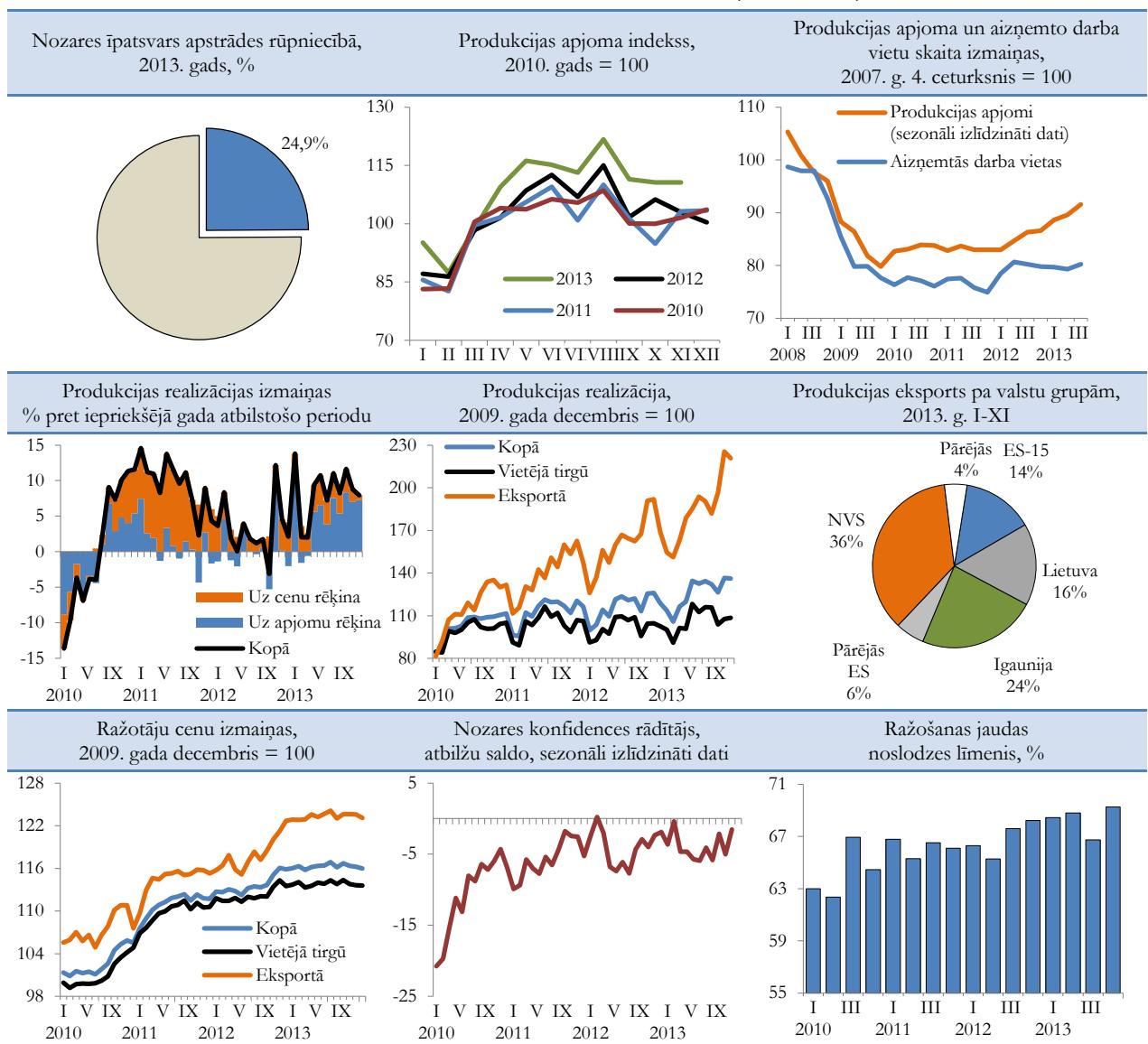
izaugsme bija straujāka – vienpadsmīt mēnešos ražošanas apjomī bija par 5,5% lielāki nekā pirms gada.

2012. gadā nozares apgrozījums bija par 3,1% lielāks nekā 2011. gadā. Apgrozījuma pieaugumu sekmēja ražotāju cenu pieaugums, it īpaši eksportētajai produkcijai. Arī 2013. gadā realizācijas ieņēmumi nozarē pieauga – janvārī-novembrī tie par 8,4% pārsniedza 2012. gada atbilstošā perioda līmeni. Šajā laikā eksportētās produkcijas apgrozījums pieauga par vairāk nekā 15%, savukārt vietējā tirgū – par gandrīz 5 procentiem.

Salīdzinoši lēnāka nozares atkopšanās pēc krīzes ietekmē arī pieprasījumu pēc darbaspēka. 2013. gada 3. ceturksnī pārtikas un dzērienu ražošanas nozarē bija vairāk nekā 25 tūkst. darbavietu, kas bija tikai nedaudz vairāk kā 2012. gada 3. ceturksnī.

3.23. attēls

Pārtikas un dzērienu ražošanu raksturojošie rādītāji

Vieglās rūpniecības nozare eksportē gandrīz 85% no saražotās produkcijas, tāpēc nozares attīstība ir cieši saistīta ar pieprasījuma izmaiņām ārējos tirgos.

2010. gadā un 2011. gadā ražošanas apjomi vieglajā rūpniecībā pieauga par gandrīz 20% ik gadu, tomēr tie bija par piektaļu mazāki nekā pirms krizes 2007. gadā.

Pēdējos divos gados nozares izaugsme bija lēnāka, ko galvenokārt noteica ekonomiskās situācijas paslītināšanās lielākajos eksporta tirgos. 2012. gadā ražošanas apjomi vieglajā rūpniecībā bija par 3% lielāki nekā pirms gada. Savukārt 2013. gada vienpadsmīt mēnešos ražošanas apjomi pieauga par 1,9%, salīdzinot ar 2012. gada atbilstošo periodu.

Augot izlaidei, pēdējos gados stabili palielinās arī nozares saražotās produkcijas realizācijas apjomi. 2012. gadā nozares apgrozījums palielinājās par 9,6%. Straujāk pieauga eksportētās produkcijas realizācijas

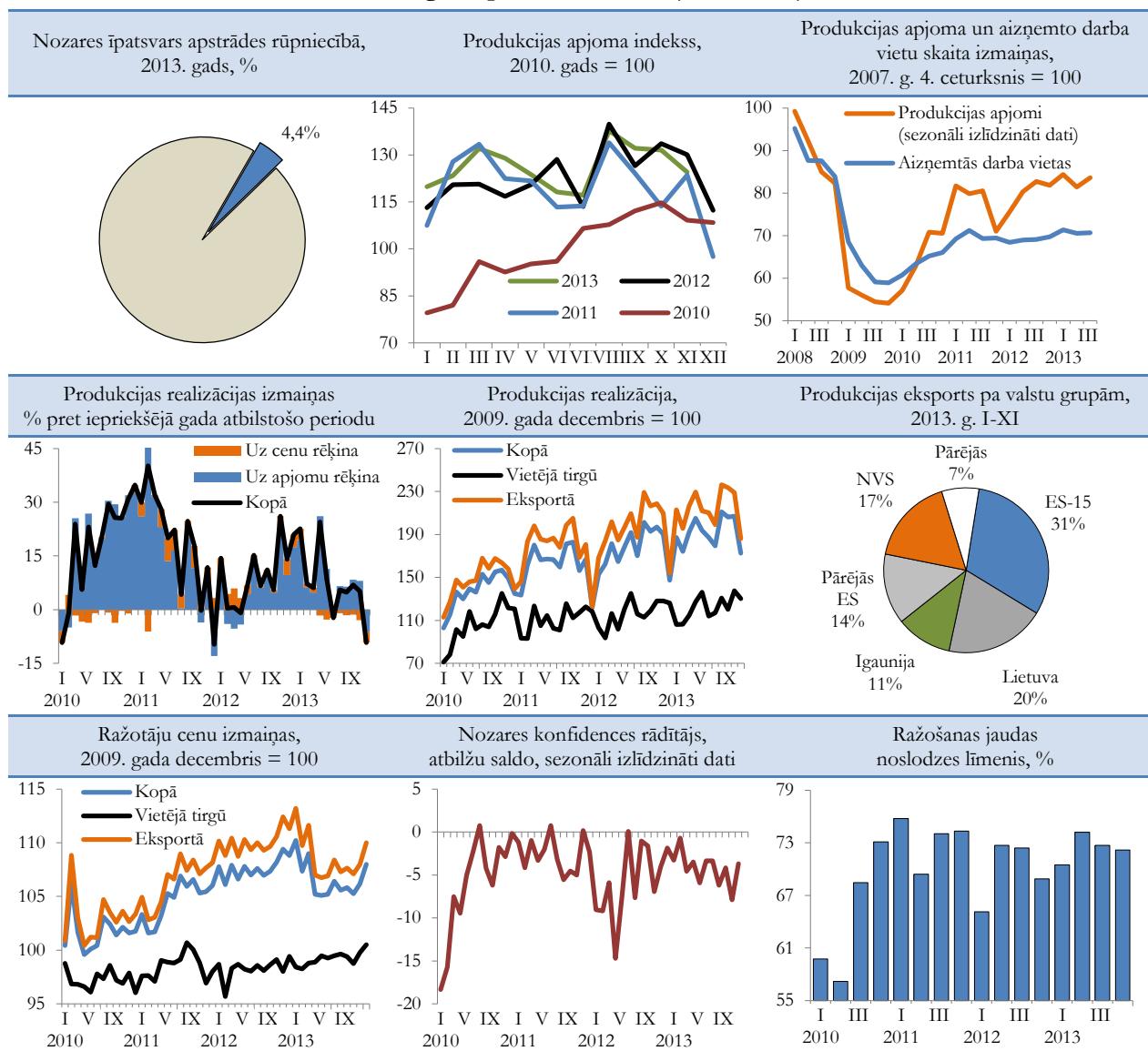
apjomi – par 10,4%, kamēr ienākumi no vietējā tirgū realizētām precēm – par 5,4 procentiem.

2013. gada vienpadsmīt mēnešos nozares apgrozījums bija par 6,7% lielāks nekā pirms gada. Joprojām straujāk aug realizācijas ienākumi no eksporta. 2013. gada janvārī-novembrī tie pieauga par 7%, neraugoties uz to, ka saistībā ar vājo pieprasījumu lielākajos noīeta tirgos eksportētajai produkcijai ražotāju cenas 2013. gada novembrī bija par 3,9% mazākas nekā pirms gada.

Nozares izaugsmi pēdējos gados lielākā mērā nodrošina produktivitātes kāpums, savukārt darbavietu skaits palielinās mēreni. 2013. gada 3. ceturksnī darbavietu skaits vieglajā rūpniecībā bija par 2,3% lielāks nekā pirms gada. Tajā pašā laikā aizņemto darbavietu skaits bija par 30% mazāks nekā 2007. gada nogalē.

3.24. attēls

Vieglā rūpniecību raksturojošie rādītāji

Kokapstrāde ir viena no lielākajām rūpniecības nozarēm – tā veido 23% no kopējās apstrādes rūpniecības izlaides un nodrošina gandrīz piektaļu no visām darbavietām apstrādes rūpniecībā.

Kokapstrāde bija viena no pirmajām nozarēm, kurā pēc apjomīgas ražošanas sašaurināšanās atsākās izaugsme. 2012. gadā ražošanas apjomi kokapstrādē turpināja augt un bija par 5,4% lielāki nekā 2011. gadā. Nozares ražošanas apjomi jau par vairāk nekā 40% pārsniedza 2007. gada līmeni.

Nozare eksportē $\frac{3}{4}$ daļas no visas saražotās produkcijas, un lielākais eksporta tirgus ir ES-15 valstis. 2012. gada nogalē un 2013. gada pirmajā pusē pieprasījums lielākajās tirdzniecības partnervalstīs bija vājs. Tas atspoguļojās arī kokapstrādes nozares darbības rādītājos. 2013. gada 1. ceturksnī ražošanas

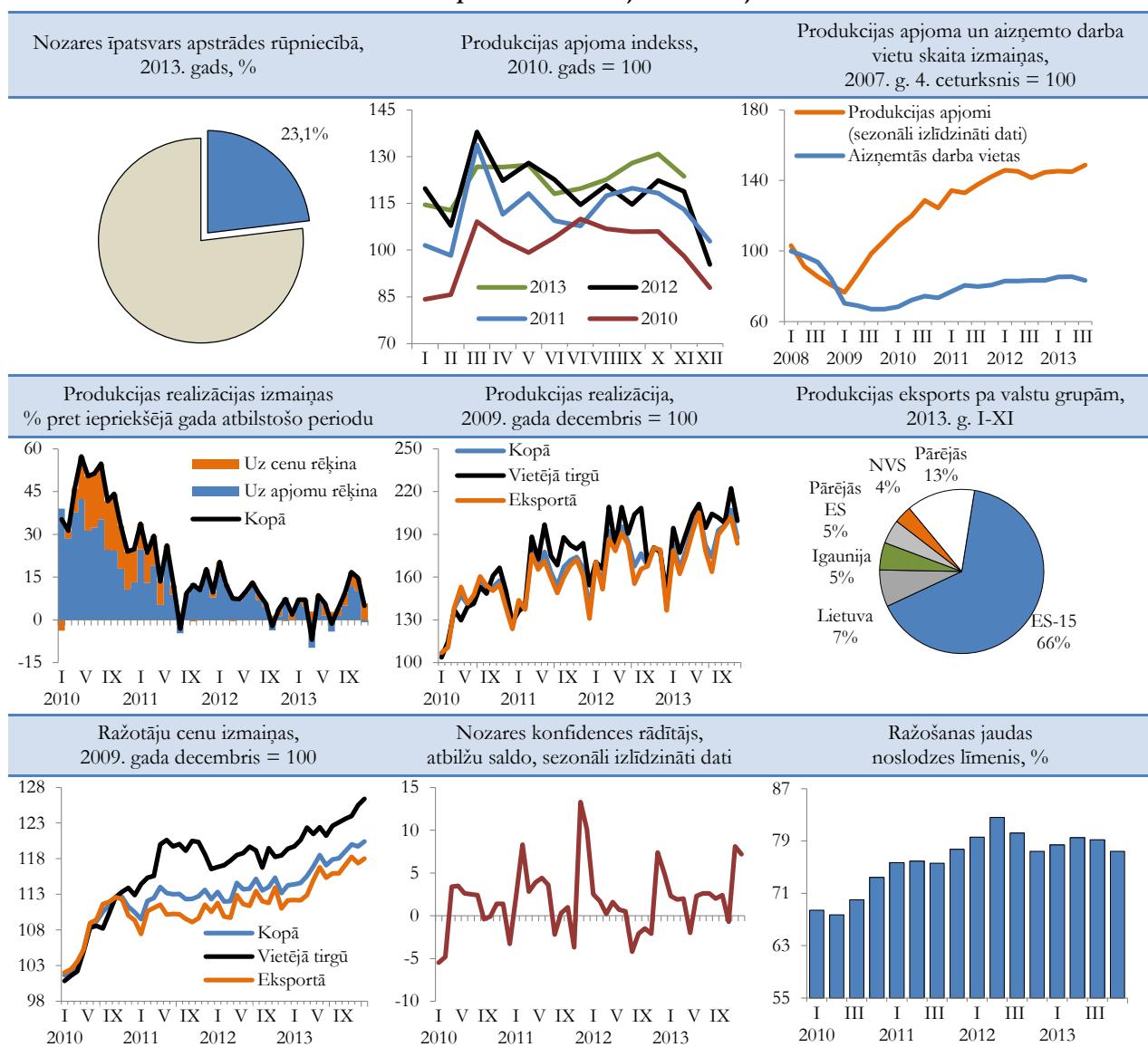
apjomi par 3% atpalika no iepriekšējā gada atbilstošā perioda līmeņa. Savukārt turpmākajos gada mēnešos situācija nozarē pakāpeniski uzlabojās, un kopumā 2013. gada vienpadsmit mēnešos ražošanas apjomi jau bija par 1,6% lielāki nekā pirms gada.

Mērens ražotāju cenu kāpums veicina realizācijas ieņēmumu pieaugumu. 2013. gada janvārī-novembrī nozares apgrozījums bija par 6,2% lielāks nekā pirms gada. Līdzīgos tempos auga realizācijas apjomi gan vietējā tirgū, gan eksportā.

Nozares apjomīgais ražošanas apjому pieaugums pēdējos gados balstās uz produktivitātes kāpumu. Ražošanas apjomi salīdzinājumā ar krīzes zemāko punktu 2009. gada nogalē ir gandrīz dubultojusies, kamēr nodarbināto skaits ir pieaudzis par 18 procentiem.

3.25. attēls

Kokapstrādi raksturojošie rādītāji

Papīra ražošana un poligrāfija pēdējos gados ir veiksmīgi pārorientējusies uz ārējiem tirgiem – 2013. gadā eksportā tika realizēti gandrīz 60% no saražotās produkcijas, kas bija par gandrīz 20 procentpunktiem vairāk nekā 2007. gadā.

Pēc vājākiem darbības rādītājiem 2011. gadā, kad ražošanas apjomi nozarē būtībā saglabājās iepriekšējā gada līmenī, 2012. gadā papīra ražošanas un poligrāfijas nozarē ražošanas apjomi pieauga par vairāk nekā 10% un sasniedza 2007. gada līmeni. 2013. gada vienpadsmīt mēnešos nozarē saglabājās stabila izaugsme un ražošanas apjomi bija par 4,4% lielāki nekā pirms gada.

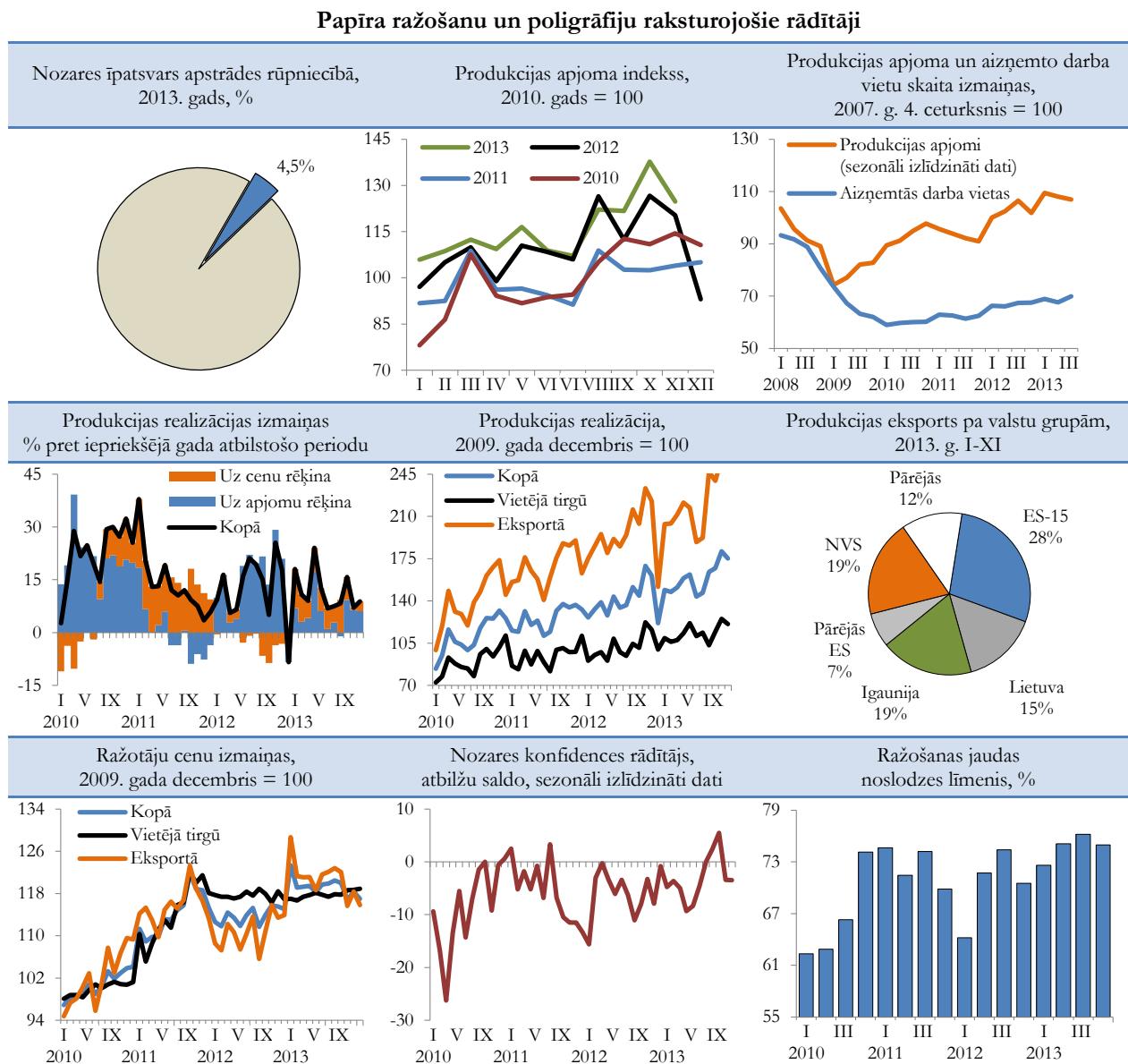
Stabili aug arī nozares apgrozījums. 2012. gadā tas bija par 28% lielāks nekā pirms krīzes – 2007. gadā.

2013. gadā nozares realizācijas ieņēmumi turpināja augt – janvārī-novembrī realizācijas apjomi bija par 11,5% lielāki nekā pirms gada. Ieņēmumu pieaugumu nodrošināja gan eksports, gan apgrozījuma kāpums iekšējā tirgū.

Apgrozījuma pieaugumu sekmē arī ražotāju cenu palielinājums. 2013. gada novembrī ražotāju cenas bija par 2,4% lielākas nekā pirms gada, eksportētajai produkcijai ražotāju cenas šajā laikā pieauga par 4,4 procentiem.

Nozare nodrošina gandrīz 4% no kopējā darba vietu skaita apstrādes rūpniecībā. 2013. gada 3. ceturksnī aizņemto darbavietu skaits papīra ražošanas un poligrāfijas nozarē bija par 3,7% lielāks nekā pirms gada.

3.26. attēls

Kīmiskajai rūpniecībai ir nozīmīga loma Latvijas apstrādes rūpniecībā. Nozare vairāk nekā $\frac{3}{4}$ daļas no saražotās produkcijas eksportē.

2012. gadā kīmiskās rūpniecības ražošanas apjomi pieauga par 8,3%, bet joprojām atpalika no pirmskrīzes līmeņa. Apjomu pieaugumu sekmēja kīmisko vielu un produktu ražošana (pieaugums par 17%), neliels pieaugums bija vērojams arī gumijas izstrādājumu ražošanā, savukārt farmācijā ražošanas apjomi 2012. gadā saglabājās 2011. gada līmenī.

2013. gadā nozares attīstību ietekmēja izaugsmes tempu samazināšanās lielākajos eksporta tirgos, it īpaši NVS. 2013. gada vienpadsmīt mēnešos kīmiskās rūpniecības nozarēs ražošanas apjomi bija par 9% mazāki nekā 2012. gada atbilstošajā periodā. Izlaides sašaurināšanās bija vērojama gan kīmisko vielu un

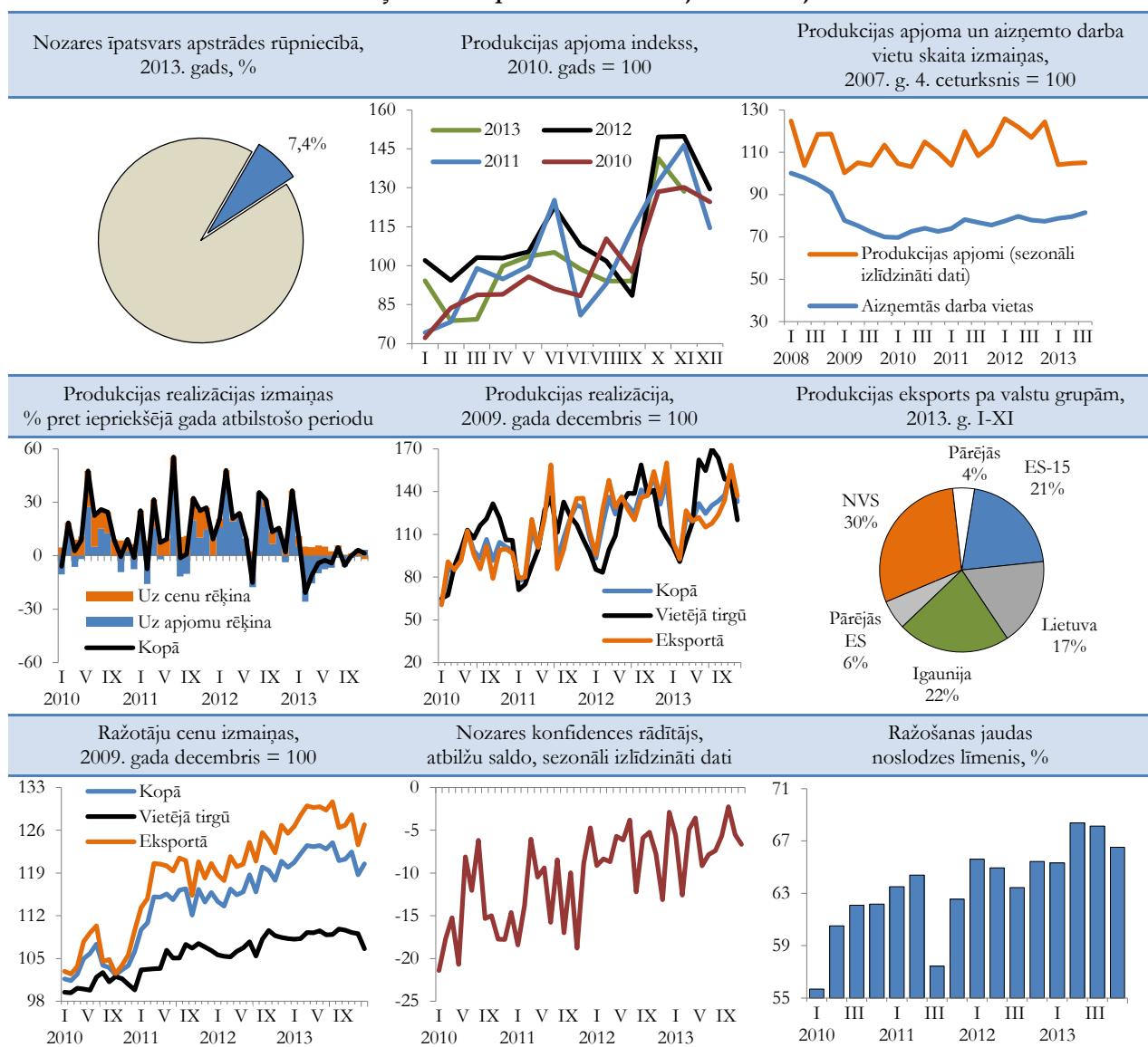
produktu ražošanā, gan farmācijā, turpretim gumijas izstrādājumu ražošanā saglabājās mērena izaugsme.

2012. gadā eksportētās produkcijas realizācijas kāpums nodrošināja kopējā apgrozījuma pieaugumu par 17,6%. Samazinoties ražošanas apjomiem un piebremzējoties ražotāju cenu pieaugumam, 2013. gada janvārī-novembrī kīmiskās rūpniecības nozaru apgrozījums bija par 2,7% mazāks nekā pirms gada. To noteica eksportētās produkcijas apgrozījuma samazinājums (par 6,6%), savukārt, augot pieprasījumam vietējā tirgū, tajā realizētās produkcijas apjomi bija par 10,7% lielāki nekā pirms gada.

Neraugoties uz grūtībām 2013. gadā, nozarē turpina augt aizņemto darbavietu skaits – 2013. gada 3. ceturksnī to skaits bija par 4,6% lielāks nekā pirms gada.

3.27. attēls

Kīmisko rūpniecību raksturojošie rādītāji

Pārējo nemetālisko minerālu izstrādājumu ražošanas nozare krīzes laikā cieta smagāk nekā citas apstrādes rūpniecības nozares – būtiski sarūkot būvniecības apjomiem, nemetālisko minerālu ražošanas apjomi saruka gandrīz uz pusi.

Nozares atkopšanās no krīzes ir saistīta gan ar spēju pārorientēties uz ārējiem tirgiem – galvenokārt ES-15 valstīm, gan pakāpenisku aktivitāšu atjaunošanos būvniecībā vietējā tirgū. 2012. gadā nozares ražošanas apjomi pieauga par 8,6% un 2013. gada vienpadsmit mēnešos – par 5,1 procentu.

Pēdējos gados stabili pieaug arī nozares apgrozījums. Liels devums ir realizācijas ienākumu pieaugumam no eksporta, kas 2012. gadā bija vairāk nekā pusotru reizi lielāks nekā 2009. gadā. Eksportētās

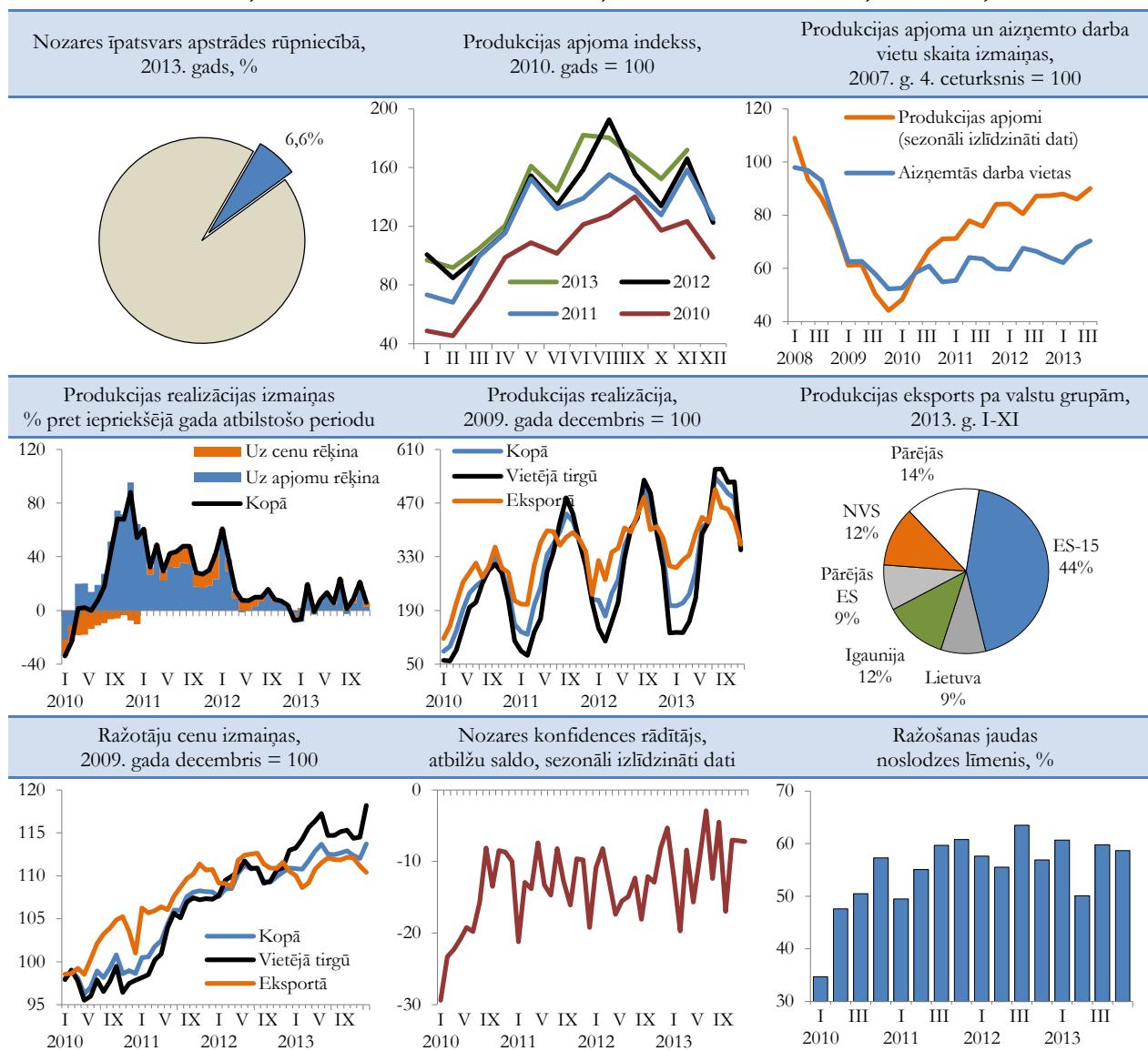
produkcijas īpatsvars jau ir sasniedzis gandrīz pusi no visa nozares apgrozījuma.

2013. gada vienpadsmīt mēnešos nozares apgrozījums bija par 9,5% lielāks nekā pirms gada. Apgrozījums iekšējā tirgū palielinājās par 13,3%, ko sekmēja izaugsme būvniecības nozarē. Tajā pašā laikā apgrozījums ārējos tirgos palielinājās mērenāk nekā iepriekšējos gados – par 5%. Apgrozījuma pieaugumu 2013. gadā ietekmēja arī mērenāka ražotāju cenu dinamika.

Nozare veido 4% no kopējā darbavietu skaita apstrādes rūpniecībā. Pakāpeniski palielinoties ražošanas apjomiem, aug pieprasījums pēc darbaspēka. 2013. gada 3. ceturksnī aizņemto darbavietu skaits nozarē bija par gandrīz 6% lielāks nekā pirms gada.

3.28. attēls

Pārējo nemetālisko minerālu izstrādājumu ražošanas raksturojošie rādītāji

Metālu un metāla izstrādājumu ražošana ir trešā lielākā apstrādes rūpniecības nozare, veidojot gandrīz 11% no visas apstrādes rūpniecības gan pēc izlaides apjoma, gan strādājošo skaita.

2012. gadā, neraugoties uz saspringto ekonomisko situāciju ES, Latvijas metālapstrādes nozarē saglabājās strauja izaugsme – ražošanas apjomi par 16,3% pārsniedza iepriekšējā gada līmeni. Saražotās produkcijas apjomi bija par gandrīz 40% lielāki nekā 2007. gadā, un nozarei bija viens no lielākajiem ieguldījumiem kopējā apstrādes rūpniecības izaugsmē.

2013. gadā nozari būtiski ietekmēja viena no lielākajiem apstrādes rūpniecības uzņēmumiem – AS „Liepājas Metalurgs” darbības apturēšana. Saražotās produkcijas apjomi metālu ražošanas nozarē saruka uz pusi. Vienlaikus gatavo metālizstrādājumu ražošanas

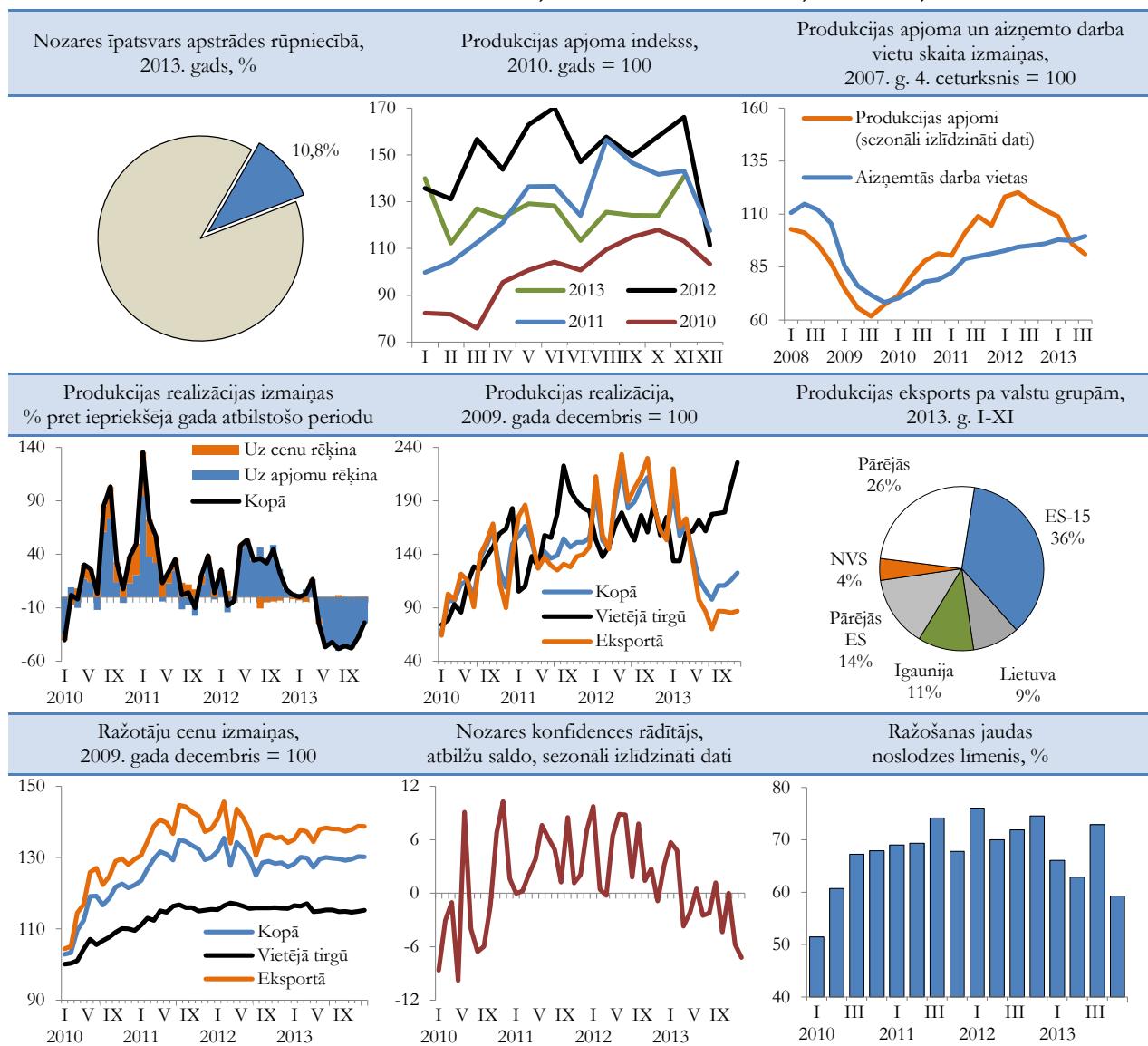
nozarē 2013. gadā bija vērojama neliela izaugsme. Kopumā metālapstrādē 2013. gada vienpadsmit mēnešos ražošanas apjomi bija par 17,3% mazāki nekā pirms gada.

Būtiski sarūkot ražošanas apjomiem, arī nozares apgrozījums 2013. gadā samazinājās – vienpadsmit mēnešos tas bija par gandrīz 30% mazāks nekā pirms gada. Eksportā realizētās produkcijas apjomi šajā laikā saruka par gandrīz 40 procentiem.

Pēdējos gados, nozarei samērā strauji augot, palielinājās arī darbavietu skaits. 2012. gadā nozarē strādājošo skaits bija par 25% lielāks nekā krīzes zemākajā punktā – 2009. gadā. Taču AS „Liepājas Metalurgam” apturot darbību, 2013. gada nogalē tika atbrīvoti uzņēmumā strādājošie, kas veidoja apmēram 1/10 daļu no visiem nozarē strādājošajiem.

3.29. attēls

Metālu un metāla izstrādājumu ražošanas raksturojošie rādītāji

Elektrisko un optisko iekārtu ražošanas nozare veido nedaudz vairāk kā 6% no kopējās apstrādes rūpniecības izlaides un tā ir viena no straujāk augošajām nozārēm pēdējos gados.

2012. gada laikā ražošanas apjomi pieauga par gandrīz 20% salīdzinājumā ar 2011. gadu un par vairāk nekā 50% pārsniedza 2007. gada līmeni. Lielāks ieguldījums nozares izaugsmē bija elektrisko iekārtu ražošanai, savukārt datoru, elektronisko un optisko iekārtu ražošanas apjomi pieauga nedaudz lēnākos tempos.

Nozārē strauja izaugsme saglabājās arī 2013. gadā – vienpadsmit mēnešos ražošanas apjomi par 16% pārsniedza 2011. gada atbilstošā perioda līmeni.

Atbilstoši ražošanas apjomu kāpumam palielinās arī nozares realizācijas ieņēmumi. No 2010.-2012. gadam

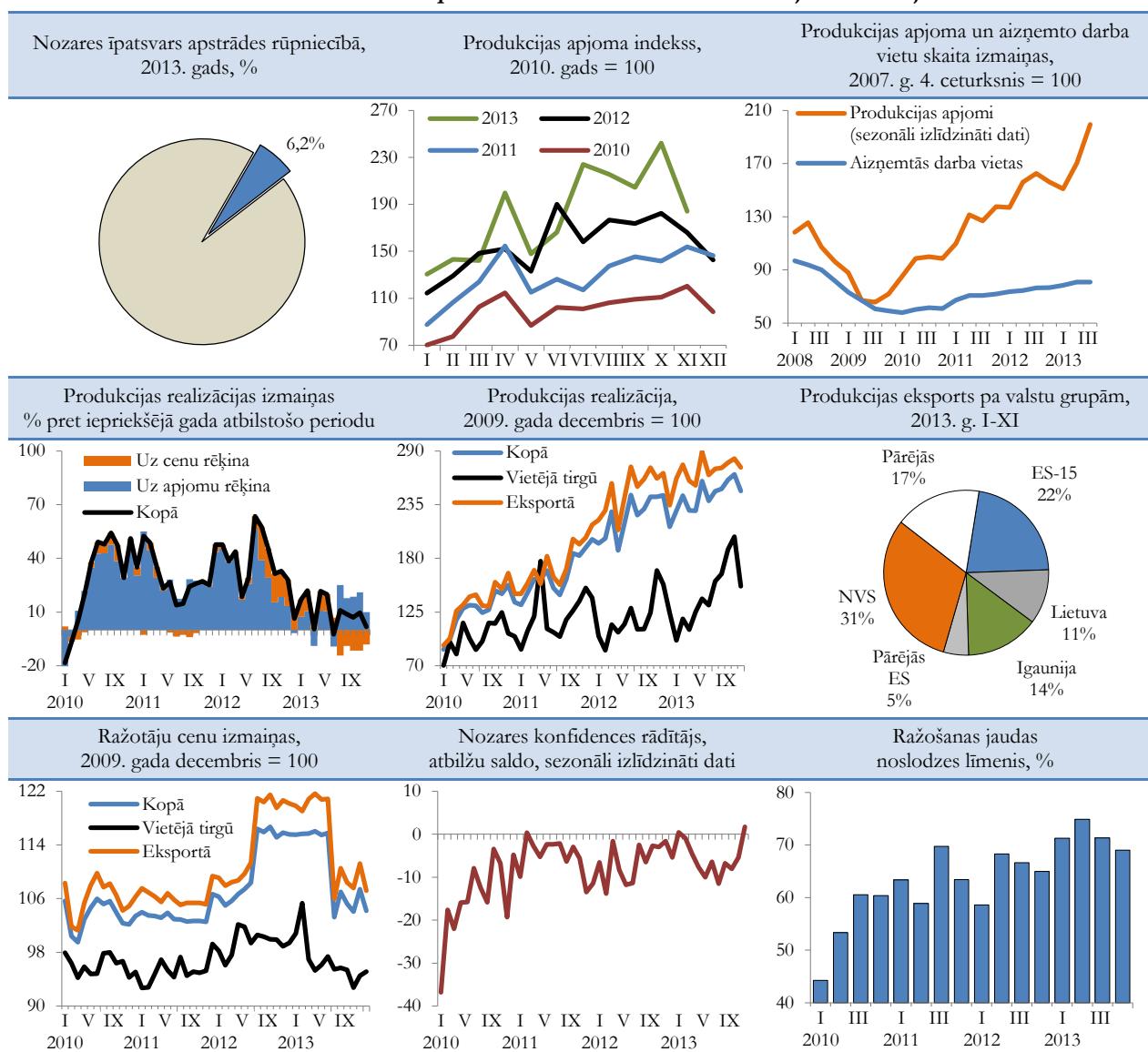
eksportētās produkcijas apgrozījums pieauga par vairāk nekā 30% ik gadu. Kopumā nozare eksportē gandrīz 90% no saražotās produkcijas.

2013. gada janvārī-novembī nozares apgrozījums pieauga par 10%, salīdzinot ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu. Šajā laikā eksportētās produkcijas apgrozījums auga lēnākos tempos nekā iepriekšējos gados (kāpums par gandrīz 9%). Savukārt, pieaugot pieprasījumam iekārtu tirgū, 2013. gadā straujš apgrozījuma kāpums bija vērojams vietējā tirgū – par vairāk nekā 21 procentu.

Nozārē lielāko daļu no izaugsmes ir nodrošinājis produktivitātes kāpums, savukārt darbavietu skaita pieaugums pēdējos gados ir bijis krietni lēnāks. 2013. gada 3. ceturksnī nozārē bija par 5,8% vairāk aizņemto darbavietu nekā pirms gada.

3.30. attēls

Elektrisko un optisko iekārtu ražošanas raksturojošie rādītāji

Mašīnu un iekārtu ražošanas nozares izaugsmes pamatā ir eksporta iespējas. Gandrīz 75% no saražotās produkcijas tiek realizēti ārējos tirgos – galvenokārt Lietuvā, Igaunijā un citās ES valstīs. Ekonomisko aktivitāšu palielināšanās veicina pieprasījuma pieaugums pēc nozarē saražotās produkcijas, jo nozare ir ražošanas līdzekļu un tehnoloģiju piegādātāja pārējām nozarēm.

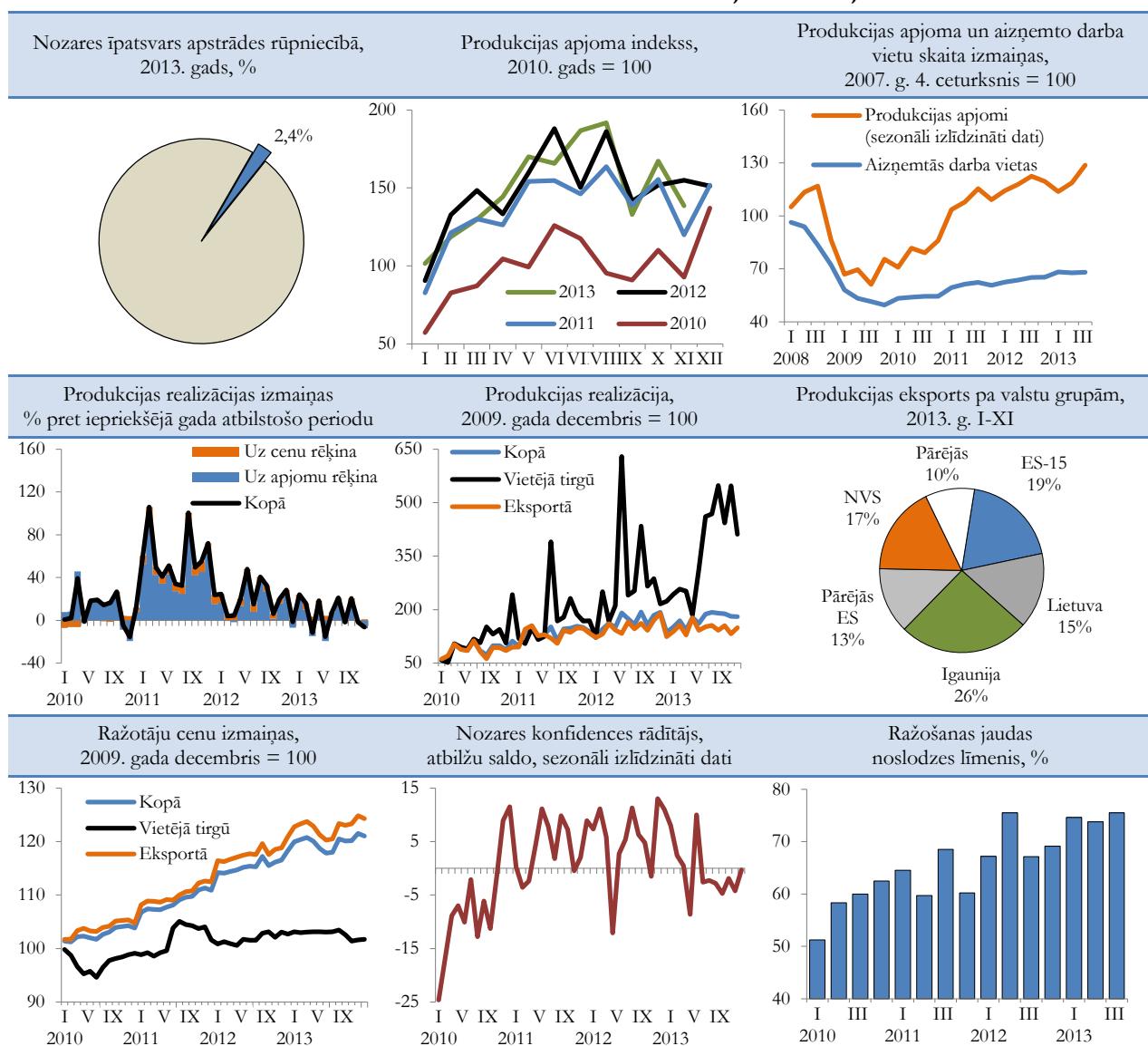
Mašīnu un iekārtu ražošanas nozares izlaide 2012. gadā bija par 8,7% lielāka nekā 2011. gadā un par 25% pārsniedza pirmskrizes līmeni. 2013. gada sākumā nozares attīstību ietekmē ekonomiskās situācijas paslīktināšanās tirdzniecības partnervalstīs. Tomēr kopumā 2013. gada vienpadsmīt mēnešos ražošanas apjomī bija par 0,6% lielāki nekā 2012. gada atbilstošajā periodā.

Kopš 2009. gada apgrozījums ievērojami ir audzis gan eksportētajai, gan vietējā tirgū realizētajai produkcijai, ko lielā mērā veicināja arī ražotāju cenu pieaugums eksportētajai produkcijai. 2012. gadā nozares apgrozījums pieauga par 19,4%. Savukārt 2013. gada vienpadsmīt mēnešos apgrozījums bija par 5% lielāks nekā pirms gada. Šajā laikā vietējā tirgū bija realizēts par 34% vairāk produkcijas nekā pirms gada, bet realizācijas apjomī eksportā bija par 2,1% mazāki nekā 2012. gada janvārī-novembrī.

Neraugoties uz lēnāku izaugsmi 2013. gadā, nodarbināto skaits mašīnu un iekārtu ražošanas nozarē turpina palielināties. 2013. gada 3. ceturksnī aizņemto darbavietu skaits nozarē bija par 4,6% lielāks nekā pirms gada.

3.31. attēls

Mašīnu un iekārtu ražošanas raksturojošie rādītāji

Transportlīdzekļu ražošanas nozare veido 4% no visas apstrādes rūpniecības izlaides. Nozarei ir raksturīgas ļoti izteiktas ražošanas apjomu svārstības, jo tā pamatā darbojas uz jaunajiem pasūtījumiem. Vairāk nekā 90% no nozarē saražotās produkcijas tiek eksportēta, tāpēc ārējā pieprasījuma izmaiņas ļoti būtiski ietekmē nozares attīstības tendences.

Pēckrīzes gados nozarē strauji palielinājās jauno pasūtījumu apjomi gan vietējā, gan ārējos tirgos un strauji pieauga ražošanas apjomi. 2012. gadā ražošanas apjomi pieauga par 15,8% un bija par trešdaļu lielāki nekā 2007. gadā. Iepriekšējos gados pabeigtie pasūtījumi un vājais pieprasījums ārējos tirgos ietekmēja nozares attīstību 2013. gadā. Vienpadsmīt mēnešos izaugsmes tempi bija krietni lēnāki, un ražošanas apjomi bija par 1,8% lielāki nekā pirms gada.

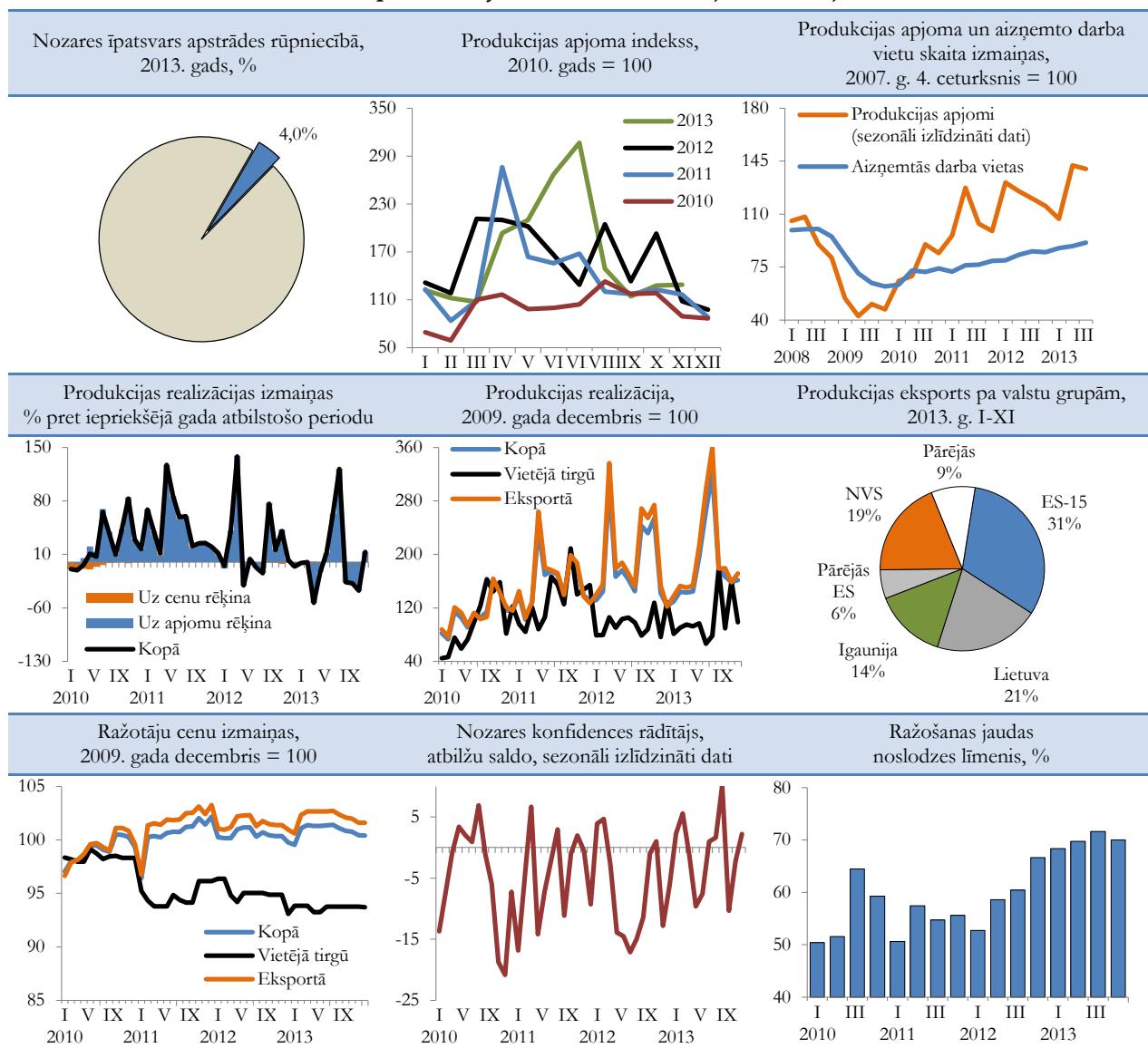
2012. gadā, salīdzinot ar 2009. gadu, nozares apgrozījums eksportētajai produkcijai pieauga vairāk nekā divas reizes. 2013. gada janvārī-novembrī, sarūkot pieprasījumam ārējos tirgos, eksportētās produkcijas apgrozījums bija par 5,3% mazāks nekā pirms gada. Tajā pašā laikā vietējā tirgū realizētās produkcijas apgrozījums ir nedaudz audzis un bija par 10% lielāks nekā pirms gada.

Lai gan pēdējos gados pieprasījums pēc nozarē saražotās produkcijas ir būtiski svārstījies, ražotāju cenu dinamika ir ļoti mērena.

Nozares straujā attīstība pēdējos gados ir veicinājusi nodarbināto skaita pieaugumu. 2013. gada 3. ceturksnī nozarē bija par 6,6% vairāk aizņemto darbavietu nekā 2012. gada 3. ceturksnī.

3.32. attēls

Transportlīdzekļu ražošanas raksturojošie rādītāji

3.3. Prognozes

Ekonomikas ministrija ir sagatavojuusi tautsaimniecības attīstības vidēja termiņa prognozes līdz 2020. gadam. Izstrādāto straujākas un lēnākas izaugsmes scenāriju pamata pieņēumi balstīti uz atšķirīgām globālās ekonomikas atlabšanas iespējām vidējā termiņā, kā arī Latvijas ražotāju spēju nākotnē uzturēt krīzes laikā atgūto konkurētspēju.

Ekonomikas ministrijas prognožu izstrādē ārējo tirgu analīzei un globālās ekonomikas attīstības tendenču novērtēšanai izmantotas jaunākās SVF un EK prognozes.

Tautsaimniecības attīstība 2014. gadā

2013. gadā Latvijas tautsaimniecības izaugsme turpinājās, un IKP pieaugums joprojām bija viens no straujākajiem ES.

Kā iepriekš tika prognozēts, zemais pieprasījums ārējos tirgos ietekmēja Latvijas preču un pakalpojumu eksporta dinamiku – pieauguma tempi bija lēnāki. Eksporta iespēju sašaurināšanās ietekmēja atsevišķas apstrādes rūpniecības nozares. Vienlaikus lielāks devums izaugsmē bija iekšzemes pieprasījumam. Stabili pieauguma tempi bija vērojami tādās lielās tautsaimniecības nozarēs kā būvniecība, tirdzniecība un komercpakkalpojumi.

Turpmākā Latvijas tautsaimniecības izaugsme joprojām būs cieši saistīta ar eksporta iespējām, tāpēc lielākais Latvijas izaugsmes risks ir globālās ekonomikas attīstība. Pakāpeniski stabilizējoties ekonomiskajai situācijai Eiropā, sagaidāms, ka 2014. gadā Latvijas eksporta iespējas uzlabosies.

Vienlaikus jāņem vērā, ka krīzes gados uz darbaspēka izmaksu samazināšanas rēķina iegūtās konkurētspējas priekšrocības pakāpeniski tiek zaudētas, un, lai nākotnē spētu palielināt eksporta apjomus, būtiska loma būs ne tikai pieprasījuma kāpumam noīeta tirgos, bet arī spējai kāpināt produktivitāti.

Uzlabojoties situācijai darba tirgū, turpinās augt privātais patēriņš. Tajā pašā laikā straujāku privātā patēriņa kāpumu ierobežos konkurētspējas uzturēšanas nepieciešamība. Privātā sektora investīcijas noteiks uzņēmēju nogaidošais noskoņojums attiecībā uz nākotnes perspektīvām, kā arī komercbanku piesardzīgā kreditēšanas politika.

2014. gadā visās tautsaimniecības pamatnozarēs sagaidāma izaugsme, tomēr atsevišķās nozarēs pieauguma tempi būs nedaudz lēnāki nekā iepriekšējos gados.

Vājais pieprasījums ārējos tirgos ietekmēs apstrādes rūpniecības, kā arī transporta un uzglabāšanas nozaru

izaugsmi. Tajā pašā laikā šajās nozarēs zemo pieprasījumu ārējos tirgos daļēji kompensē ekonomisko aktivitāšu pieaugums iekšējā tirgū.

Augot privātajam patēriņam, turpinās palielināties uz iekšējo tirgu orientēto pakalpojumu nozaru devums ekonomikas izaugsmē. Pēc vairāku gadu stagnācijas pieaugums sagaidāms arī sabiedrisko pakalpojumu nozarēs.

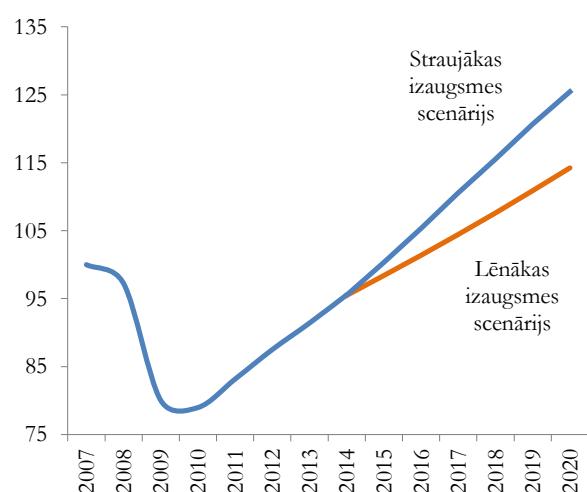
Ekonomikas ministrija prognozē, ka 2014. gadā Latvijas ekonomikas izaugsme varētu sasniegt 4,5% gadā. Vienlaikus, ekonomiskajai situācijai ārējā vidē attīstoties sliktāk nekā pašlaik tiek prognozēts, Latvijas IKP pieauguma tempi varētu būt lēnāki.

2015.-2020. gada attīstības perspektīvas

Tautsaimniecības izaugsme vidējā termiņā galvenokārt būs atkarīga no Latvijas valdības īstenotās struktūrpolitikas ekonomikas konkurētspējas uzlabošanai un ekonomiskās situācijas Eiropā.

3.33. attēls

Latvijas iekšzemes kopprodukta prognoze
(2007. gads = 100)

Latvijas ekonomika pārkārtojas uz ilgtspējīgu attīstības modeli, kurā galvenais attīstības dzinējs pēks ir eksports. Viens no svarīgākajiem ekonomiskās paradigmas maiņas jautājumiem ir ražošanas nozaru attīstības iespējas, kas savukārt ir atkarīgas no produktīvo investīciju efektivitātes un spējas veikt strukturālās izmaiņas nozarē. Tas ir nepieciešams priekšnosacījums, lai stiprinātu Latvijas konkurētspējīgās pozīcijas globālajos tirgos, vienlaikus palielinot eksporta groza ienesīgumu.

3.14. tabula

Latvijas iekšzemes kopprodukta izlietojuma prognoze

	2012 fakts	2013	2014	2015-2020 (vidēji gadā)*
pieauguma tempi, % pret iepriekšējo gadu				
Iekšzemes kopprodukts	5,2	4,5	4,5	3,2 .. 4,6
Privātais patēriņš	5,8	5,9	4,8	3,0 .. 4,7
Valsts patēriņš	-0,2	3,1	3,0	2,1 .. 2,5
Kopējā pamatkapitāla veidošana	8,7	1,1	3,1	3,0 .. 5,9
Eksports	9,4	1,0	3,0	2,3 .. 4,5
Imports	4,5	-0,9	3,1	1,8 .. 4,4
struktūra, %				
Iekšzemes kopprodukts	100	100	100	100
Privātais patēriņš	62,4	62,3	62,4	61,5 .. 62,1
Valsts patēriņš	16,0	16,9	17,1	17,5 .. 16,9
Kopējā pamatkapitāla veidošana	22,8	22,4	22,6	21,1 .. 23,5
Krājumu izmaiņas	2,7	0,8	0,5	0,1 .. 0,0
Eksports	61,6	59,6	59,0	55,8 .. 58,2
Imports	65,5	61,9	61,6	56,9 .. 60,8
Eksporta-importa saldo	-3,9	-2,3	-2,6	-1,2 .. -2,5

* struktūra perioda beigās

Latvijas tautsaimniecības struktūrpolitikas galvenie mērķi vidējā termiņā ir saistīti ar noteiktām strukturālām izmaiņām tautsaimniecības resursu izvietojumā par labu preču un pakalpojumu ar augstāku pievienoto vērtību ražošanai, uz eksportu vērstām nozarēm, lielākiem ieguldījumiem jaunās

tehnoloģijās, inovācijā un IKT, kā arī uzlabojumiem izglītības sistēmā un zinātnes atbalstam. Šo politikas pasākumu īstenošana stiprinās ekonomiskās izaugsmes potenciālu, paātrinot rūpniecības izaugsmi un paaugstinot tautsaimniecības produktivitāti.

3.15. tabula

Latvijas IKP prognoze nozaru griezumā
(reālais pieaugums procentos pret iepriekšējo gadu)

	2012 fakts	2013	2014	2015-2020 (vidēji gadā)
Iekšzemes kopprodukts	5,2	4,5	4,5	3,2 .. 4,6
Lauksaimniecība, mežsaimniecība	-0,9	-2,6	2,8	2,3 .. 2,4
Apstrādes rūpniecība	9,4	-0,3	4,6	2,9 .. 5,0
Pārējā rūpniecība	-2,6	-1,5	1,4	2,3 .. 3,3
Būvniecība	14,5	10,1	7,3	4,2 .. 6,4
Tirdzniecība, izmitināšana	7,4	5,4	4,0	3,7 .. 5,3
Transports un uzglabāšana	3,6	2,3	3,2	2,0 .. 3,5
Citi komercpakalpojumi	4,3	7,3	5,6	3,5 .. 5,2
Sabiedriskie pakalpojumi	-0,6	4,6	4,7	3,0 .. 3,5

Latvijas darba tirgus elastīgums pēckrīzes periodā bija izšķirošs faktors pašreizējās izaugsmes nodrošināšanā. Darba samaksas un nodarbinātības samazināšana atbilstoši izlaides sašaurināšanai ļāva krīzes laikā uzlabot tautsaimniecības konkurētspēju.

Tomēr turpmākā izaugsme vairs nevar balstīties uz tik drastiskiem pasākumiem, un arvien lielāka nozīme būs darba tirgus kvalitatīviem uzlabojumiem, lai reāģētu uz galvenajiem tautsaimniecības attīstības izaicinājumiem – demogrāfiju (migrācija un darbaspēka novecošanās)

un darbaspēka izmaksu kāpumu. Ņemot vērā negatīvās demogrāfijas tendences, turpmākajos gados darbaspēka pieejamības jautājumi, attīstoties ekonomikai, Latvijā klūs arvien aktuālāki (skaitit 5.3. nodalū). Darbaspēka trūkums nākotnē var klūt par izaugsmi bremzējošu faktoru.

Straujākas izaugsmes scenārijs paredz, ka ES ekonomikas izaugsme vidējā termiņā ir stabila un Latvijas ekonomikas konkurētspējas priekšrocības pamatā tiek balstītas uz tehnoloģiskiem faktoriem, ražošanas efektivitātes uzlabošanu un inovācijām,

mazākā mērā uz lētu darbaspēku un zemām resursu cenām. Straujākas izaugsmes scenārijā vidējā termiņā apstrādes rūpniecībai (un atbilstoši arī eksportam) saglabājas salīdzinoši strauji pieauguma tempi, kam pamatā ir gan Latvijas ražotāju konkurētspēja, gan stabils ārējais pieprasījums.

Vājākas izaugsmes scenārijs balstās uz pienēmumu, ka globālās ekonomikas attīstība ir neviendabīga un ES atkopšanās no krīzes ir lēna. Savukārt Latvijas tautsaimniecības konkurētspējas priekšrocības zemu izmaksu segmentos pakāpeniski tiek zaudētas.

4. MAKROEKONOMISKĀ ATTĪSTĪBA

4.1. Valsts finanses

4.1.1. Fiskālā politika un valsts parāds

Ekonomiskās situācijas pasliktināšanās Latvijā 2008. gadā un 2009. gadā, ko ietekmēja globālā finanšu krīze, būtiski pasliktināja valsts fiskālo stāvokli (skatīt 4.1. tabulu). Lai nepieļautu, ka situācija finanšu sektorā klūst nekontrolējama, Latvijā tika veikta apjomīga budžeta konsolidācija. Kopumā laika posmā no 2008. gada līdz 2012. gadam tika veikti fiskālās konsolidācijas pasākumi ar fiskālo ietekmi 16,9% apmērā no IKP, no kuriem aptuveni 6,7% no IKP

veidoja pasākumi, kas veikti ieņēmumu pusē, savukārt pasākumi izdevumu pusē kopumā sastādīja aptuveni 10,2% no IKP. Vidēji gadā laika posmā no 2008. gada līdz 2012. gadam Latvija bija veikusi fiskālās konsolidācijas pasākumus 3,4% apmērā no IKP.

Valdības īstenoto budžeta konsolidācijas pasākumu rezultātā budžeta deficitis 2010. gadā un 2011. gadā samazinājās attiecīgi līdz 8,1% un 3,6% no IKP. 2012. gadā tas turpināja samazināties un bija 1,4% no IKP.

4.1. tabula

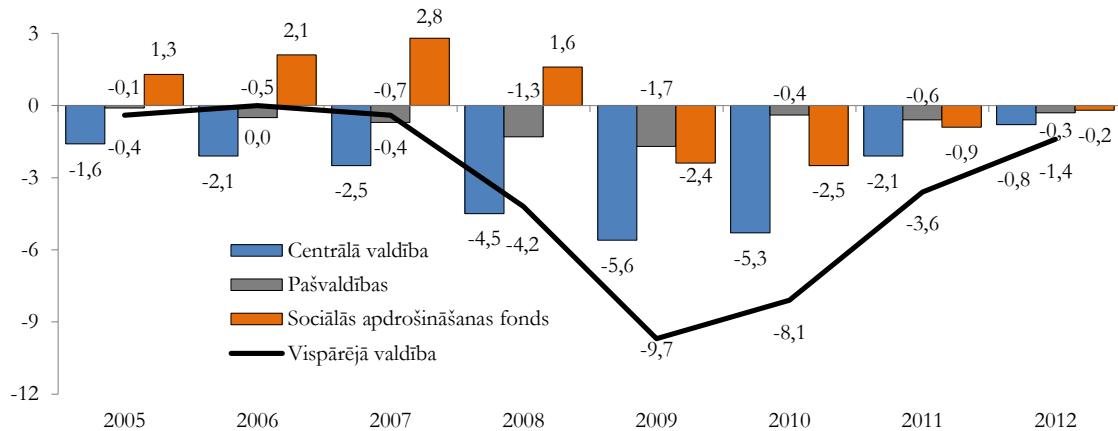
Vispārējās valdības budžets

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Ieņēmumi (milj. latu)	4208,0	5235,5	5605,8	4442,6	4512,8	4978,3	5448,0
(% pret IKP)	37,8	35,6	34,9	34,0	35,3	34,9	35,1
Izdevumi (milj. latu)	4263,2	5292,3	6286,9	5712,8	5549,6	5488,1	5657,7
(% pret IKP)	38,3	36,0	39,1	43,7	43,4	38,4	36,5
Bilance (milj. latu)	-55,1	-56,8	-681,0	-1270,1	-1036,9	-509,8	-209,8
(% pret IKP)	-0,5	-0,4	-4,2	-9,7	-8,1	-3,6	-1,4

Vispārējās valdības budžeta deficitu pēdējos gados veido deficitis gan centrālās valdības budžetā, gan pašvaldību budžetā un arī Sociālās apdrošināšanas

fondā (skatīt 4.1. attēlu). Līdz 2008. gadam sociālās apdrošināšanas budžetā bija pārpalikums, tomēr pēdējos gados tajā ir izveidojies deficitis.

4.1. attēls

Vispārējās valdības sektora budžeta bilance sadalījumā pa apakšsektoriem
(% no IKP)

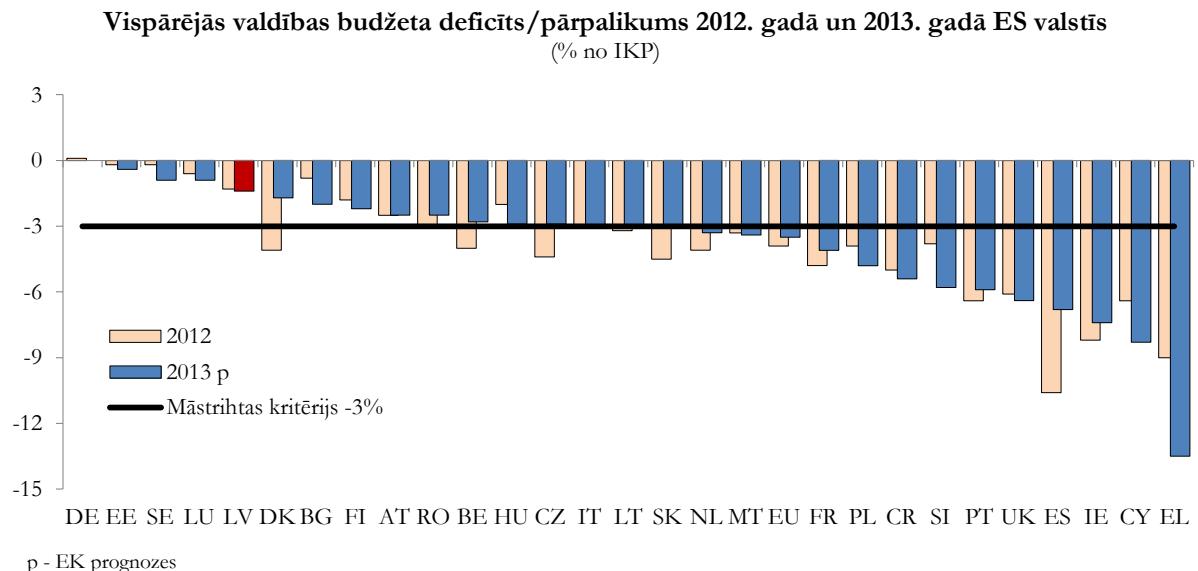
2012. gadā ES valstu vidējais budžeta deficitā līmenis bija 3,9% no IKP (2011. gadā – 4,4% no IKP,

2010. gadā – 6,5% no IKP). 15 ES dalībvalstis budžeta stāvoklis 2012. gadā uzlabojās, 1 – palika nemainīgs un

12 – paslītinājās. 17 ES dalībvalstis 2012. gadā valsts budžets bija lielāks par Māstrihtas kritēriju, kas ir 3% no IKP. Lielākais vispārējās valdības budžeta deficitis

pret IKP 2012. gadā bija fiksēts Spānijā, Grieķijā un Īrijā. Šajās valstis budžeta deficitis pārsniedza 8% no IKP. Vienīgi Vācijā bija budžeta pārpalikums.

4.2. attēls

Atbilstoši EK 2013. gada rudens prognozēm budžeta situācija ES valstis gan 2013. gadā, gan 2014. gadā turpinās uzlaboties. 2013. gadā ES valstu vidējais budžeta deficitā līmenis tiek prognozēts 3,5% apmērā no IKP, bet 2014. gadā – 2,7% apmērā no IKP. 2013. gadā vislielākie budžeta deficitī, kas var pārsniegt 6% no IKP, ir sagaidāmi Īrijā, Grieķijā, Spānijā, Kiprā un Lielbritānijā.

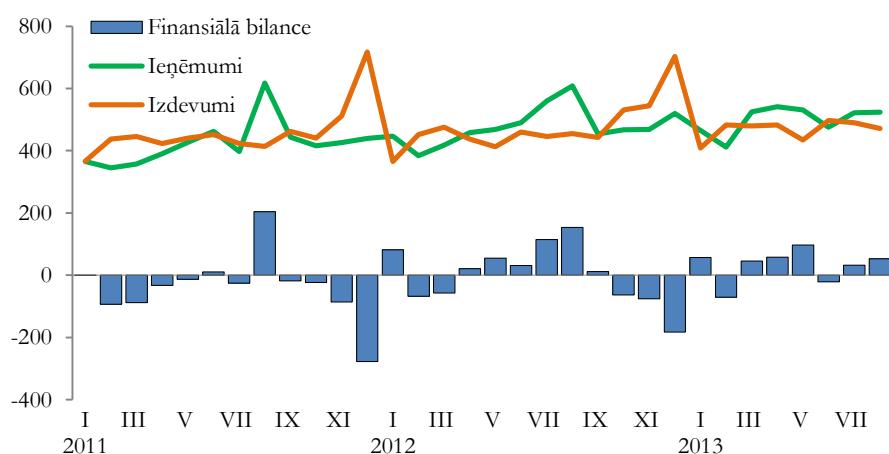
Saeimā 2013. gada valsts budžets tika pieņemts ar deficitu 1,4% apmērā no IKP. 2013. gada valsts budžeta prioritātes bija ekonomikas izaugsmē, demogrāfiskās situācijas uzlabošana un atalgojuma

palielināšana noteiktām sabiedriskajā sektorā strādājošo kategorijām.

2013. gada deviņos mēnešos konsolidētā kopbudžeta ieņēmumi (4471,6 milj. latu) pārsniedza izdevumus (4210,1 milj. latu), un rezultātā kopbudžetā bija uzkrājies finansiālais pārpalikums 261,5 milj. latu apmērā (skatīt 4.3. attēlu). Taču gada pēdējos mēnešos tradicionāli prognozējami lielāki izdevumi – gan valsts budžetā, gan pašvaldību budžetos, budžeta pārpalikumam sarūkot. Nēmot vērā lielākas iemaksas ES budžetā, salīdzinot ar plānu, kā arī valsts galvotā kredīta AS „Liepājas Metalurgs” atmaksu, Finanšu ministrija vispārējās valdības budžeta deficitu 2013. gadā prognozē 1,3% no IKP.

4.3. attēls

Valsts konsolidētā kopbudžeta finansiālie rādītāji
(milj. latu)

2013. gada 7. novembrī Saeimā 2014. gada valsts budžets tika pieņemts ar deficitu 0,9% apmērā no IKP. 2014. gada valsts budžetā kā prioritāri ir noteikti pasākumi sabiedrības ienākumu nevienlidzības mazināšanai, lielāku nodokļu samazinājumu paredzot iedzīvotājiem ar zemiem ienākumiem un ģimenēm ar bērniem, un pasākumi cīņai ar ēnu ekonomiku. Vairāki pasākumi paredzēti arī demogrāfiskās situācijas uzlabošanai, tostarp paredzēts finansējums bērna kopšanas pabalsta palielināšanai un plānotas arī izmaiņas vecāku pabalsta piešķiršanā.

Finanšu ministrija plāno, ka vispārējās valdības budžeta deficitis 2015.-2016. gadam nepārsniegs Konvergences programmā noteiktos griešus, proti, 2015. gadā 0,9% no IKP un 2016. gadā 0,8% no IKP (pēc *Eiropas nacionālo un reģionālo kontu sistēmas metodoloģijas*).

Ņemot vērā, ka 2012. gadā vispārējās valdības budžeta deficitis bija ievērojami zem 3% Māstrihtas kritērija, EK ir atcēlusi *Lēmumu 2009/591/EK par pārmērīga budžeta deficitu pastāvēšanu Latvijā*. Strukturālais deficitis ir sasniedzis 0,5% līmeni, kas atbilst Latvijas nacionālajam vidēja termiņa budžeta bilances mērķim strukturālā izteiksmē jeb MTO. Līdz ar to turpmāko gadu uzdevums vairs nav strukturālā deficitā samazināšana, bet gan noturēšana MTO līmenī, pieļaujot tikai tādas atkāpes, kas atbilst *Stabilitātes un izaugmes paktam*.

Lai nodrošinātu ilgtspējīgas, pretcikliskas fiskālās politikas veidošanu, Saeimā ir pieņemts un 2013. gada

6. martā stājies spēkā *Fiskālās disciplinas likums* (FDL), kurā ir noteikti saistoši fiskālie nosacījumi gan gadskārtējam valsts budžetam, gan vidēja termiņa budžetam. FDL ir iestrādātas arī jaunā *Līguma par stabilitāti, koordināciju un pārvaldību ekonomikas un monetārajā savienībā* prasības, tādējādi nodrošinot arī pilnīgāku Latvijas sistēmas atbilstību ES līmeņa prasībām. Tāpat ir svarīgi atzīmēt, ka ir apstiprināts finansējums Fiskālās padomes izveidošanai, kuras galvenais mērķis būs uzraudzīt FDL normu ievērošanu vidēja termiņa budžeta plānošanā.

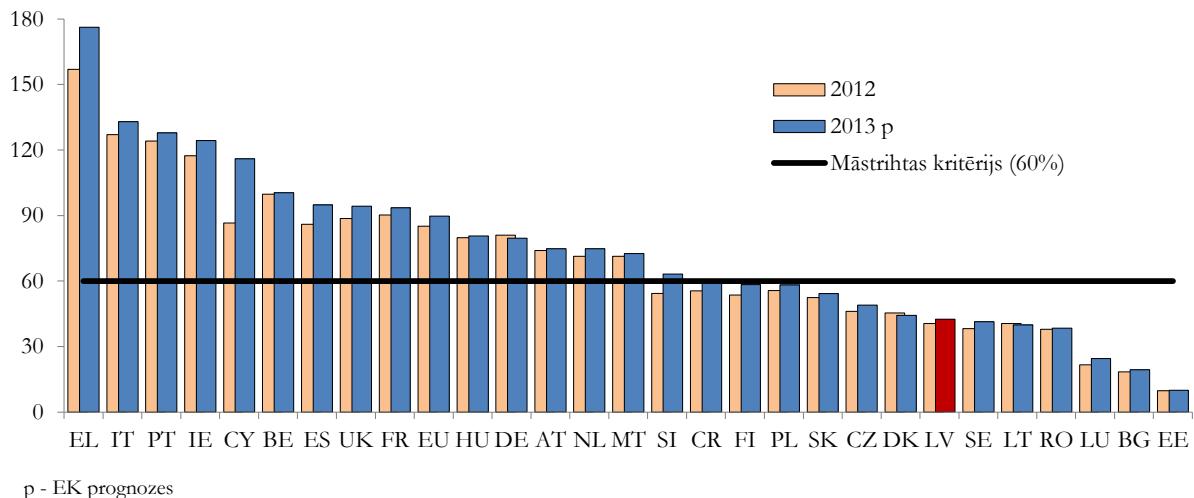
Lai šīs sistēmiski jaunās pieejas fiskālās politikas veidošanā un disciplīnas ievērošanā būtu ilglīcīgas, tai netiekot regulāri mainītai vai pat atceltai, ir sagatavoti arī grozījumi *Satversmē. Grozījumus Satversmē* turpina skatīt Saeimas komisijās.

Vispārējās valdības parāda līmenis Latvijā joprojām ir viens no zemākajiem ES (skatīt 4.4. attēlu).

2012. gadā ES vidējais valsts parāda līmenis bija 85,1% no IKP (2011. gadā – 82,3% no IKP, 2010. gadā – 79,8% no IKP). 14 ES dalībvalstis 2012. gadā valsts parāds bija lielāks par Māstrihtas kritēriju, kas ir 60% no IKP. Lielākais valsts parāds pret IKP 2012. gadā bija fiksēts Grieķijā, Itālijā, Portugālē un Īrijā, bet mazākais vispārējās valdības parāds pret IKP tika reģistrēts Igaunijā, Bulgārijā un Luksemburgā. Kā rāda EK 2013. gada rudens prognozes, ES vidējais valsts parāda līmenis 2013. gadā palielinās līdz 89,7% no IKP un turpinās kāpt arī 2014. gadā.

4.4. attēls

Vispārējās valdības parāds 2012. gadā un 2013. gadā ES valstīs
(% no IKP)

Vispārējās valdības parāds Latvijā līdz 2007. gadam palielinājās mēreni. Sākot ar 2008. gadu, lai finansētu valsts finansiālās saistības, vispārējās valdības parāds sāka pieaugt strauji un 2010. gada beigās sasniedza 5682,1 milj. latu jeb 44,4% no IKP (skatīt 4.5. attēlu).

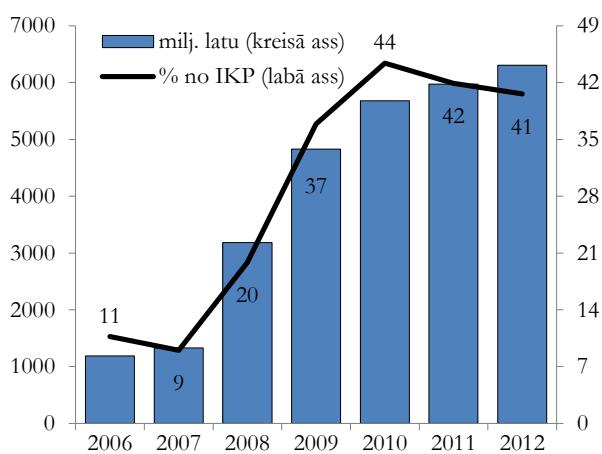
2011. gada beigās vispārējās valdības parāds bija 5974,4 milj. latu jeb 41,9% no IKP, bet 2012. gada beigās – 6309,2 milj. latu jeb 40,6% no IKP. Vispārējās valdības parāda līmeni galvenokārt ietekmē centrālās

valdības parāds, kas uz 2012. gada beigām bija 6305,8 milj. latu.

Jāatzīmē, ka 2011. gada beigās sekmīgi tika noslēgta trīs gadus ilgā starptautiskā aizdevuma programma. Tās apjoms Latvijai tika plānots 7,5 miljardu eiro apmērā. Nemot vērā, ka valsts ekonomiskā un finanšu situācija uzlabojās, Latvijai nebija nepieciešams pilnā apmērā saņemt aizdevuma pieejamo finansējumu. Latvija ir izmantojusi 4,4 miljardus eiro.

4.5. attēls

Vispārējās valdības konsolidētais bruto parāds pēc nominālvērtības gada beigās

Pēc sekmīgas starptautiskā aizņēmuma programmas pabeigšanas Latvija vairākkārt ir apliecinājusi spēju piesaistīt finansējumu starptautiskajos finanšu tirgos ar labvēlīgiem

nosacījumiem, organizējot publiskas valsts parāda vērtspapīru emisijas.

Veicot savlaicīgus aizņemšanās pasākumus atbilstoši vidējā termiņa stratēģijai, kā arī turpinot īstenot ilgtspējīgu fiskālo politiku, ir iespējams ar likmju un termiņu ziņā labvēlīgiem nosacījumiem pārfinansēt pašreiz uzņemtās centrālās valdības parāda saistības, kā arī ilgtermiņā panākt vispārējās valdības parāda līmena samazināšanos un stabilizēšanos ilgtspējīgā līmenī, pārliecinoši ievērojot Māstrihtas līgumā noteikto vispārējās valdības parāda apjoma kritēriju.

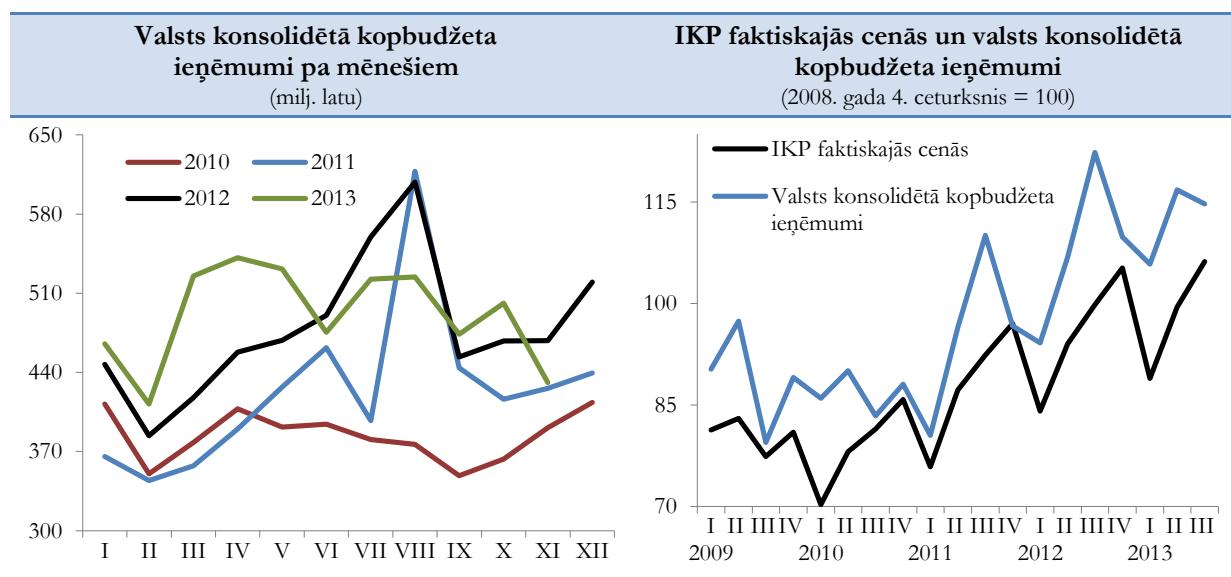
Nemot vērā plānoto aizņemšanās stratēģiju, tiek prognozēts, ka vispārējās valdības parāda līmenis vidējā termiņā nepārsniegs Māstrihtas līgumā noteikto kritēriju, kas ir 60% no IKP.

4.1.2. Budžeta ieņēmumi¹

Pēc valsts konsolidētā kopbudžeta ieņēmumu samazinājuma ekonomikas lejupslīdes laikā 2009. gadā un 2010. gadā, pakāpeniski atjaunojoties ekonomiskajām aktivitātēm, 2011. gadā budžeta ieņēmumi atsāka pieaugt. 2012. gadā, ekonomikai augot, pieauga **konsolidētā kopbudžeta ieņēmumi**, un 2012. gadā tie bija 5742,8 milj. latu jeb par 12,9% lielāki nekā 2011. gadā.

2013. gada vienpadsmīt mēnešos valsts konsolidētā kopbudžeta ieņēmumi bija 5404 milj. latu, kas, salīdzinot ar 2012. gada vienpadsmīt mēnešiem, bija pieauguši par 3,5 procentiem.

4.6. attēls

¹ Nodajā izmantoti Valsts kases oficiālie mēnešu pārskatu dati

Aptuveni 3/4 daļas no visiem budžeta ieņēmumiem veido nodokļu ieņēmumi. Pārējos budžeta ienākumus veido nenodokļu ieņēmumi un ieņēmumi no ārvalstu finanšu palīdzības.

2012. gadā nodokļu ieņēmumi bija 4289 milj. latu – par 410,7 milj. latu jeb 10,6% vairāk nekā 2011. gadā. Būtiskākais devums 2012. gadā bija nodarbinātības nodokļu pieaugumam, ko sekmēja nodarbinātības un darba samaksas pieaugums – pieauga valsts sociālo apdrošināšanas obligāto iemaksu un iedzīvotāju ienākuma nodokļa ieņēmumi, kā arī mazumtirdzniecības apgrozījuma rādītāju uzlabošanās, kas nodrošināja pievienotās vērtības nodokļu ieņēmumu pieaugumu.

2013. gada vienpadsmit mēnešos nodokļu ieņēmumi, salīdzinot ar 2012. gada atbilstošo periodu, pieauga par 5% un bija 4113 milj. latu.

2012. gadā, turpinot augt nodarbināto skaitam un darba samaksai, salīdzinot ar 2011. gadu, **nodarbinātības nodokļu** ieņēmumi pieauga par 8,6 procentiem.

2013. gadā nodarbinātības nodokļu ieņēmumi turpina pieaugt, un vienpadsmit mēnešos tie palielinājās par 5,1%, salīdzinot ar 2012. gada vienpadsmit mēnešiem. Nodarbinātības nodokļi veido pusi no visiem nodokļu ieņēmumiem.

4.2. tabula

Budžeta ieņēmumi (% no IKP)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013 I-III
Valsts konsolidētā kopbudžeta ieņēmumi	35,6	36,2	36,0	35,6	37,0	37,5
I Nodokļu ieņēmumi	29,4	26,9	26,7	27,2	27,6	28,2
1. <i>Netiešie nodokļi</i>	10,5	10,1	10,2	10,2	10,5	10,8
– pievienotās vērtības nodoklis	6,9	6,1	6,5	6,7	7,2	7,4
– akcīzes nodoklis	3,4	3,9	3,6	3,4	3,2	3,2
– muitas nodoklis	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
2. <i>Ienākuma nodokļi un īpašuma nodokļi</i>	10,0	7,6	7,8	7,7	7,9	8,2
– uzņēmumu ienākuma nodoklis	3,1	1,5	0,9	1,4	1,6	1,6
– iedzīvotāju ienākuma nodoklis	6,4	5,6	6,2	5,5	5,6	5,8
– nekustamā īpašuma nodoklis	0,4	0,6	0,7	0,8	0,8	0,8
3. <i>Sociālās apdrošināšanas iemaksas</i>	8,7	8,9	8,6	8,6	8,5	8,6
4. <i>Pārejie nodokļi</i>	0,3	0,2	0,2	0,6	0,6	0,7
II Citi ieņēmumi	6,2	9,3	9,3	8,5	9,4	9,3

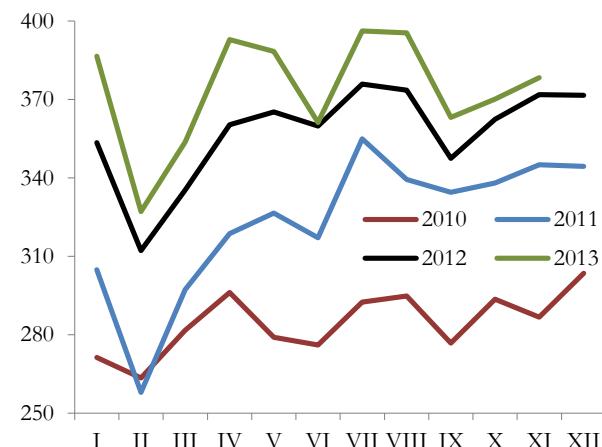
2012. gadā iedzīvotāju ienākuma nodokļa ieņēmumi bija 871,6 milj. latu un, salīdzinot ar 2011. gadu, pieauga par 10 procentiem.

2013. gada vienpadsmit mēnešos iedzīvotāju ienākuma nodokļa ieņēmumi bija 841,9 milj. latu, kas, salīdzinot ar 2012. gada vienpadsmit mēnešiem, bija par 48,6 milj. latu jeb 6,1% vairāk.

No 2013. gada 1. janvāra iedzīvotāju ienākuma nodokļa pamatlīķe tika samazināta no 25% uz 24%. Savukārt no 2013. gada 1. jūlija tika palielināts iedzīvotāju ienākuma nodokļa atvieglojuma apmērs par apgādībā esošu personu (no līdzšinējiem 70 latiem uz 80 latiem mēnesī).

4.7. attēls

Kopējie nodokļu ieņēmumi pa mēnešiem (milj. latu)

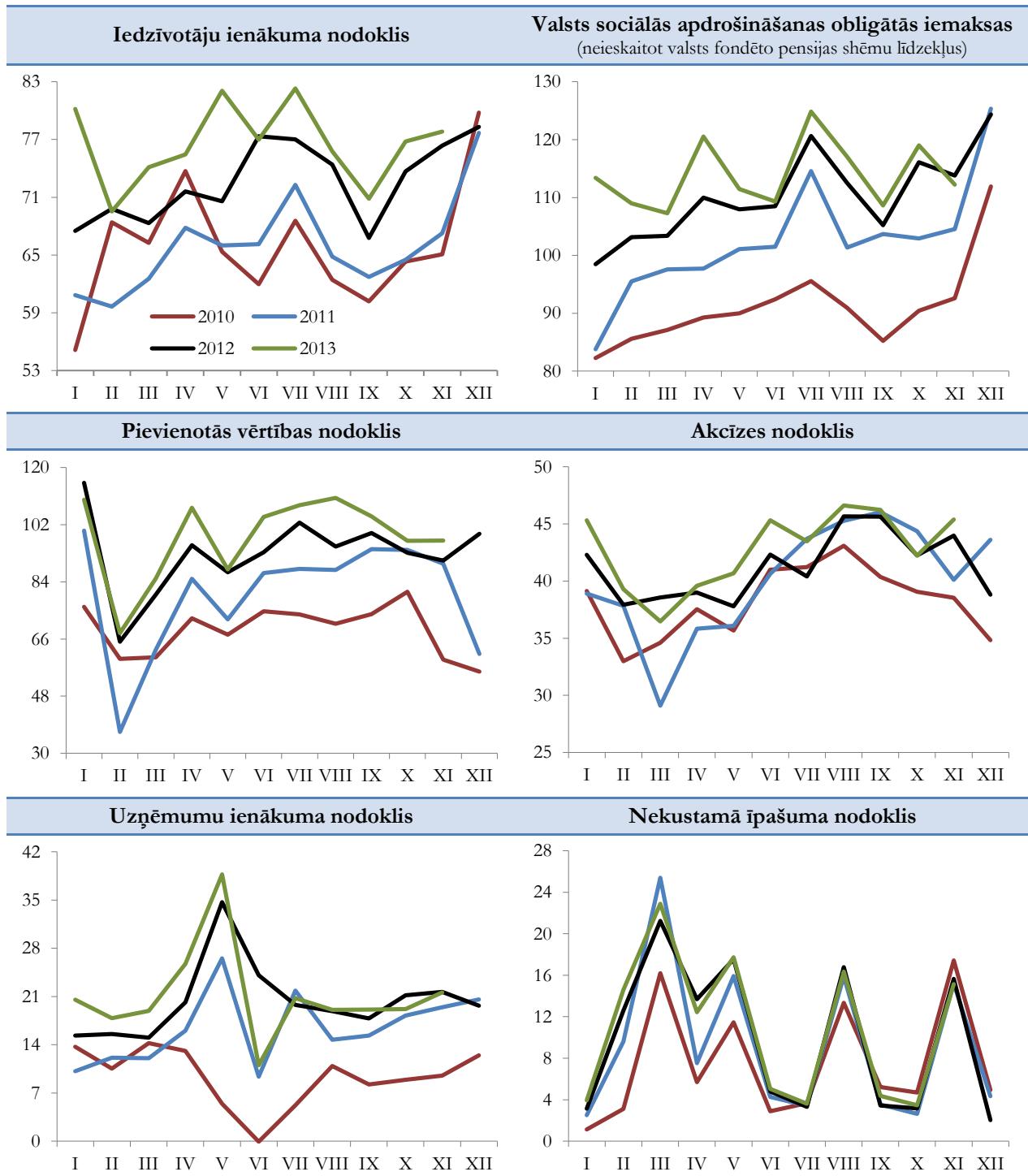

Savukārt 2014. gadā iedzīvotāju ienākuma nodokļa jomā plānots mainīt nodokļa likmes samazināšanas modeli, kā arī noteikt, ka iedzīvotāju ienākuma nodokļa likme 2014. gadā būs 24%, 2015. gadā – 23% un no 2016. gada – 22%, t.sk. tiks veiktas citas izmaiņas, piemēram, plānots ieviest taisnīgāku un samērīgāku

regulējumu fiziskajām personām, kas atsavina vienīgo nekustamo īpašumu, ieviest nodokļu pretizvairīšanas normu, noteiks, ka ar iedzīvotāju ienākuma nodokļu pēc vispārējās nodokļa likmes apliks arī t.s. pensijām pielīdzināto ienākumu u.c.

4.8. attēls

Nodokļu ieņēmumi pa mēnešiem
(milj. latu)

Darbaspēka nodokļu reformas mērķis ir Baltijas valstu konkurencē par investīcijām un darba vietām nodrošināt Igaunijai un Lietuvai izmaksu ziņā līdzvērtīgus darbaspēka nodokļus. Samazinot darbaspēka nodokļu kopējo slogu, samazināsies arī nabadzības un strukturālā bezdarba riski, kā arī ēnu ekonomika un motivācija izvairīties no nodokļu nemaksāšanas.

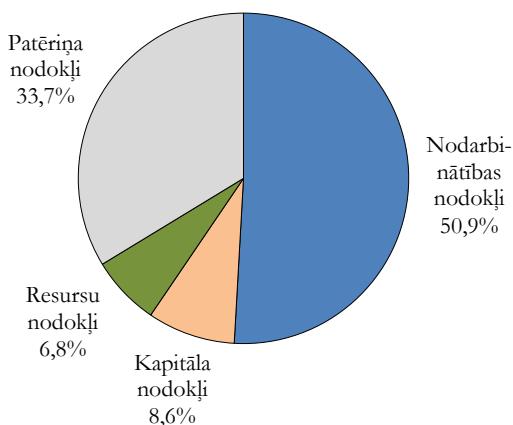
2012. gadā ieņēmumi no valsts sociālās apdrošināšanas obligātajām iemaksām bija 1324 milj. latu jeb 7,7% vairāk nekā 2011. gadā.

2013. gada vienpadsmit mēnešos ieņēmumi no valsts sociālās apdrošināšanas obligātajām iemaksām turpināja pieaugt, un bija 1252,7 milj. latu, kas, salīdzinot ar 2012. gada atbilstošo periodu, bija par 4,4% vairāk.

2014. gadā valsts sociālās apdrošināšanas jomā plānots noteikt, ka valsts sociālās obligātās apdrošināšanas iemaksas likme ir 35,09%, no kuriem 23,59% maksā darba devējs un 10,5% darba ķēmējs, kā arī aplikt kapitālsabiedrību (izņemot mikrouzņēmumu nodokļa maksātāju) valdes locekļu domājamo ienākumu ar valsts sociālās apdrošināšanas obligātajām iemaksām.

4.9. attēls

Valsts konsolidētā kopbudžeta nodokļu ieņēmumu sadalījums pa nodokļu grupām 2013. gada janvāri-novembrī (%)

Patēriņa nodokļu ieņēmumi veido trešdaļu no visiem nodokļu ieņēmumiem. Privātā patēriņa kāpuma un līdz ar to arī mazumtirdzniecības apgrozījuma pieauguma rezultātā 2012. gadā patēriņa nodokļu ieņēmumi valsts budžetā bija par 13,3% lielāki nekā 2011. gadā.

2013. gada vienpadsmit mēnešos patēriņa nodokļu ieņēmumi bija par 5,4% lielāki nekā 2012. gada atbilstošajā periodā.

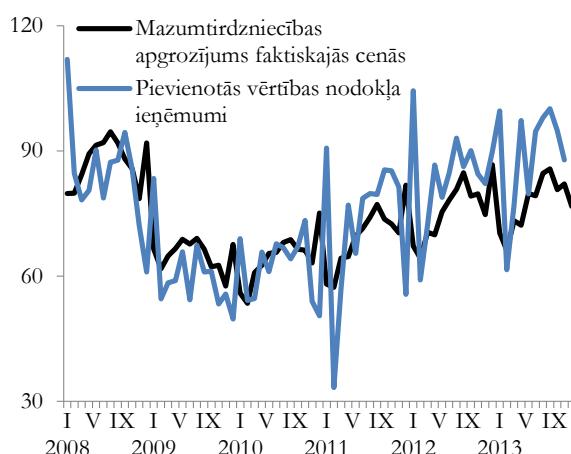
2012. gadā pievienotās vērtības nodokļa ieņēmumi bija 1116,6 milj. latu un, salīdzinot ar 2011. gadu, pieauga par 16,5 procentiem.

2013. gada vienpadsmit mēnešos pievienotās vērtības nodokļa ieņēmumi bija 1079,7 milj. latu, kas ir par 6,1% lielāki nekā 2012. gada atbilstošajā periodā.

No 2012. gada 1. jūlija pievienotās vērtības nodokļa pamatlīme tika samazināta no 22% uz 21%, lai sekmētu konkurētspēju un mazinātu inflācijas spiedienu, kā arī tuvinātu Latviju pārējo Baltijas valstu piemērotajām likmēm (Lietuvā – 21%, Igaunijā – 20%).

4.10. attēls

Mazumtirdzniecības apgrozījums faktiskajās cenās un pievienotās vērtības nodokļa ieņēmumi
(2007. gada decembris = 100)

No 2013. gada 1. janvāra stājās spēkā jaunais *Pievienotās vērtības nodokļa likums*. Jaunais likums neparedz būtiskas izmaiņas, un kopumā nemainās arī pievienotās vērtības nodokļa piemērošana. Likuma izmaiņas galvenokārt redakcionāli precīzē pašlaik spēkā esošās likuma *Par pievienotās vērtības nodokli* normas, precīzē vai paskaidro lietoto terminoloģiju, novērš interpretācijas iespējas, precīzē administratīvās procedūras. Ir ieviestas arī *Eiropas Padomes direktīvu* normas, ar kurām ir mainīti atsevišķi PVN rēķinu līdzšinējie izrakstīšanas nosacījumi un transportlīdzekļu iznomāšanas vietas noteikšana.

Savukārt 2014. gadā PVN jomā plānots noteikt, kā arī atceļt vairākus PVN priekšnodokļa atskaitīšanas ierobežojumus, veikt izmaiņas PVN piemērošanā darījumos ar nekustamo īpašumu, noteikt PVN nodrošinājuma ieviešanu darījumos ar naftas produktiem u.c.

Lēnākos tempos 2012. gadā auga akcīzes nodokļa patēriņa daļas ieņēmumi (alkoholiskie dzērieni, tabaka, u.c. akcīzes preces). 2012. gadā nodokļa ieņēmumi bija 215 milj. latu, kas bija par 1,6 milj. latu jeb 0,8% vairāk nekā 2011. gadā.

2013. gada vienpadsmit mēnešos akcīzes nodokļa patēriņa daļas ieņēmumi pieauga par 2,7%, salīdzinot ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu.

2014. gadā akcīzes nodokļa patēriņa precēm jomā plānots veikt akcīzes nodokļa izmaiņas tabakas izstrādājumiem, paaugstinot akcīzes nodokli cigaretēm, cigāriem un smēķējamai tabakai. Plānots, ka akcīzes nodoklis šai preču grupai katru gadu tiks paaugstināts līdz 2018. gadam.

Kapitāla nodokļu īpatsvars kopējos nodokļu ieņēmumos 2012. gadā bija 8,4%. Salīdzinājumā ar citām nodokļu grupām kapitāla nodokļu ieņēmumi 2012. gadā pieauga straujāk. Kopumā 2012. gadā kapitāla nodokli tika iekasēti par 17,8% vairāk nekā 2011. gadā.

2013. gada vienpadsmit mēnešos, salīdzinot ar 2012. gada atbilstošo periodu, kapitāla nodokļu ieņēmumi palielinājās par 3,7 procentiem.

Kapitāla nodokļu ieņēmumu straujas pieaugums skaidrojams ar zemo bāzes efektu. Krīzes laikā, ievērojami sašaurinoties uzņēmējdarbības aktivitātēm un palielinoties maksātnespējīgo uzņēmumu skaitam, uzņēmumu ienākuma nodokļa ieņēmumi ievērojami saruka. Savukārt nekustamā īpašuma nodokļa likmes palielināšana budžeta konsolidācijas laikā deva salīdzinoši mazāku efektu, jo šī nodokļa īpatsvars ir neliels.

2012. gadā, salīdzinot ar 2011. gadu, iepēmumi no uzņēmumu ienākuma nodokļa pieauga par 47,4 milj. latu jeb 24,1%. Savukārt nekustamā īpašuma nodokļa ieņēmumi 2012. gadā, salīdzinot ar 2011. gadu, pieauga par 7,2 milj. latu jeb 6,5% un bija 117,4 milj. latu.

2013. gada vienpadsmit mēnešos ienēmumi no uzņēmumu ienākuma nodokļa bija 232,6 milj. latu, kas ir par 3,7% lielāki nekā 2012. gada atbilstošajā periodā, savukārt nekustamā īpašuma nodokļa ieņēmumi 2013. gada vienpadsmit mēnešos, salīdzinot ar 2012. gada vienpadsmit mēnešiem, pieauga par 3,7% un bija 120,6 milj. latu.

Izmaiņas likumā *Par uzņēmumu ienākuma nodokli* paredz, ka, sākot ar 2013. gada 1. janvāri, ar uzņēmumu ienākuma nodokli netiks apliktais nerezidentiem (kapitālsabiedrībām) izmaksātās un no nerezidentiem saņemtās dividendes. Šo normu neattiecinās uz zemu nodokļu vai beznodokļu valstu maksājumiem. Sākot ar 2014. gada 1. janvāri, ar uzņēmumu ienākuma nodokli netiks aplikti nerezidentiem veiktie procentu maksājumi un maksājumi par intelektuālā īpašuma izmantošanu. Taksācijas periodu zaudējumus, kas radušies, sākot ar 2008. gadu, varēs segt neierobežotu laika periodu.

Savukārt 2014. gadā uzņēmumu ienākuma nodokļa jomā plānots veikt vairākas izmaiņas, lai veicinātu investīcijas un ieguldījumus pētniecībā un attīstībā,

piemēram, pagarināt iespēju piemērot nodokļa atvieglojumu jaunajām ražošanas tehnoloģiskajām iekārtām, pagarināt piemērošanas termiņu nodokļa atlaidēm par veiktajiem ieguldījumiem atbalstāmajos projektos u.c.

Plānots veikt arī vairākas izmaiņas likumā *Par uzņēmumu ienākuma nodokli*, kā arī mikrouzņēmumu nodokļa jomā.

Likumā *Par nekustamā īpašuma nodokli* 2013. gadā ir veiktas izmaiņas, kas paredz pašvaldībām tiesības ar saistošiem noteikumiem noteikt nodokļa likmi no 0,2 līdz 3% no nekustamā īpašuma kadastrālās vērtības. Nodokļa likme var pārsniegt 1,5% robežu tikai gadījumos, ja nekustamais īpašums netiek apsaimniekots atbilstoši normatīvajos aktos noteiktajai kārtībai.

Savukārt 2014. gadā nekustamā īpašuma nodokļa jomā plānotas vairākas izmaiņas, piemēram, atceļt atbrīvojumu no nodokļa valsts aizsargājamiem kultūras pieminekļiem, mainīt nodokļa maksātāja noteikšanas kārtību par valstij vai pašvaldībai piederošu un piekrītošu nekustamo īpašumu u.c.

Resursu nodokļu grupa ir mazākā nodokļu grupa, un 2012. gadā tā veidoja 6,8% no visiem nodokļu ieņēmumiem. 2012. gadā, salīdzinot ar 2011. gadu, resursu nodokļu ieņēmumi pieauga lēnāk nekā citās nodokļu grupās – par 4,8 procentiem.

2013. gada vienpadsmit mēnešos resursu nodokļu ieņēmumi ir pieauguši par 3,9%, salīdzinot ar 2012. gada atbilstošā perioda līmeni.

No 2014. gada 1. janvāra dabas resursu nodokļa jomā ir plānotas vairākas izmaiņas, piemēram, ieviesti jauni dabas resursu nodokļa objekti un paaugstinātas dabas resursu nodokļa likmes (par dabas resursu ieguvi, par atkritumu apglabāšanu, par gaisa un ūdeņu piesārņošanu, par videi kaitīgām precēm u.tml.).

2012. gadā ieņēmumi no akcīzes nodokļa par naftas produktiem un dabas gāzi bija 279,7 milj. latu – par 4,3% vairāk nekā 2011. gadā. Turpretim ieņēmumi no dabas resursu nodokļa šajā pašā laikā pieauga par 18,4 procentiem.

2013. gada vienpadsmit mēnešos ienēmumi no akcīzes nodokļa par naftas produktiem un dabas gāzi ir pieauguši par 3,7%, salīdzinot ar 2012. gada atbilstošā perioda līmeni, savukārt dabas resursa nodokļa ieņēmumi ir pieauguši par 9,3 procentiem.

No 2014. gada 1. janvāra akcīzes nodokļa par naftas produktiem un dabasgāzi jomā plānots samazināt akcīzes nodokļa likmi dabasgāzei, ko izmanto rūpnieciskajā ražošanā, un paaugstināt akcīzes nodokli naftas gāzēm un pārējiem gāzveida oglūdeņražiem.

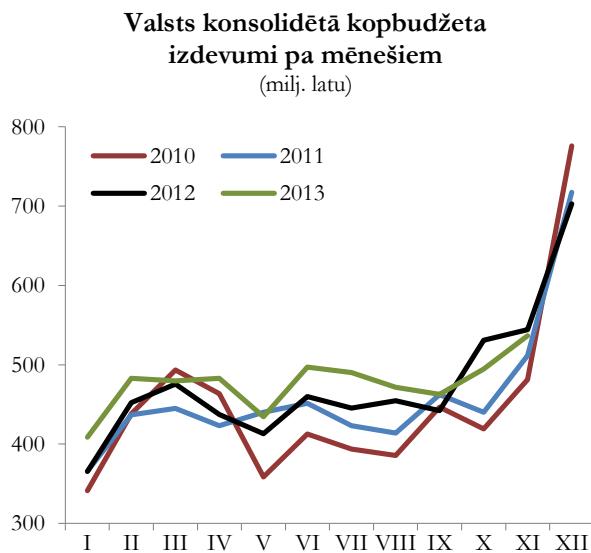
4.1.3. Budžeta izdevumi

Pēc apjomīgas izdevumu samazināšanas ekonomiskās krīzes laikā 2011. gadā **valsts konsolidētā kopbudžeta izdevumi** nedaudz pieauga (par 2,3%). To galvenokārt noteica kapitālo izdevumu pieaugums gan valsts, gan pašvaldību budžetos saistībā ar ES fondu aktīvu īstenošanu.

Ari 2012. gadā valsts konsolidētā kopbudžeta izdevumi pieauga, tomēr jāatzīmē, ka izdevumu pieaugums bija ievērojami lēnāks nekā ienākumu pieaugums. 2012. gadā valsts konsolidētā kopbudžeta kopējie izdevumi bija 5723,6 milj. latu, kas bija par 191,4 milj. latu jeb 3,5% vairāk nekā 2011. gadā.

2013. gada vienpadsmit mēnešos valsts konsolidētā kopbudžeta izdevumi turpina pieaugt un, salīdzinot ar 2012. gada atbilstošo periodu, ir palielinājušies par 4,4% un ir 5241,1 milj. latu.

4.11. attēls

2012. gadā, salīdzinot ar 2011. gadu, **izdevumi subsīdijām un dotācijām** pieauga par 4 procentiem.

Jāatzīmē, ka izdevumi subsīdijām un dotācijām palielinājās arī ekonomiskās krīzes laikā. Tas lielā mērā bija saistīts ar pieaugošo bezdarbinieku skaitu un izmaksātajiem bezdarbinieku pabalstiem, no sabiedriskā sektora atbrīvoto darbinieku atlaišanas pabalstu izmaksām, kā arī sociālajiem pabalstiem.

Kopumā 2012. gadā izdevumi subsīdijām un dotācijām veidoja 45,3% no visiem budžeta izdevumiem, kas bija par 7,6 procentpunktiem vairāk nekā krīzes sākumā.

2013. gada vienpadsmit mēnešos, salīdzinot ar 2012. gada atbilstošo periodu, izdevumi subsīdijām un dotācijām pieauga par 1,6 procentiem.

Krīzes laikā, īstenojot budžeta izdevumu samazināšanu, vieni no pirmajiem tika ierobežoti **kapitālie izdevumi**. Jau 2008. gadā kapitālie izdevumi bija mazāki nekā gadu iepriekš un būtiski tika samazināti arī 2009. gadā un 2010. gadā. Kopš 2011. gada saistībā ar ES fondu aktīvu apguvi kapitālie izdevumi palielinās. 2012. gadā kapitālie izdevumi bija par 1,2% lielāki nekā 2011. gadā.

Neraugoties uz pieaugumu pēdējos gados, salīdzinājumā ar 2008. gadu kapitālo izdevumu īpatsvars kopējos izdevumos būtībā nav mainījies – 2012. gadā tie veidoja caurmērā 10% no visiem valsts budžeta izdevumiem.

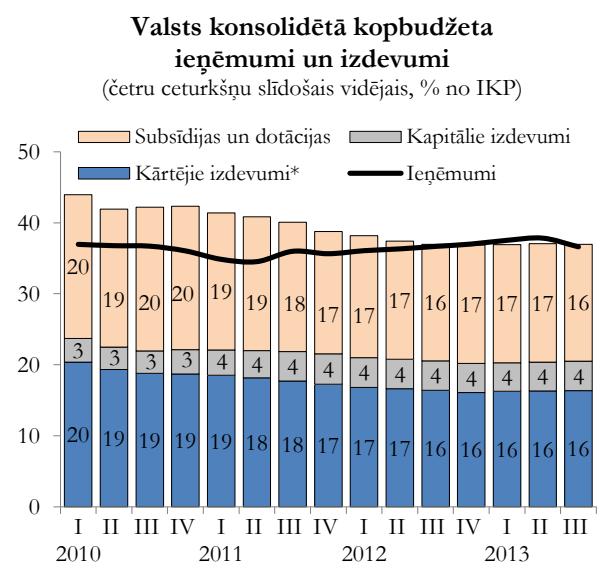
2013. gada vienpadsmit mēnešos, salīdzinot ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu, kapitālie izdevumi pieauga par 5,5 procentiem.

Visbūtiskāk krīzes laikā tika mazināti **kārtējie izdevumi**. Lai samazinātu valsts konsolidētā kopbudžeta izdevumus, tika veikta valsts pārvaldes atsevišķu jomu optimizācija – ministriju un valsts iestāžu darbinieku skaita un algu samazināšana, kā arī valsts aģentūru un slimnīcu skaita samazināšana. 2008. gadā kārtējie izdevumi veidoja vairāk nekā pusī no visiem budžeta izdevumiem, 2012. gadā to īpatsvars veidoja vien 43,7 procentus.

Jāatzīmē, ka gan 2011. gadā, gan 2012. gadā kārtējie izdevumi būtībā ne palielinājās.

2013. gada vienpadsmit mēnešos, salīdzinot ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu, kārtējie izdevumi ir palielinājušies par 7%. Tīk strauju pieaugumu lielā mērā noteica pakāpeniska valsts izdevumu palielināšana, nesmot vērā, ka krīzes gados tieši šie izdevumi tika visvairāk samazināti.

4.12. attēls

* kopā ar maksājumiem par aizņēmumiem un kredītiem, kā arī maksājumiem ES

Atbilstoši budžeta izdevumiem pēc funkcionālajām kategorijām lielākais īpatsvars no visiem izdevumiem 2012. gadā bija sociālajai aizsardzībai, ekonomiskajai darbībai, izglītībai un izdevumiem vispārējiem valdības dienestiem. Savukārt vismazākais īpatsvars no visiem izdevumiem bija aizsardzībai un vides aizsardzībai.

2013. gada vienpadsmit mēnešos budžeta izdevumu struktūra pēc funkcionālajām kategorijām nav būtiski mainījusies.

4.3. tabula

**Valsts konsolidētā kopbudžeta izdevumi pēc valdības funkcijām
(procentos)**

	Struktūra					Pret IKP				
	2009	2010	2011	2012	2013 I-III	2009	2010	2011	2012	2013 I-III
Izdevumi – pavisam	100	100	100	100	100	43,0	42,3	38,8	36,9	35,3
Vispārējie valdības dienesti	14,8	13,4	12,1	13,3	12,8	6,4	5,7	4,7	4,9	4,5
Aizsardzība	2,4	2,0	2,3	2,1	2,1	1,0	0,8	0,9	0,8	0,8
Sabiedriskā kārtība un drošība	4,5	4,4	4,4	4,5	4,8	1,9	1,8	1,7	1,7	1,7
Ekonomiskā darbība	15,7	16,0	19,0	18,6	18,3	6,7	6,8	7,4	6,9	6,4
Vides aizsardzība	2,2	1,1	2,5	2,3	2,3	0,9	0,5	1,0	0,9	0,8
Pašvaldību teritoriju un mājokļu apsaimniekošana	2,1	2,5	3,0	3,0	3,0	0,9	1,1	1,2	1,1	1,1
Veselība	7,5	7,2	7,8	7,8	7,6	3,2	3,1	3,0	2,9	2,7
Atpūta, kultūra un reliģija	3,4	2,9	3,2	3,5	3,6	1,5	1,2	1,3	1,3	1,3
Izglītība	19,6	16,7	17,1	16,6	16,4	8,4	7,1	6,6	6,1	5,8
Sociālā aizsardzība	27,9	33,8	28,5	28,2	29,1	12,0	14,3	11,0	10,4	10,3

Sabiedrisko pieprasījumu veido valsts patēriņš jeb sabiedriskie pakalpojumi, kuru vērtību nosaka sniegtu sabiedrisko pakalpojumu apjoms, kā arī valsts investīcijas, kas ir kapitālieguldījumi par budžeta līdzekļiem.

Krīzes laikā sabiedriskais pieprasījums strauji samazinājās. Vidēji kopš 2008. gada līdz 2012. gadam sabiedriskais pieprasījums ir samazinājies par 18,6% un pašlaik ir aptuveni 80% līmenī no pirmskrīzes līmeņa.

4.4. tabula

Sabiedriskais pieprasījums

	Procentos pret IKP				Izmaiņas pret iepriekšējo gadu, %			
	2009	2010	2011	2012	2009	2010	2011	2012
Sabiedriskais pieprasījums	23,8	22,1	22,0	20,3	-12,5	-9,3	5,1	0,2
<i>Valsts patēriņš</i>	19,6	18,4	17,7	16,0	-9,4	-7,9	1,1	-0,2
– centrālā valdība*	10,5	10,7	10,0	8,6	-10,6	-0,5	-2,1	-5,2
– pašvaldības	9,1	7,7	7,8	7,5	-8,0	-16,5	5,4	6,2
<i>Kopējā pamatkapitāla veidošana</i>	4,3	3,7	4,3	4,2	-24,1	-15,8	24,9	1,5
– centrālā valdība*	1,5	1,2	1,8	2,0	-25,4	-26,1	68,5	10,5
– pašvaldības	2,7	2,5	2,4	2,3	-23,3	-10,0	4,6	-5,1

* kopā ar sociālās apdrošināšanas fondu

4.2. Cenas

4.2.1. Patēriņa cenas

Pēc krīzes izraisītās deflācijas, kad 12-mēnešu patēriņa cenu inflācija 2010. gada februārī pazeminājās līdz -4,2%, cenas atkal sāka pieaugt. 2011. gadā 12-mēnešu patēriņa cenu inflācija bija 4%, savukārt 2012. gadā - 1,6%. Inflāciju galvenokārt noteica cenu palielinājums dabasgāzei, pārtikai un degvielai. Liela ietekme bija naftas cenu dinamikai pasaulei. Gada vidējais cenu līmenis 2012. gadā bija par 2,3% augstāks nekā gadu iepriekš.

2013. gadā, neskatoties uz Latvijas izaugsmi, kas bija viena no straujākajām starp Eiropas Savienības valstīm, patēriņa cenas kopumā saglabāja ļoti mērenu dinamiku, kas bija zemākas par tradicionālo sezonālo svārstību līmeni. 2013. gada decembrī vērotais cenu samazinājums, salīdzinot ar iepriekšējā gada attiecīgo periodu, bija vislielākais kopš statistikas datu apkopošanas sākuma 1991. gadā, neņemot vērā 2009. gada deflāciju. Cenu izmaiņas 2013. gadā galvenokārt noteica cenu samazinājums transportam, siltumenerģijai un pārtikas cenām, kā arī izdevumu pieaugums pakalpojumiem. Liela ietekme bija pārtikas un degvielas cenu dinamikai pasaulei.

4.5. tabula

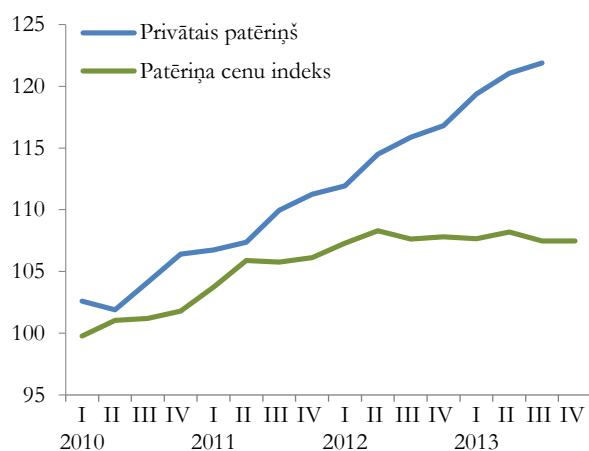
Patēriņa cenu pārmaiņas pa mēnešiem (procentos)

		Salīdzinot ar iepriekšējo mēnesi	Salīdzinot ar iepriekšējā gada attiecīgo mēnesi	Vidēji gada laikā
2012	Augsts	-0,3	1,7	3,1
	Septembris	0,5	1,8	2,9
	Oktobris	0,0	1,6	2,7
	Novembris	-0,1	1,6	2,5
	Decembris	0,0	1,6	2,3
2013	Janvāris	-0,2	0,6	2,0
	Februāris	-0,1	0,3	1,8
	Marts	0,5	0,2	1,5
	Aprilis	0,0	-0,4	1,2
	Maijs	0,1	-0,1	1,0
	Jūnījs	0,2	0,2	0,9
	Jūlijs	-0,3	0,3	0,8
	Augsts	-0,8	-0,2	0,6
	Septembris	0,3	-0,4	0,4
	Oktobris	0,3	0,0	0,3
	Novembris	-0,5	-0,4	0,1
	Decembris	0,0	-0,4	0,0

2013. gada decembrī patēriņa cenas samazinājās par 0,4% (12 mēnešu inflācija), bet gada vidējais cenu līmenis 2013. gadā bija iepriekšējā gada līmenī.

4.13. attēls

Privātais patēriņš un patēriņa cenu indekss (2009. gada 4. ceturksnis = 100)

Cenu ietekmējošie faktori 2013. gadā bija:

- naftas produktu cenu kritums pasaulei martā-aprīlī un oktobrī, kas bija straujāks nekā cenu pieaugums gada sākumā un jūlijā, būtiski ietekmēja degvielas cenu dinamiku arī Latvijā. Tomēr Latvijā cenas samazinājās straujāk, jo nebija vērojams liels cenu kāpums jūlijā un augustā, un jāņem vērā, ka energoresursu cenas Latvijas tirgū ir atkarīgas arī no eiro un ASV dolāra kurga svārstībām. Gada laikā degvielas cenas Latvijā ir samazinājušās par 3,8% un par 0,2 procentpunktiem samazināja kopējo cenu līmeni. Pasaules naftas cenas gada laikā samazinājās par 3,4%. Kopumā transporta grupā cenas ir samazinājušās par 2,1%, kas kopējo patēriņa cenu līmeni samazināja par 0,3 procentpunktiem;
- tā kā 2013. gadā netika celtas administratīvi regulējamās cenas, gada laikā bija vērojams ar mājokļa uzturēšanu saistīto cenu kritums. Saistībā ar dabasgāzes cenu samazināšanos cenu kritumu mājokļa uzturēšanas grupā visvairāk ietekmēja cenu samazināšanās siltumenerģijai par 8,5%, kas kopējo patēriņa cenu līmeni samazināja par 0,4 procentpunktiem. Turpretim būtiski pieauga cenas cietajam kurināmajam (par 7%);
- pārtikas cenas, kas samazinājās par 0,6% un kopējo cenu līmeni pazemināja par 0,15 procentpunktiem. Pārtikas precēm cenu izmaiņas lielā mērā nosaka cenu svārstības pasaulei. Jāatzīmē, ka arī pasaules pārtikas cenām

gada laikā bija vērojams kritums, ko ietekmēja ļoti straujš graudaugu cenu kritums jūlijā-septembrī un cukura cenu kritums. 2013. gada decembrī pasaules cenas pārtikas precēm bija par 3,4% zemākas, salīdzinot ar 2012. gada decembri. Lielā mērā tas atspoguļojās arī Latvijas cenās, jo vislielākā ietekme bija tieši cenu kritumam maizei un labības produktiem, būtiski cenas samazinājās arī olām. Lielākā paaugstinošā ietekme uz kopējo cenu līmeni pārtikas produktu grupā bija piena produktiem. Liela ietekme pārtikas grupā bija arī cenu kritumam kafijai un tējai (par 10,7%). Pasaules cenas kafijai samazinājās vidēji par 15%, bet tējai par vairāk nekā 30%;

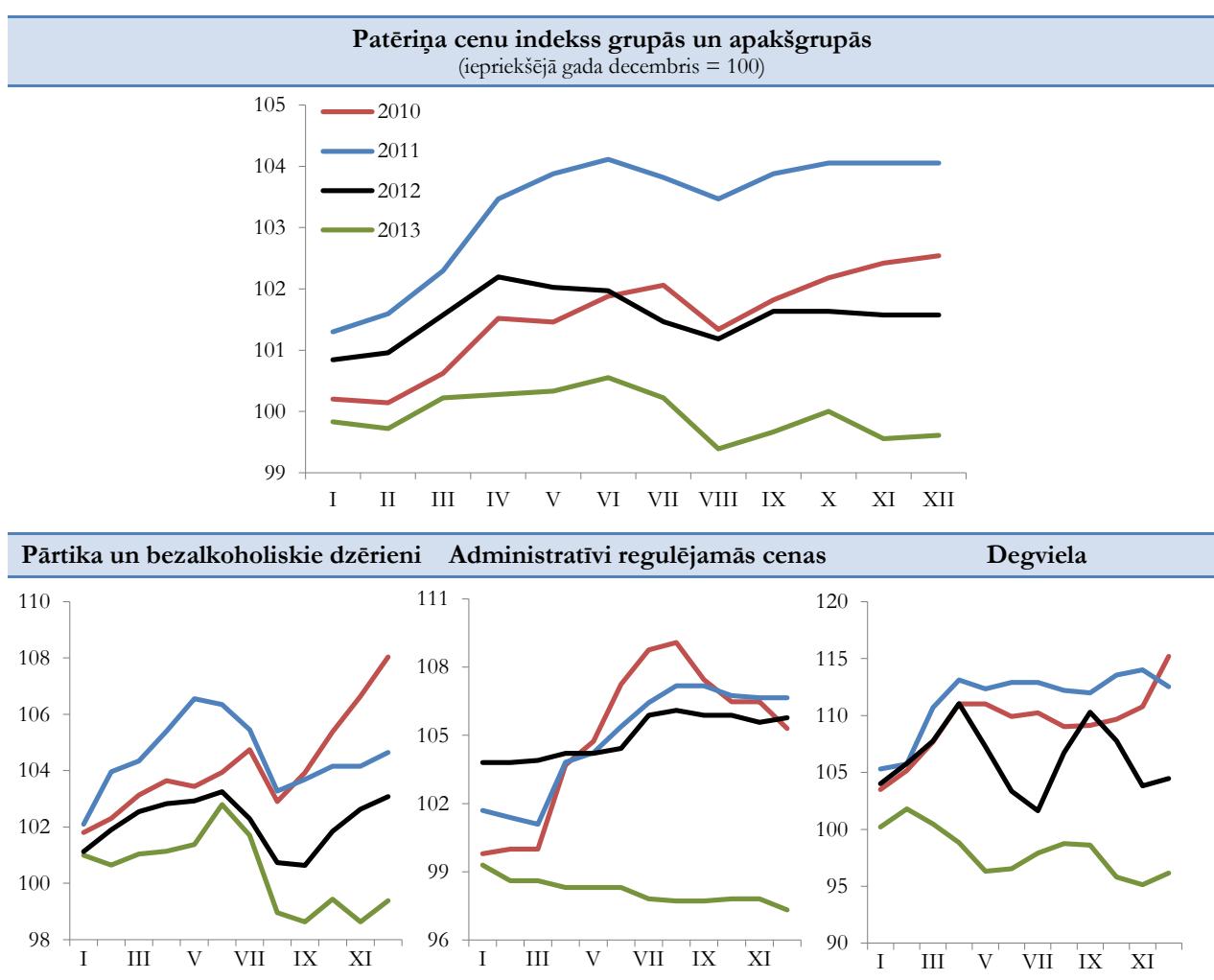
- cenu kāpums pakalpojumiem, kas pieauga par 1,2% un kopējo cenu līmeni paaugstināja par 0,33 procentpunktiem. Pakalpojumu grupā cenu pieaugumu galvenokārt ietekmēja cenu kāpums daļai ar mājokļa uzturēšanu saistīto pakalpojumu (īres maksai, remontam,

uzkopšanai, ūdens piegādei u.c.), ar veselības aprūpi saistītiem pakalpojumiem, ēdināšanas, friziera un skaistumkopšanas pakalpojumiem.

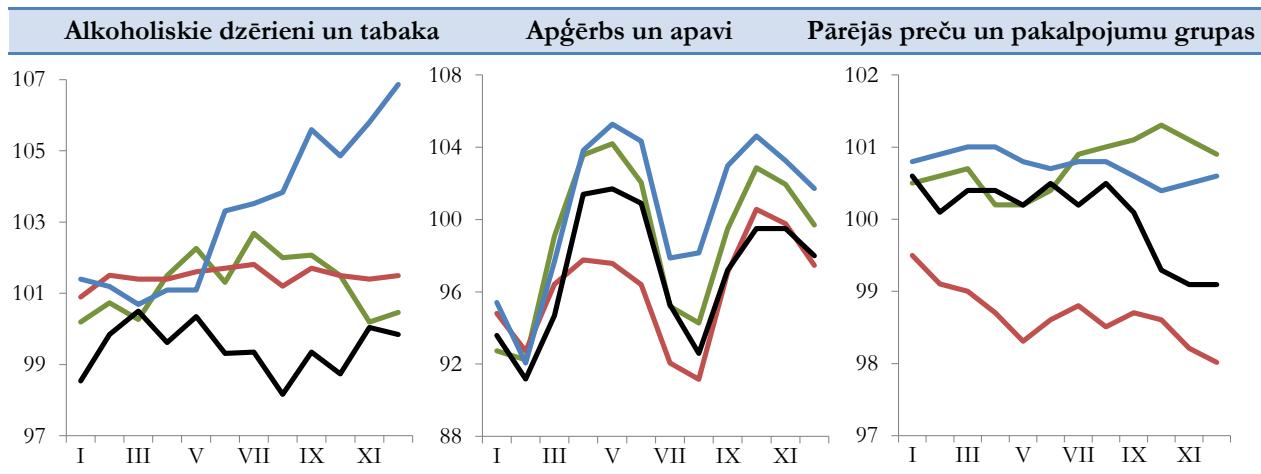
2014. gadā patēriņa cenas sāks pieaugt. To ietekmēs gan pieprasījuma, gan piedāvājuma putas faktori. Uzlabojoties situācijai darba tirgū, pieaugus privātais patēriņš un saistībā ar elektroenerģijas tirgus atvēršanu mājsaimniecībām no 2014. gada 1. aprīļa pieaugus elektroenerģijas cenas. Sava ietekme būs arī eiro ieviešanai, kas kopējo cenu līmeni varētu palielināt par 0,2-0,3 procentpunktiem. Ekonomikas ministrija prognozē, ka kopumā 2014. gadā sagaidāma mērena inflācija un gada vidējā inflācija var sasniegt 2% pie nosacījuma, ja pasaules pārtikas un naftas produktu cenas saglabās pašreizējo tendenci un nav sagaidāms to straujš pieaugums.

2012. gadā, salīdzinot ar 2011. gadu, vidējais cenu līmenis ES pieauga par 2,6%. To tāpat kā Latvijā noteica pārtikas un enerģijas cenu pieaugums.

4.14. attēls

4.14. attēla turpinājums

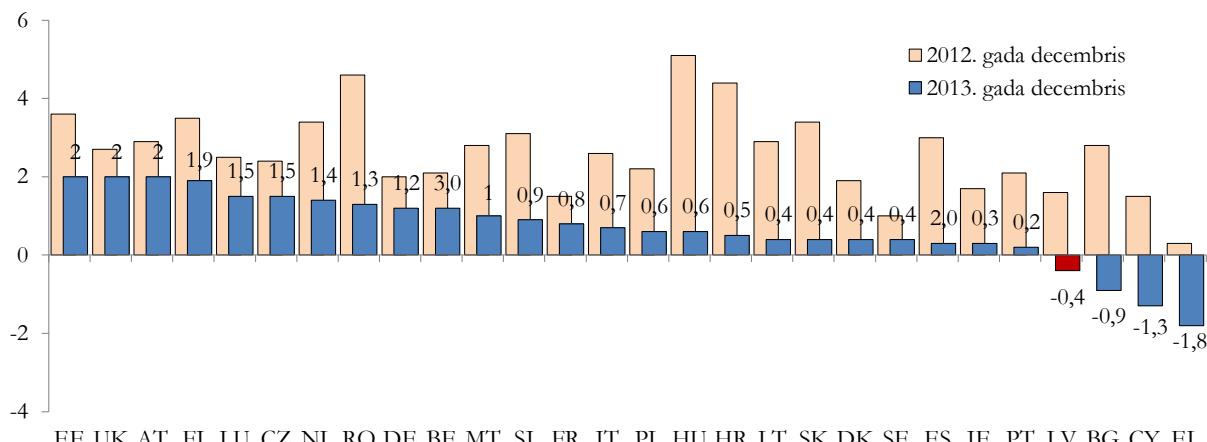
2013. gada decembrī, salīdzinot ar 2012. gada decembri, cenu līmenis ES valstīs pieauga straujāk nekā Latvijā – par 1%, bet visās valstīs cenu līmenis samazinājās. Cenu inflācija visstraujāk samazinājās Ungārijā, Horvātijā un Bulgārijā. Augstākais inflācijas līmenis 2013. gada decembrī bija Igaunijā un Lielbritānijā, bet deflācija – Grieķijā, Kiprā, Bulgārijā un Latvijā.

Salīdzinot Baltijas valstis, straujākais patēriņa cenu pieaugums 2013. gada decembrī, salīdzinot ar 2012.

gada novembri, bija Igaunijā (par 2,1%). Lietuvā patēriņa cenas pieauga par 0,4%. Savukārt Latvijā patēriņa cenas samazinājās par 0,4%. 2013. gada decembrī, salīdzinot ar 2012. gada decembri, patēriņa cenas pārtikas produktu grupā turpināja pieaugt Igaunijā un Lietuvā, bet enerģijas grupā tās pieauga tikai Igaunijā. Nemot vērā pārtikas un enerģijas cenu dinamiku pasaulē, pārtikas cenas turpināja samazināties, savukārt enerģijai tās nedaudz palielinājās, salīdzinot ar iepriekšējo gadu.

4.15. attēls

Saskaņotā patēriņa cenu indeksa pārmaiņas ES dalībvalstīs (12 mēnešu inflācija, %)

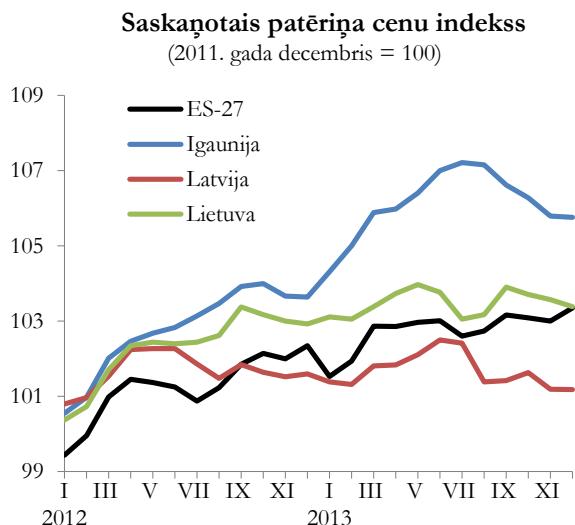

Avots: *Eurostat*

Baltijas valstīs pārtikas produktu grupā Igaunijā cenas pieauga par 2,6%, Lietuvā – par 0,9%, savukārt Latvijā tās samazinājās par 0,4%. Enerģijas cenas pieauga tikai Igaunijā – par 2,7%, Lietuvā tās samazinājās par 1,8%, savukārt Latvijā enerģijas cenām

bija vislielākais kritums – par 3,7%. Administratīvi regulējamām cenām visās Baltijas valstīs bija vērojams kritums. Visstraujāk tās samazinājās Igaunijā – par 6,4%, Latvijā samazinājās par 3%, bet Lietuvā – par 0,1 procentu.

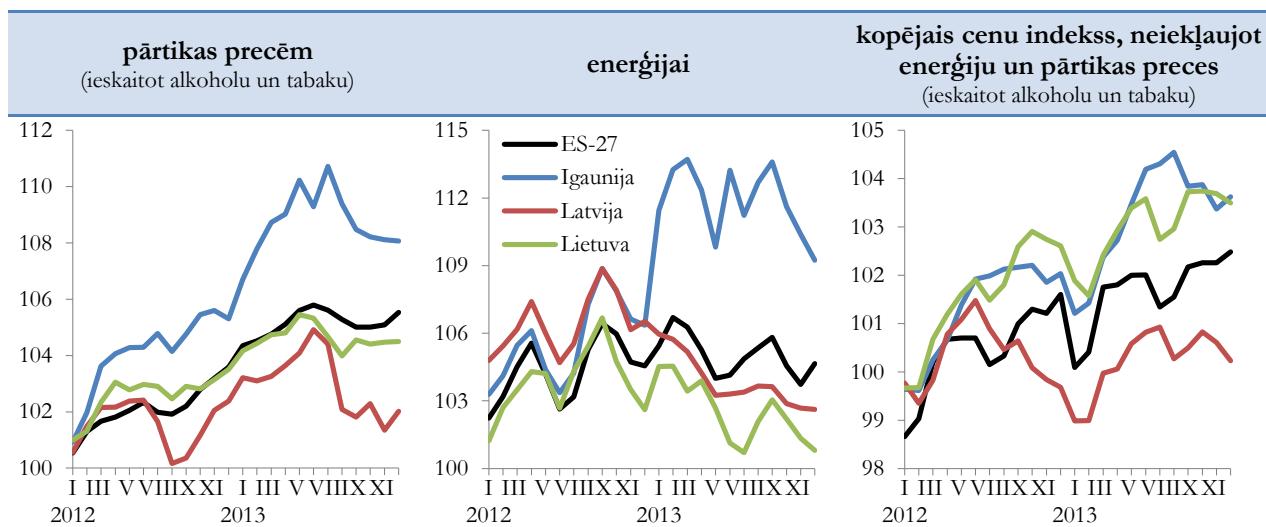
4.16. attēls

Jāatzīmē, ka Igaunijā un Lietuvā 2013. gada decembrī, salīdzinot ar iepriekšējā gada decembri, straujāk nekā Latvijā cenas pieauga pakalpojumu grupā – attiecīgi par 2,1% un 1,2% (Latvijā tās pieauga par 1%). 2013. gada decembrī Latvijā cenas visvairāk ietekmēja pakalpojumu grupas cenu pieaugums, jo, izslēdzot šo grupu, pārējās grupās bija vērojams cenu samazinājums.

4.17. attēls

Saskaņotā patēriņa cenu indeksa komponentes
(2011. gada decembris = 100)

4.2.2. Ražotāju cenas

Ražotāju cenas pēc straujā ražotāju cenu pieauguma 2010. gadā un 2011. gada pirmajā pusē turpmākajos mēnešos kopumā bija mērenas. 2012. gadā ražotāju cenas uzrādīja nelielu, bet stabilu pieaugumu, galvenokārt pateicoties augošajam pieprasījumam iekšējā tirgū. 2012. gadā, salīdzinot ar 2011. gadu, cenas pieauga par 3,6%. Gada laikā vietējā tirgū realizētajai produkcijai ražotāju cenas pieauga par 4,2%, bet eksportētajai produkcijai – par 2,9 procentiem.

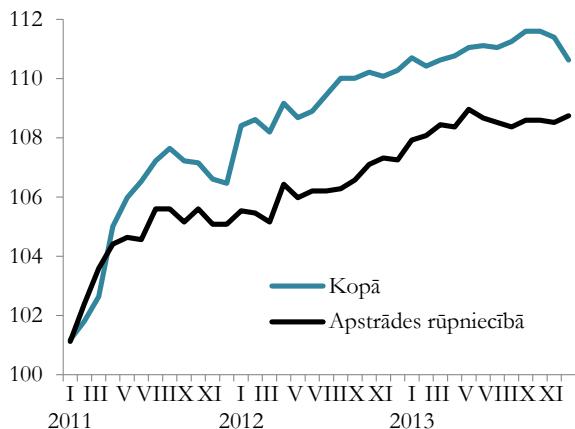
2013. gada decembrī, salīdzinot ar 2012. gada decembri, cenas ir kāpušas par 0,3%. Gada laikā vietējā tirgū realizētajai produkcijai ražotāju cenas samazinājušās par 0,6%, bet eksportētai produkcijai

pieaugušas par 1,3%. Ietekmīgākie cenu pieaugumi bija vērojami koksnes un koka izstrādājumu ražošanā (par 5,6%). Lielāko pazeminošo ietekmi atstāja cenu samazinājums elektroenerģijā, gāzes apgādē, siltumapgādē un gaisa kondicionēšanā (par 2,7%).

Nedaudz vairāk nekā 60% no apstrādes rūpniecībā saražotās produkcijas tiek eksportēti, tāpēc nozares kopējo ražotāju cenu dinamiku lielākā mērā ietekmē eksportētās produkcijas ražotāju cenu svārstības. Savukārt eksportētās produkcijas cenas pamatā nosaka Latvijas galveno eksportpreču, t.sk. kokmateriālu, metāla izstrādājumu un pārtikas preču cenu dinamika pasaules tirgos. Savukārt vietējā tirgū realizētās produkcijas cenu kāpumu ietekmē iekšzemes pieprasījuma stabilizēšanās.

4.18. attēls

Ražotāju cenu dinamika (2010. gada decembris = 100)

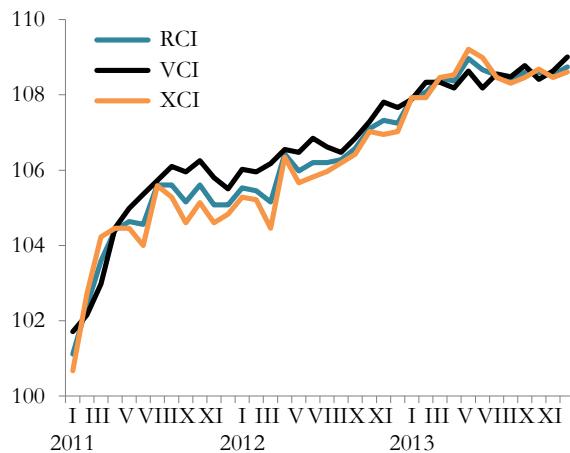
Kopējais ražotāju cenu līmenis Latvijas apstrādes rūpniecībā 2013. gada decembrī, salīdzinot ar 2012. gada decembri, pieauga par 1,4%. Apstrādes rūpniecībā ražotāju cenas eksportētajai produkcijai gada laikā pieauga par 1,5%, bet vietējā tirgū realizētajai produkcijai – par 1,3%. Jāatzīmē, ka 2013. gadā, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, bija vērojams pasaules lauksaimniecības izejvielu un enerģijas cenu kāpums, bet rūpniecības izejvielu cenas samazinājās.

Nozaru griezumā apstrādes rūpniecībā gada laikā straujākais ražotāju cenu pieaugums bija koksnes un koka izstrādājumu ražošanā (par 5,6%) un nemetālisko minerālu izstrādājumu ražošanā (par 2,6%). Ražotāju cenu pieaugumu koksnes izstrādājumu nozarē noteica straujais eksportētās produkcijas cenu pieaugums, bet

nemetālisko minerālu ražošanā noteica pieaugums vietējā tirgū realizētajai produkcijai. Jāatzīmē, ka arī pasaulei 2013. gadā bija pieaugušas cenas mīkstās koksnes materiāliem.

4.19. attēls

Ražotāju cenu dinamika apstrādes rūpniecībā (2010. gada decembris = 100)

RCI – ražotāju cenu indekss

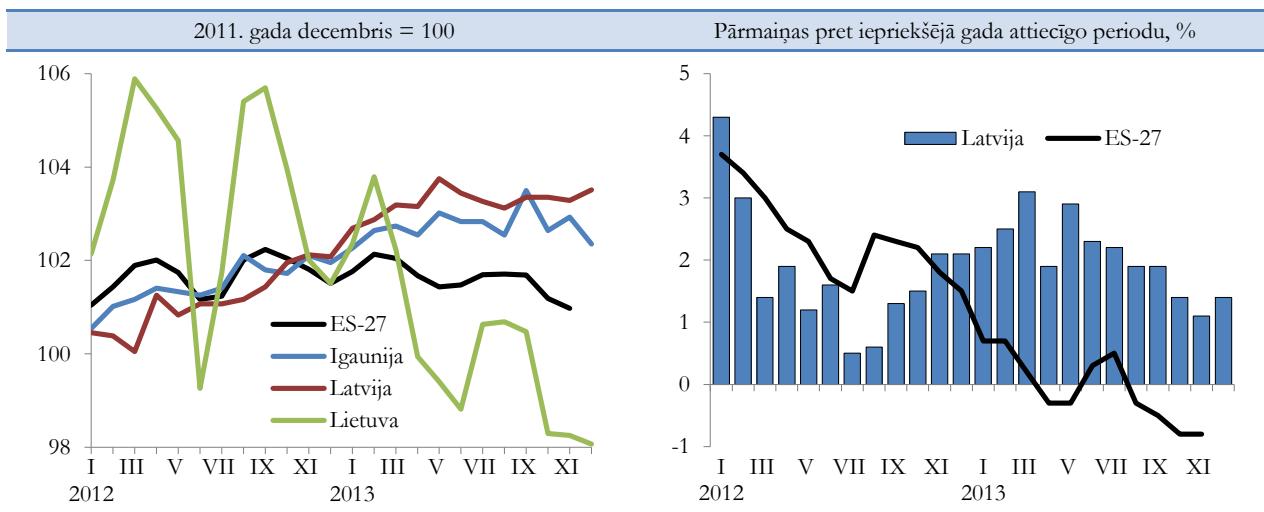
VCI – ražotāju cenu indekss vietējā tirgū realizētajai produkcijai

XCI – ražotāju cenu indekss eksportētajai produkcijai

Savukārt apstrādes rūpniecībā ražotāju cenas samazinājās datoru, elektronisko un optisko iekārtu ražošanā – par 16%, ko ietekmēja straujš eksportētās produkcijas cenu kritums šajā nozarē 2013. gada jūlijā (iepriekšējā gada attiecīgajā periodā šajā nozarē bija vērojams straujš kāpums) un cenu kritums elektrisko iekārtu ražošanā – par 4,8 procentiem.

4.20. attēls

Ražotāju cenu indekss pa mēnešiem apstrādes rūpniecībā

Ražotāju cenu pieaugums ES kopš 2011. gada vidus samazinās. To galvenokārt ietekmē pārtikas, kā arī lauksaimniecības un ražošanas izejvielu cenu pieauguma kritums, ko zināmā mērā nosaka pieprasījuma samazinājums pasaulei saistībā ar parādu krīzes saasināšanos eirozonā, ekonomiskās situācijas paslīktināšanos citās attīstītajās valstīs, kā arī pasaules tirdzniecības pieauguma tempu palēnināšanos un nenoteiktību par gaidāmo fiskālo konsolidāciju vairumā attīstīto valstu.

Arī 2013. gadā ES ražotāju cenu pieaugums turpināja samazināties. Salīdzinot Baltijas valstis, straujākais ražotāju cenu pieaugums apstrādes rūpniecībā 2013. gada decembrī, salīdzinot ar 2012. gada decembri, bija Latvijā (par 1,4%), mērenāks – Igaunijā (par 0,4%). Savukārt Lietuvā ražotāju cenas samazinājās par 3,4 procentiem.

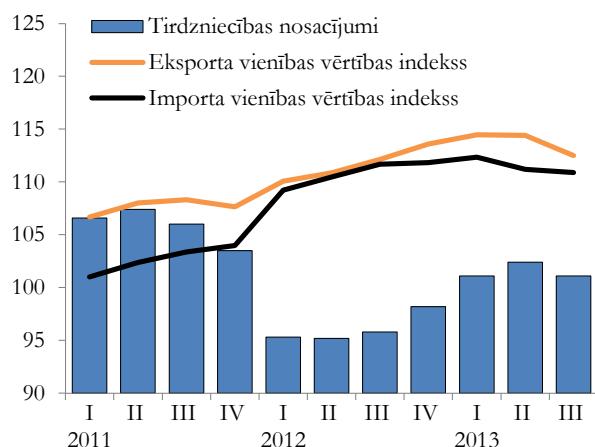
4.2.3. Ārējās tirdzniecības vienības vērtības indeksi

Kopš 2012. gada sākuma, ņemot vērā importa vienības vērtības strauju pieaugumu, tirdzniecības nosacījumi paslīktinājās, un 2012. gada 4. ceturksnī, salīdzinot ar 2011. gada attiecīgo periodu, vienības vērtība eksportētajām precēm pieauga par 5,5%, bet importētajām precēm – par 7,5 procentiem.

2013. gadā tirdzniecības nosacījumi ir nedaudz uzlabojušies, un 2013. gada 3. ceturksnī, salīdzinot ar 2012. gada attiecīgo periodu, vienības vērtība eksportētajām precēm pieauga par 0,3%, bet importētajām precēm samazinājās par 0,7%. Vidējo eksporta vienības vērtības līmeni 2013. gada 3. ceturksnī, salīdzinot ar 2012. gada 3. ceturksnī, visvairāk paaugstināja vienības vērtības pieaugums satiksmes līdzekļiem, to aprīkojumam, kokam un koka izstrādājumiem, bet pazemināja vienības vērtības kritums augu valsts produktiem, mehānismiem un elektroiekārtām. Uz vidējo importa vienības vērtības līmeni lielākā ietekme bija vienības vērtības pieaugumam pārtikas rūpniecības ražojumiem un dzīvnieku izcelsmes produktiem, bet pazeminoša – vērtības kritumam parasti metāliem un to izstrādājumiem, mehānismiem un elektroierīcēm un augu valsts produktiem.

4.21. attēls

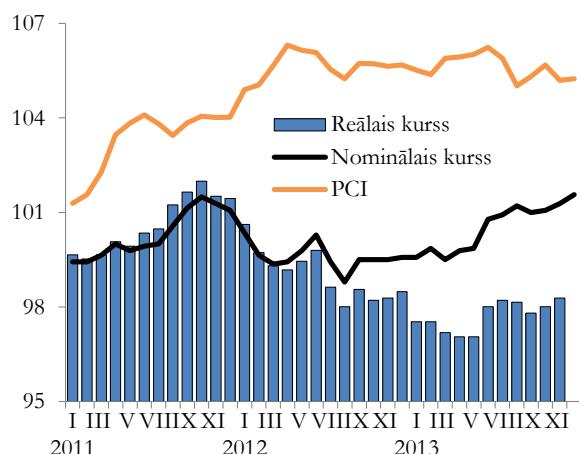
Eksporta un importa vienības vērtības indeksi un tirdzniecības nosacījumi
(eksporta un importa vienības vērtības indeksi 2010. gada 4. ceturksnis = 100; tirdzniecības nosacījumi, % pret iepriekšējā gada atbilstošo ceturksni)

2013. gadā turpināja samazināties lata reālais efektīvais valūtas kurss, arvien uzlabojoties Latvijas uzņēmēju konkurētspējai. Neskatoties uz nelielo pieaugumu no 2013. gada vidus, kopumā tas ir zemā līmenī. Līdz ar Latvijas pievienošanos eiro zonai no 2014. gada 1. janvāra Latvijas Banka pārtrauks aprēķināt un publicēt lata efektīvos kursus.

4.22. attēls

Lata efektīvais valūtas kurss*
(2010. gada decembris = 100)

* Lata efektīvais valūtas kurss aprēķināts attiecībā pret galvenajām tirdzniecības partnervalstīm, reālais kurss aprēķināts, izmantojot patēriņa cenu indeksu.

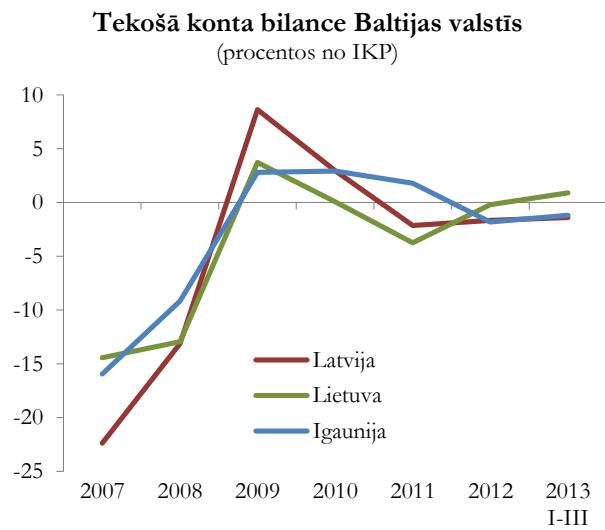
4.3. Maksājumu bilance

4.3.1. Tekošais korts

Pēdējos gados maksājumu bilances tekošais korts ir neliela deficitā līmenī. 2011. gadā tekošā konta deficitā bija 2,2% no IKP, 2012. gadā – 2,5% no IKP. Savukārt 2013. gada deviņos mēnešos konta negatīvā bilance bija 1,4% līmenī no IKP, liecinot par Latvijas ekonomikas ārējo sabalansētību.

Līdzīgas tendences tekošā konta dinamikā ir vērojamas arī mūsu kaimiņvalstīs. Tāpat kā Latvijā arī Lietuvā un Igaunijā krīzes laikā bija vērojamas būtiskas izmaiņas tekošā konta stāvoklī. Globālās finanšu krīzes ietekmē, izsīkstot ārvalstu kapitāla ieplūdei un samazinoties ekonomikas aktivitātēm reālajā sektorā, notika būtiskas tekošā konta korekcijas. Tekošā konta deficitā sākumā strauji samazinājās, bet kopš 2009. gada tas bija ar pārpalikumu. Stabilizējoties ekonomiskajai situācijai, visās Baltijas valstīs ir vērojama tekošā konta bilances kārtējā virzienmaiņa, un pašlaik tekošā konta bilance Latvijā un Igaunijā ir mērena deficitā līmenī, bet Lietuvā ar nelielu pārpalikumu.

4.23. attēls

2013. gada trīs ceturkšņos tekošā konta deficitā Igaunijā sasniedza 1,2% un Latvijā 1,4% no IKP. Savukārt Lietuvā tekošā konta bilance bija pozitīva – 0,9% no IKP.

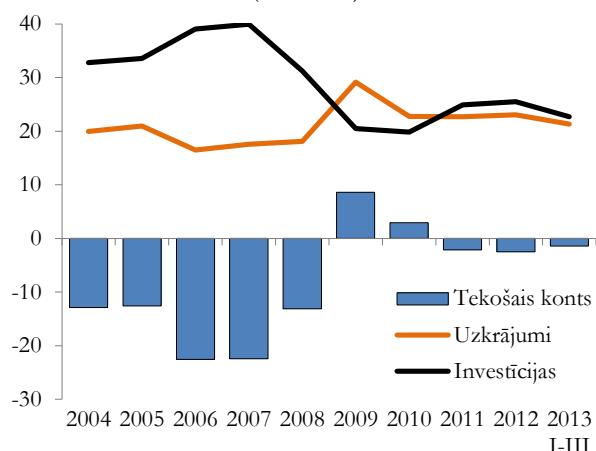
Ekonomikai stabilizējoties un atsākoties izaugsmei, tekošā konta izmaiņas galvenokārt nosaka preču eksporta un importa dinamika.

Palielinoties ekonomiskajām aktivitātēm, 2011. gadā imports faktiskās cenās pieauga par 32,7%, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, bet eksports – par 25,4%, un ārējās tirdzniecības deficitā sasniedza 10,8%

no IKP, kas bija par 3,8 procentpunktiem lielāks nekā pirms gada, bet krietni zemākā līmenī nekā pirms krīzes (2007. gadā – 24%). 2012. gadā eksporta un importa dinamika bija gandrīz divreiz mērenāka nekā 2011. gadā. Eksports pieauga par 14,2% (faktiskajās cenās), bet imports – par 11%. Jāatzīmē, ka 2012. gadā preču eksporta apjoms bija 1,7 reizes lielāks nekā 2007. gadā, savukārt preču importa apjoms tikai par 9% pārsniedza 2007. gada importa apjoma līmeni. 2013. gada trīs ceturkšņos eksporta apjoms bija par 3,2% lielāks nekā pirms gada, bet imports pieauga par 0,7% un ārējās tirdzniecības bilances deficitā sasniedza 9,8% no IKP.

4.24. attēls

Tekošā konta deficitā, investīcijas un uzkrājumi (% no IKP)

Pakalpojumu bilances pozitīvais saldo nepārtraukti palielinās. 2012. gadā pakalpojumu bilances pārpalikums bija 6,8% no IKP, kas gandrīz divas reizes pārsniedza 2007. gada līmeni. Arī 2013. gada deviņos mēnešos pakalpojumu eksporta apjoms gandrīz divreiz pārsniedza pakalpojumu importa apjomu.

Ienākumu bilances stāvokli galvenokārt nosaka nerezidentu uzņēmumu rentabilitātes izmaiņas. Saistībā ar ārvalstu investoru zaudējumiem krīzes laikā ienākumu bilance bija pozitīva. Atjaunojoties ekonomiskām aktivitātēm, ienākumu bilance kopš 2010. gada beigām ir negatīva. Ienākumu bilances deficitā palielināšanās ir saistīta ar nerezidentu ieguldījumu ienākumu, t.sk. nerezidentiem izmaksāto dividenžu apjoma pieaugumu. 2012. gadā un 2013. gada trīs ceturkšņos ienākumu bilances deficitā bija 1,8% no IKP, ko ietekmēja nerezidentu ienākumu pieaugums no ieguldījumiem. Jāatzīmē, ka šie ienākumi Latvijas tautsaimniecībā 2012. gadā bija gandrīz par 30% mazāki nekā 2007. gadā, savukārt nerezidentu

ienākumi no dividendēm un filiālu sadalītā peļņa sasniedza 90% no 2007. gada līmena.

4.6. tabula

Latvijas maksājumu bilance
(procentos no IKP)

	2009	2010	2011	2012	2012 I-III	2013 I-III
A. Tekošais konts	8,6	2,9	-2,2	-2,5	-3,3	-1,4
Tirdzniecības bilance	-7,1	-7,1	-10,8	-10,8	-11,4	-9,8
<i>Eksports</i>	28,4	37,8	42,4	45,0	44,5	43,4
<i>Imports</i>	-35,5	-44,8	-53,3	-55,7	-55,9	-53,1
Pakalpojumu bilance	6,0	6,1	6,5	6,8	7,0	7,3
Neto ienākumi	6,3	0,2	-0,9	-1,8	-2,0	-1,8
Neto kārtējie pārvedumi	3,4	3,6	3,1	2,9	3,1	2,8
B. Kapitāla konts	2,4	1,9	2,1	3,0	3,0	2,5
C. Finanšu konts*	-6,9	-2,1	-4,0	2,9	2,4	1,0
Tiešās investīcijas	0,6	1,5	4,9	3,2	3,0	1,1
<i>Ārvalstis</i>	0,2	-0,1	-0,2	-0,7	-0,8	-1,2
<i>Latvija</i>	0,4	1,6	5,1	3,9	3,8	2,3
Portfeljieguldījumi**	2,3	-2,8	-1,8	4,7	-0,1	0,1
<i>Aktīri</i>	3,2	-0,1	-1,0	-1,8	-3,0	0,0
<i>Pasīvi</i>	-0,9	-2,7	-0,8	6,5	2,9	0,1
Citi ieguldījumi	-9,8	-0,7	-7,2	-5,1	-0,5	-0,2
<i>Aktīri</i>	-4,0	-3,3	-1,5	-1,2	-0,4	-0,7
<i>Pasīvi</i>	-5,8	2,5	-5,7	-3,8	0,0	0,5
D. Novirze	0,8	1,2	-0,4	0,2	0,0	-0,4
E. Rezerves aktīvi	-5,0	-4,0	4,4	-3,6	-2,1	-1,7

* bez rezerves aktīviem

** portfeljieguldījumi un atvasinātie finanšu instrumenti

Liels tekošā konta deficitis pirmskrīzes gados atspoguloja būtisku nesabalansētību starp iekšzemes investīcijām un uzkrājumiem. Kopš 2007. gada nacionālo uzkrājumu līmenis pakāpeniski palielinājās un 2013. gada trīs ceturkšnos sasniedza 21,3% no IKP (2007. gadā – 17,6% no IKP), savukārt investīciju līmenis Latvijas tautsaimniecībā samazinājās no 40% no IKP 2007. gadā līdz 22,7% no IKP 2013. gadā. Tekošā konta bilances mērens deficitis liecina par uzkrājumu un iekšzemes investīciju sabalansētību.

4.3.2. Finanšu plūsmas

Globālā finanšu krīze spēcīgi ietekmēja pārrobežu finanšu un kapitāla plūsmas, izraisot maksājumu bilances finanšu konta nozīmīgas korekcijas. 2007. gadā finanšu konta (bez rezerves aktīviem) pārpalikums bija 24,7% no IKP, 2009. gadā finanšu konta bilance bija negatīva gandrīz 7% no IKP līmenī. Kopš 2010. gada finanšu konta deficitis samazinās. Vienlaikus samazinās arī finanšu plūsmu

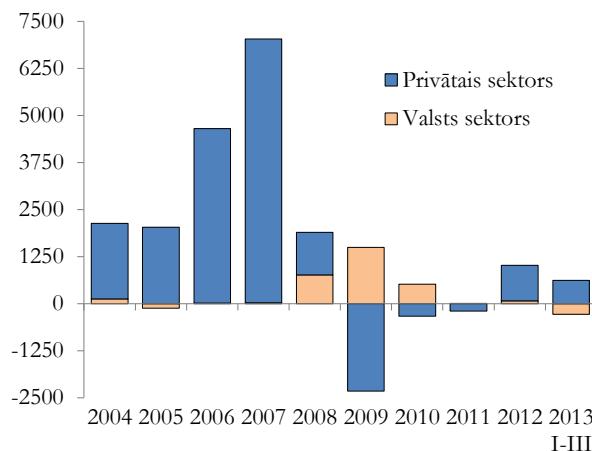
nepastāvīgums, un 2013. gadā finanšu plūsmu ceturkšņu svārstību amplitūda bija mērenāka nekā iepriekšējos gados.

Finanšu konta bilances stāvokli pēdējos divos gados pārsvarā noteica finanšu sektora stabilizācijas pasākumi, kā arī valsts sektora parādu restrukturizācijas un parādsaitību samazināšanas politika.

Galvenais ārvalstu investīciju piesaistītājs iepriekšējos gados bija privātās sektors. Sākot ar 2004. gadu, ārvalstu investīciju apjomī strauji palielinājās un 2007. gadā salīdzinājumā ar 2004. gadu bija pieauguši gandrīz 3,5 reizes. Nelabvēlīgie apstāklī globālajos finanšu tirgos vājināja ārvalstu investīciju plūsmu intensitāti. Privātā kapitāla ieplūdes apjomī 2008. gadā strauji samazinājās (gandrīz septiņas reizes, salīdzinot ar 2007. gadu), savukārt kopš 2008. gada 4. ceturkšņa bija vērojama privātā ārvalstu kapitāla aizplūšana. 2009. gadā privātā ārvalstu kapitāla aizplūšana pastiprinājās un bija gandrīz divas reizes lielāka nekā ieplūde 2008. gadā.

4.25. attēls

Ārvalstu investīciju ieplūde Latvijas ekonomikā
(milj. latu)

2010. gadā kopumā finanšu konta pasīvu samazinājums bija mērenākais apjomos nekā iepriekšējos divos gados, bet 2010. gada otrajā pusē, pirmo reizi kopš 2008. gada beigām, bija vērojama kapitāla ieplūde privātajā sektorā, ko ietekmēja reinvēstētās peļņas pieaugums un apjomīgie noguldījumi banku sektorā.

2011. gadā ārvalstu privātā kapitāla plūsmas bija negatīvas galvenokārt saistībā ar banku sektora pasīvu samazinājumu. 2011. gadā kopumā finanšu konta deficitis bija 4% no IKP līmenī. Savukārt 2012. gada 1. ceturksnī būtiski palielinājās valsts parādsaistības, kas arī noteica finanšu konta pozitīvo bilanci (14,9% no IKP). 2012. gada 2. ceturksnī finanšu korts bija negatīvs (7,3% no IKP) sakarā ar aktīvu pieaugumu un noguldījumu samazinājumu banku sektorā. Arī 2012. gada 3. ceturksnī finanšu korts bija ar nelielu deficitu (0,1% no IKP), pateicoties pozitīvām neto portfelīguldījumu plūsmām finanšu sektorā, kas daļēji kompensēja finanšu aizplūdi valsts sektora parādsaistību samazināšanas dēļ. Kopumā 2012. gadā finanšu konta bilance bija pozitīva – 2,2% no IKP līmenī.

2013. gadā finanšu konta ceturkšņa svārstības ir mērenākas. Gada 1. ceturksnī finanšu korts bija nelielā deficitā 0,3% no IKP līmenī, ko galvenokārt noteica valdības un privātā nefinanšu sektora pasīvu samazinājums, savukārt 2. un 3. ceturksnī finanšu korts bija pozitīvs, – attiecīgi 1% un 2,1% no IKP.

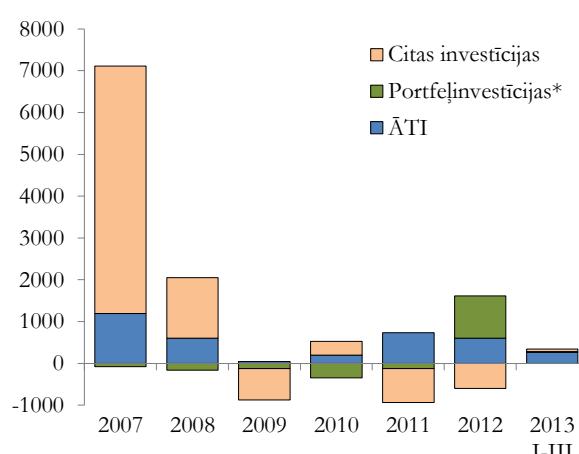
Līdz ar ārvalstu kapitāla plūsmu dinamikas un virziena maiņu mainīs arī to struktūru.

Vidēji no 2005.-2007. gadam ārvalstu tiešās investīcijas ienākošā ārvalstu kapitāla struktūrā veidoja gandrīz 20%. Salīdzinot ar 2004. gadu, ĀTI apjoms trīskāršojās, bet 2008. gadā, salīdzinot ar 2007. gadu, tās samazinājās gandrīz uz pusi un nosedza 30% no

tekošā konta negatīvā saldo. 2009. gadā ienākošo ĀTI plūsmas bija tikai 7,8% no iepriekšējā gada rādītāja.

4.26. attēls

Ārvalstu investīciju ieplūde Latvijas ekonomikā sadalījumā pa investīciju veidiem
(milj. latu)

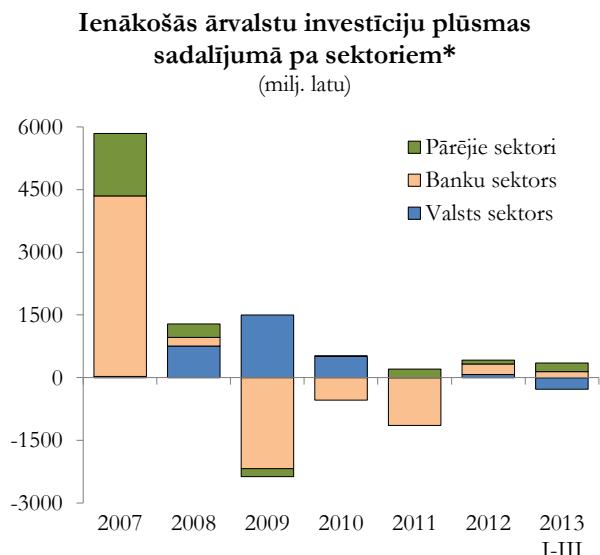
* portfelīinvestīcijas un atvasinātie finanšu instrumenti

2010. gadā ienākošo ĀTI plūsmu apjoms bija četras reizes lielāks nekā 2009. gadā un veidoja gandrīz trešdaļu no 2010. gadā piesaistītām ārvalstu investīcijām Latvijas ekonomikā. Kopš 2011. gada ĀTI plūsmu intensitāte pieauga. Vidēji no 2011.-2012. gadam ienākošā ārvalstu kapitāla struktūrā ĀTI veidoja gandrīz 60%, savukārt 2013. gada trīs ceturkšņos – 78,4 procentus.

Portfelīinvestīciju daļa pēdējos trīs gados nepārsniedz 10% no ienākošām finanšu plūsmām. 2012. gada portfelīinvestīciju bilance bija ar pārpalikumu (4,5% no IKP), ko galvenokārt noteica valsts sektora ārejo parādsaistību palielināšanās. Portfelīinvestīciju plūsmu svārstības būtiski ietekmē banku sektora bilanču stabilizācijas darījumi, kā arī valsts ārejā parāda restrukturizācija. 2013. gada trīs ceturkšņos portfelīinvestīciju korts bija ar nelielu pārpalikumu 0,1% no IKP līmenī.

Nozīmīgas svārstības ir vērojamas citām investīcijām, kas līdz 2008. gadam veidoja lielu daļu no kopējām ārvalstu investīcijām. Tie ir tirdzniecības kredīti, aizdevumi un aizņēmumi, nauda un noguldījumi u.tml. Globālās finanšu krīzes rezultātā 2008. gadā bija vērojams īstermiņa plūsmu samazinājums, bet 2009. gadā citu investīciju plūsmas bija negatīvas (-9,8% no IKP), galvenokārt saistībā ar straujo banku sektora ārzemju pasīvu samazinājumu.

4.27. attēls

* bez ārvalstu tiešajām investīcijām

2011. gadā citu ieguldījumu negatīvais saldo palielinājās, sasniedzot 7,2% no IKP. Citu investīciju bilances rādītāja svārstības galvenokārt ietekmēja noguldījumu samazinājums banku sektorā.

2012. gada 1. un 2. ceturksnī citu ieguldījumu bilance bija pozitīva, attiecīgi 5,1% un 0,1% no IKP, bet turpmāk atkal ar deficitu (3. ceturksnī – 5,7% un 4. ceturksnī – 17,2% no IKP). Kopumā 2012. gadā, kā arī 2013. gada deviņos mēnešos citu investīciju bilances saldo bija negatīvs, – attiecīgi 5,1% un 0,2% no IKP līmenī. Tāpat kā portfeljinvestīciju, arī citu investīciju bilances svārstības pārsvarā ir saistītas ar finanšu sektora stabilizācijas pasākumiem un valsts sektora parādu restrukturizācijas politiku.

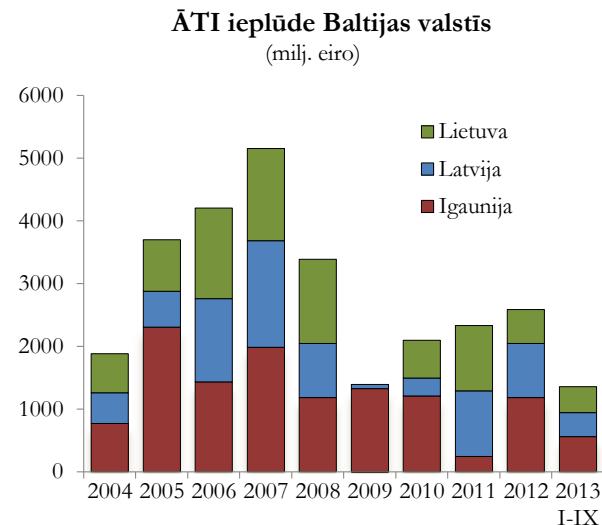
Kopumā jāatzīmē, ka ienākošās ārvalstu investīciju plūsmas pakāpeniski stabilizējās, bet ir stipri mazākas nekā pirms krīzes. To svārstības pašlaik galvenokārt nosaka finanšu sektora stabilizācijas pasākumi.

Kā liecina Latvijas starptautisko investīciju bilances dati, 2013. gada septembra beigās valdības bruto ārējais parāds bija 4810,7 milj. latu (29,7% no IKP) jeb par 0,7% zemākā līmenī nekā pirms gada. Kaut arī valdības ārējais parāds samazinājās, tomēr Latvijas kopējais bruto ārējais parāds pieauga par 2% un 2013. gada septembra beigās veidoja 133,8% no IKP.

4.3.3. Ārvalstu tiešās investīcijas

Pēdējos gados palielinās ĀTI plūsmu intensitāte. Globālās finanšu krīzes ietekmē ĀTI ieplūde bija būtiski samazinājusies, tomēr saglabājās pozitīva, kas liecināja par ārvalstu investoru uzticību valsts īstenotajai ekonomikas stabilizācijas politikai.

4.28. attēls

ĀTI ieplūdes samazinājums pirmajos krīzes gados bija vērojams visās Baltijas valstīs. Igaunijā 2009. gadā, salīdzinot ar 2008. gadu, ienākošo ĀTI apjoms bija tikai par 8,6% mazāks, ko noteica nozīmīgie ieguldījumi finanšu starpniecības nozarē, kamēr Latvijā tās bija tikai 7,8% līmenī no iepriekšējā gada piesaistītām ĀTI. Savukārt Lietuvā ĀTI plūsmas bija negatīvas. Kopš 2010. gada piesaistīto ĀTI apjoms pakāpeniski pieaug. Salīdzinot ar iepriekšējo gadu, ienākošo ĀTI apjoms visās Baltijas valstīs palielinājās gandrīz 1,5 reizes. Savukārt 2011. un 2012. gadā ĀTI pieauga, attiecīgi par 11,2% un 11,1 procentu.

Jāatzīmē, ka pēdējos gados bija vērojamas būtiskas ĀTI plūsmu svārstības visās Baltijas valstīs, ko lielā mērā noteica ar finanšu sektora stabilizāciju saistītie darījumi. Savukārt ĀTI plūsmu samazinājumu Lietuvā 2012. gadā pārsvarā noteica iepriekšējā gadā veiktie apjomīgie ieguldījumi naftas pārstrādes nozarē sakarā ar Mažeikļu naftas uzņēmuma rekonstrukcijas darbiem.

Laika posmā no 2010.-2012. gadam Igaunija piesaistīja apmēram 38% no visām ĀTI Baltijas valstu reģionā, savukārt Lietuva un Latvija – 31%. Salīdzinājumā ar pirmskrīzes periodiem Latvija savas pozīcijas ir nedaudz uzlabojusi.

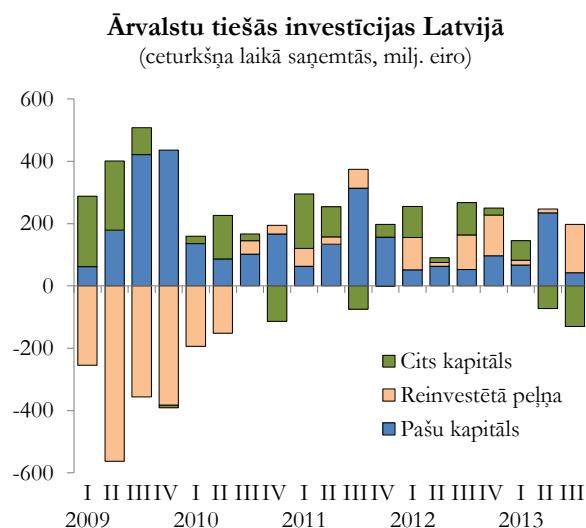
2013. gada trīs ceturkšņos Baltijas valstīs piesaistītās ĀTI bija 1358,6 milj. eiro apjomā, 30% no tām bija nerezidentu ieguldījumi Latvijas tautsaimniecībā.

Kopš 2010. gada palielinās arī Latvijas investoru aktivitātes ārējā pasaulē. Latvijas uzņēmēju tiešās investīcijas ārvalstīs 2011. gadā, salīdzinot ar 2010. gadu, pieauga gandrīz trīs reizes, bet 2012. gadā Latvijas ĀTI 3,4 reizes pārsniedza iepriekšējā gada apjomus. 2013. gada trīs ceturkšņos Latvijas uzņēmēju tiešās investīcijas ārvalstīs bija par 60% lielākā apjomā nekā gadu iepriekš un veidoja 1,2% no IKP.

Ienākošo ĀTI struktūra pa ieguldījumu veidiem liecina, ka no 2008. gada 4. ceturkšņa līdz 2010. gada

2. ceturksnim tiešo investīciju uzņēmumi darbojās ar zaudējumiem, ko pilnībā kompensēja apjomīgie ieguldījumi pašu kapitālā un citā kapitālā, līdz ar ko ienākošās ĀTI plūsmas 2009. gadā bija pozitīvas (47,5 milj. latu).

4.29. attēls

Atjaunojoties ekonomikas izaugsmei, ĀTI plūsmas strauji palielinājās. Ienākošo ĀTI apjoms 2010. gadā bija četras reizes lielāks nekā 2009. gadā, savukārt 2011. gadā ĀTI plūsmas gandrīz četras reizes pārsniedza iepriekšējā gada rādītāju un sasniedza 5,2% no IKP. 2012. un 2013. gada trīs ceturkšņos piesaistīto ĀTI apjoms bija nedaudz mērenāks nekā

pirms gada un sasniedza attiecīgi 3,2% un 2,3% no IKP.

Saskaņā ar Latvijas starptautisko investīciju bilanci 2013. gada septembra beigās uzkrātās ĀTI Latvijas ekonomikā sasniedza 11298,1 milj. eiro, kas bija par 13% vairāk nekā pirms gada. ĀTI daļa uzkrātā ārvalstu kapitāla struktūrā veidoja 28,8 procentus.

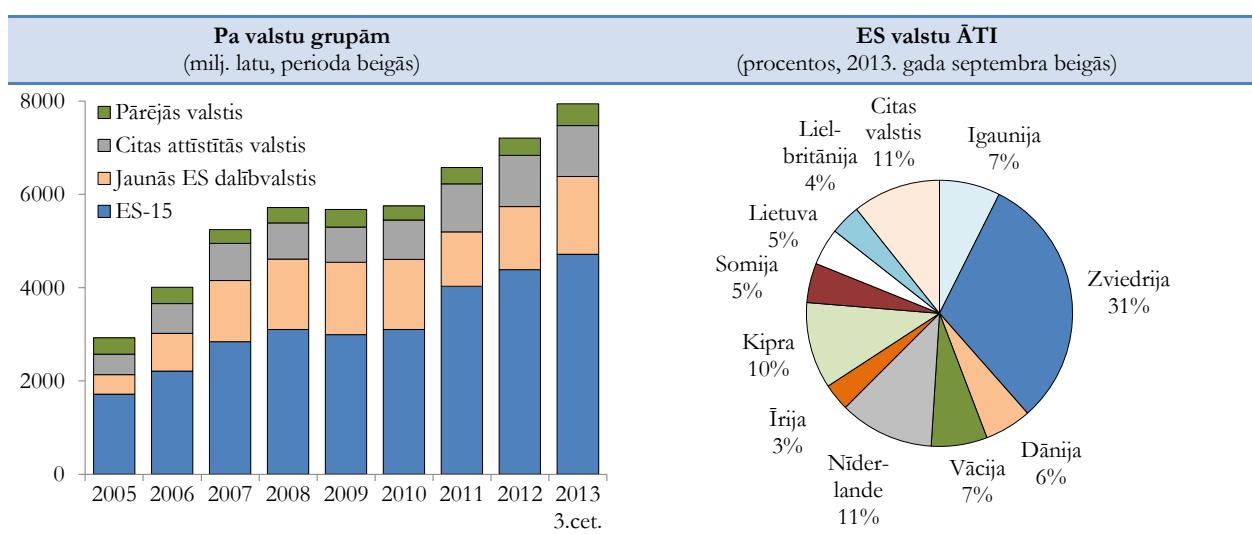
Globālā finanšu krīze nav ietekmējusi Latvijā uzkrāto ārvalstu tiešo investīciju ģeopolitisko struktūru. Lielākoties tās ir ES valstu investīcijas. 2013. gada septembra beigās ES valstu ĀTI veidoja 70% no visām uzkrātajām ĀTI, ceturtā daļa no tām bija jauno ES dalībvalstu investīcijas un gandrīz puse bija eirozonas valstu investīcijas.

Lielākā ieguldītāvalsts Latvijas ekonomikā bija Zviedrija. 2013. gada septembra beigās Zviedrijas uzņēmēju investīcijas veidoja gandrīz 22% no kopējām uzkrātajām ĀTI. Pārsvarā tās bija investīcijas finanšu starpniecībā (85% no nozarē uzkrātām ĀTI). Kopš 2012. gada 3. ceturkšņa beigām Zviedrijas tiešas investīcijas palielinājās par 4,3%, bet, salīdzinot ar 2010. gada beigām, — gandrīz divas reizes, kas galvenokārt bija saistīts ar savstarpējiem darījumiem banku sektorā starp Igauniju un Zviedriju. Saistībā ar to Igaunijas uzņēmēju uzkrātās tiešas investīcijas Latvijā samazinājās gandrīz uz pusi un 2013. gada septembra beigās veidoja 5,2% no kopējām uzkrātām ĀTI (2010. gada beigās – 14,1%).

Lieli ieguldījumi ir arī no Dānijas, Nīderlandes, Igaunijas, Vācijas, Norvēģijas, Somijas, Krievijas un Kipras uzņēmējiem. Šo valstu investīciju apjomi 2013. gada septembra beigās veidoja 42% no kopējām uzkrātām ĀTI Latvijas ekonomikā.

4.30. attēls

Uzkrātās ārvalstu tiešas investīcijas

Lielākā daļa ĀTI piesaistīta pakalpojumu nozarēs.

Straujās izaugsmes gados ienākošo ĀTI plūsmu struktūrā izteiktī dominēja ieguldījumi finanšu

starpniecības nozarē. ĀTI apjoms pakalpojumu sfērā vidēji gadā bija gandrīz četras reizes lielāks nekā ražošanas sfērā. Ekonomikas lejupslīdes laikā (2008.-2009. gadā) ikgadējās ienākošo ĀTI plūsmas finanšu starpniecības nozarē samazinājās gandrīz trīs reizes, tirdzniecības nozarē tās bija negatīvas, bet ieguldījumu intensitāte nekustamajā īpašumā samazinājās uz pusi. Kopumā ikgadējās ĀTI plūsmas pakalpojumu nozarēs saruka par 72,8%. Savukārt ražošanas nozarēs

ienākošo ĀTI plūsmu ikgadējais apjoms samazinājās tikai par 15%, salīdzinot ar 2005.-2007. gada ikgadējām ĀTI plūsmām.

Kopš 2010. gada ienākošo ĀTI plūsmu struktūra Latvijā ir kļuvusi vienmērīgāka, bez izteiktas finanšu sektora dominances. Tomēr jāatzīmē, ka pēdējo trīs gadu laikā pakalpojumu nozarēs tiek ieguldīts gandrīz piecas reizes vairāk nekā ražošanas nozarēs.

4.7. tabula

ĀTI sadalījumā pa nozarēm (milj. latu)

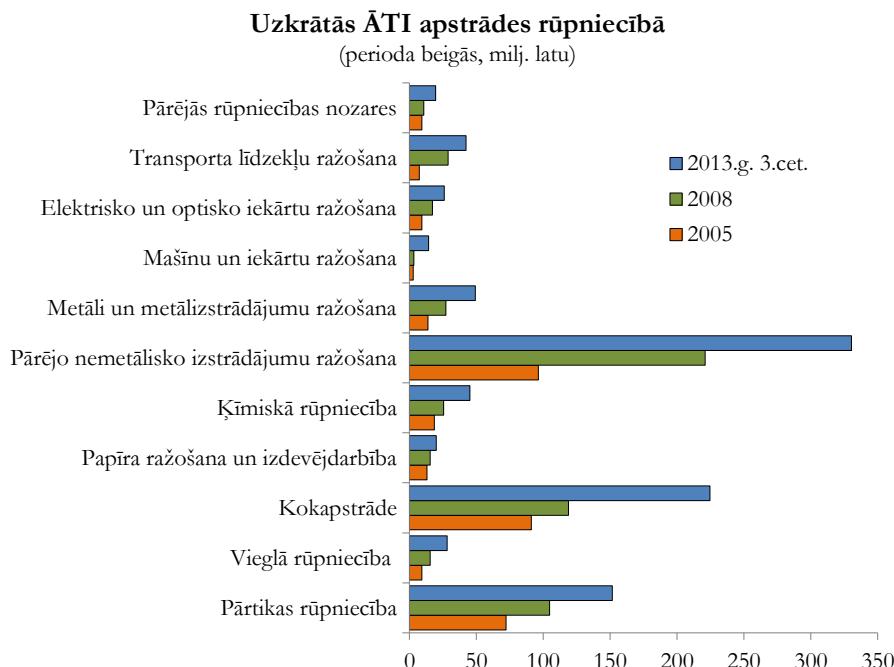
	Atlikumi (perioda beigās)			Plūsmas (vidēji gadā)			
	2005	2007	2013*	2005-2007	2008-2009	2010-2011	2013 I-III
Lauksaimniecība	45,3	91,7	215,0	11,9	19,6	13,3	1,0
Apstrādes rūpniecība	345,0	489,2	892,1	63,5	85,5	59,9	52,1
Pārējā rūpniecība	383,1	308,5	389,4	24,6	13,9	9,4	-14,6
Būvniecība	123,2	360,9	377,2	69,8	25,3	0,3	10,4
Tirdzniecība un izmitināšana	405,4	704,7	1048,2	108,4	-2,7	52,4	28,8
Transports un uzglabāšana	180,6	198,2	323,5	11,9	5,8	14,8	-11,3
Finanšu starpniecība	747,0	1751,4	1921,1	347,5	126,8	107,0	74,0
Operācijas ar nekustamo īpašumu	198,9	465,6	978,4	78,3	36,1	171,7	0,3
Citi pakalpojumi	494,5	877,2	1561,4	125,5	17,0	39,3	130,5

* 2013. gada septembra beigās

Uzkrātās ĀTI pakalpojumu sfērā 2013. gada septembra beigās veidoja 75,7% no uzkrātām ĀTI Latvijas tautsaimniecībā, t.i., par 0,5 procentpunktiem

mazāk nekā 2007. gada beigās. Gandrīz pusi no uzkrātām ĀTI pakalpojumu sfērā veidoja finanšu starpniecības un nekustamo īpašumu nozares.

4.31. attēls

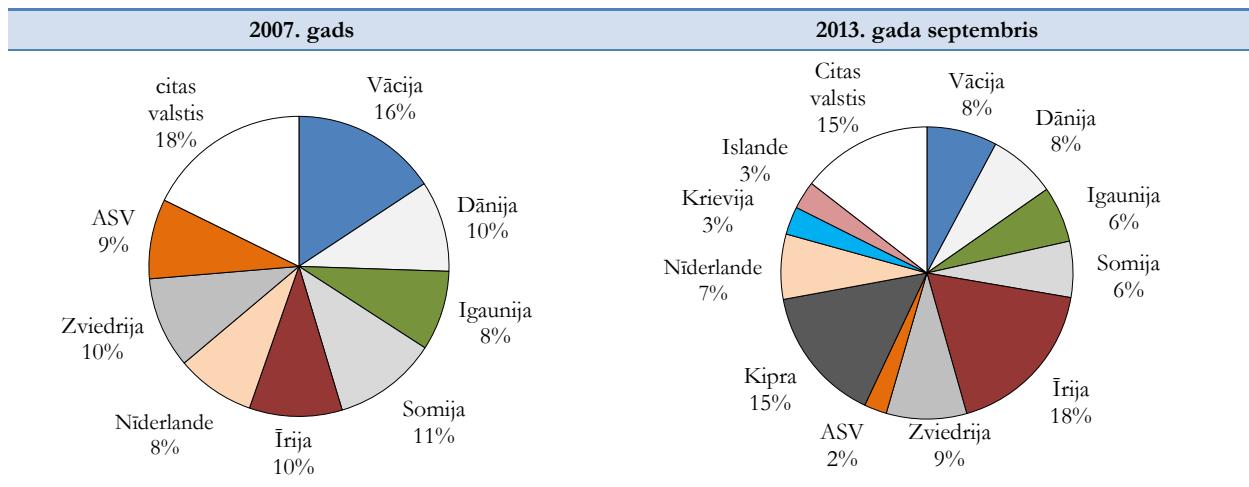
2013. gada septembra beigās uzkrātās ĀTI preču ražošanas nozarēs veidoja 24,3% no kopējām uzkrātām ĀTI Latvijas tautsaimniecībā. Salīdzinot ar 2007. gada beigām, tās pieauga par 54,5 procentiem.

Preču ražošanas sfērā īpaši straujš uzkrāto ĀTI pieaugums laika periodā no 2007. gada beigām līdz 2013. gada septembra beigām bija apstrādes

rūpniecības nozarē – par 94,8%. Uzkrāto ĀTI pieaugumu apstrādes rūpniecībā lielā mērā ietekmēja nozīmīgi ieguldījumi būvmateriālu ražošanā (pieaugums par 126,9%) un kokapstrādē (pieaugums par 90%). Minēto nozaru daļa uzkrātajās ĀTI apstrādes rūpniecībā 2013. gada 3. ceturkšņa beigās veidoja 58,3% (2007. gada beigās – 54%).

4.32. attēls

Uzkrāto ĀTI struktūra Latvijas apstrādes rūpniecībā pa valstīm
(perioda beigās, procentos)

Kopumā, vērtējot uzkrāto ĀTI struktūru apstrādes rūpniecības nozarē, jāsecina, ka tā nepārtraukti mainās. Dažās nozarēs, piemēram, vieglajā rūpniecībā ārvalstu tiešas investīcijas kopš 2005. gada samazinājās, un tā galvenais iemesls bija nozares konkurēspējas zaudēšana ārējos tirgos. Līdzīgas tendences bija vērojamas vairākās ES dalībvalstīs. Kopš 2010. gada 3. ceturkšņa ĀTI šajā nozarē atkal pieaug. 2013. gada septembra beigās, salīdzinot ar 2010. gada beigām, uzkrātās ĀTI vieglajā rūpniecībā pieauga par 78%. Pārsvarā tie ir Zviedrijas un Kipras uzņēmēju ieguldījumi.

Straujās lejupslīdes laikā samazinājās ĀTI pārtikas rūpniecībā, ko lielā mērā ietekmēja zems iekšējais un ārējais pieprasījums. Uzlabojoties ekonomiskajai situācijai, uzkrāto ĀTI apjoms atkal pieaug un 2013. gada septembra beigās veidoja 16% no uzkrātām ĀTI apstrādes rūpniecībā (2010. gada beigās – 13%). Kopš 2010. gada palielinās ĀTI elektrisko un optisko iekārtu ražošanas nozarē, 2013. gada septembra beigās, salīdzinot ar 2010. gada beigām, tās palielinājās gandrīz trīs reizes.

Palielinājās arī ārvalstu investīcijas transporta līdzekļu ražošanā. Uzkrāto ĀTI limenis šajā nozarē 2013. gada 3. ceturkšņa beigās par 41% pārsniedza 2010. gada līmeni. Gandrīz divreiz pieauga uzkrātās ĀTI kīmiskās rūpniecības nozarē.

Kopumā vērtējot apstrādes rūpniecībā uzkrāto ĀTI struktūras izmaiņas no kvalitatīvā aspekta, ir jāsecina,

ka samazinās zemo tehnoloģiju nozaru daļa par labu vidēji zemo un vidēji augsto tehnoloģiju nozarēm.

Lielākos ieguldījumus apstrādes rūpniecībā ir veikuši Dānijas, Somijas, Väcijas, Zviedrijas, Ūrijas, Igaunijas, Niderlandes un Kipras investori. Minēto valstu investīcijas veidoja gandrīz 80% no apstrādes rūpniecībā uzkrātām ĀTI. Jāatzīmē, ka līdz 2007. gada beigām apstrādes rūpniecībā uzkrāto ĀTI struktūrā nevienai no valstīm nebija izteiktas līderpozīcijas. Finanšu krīzes ietekmē situācija ir būtiski mainījusies. 2013. gada septembra beigās ĀTI struktūrā dominēja Ūrijas un Kipras kapitāls, kas veidoja trešo daļu no apstrādes rūpniecībā uzkrātām ĀTI, ko lielā mērā ietekmēja šo valstu uzņēmēju apjomīgie ieguldījumi Latvijas apstrādes rūpniecībā. Salīdzinot ar 2007. gada beigām, Kipras uzņēmēju uzkrātās investīcijas apstrādes rūpniecībā palielinājās divpadsmit reizes, bet Ūrijas ĀTI trīskāršojās.

Savukārt Väcijas un ASV uzkrāto ĀTI apjoms ir samazinājies, – attiecīgi par 7% un 47%. Tajā pašā laikā Krievijas uzņēmēju uzkrātās investīcijas apstrādes rūpniecībā 2013. septembra beigās bija gandrīz septiņas reizes lielakas nekā 2007. gada beigās un veidoja 3,1% no apstrādes rūpniecībā uzkrātām ĀTI.

Kaut arī ĀTI plūsmas Latvijas apstrādes rūpniecībā ir bijušas visai noturīgas pat straujās lejupslīdes gados, jāatzīmē, kā ĀTI piesaistē šajā nozarē Latvija atpaliek no Lietuvas un Igaunijas. Laika periodā no 2010. gada beigām līdz 2012. gada beigām Lietuva ir piesaistījusi

31% no visām Baltijas valstīs ienākošām ĀTI apstrādes rūpniecībā, Igaunija – 47,6%, bet Latvija – tikai 21,4%. Tas liecina, ka, salīdzinot ar pārējām Baltijas valstīm, Latvijas apstrādes rūpniecība ir mazāk pievilcīga ārvalstu investoriem nekā kaimiņvalstīs.

Ārvalstu investīciju piesaistē Latvijā nozīmīga loma ir **Latvijas Investīciju un attīstības aģentūrai** (LIAA). LIAA investīciju piesaistes stratēģija ir orientēta uz kvalitatīvu ienākošo investīciju projektu apkalpošanu un aktīvu darbību investīciju projektu piesaistē, uzrunājot potenciālos investorus.

LIAA turpina attīstīt savu pakalpojumu klāstu un piedāvājumu, pamatojoties uz ĀTI tirgus vajadzībām un nodrošinot saikni starp LIAA un investoriem. Latvija var piedāvāt investoriem izdevīgu ģeogrāfisko atrašanās vietu, dabas resursu priekšrocības, priekšrocības zinātnes jomā, kā arī LIAA profesionālu palīdzību projektu ieviešanas procesā.

Vērtējot ārvalstu investoru interesu, no LIAA ienākošajiem ārvalstu investīciju projektiem vairāk par pusi (56%) investīciju projektu ir koncentrēti tieši uz investīcijām ražošanā. Ceturta daļa jeb 24% no visiem projektiem ir metālapstrādes un elektronikas nozares projekti, 19% projektu ir dzīvības zinātnē, kokapstrādes un pārtikas rūpniecības nozarēs. Savukārt sesto daļu vai 16% no projektiem veido pakalpojumu centru projekti (gan dalīto pakalpojumu, gan ārpakalpojumu projekti), citi pakalpojumu sektora projekti (piemēram, darbagaldu apkope, kūrortoloģija, kosmiskā aviācija, izglītība u.c.) kopumā veido nozīmīgu daļu – 11 procentus.

Kopumā 65% no potenciālajiem investoriem, ar ko šobrīd strādā LIAA, nāk no Eiropas valstīm. Visvairāk šobrīd Latviju vērtē potenciālie investori no Lielbritānijas, ASV, Norvēģijas un Zviedrijas. Uz pusi samazinājies potenciālo investīciju projektu skaits no Krievijas (no 12% 2012. gadā uz 6% 2013. gada deviņos mēnešos), savukārt četras reizes pieaugusi interese no potenciālajiem investoriem no Ķīnas (no 2% 2012. gadā uz 8% 2013. gada deviņos mēnešos).

Ir ļoti veiksmīgi noritējusi ienākošo investīciju projektu apkalpošana. 2013. gada deviņos mēnešos tika strādāts ar 141 potenciālo investīciju projektu, turpinot darbu gan ar iepriekšējos periodos uzsāktajiem investīciju projektiem, gan ar projektiem, kas uzsākti 2013. gadā, un projektiem, kam tika veikta pēcpakalpošana. Papildus 2013. gada deviņos mēnešos tika apstrādāti 384 investīciju informācijas pieprasījumi, proaktīvi sagatavoti 83 investīciju piedāvājumi, LIAA pārstāvniecībās noorganizētas tikšanās ar 67 potenciāliem investoriem, kā arī

noorganizētas 110 potenciālo investoru vizītes Latvijā. Minētās darbības rezultātā jau 23 projektos tika pieņemts lēmums par to īstenošanu Latvijā (piemēram, investīcijas no Nīderlandes, Sveices, Vācijas, Ķīnas mašīnbūves, metālapstrādes un elektronikas projektos, investīcijas no Krievijas tekstila un netekstila materiālu ražošanas projektos, investīcijas no Ukrainas pārtikas ražošanas projektā, investīcijas no ASV, Sveices, Vācijas globālo biznesa pakalpojumu sektora projektos u.c.). Projektiem īstenojoties, investīcijas sagaidāmas vismaz 14,3 milj. eiro apmērā, radot vairāk nekā 810 darbavietu.

Pēdējos gados ir strauji pieaudzis investoru – LIAA klientu – pozitīvo lēmumu skaits, taču investīciju apjoms projektos ir krieti mazāks nekā pirmskrīzes gados. Investīciju apjoma samazinājums skaidrojams ar krīzes ietekmi uz investoru uzvedību, kas saistīta ar resursu taupīšanu un piesardzību apjomīgu investīciju veikšanā. Šī tendence vienlaicīgi ir sekmējusi arī jaunas nišas – ārpakalpojumu centru attīstību, kur uzņēmumi, optimizējot savus resursus, kādu savu funkciju pārceļ uz izmaksu ziņā izdevīgāku vietu. 2012. gadā tika pieņemti vairāki pozitīvi lēmumi ārpakalpojumu centru jomā, un primāri tie bijuši skandināvu uzņēmumi. Arī 2013. gadā divi uzņēmumi bija pieņēmuši pozitīvus lēmumus, radot vairāk par 150 darbavietām šajā sektorā vien.

Veicot darbu ar investīciju projektiem, regulāri tiek analizēti iemesli, kāpēc potenciālie investori neizvēlas Latviju. Atbilstoši apkopotajai informācijai kā galvenie iemesli, kādēļ investori izvēlējušies citas valstis, tiek norādīta darbaspēka pieejamības problēma, attālums līdz mērķa valstīm, neapmierinoša infrastruktūra, t.sk. elektīribas jaudas un celi, investīciju stimulu trūkums, kā arī dažādi citi iemesli, piemēram, finansējuma pieejamība, muitas procedūras u.c.

Lai uzlabotu Latvijai nozīmīgu investīciju piesaisti, LIAA turpina īstenot investīciju piesaistes metodoloģiju *POLARIS process*, kas paredz vienotu un saskaņotu ministriju, pašvaldību, infrastruktūras uzņēmumu un valsts iestāžu rīcību stratēģiski nozīmīgu vietējo un ārvalstu investīciju projektu realizēšanā, kā arī iesaistīt šajā procesā privāto sektoru, universitātes un zinātniskās institūcijas.

Balstoties uz LIAA izstrādāto investīciju piesaistes stratēģiju *POLARIS process*, lai nodrošinātu saskaņotu starpresoru sadarbību sekmīgai investīciju projektu īstenošanai Latvijas valsts interesēs, darbu turpina 2010. gada 10. augustā izveidotā Lielo un stratēģiski nozīmīgo investīciju projektu koordinācijas padome (skatīt arī 6.12. nodaļu).

4.4. Finanšu un kapitāla tirgi

4.4.1. Monetārā politika un valūtas maiņas kurss

Latvijas Bankas monetārās politikas galvenais mērķis ir saglabāt cenu stabilitāti valstī. Latvijas Banka ir neatkarīga savu lēmumu pieņemšanā un to īstenošanā, tā nav pakļauta valdības vai tās institūciju lēmumiem un rīkojumiem. Latvijas Bankas uzraudzību veic Saeima.

Kopš Latvijas pievienošanās ES Latvijas Banka ir Eiropas Centrālās bankas (ECB) dalībniece, bet, ieviešot eiro, kopš 2014. gada 1. janvāra tā klūs par *Eirosistēmas* dalībnieci. *Eirosistēmas* galvenais mērķis ir uzturēt cenu stabilitāti. Tai jāatbalsta Savienības vispārējā ekonomiskā politika. Eirosistēmai jādarbojas saskaņā ar atklātā tirgus ekonomikas principu, kas paredz brīvu konkurenci, veicot efektīvu resursu sadali. Šī gada 5. jūnijā ECB publicēja 2013. gada *Konvergences ziņojumu*, kurā sniedza vērtējumu par Latvijas ekonomisko un tiesisko konverģenci, norādot, ka kopumā Latvijas sniegums atbilst konverģences kritēriju atsaucēs vērtībām. Arī EK publicētajā konvergences ziņojumā par Latviju tika secināts, ka Latvija ir gatava ieviest eiro 2014. gadā. Tādējādi Latvija klūs par 18. eirozonas dalībvalsti. Gala lēmums par Latvijas dalību eirozonā tika pieņemts šā gada 9. jūlijā Eiropas Savienības Ekonomisko un finanšu jautājumu padomē (ECOFIN) Briselē, atbalstot eiro ieviešanu Latvijā no 2014. gada 1. janvāra. Līdz ar gala lēmuma pieņemšanu tika noteikts arī oficiālais eiro maiņas kurss.

Ņemot vērā, ka eiro tiks ieviests no 2014. gada 1. janvāra, valdība aktīvi veic dažādus ar eiro ieviešanu saistītus pasākumus:

- 2013. gada 31. janvārī Saeima pieņēma *Euro ieviešanas kārtības likumu*, kura mērķis ir nodrošināt efektīvu un caurskatāmu eiro ieviešanu Latvijā;

- 2013. gada 4. aprīlī MK izdeva rīkojumu *Par Latvijas Nacionālo euro ieviešanas plānu*, kura mērķis ir noteikt galvenos eiro ieviešanas projekta darba uzdevumus Latvijā, to īstenošanas periodus un atbildības sfēras, kā arī definēt eiro ieviešanas principus un scenāriju, lai nodrošinātu veiksmīgu eiro ieviešanas procesu gan privātajā, gan valsts sektorā;
- 2013. gada 1. maijā uzsāka eiro ieviešanas Latvijā informēšanas kampaņu;
- no 2013. gada jūlija līdz 2014. gada decembrim noteica rekomendēto paralēlo cenu atspoguļošanas periodu un realizēja kampaņu *Godīgs eiro ieviešējs*;
- no 2013. gada 1. oktobra līdz 2014. gada 30. jūnijam noteica paralēlo cenu atspoguļošanas periodu;
- no 2014. gada 1. janvāra Latvijā tiks ieviests eiro.

Līdz eiro ieviešanai tiks saskaņoti monetārās politikas instrumenti un monetāro operāciju veikšanas procedūras, kā arī ECB prasībām tiks pielāgota centrālās bankas ārvalstu rezervju pārvaldišanas sistēma. Latvijas Banka jau šobrīd izmanto tādus pašus netiešos, uz brīvā tirgus principiem balstītos monetārās politikas instrumentus kā ECB, un, pievienojoties *Eiropas Monetārajai sistemai*, tiek pārskatīts tikai atsevišķu instrumentu nozīmīgums monetārās politikas īstenošanā un procedūru elementi. Latvijai dalība *Eiropas Monetārajā sistēmā* nozīmēs:

- vienotu valūtu līdz ar citām Eiropas Monetārās sistēmas dalībvalstīm – eiro;
- vienotu monetāro politiku visā eirozonā, ko īstenos ECB kopā ar eirozonas centrālajām bankām;
- ekonomiskās un fiskālās politikas koordināciju starp dalībvalstīm.

4.1. ielikums

Latvijas Bankas īstenotā fiksētā nacionālās valūtas maiņas kursa politika

Latvijas Banka jau kopš 1994. gada 12. februāra, piesaistot lata kursu SDR¹ valūtu grozam (1 SDR = 0,7997 lati), īsteno fiksētā nacionālās valūtas maiņas kursa politiku. No 2005. gada 1. janvāra ir mainīta lata piesaiste no SDR uz eiro (1 eiro = 0,702804 lati). Lata piesaistes maiņu noteica Latvijas plāni pievienoties *Eiropas valūtas kursa mehānismam II* (VKM II) un pēc nepieciešamo kritēriju izpildes iestāties *Ekonomikas un monetārajā savienībā* (EMS)².

Latvija no 2005. gada 2. maija ir pievienojusies VKM II ar jau pastāvošo lata kursu pret eiro. VKM II ietvaros valūtas kursam tiek pielautas standarta svārstības +/-15% apmērā no centrālā jeb piesaistes kursa. Tomēr Latvija uzņemas vienpusēji nodrošināt valūtas kursa svārstības +/-1% apmērā, saglabājot līdzšinējo, finanšu tirgum ierasto lata svārstību koridora platumu, kāds pastāvējis kopš lata piesaistes SDR 1994. gadā un tika saglabāts, 2005. gada 1. janvārī latu piesaistot eiro. Latvijas Banka turpina realizēt līdzšinējo fiksētā valūtas kursa politiku līdz eiro ieviešanai Latvijā 2014. gada 1. janvārī.

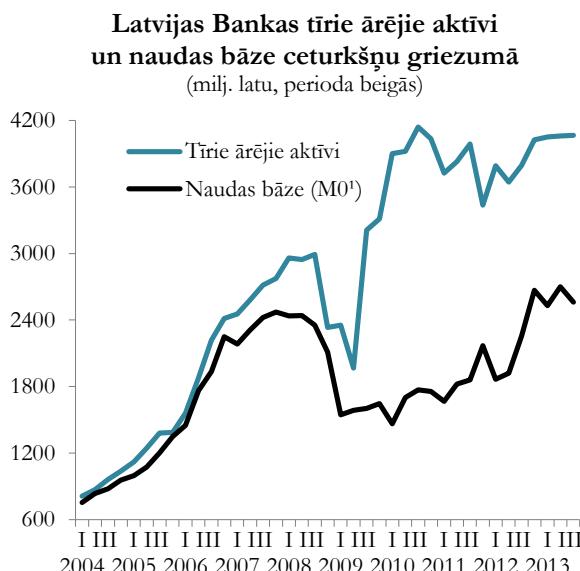
¹ Speciālās aizņēmuma tiesības (Special Drawing Rights – SDR; valūtas kods saskaņā ar starptautisko valūtu klasifikatoru ISO 4217 – XDR).

² Dalība EMS ir noteikta ES pievienošanās līgumā, bet Latvijai ir iespējams izvēlēties sev piemērotāko laiku plānu eiro ieviešanai.

2012. gada beigās ES tika panākta politiska vienošanās par vienotā kreditiestāžu uzraudzības mehānisma izveidi, kura mērķis ir virzīties uz integrētu finanšu uzraudzību, lai atjaunotu uzticību bankām un līdz minimumam samazinātu banku bankrotu izmaksas. 2013. gada 3. novembrī stājās spēkā Regula par vienoto uzraudzības mehānismu. Vienoto banku uzraudzības mehānismu veidos ECB un nacionālās kompetentās iestādes. Latvijai pievienojoties eirozonai, trīs lielākās bankas varētu tikt pakļautas ECB tiešajai uzraudzībai. No visām 6000 eirozonas bankām pēc apstiprinātajiem kritērijiem aptuveni 200 tiks pakļautas tiešajai ECB uzraudzībai. Plānots, ka vienotās uzraudzības mehānisms pēc darbības uzsākšanas nodrošinātu iespēju Eiropas Stabilitātes mehānismam tieši rekapitalizēt grūtībās nonākušās eirozonas bankas, tādējādi neapgrūtinot eirozonas valstis ar vēl lielākām parādzaistībām. ECB pilnībā uzņemsies uzraudzības pienākumus no 2014. gada 4. novembra, t.i., 12 mēnešus pēc regulas stāšanās spēkā.

Lai noturētu fiksētu valūtas kursu, ir nepieciešams pietiekams ārējo rezervu apjoms. Latvijas Bankas tīrās ārējās rezerves pastāvīgi sedz Latvijas naudas bāzi (skatīt 4.33. attēlu), tāpēc tā var noturēt stabilu lata kursu pat ārēju satricinājumu gadījumos. Naudas bāzes (skaidrā nauda apgrozībā un noguldījumi Latvijas Bankā) segums ar tīriem ārējiem aktīviem 2013. gada 3. ceturšā beigās bija 159 procenti.

4.33. attēls

Latvijas Banka ārējās rezerves pārvalda saskaņā ar Latvijas Bankas padomes noteiktajām vadlīnijām, ieguldot tās drošos un likvīdos finanšu instrumentos. Latvijas Bankas ārējās rezerves ietver zelta krājumus, ārvalstu konvertējamo valūtu un SDR. Latvijas Bankas ārējās rezerves (ietverot arī zelta krājumus, ārvalstu konvertējamo valūtu un SDR) 2013. gada novembra

beigās, salīdzinot ar 2012. gada novembra beigām, pieauga par 5,4% un bija 5778,1 milj. eiro, no tām lielāko daļu veidoja ārvalstu konvertējamās valūtas, bet 330,4 milj. eiro – zelta rezerves.

4.4.2. Tirdzniecības struktūra un attīstība

2013. gada 3. ceturšā beigās Latvijā darbojās 20 **bankas** un bija reģistrētas 9 ES dalībvalstu banku filiāles. Ārvalstīs darbojās 9 Latvijas banku filiāles. Banku pakalpojumus Latvijā var sniegt arī Eiropas Ekonomikas zonas valstīs reģistrētās kreditiestādes vai to filiāles, kas iesniegušas pieteikumus Finanšu un kapitāla tirgus komisijā (FKTK).

2013. gadā banku sektorā notikušas vairākas nozīmīgas izmaiņas:

- veikta VAS „Latvijas Hipotēku un zemes banka” komercdarbības pakāpeniska izbeigšana līdz 2013. gada beigām;
- atlīkts AS „Citadele banka” akciju pārdošanas process (uzsākts 2011. gada vidū) līdz brīdim, kad būs uzlabojusies situācija starptautiskajos finanšu tirgos. Lēmums par pārdošanas atlīkšanu neietekmē AS „Citadele banka” darbību, tā turpina realizēt restrukturizācijas plānu;
- veiksmīgi noslēdzies piecu AS „Latvijas Krājbanka” korporatīvo un hipoteķāro kredītportfelu pārdošanas process, kas tika uzsākts pēc Latvijas Krājbankas likvidācijas procesa uzsākšanas 2012. gada pavasarī. Turpinās bankas bankrota procedūra, lai realizētu dažādus aktīvus, un tiesvedības Latvijā un ārvalstīs, kur notiek cīņa par dažādu aktīvu un naudas līdzekļu atgūšanu, lai varētu norēķināties ar bankas kreditoriem;
- ar 2013. gada 28. oktobri anulēta AS „GE Money Bank” izsniegtā licence kreditiestādes darbībai, pabeidzot pakāpenisku darbības izbeigšanu Latvijā. Banka tiek reorganizēta par komercsabiedrību, kas nesniedz kreditiestādes pakalpojumus. Banka ir izpildījusi visas saistības pret noguldītājiem. 2013. gada 23. septembrī veiksmīgi noslēdzās „GE Money Bank” privātpersonu un uzņēmumu klientu norēķinu kontu apkalošanas, depozītu, krājkontu un kredītu pāreja uz banku „Citadele”.

2013. gada 3. ceturksnī visu Latvijas banku darbības rādītāji bija atbilstoši normatīvu prasībām. Banku sektora likviditātes rādītājs pieauga un saglabājās augstā līmenī un bija 64,7% (minimālā normatīvā prasība ir 30%). Bankām, kas ir vairāk orientētas uz nerezidentu biznesu, izvirzītas augstākas kapitāla likviditātes un kapitāla pietiekamības prasības.

2013. gada 3. ceturksnī banku sektora vidējais kapitāla pietiekamības rādītājs sasniedza 18,8% (minimālā normatīvā prasība ir 8%), kas ir augstākais rādītājs pēdējo gadu laikā. Gan banku sektora aktīvu atdeve (ROA)¹, gan kapitāla atdeve (ROE)² pēdējos ceturšos ir pieaugusi un bija attiecīgi 0,9% un 8,6 procenti.

Banku pelnītspēja turpina uzlaboties. 2013. gada trīs ceturšos banku sektora peļņa, salīdzinot ar iepriekšējā gada attiecīgo periodu, pieauga par 12%. Ar 133,6 milj. latu peļņu darbojās 16 Latvijas bankas un 5 ārvalstu banku filiāles. To galvenokārt ietekmēja ienākumu pieaugums no komisijas naudas un finanšu instrumentu tirdzniecības darījumiem un zemāki uzkrājumi nedrošiem parādiem.

Apdrošināšanas tirgū saglabājās stabila attīstība. 2013. gada 3. ceturksnā beigās, salīdzinot ar 2012. gada attiecīgo periodu, apdrošināšanas sabiedrību skaits Latvijā ir sarucis. Šajā periodā Latvijā darbojās 7 apdrošināšanas sabiedrības, no kurām 2 veica dzīvības apdrošināšanu un 5 – nedzīvības apdrošināšanu, kā arī 13 ārvalstu apdrošināšanas sabiedrību filiāles.

2013. gada trīs ceturšos, salīdzinot ar 2012. gada attiecīgo periodu, apdrošināšanas sabiedrību parakstīto bruto prēmiju apmērs pieauga par 7,3% un sasniedza 247 milj. latu. Lielākais parakstīto bruto prēmiju pieaugums bija sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības apdrošināšanā un veselības apdrošināšanas tirgū, ko lielā mērā noteica publiskā sektora pieprasījuma pieaugums. Izmaksāto bruto atlīdzību apmērs pieauga par 15%, sasniedzot 139 milj. latu. 2013. gada trīs ceturšos apdrošināšanas sabiedrības strādāja ar 4,8 milj. latu lielu peļņu: nedzīvības apdrošināšanas sabiedrības strādāja ar 5,4 milj. latu peļņu, savukārt dzīvības apdrošināšanas sabiedrības darbojās ar 563 tūkst. latu lieliem zaudējumiem. Kopumā apdrošināšanas sabiedrības 2013. gada trīs ceturšos nopelnīja par 36% mazāk nekā 2012. gada attiecīgajā periodā.

Kopš 2011. gada beigām situācija **Latvijas vērtspapīru tirgū** ir ievērojami uzlabojusies, un pozitīvas tendences turpinājās arī 2012. gadā, kad kopējā Latvijas Centrālā depozitārija reģistrēto vērtspapīru vērtība palielinājās par 187 milj. latu, gada beigās sasniedzot 1,8 miljardus latu. Kopumā Latvijas centrālajā depozitārijā 2012. gada beigās reģistrētas 162 dažādu vērtspapīru emisijas. 2013. gadā situācija vērtspapīru tirgū turpināja uzlaboties, un OMX Baltic Benchmark indeksa vērtība bija 618,8 punkti (2013. gada 5. decembra dati), kas, salīdzinot ar gada sākumu, ir par 13,1% pieaugusi. NASDAQ OMX Riga, NASDAQ OMX Tallin un NASDAQ OMX

Vilnius indeksa vērtības pieaugums bija 13-14% robežās.

2013. gada 3. ceturksnī, salīdzinot ar 2012. gada 3. ceturksnī, par 0,6% ir pieaudzis centrālo valdību parāda vērtspapīru apjoms banku aktīvos, ko noteica ārvalstu centrālās valdības vērtspapīru apjoma pieaugums. No pārējiem vērtspapīriem visstraujākais gada pieaugums vērojams akcijām un ciemā vērtspapīriem ar nefiksētu ienākumu (par 66%), savukārt pārējo emitentu obligācijas u.c. parāda vērtspapīri ar fiksētu ienākumu pieauga nedaudz lēnāk (par 4%). Latvijas pievienošanās eiro zonai varētu pozitīvi ietekmēt arī aktivitāti akciju tirgū. Līdz ar biržas pāreju uz eiro, ārvalstu investoriem samazināsies valūtas risks un izdevumi.

4.4.3. Aktīvi, noguldījumi un kredīti

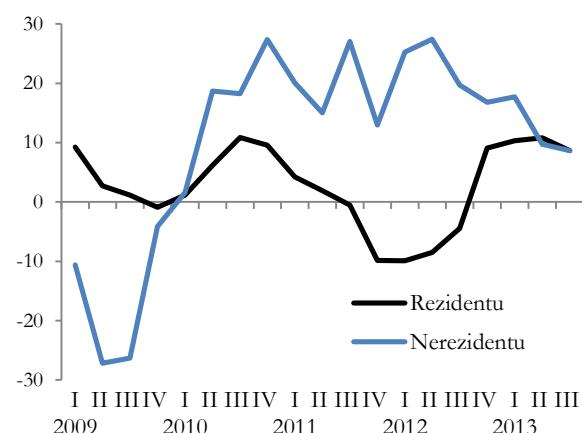
Latvijas **banku aktīvi** kopš 2012. gada otrās putas beigām pakāpeniski pieaug un 2013. gada 3. ceturksnā beigās tie bija 19,9 miljardi latu, kas ir par 0,7% vairāk nekā pirms gada. Lielāko banku aktīvu daļu veidoja banku kredīti (55,7%). To īpatsvars pēdējos gados ir ievērojami sarucis (salīdzinājumam 2010. gada 3. ceturksnī banku kredīti veidoja 70% no banku aktīviem), savukārt pieaudzis vērtspapīru īpatsvars.

Augot uzticībai banku sektoram un tuvojoties eiro ieviešanai, skaidrā nauda apgrozībā ievērojami samazinās, un 2013. gada 3. ceturksnā beigās apgrozībā bija 778,8 milj. latu skaidras naudas, kas ir par 26,1% mazāk nekā 2012. gada attiecīgajā periodā.

4.34. attēls

Rezidentu un nerezidentu noguldījumu bankās dinamika

(procentos)

Joprojām turpina pieaugt banku piesaistīto **noguldījumu apjoms** – 2013. gada 3. ceturksnā beigās nebanka noguldījumi bankās, salīdzinot ar iepriekšējā gada attiecīgo periodu, pieauga par 8,7% un

¹ ROA – peļņas/zaudējumu attiecība pret aktīviem.

² ROE – peļņas/zaudējumu attiecība pret kapitālu un rezervēm.

bija 12,9 miljardi latu. Vienādā tempā pieauga gan rezidentu, gan nerezidentu noguldījumu atlikumi (par 8,7%). Rezidentu un nerezidentu noguldījumi veido gandrīz vienādu īpatsvaru kopējā noguldījumu apjomā. No nerezidentu noguldījumiem 13,3% ir NVS valstu noguldījumi, 33,3% pārējo Eiropas Ekonomikas zonas valstu (EEZ) noguldījumi un lielāko daļu veido citu valstu noguldījumi (53,4%). Visstraujāk pieaug NVS valstu noguldījumi (par 21,2% salīdzinājumā ar 2012. gada attiecīgo periodu).

Latvijā pastāvīgu tirgus dalībnieku uzraudzību un regulāras pārbaudes bankās veic FTK. Attiecībā uz nerezidentu noguldījumiem tiek veikta īpaši stingra uzraudzība. Tām bankām, kas strādā ar nerezidentu noguldījumiem, tiek izvirzītas augstākas prasības pret

likviditāti un kapitāla pietiekamību. ECB savā 2013. gada *Konverģences ziņojumā* ir norādījusi uz riskiem, ko rada pieaugošais nerezidentu noguldījumu apjoms Latvijā, uzsverot, ka Latvijai ir ļoti svarīgi, lai būtu pieejams visaptveroš politikas instrumentu klāsts, kas ļautu novērst finanšu stabilitāti apdraudošos riskus, tai skaitā tos, kurus rada nerezidentu noguldījumu izmantošana par finansējuma avotu nozīmīgā banku sektora daļā.

2013. gada 3. ceturksnī turpinājās noguldījumu valūtu struktūras izmaiņas. Rezidentu noguldījumi eiro pārsniedz noguldījumus latos. Lielākā daļa nerezidentu noguldījumu ir ASV dolāros (65,7%), un to apjoms pieaug, savukārt noguldījumu apjoms eiro samazinās.

4.8. tabula

Latvijas banku sistēmas monetārie rādītāji

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013 X
<i>perioda beigās, milj. latu</i>							
Trie ārējie aktīvi	-4482,8	-5914,6	-3022,0	-1219,8	-224,8	613,7	967,2
Trie iekšējie aktīvi	10654,0	11846,1	8842,3	7609,8	6710,9	6 161,7	5600,2
Iekšzemes kredīti	13018,2	14279,7	12204,3	11215,1	11045,4	9 593,3	8991,8
valdībai (neto)	-87,4	-370,0	-1474,6	-1430,8	-663,8	-903,8	-961,7
uzņēmumiem un privātpersonām	13105,6	14649,7	13678,9	12645,9	11709,2	10497,1	9953,5
Pārējie aktīvi (neto)	-2364,2	-2433,6	-3362,0	-3605,3	-4334,5	-3 431,6	-3391,6
Plašā nauda M2X	6171,3	5931,4	5820,3	6390,0	6486,1	6 775,4	6567,4
Skaidrā nauda apgrozībā (bez atlikumiem banku kasēs)	900,0	866,1	667,3	807,4	1040	1 082,4	778,8
Privātpersonu un uzņēmumu noguldījumi	5271,3	5065,3	5153,0	5582,7	5446,1	5693,0	5788,7
tai skaitā:							
noguldījumi uz nakti (rezidentu)	2864,9	2308,0	2206,2	2782,1	3109,2	3 586,6	4002,5
termiņnoguldījumi	2406,4	2757,3	2946,8	2800,6	2336,9	2 106,4	1786,2
<i>izmaiņas % pret iepriekšējo gadu</i>							
Iekšzemes kredīti (pret 2012 X)	31,8	9,7	-14,5	-8,1	-1,5	-13,1	-8,4
tai skaitā:							
uzņēmumiem un privātpersonām	34,0	11,8	-6,6	-7,6	-7,4	-10,3	-7,3
Plašā nauda M2X	12,6	-3,9	-1,9	9,8	1,5	4,5	0,1
Skaidrā nauda apgrozībā (bez atlikumiem banku kasēs)	-7,1	-3,8	-23,0	21,0	28,8	4,1	-26,1
Privātpersonu un uzņēmumu noguldījumi	16,9	-3,9	1,7	1,1	-2,5	4,5	5,1
Iekšzemes kopprodukts (faktiskajās cenās)	32,3	9,3	-18,7	-2,2	11,7	8,7	4,5

Kreditu atlikumi joprojām turpina samazināties. Tas galvenokārt ir saistīts ar iepriekš izsniegtu kreditu atmaksu un „slikto kreditu” norakstīšanu. Rezidentu finanšu iestādēm, nefinanšu sabiedrībām un mājsaimniecībām izsniegtu kreditu atlikumi 2013. gada 3. ceturksnā beigās samazinājās par 7,9% salīdzinājumā ar iepriekšējā gada attiecīgo periodu.

Kreditēšanā ir vērojamas šādas tendences:

- strauji pieaug no jauna izsniegtu kreditu skaits un apjoms – 2013. gada 3. ceturksnī banku

sektorā kopumā no jauna izsniegti. kredīti 604,8 milj. latu apmērā, kas ir par 1/3 vairāk nekā pirms gada. No jauna izsniegtajiem kredītiem 32% ir izsniegti nerezidentiem, un šo kredītu īpatsvars pēdējos ceturkšņos sarūk. Banku sektora kopējā kreditportfelī nerezidentiem izsniegtu kreditu īpatsvars ir nedaudz sarucis un veidoja tikai 12 procentus; pakāpeniski atjaunojas mājsaimniecību kreditēšana. Neraugoties uz negatīvo mājokļa

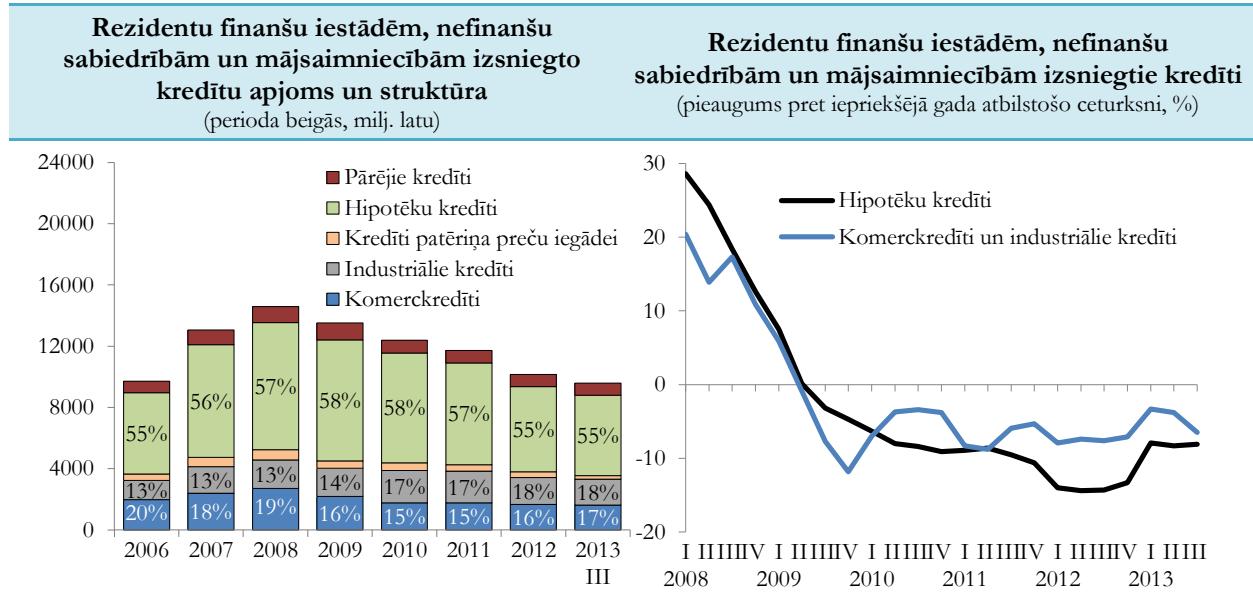
kredītportfelē dinamiku, šogad vērojams īpaši straujš no jauna izsniegtā mājokļu kredīta apjoma pieauguma temps. Kopumā no jauna izsniegtajiem kredītiem 11% jeb 68,9 milj. latu izsniegti mājsaimniecībām. Tas ir par 41,5% vairāk nekā iepriekšējā gada 3. ceturksnī. Apjoma ziņā visvairāk jauno kredītu izsniegti mājokļu iegādei. Šo kredītu apjoms ir pieaudzis par 36,6%. Lai gan no jauna izsniegtu mājokļu kredīta apjoms pieaug, mājsaimniecībām joprojām nozīmīgs šķērslis kredīta saņemšanā ir pirmās iemaksas jeb kredītēmēja paša ieguldījuma trūkums. Pieaugot mājsaimniecību ienākumiem un pirkstspējai, paredzams, ka arī turpmāk pieauga no jauna izsniegtu kredītu apjoms mājsaimniecībām. Kopumā 2013. gada 3. ceturksnī mājsaimniecībām izsniegtu kredītu apmērs bija 4344,7 milj. latu, kas ir par 7,7% mazāks nekā iepriekšējā gada attiecīgajā periodā, un veidoja 39% no banku sektora kopējā kredītpotfelē;

- uzņēmumu segmentā kreditēšanas aktivitāte atjaunojas. Uzlabojoties ekonomiskajai situācijai, uzņēmēji arvien vairāk atsāk investēt uzņēmumu attīstībā. Pieaug gan uzņēmumiem no jauna izsniegtu kredītu īpatsvars, gan arī apjoms. Pēc sarukuma iepriekšējos ceturkšnos uzņēmumiem no jauna izsniegtu kredītu apjoms 2013. gada 3. ceturksnī pieauga par 89,7%, salīdzinot ar iepriekšējā gada attiecīgo periodu, un veidoja 36% jeb 218,2 milj. latu no kopējā no jauna izsniegtu kredītu apjoma. Visvairāk no jauna izsniegtu kredītu ir izsniegti finanšu un

apdrošināšanas darbībās un tirdzniecībā. Jauno kredītu apjoms visstraujāk pieaudzis vienā no nozīmīgākajām tautsaimniecības nozarēm – apstrādes rūpniecībā, kā arī operācijās ar nekustamo īpašumu un tirdzniecībā. Kopumā 2013. gada 3. ceturksnā beigās tautsaimniecībā rezidentiem izsniegtu kredītu apmērs bija 5245,4 milj. latu, kas ir par 7,6% mazāk nekā 2012. gada attiecīgajā periodā, un šo kredītu īpatsvars bija gandrīz 47% no banku sektora kopējā kredītpotfelē. Sadalījumā pa tautsaimniecības nozarēm visstraujāk izsniegtu kredītu atlīkumi samazinājās būvniecībā, savukārt ievērojami pieauga valsts pārvaldē un aizsardzībā. Uzņēmumiem izsniegtu kredītu sarukums ir lielā mērā saistīts ar banku piesardzīgo kreditēšanas politiku. Tajā pašā laikā saskaņā ar Pasaules Bankas un EK novērtējumu kredītu pieejamība uzņēmumiem Latvijā ir viena no augstākajām ES.

Kredītu struktūrā nav vērojamas lielas izmaiņas. Joprojām iekšzemes uzņēmumiem un privātpersonām izsniegtu kredītu struktūrā dominē hipotekārie kredīti, kuru īpatsvars ir sarucis līdz 54,7%. Komerckredītu un industriālo kredītu īpatsvars kopējā kredītu struktūrā ir pieaudzis līdz 34,5%, kas ir augstākais rādītājs kopš 2006. gada. Patēriņa kredītu īpatsvars kopējā kredītu struktūrā ir sarucis līdz 2,5%. Līdzīgi kā iepriekš visstraujāk saruka patēriņa preču kreditēšana (gandrīz par 40%). Joprojām turpina sarukt hipotekāro kredītu atlīkumi (par 8,1%), kaut gan sarukuma tempi nedaudz samazinās.

4.35. attēls

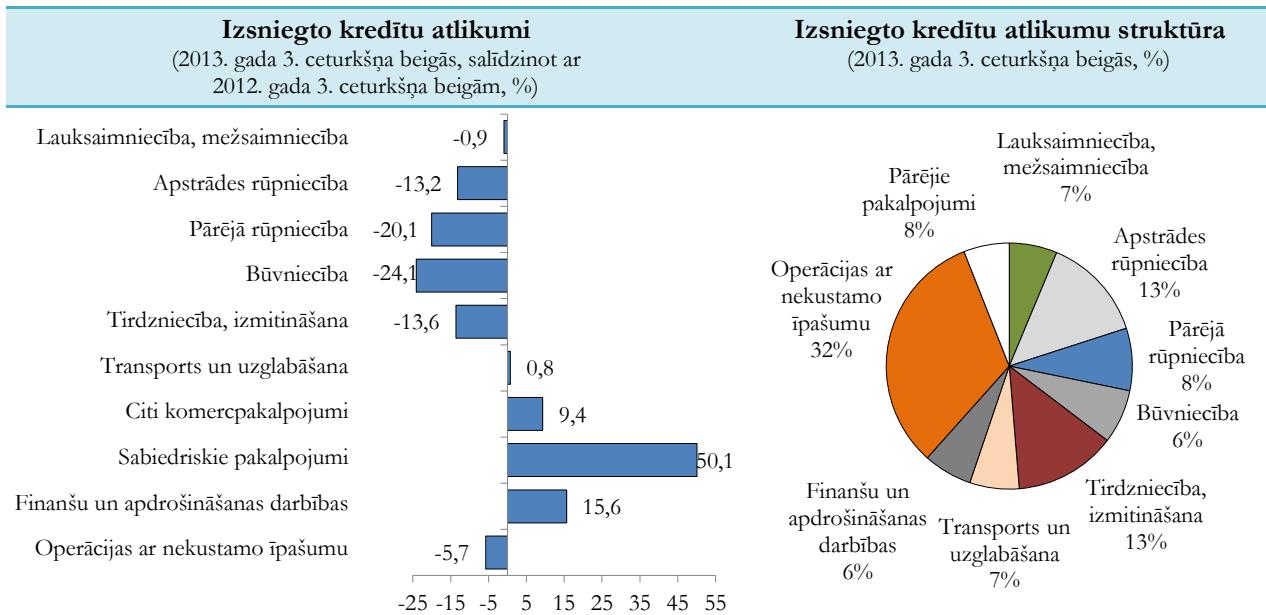

Komerckredītu (apgrozāmo līdzekļu palielināšanai) kreditēšana lēnām atjaunojas, 2013. gada 2. un 3. ceturksnī komerckredītu atlīkumi saruka. Industriālo kredītu (pamatlīdzekļu iegādei) atlīkumi pēdējos gados būtībā nemainās.

Operācijas ar nekustamo īpašumu veido lielāko kredītu atlīkumu īpatsvaru (32% no kopējiem izsniegtajiem kredītiem). Relatīvi liels izsniegtos kredītu īpatsvars ir arī apstrādes rūpniecības (13%), tirdzniecības, izmitināšanas un ēdināšanas pakalpojumu (13%) un būvniecības (6%) nozarēs.

4.36. attēls

Kredīti rezidentiem sadalījumā pa tautsaimniecības nozarēm

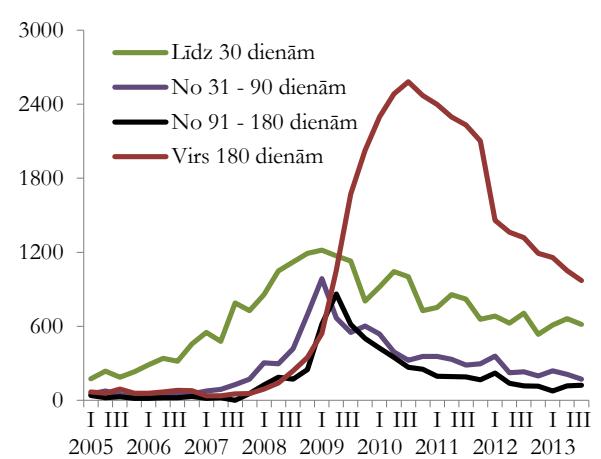
Kredītporfeļa kvalitāte turpina uzlaboties. Kredītu ar maksājuma kavējumiem apmērs kopējā banku kredītporfeļi 2013. gada 3. ceturksnī bija 17%, kas ir zemākais rādītājs kopš 2008. gada beigām. Salīdzinot ar iepriekšējā gada attiecīgo ceturksni, kredītu ar maksājumu kavējumu apmērs ir sarucis par 23,7%. To galvenokārt noteica kredītu ar maksājumu kavējumu virs 90 dienām sarukums par 27%, kas ir vērtējams pozitīvi, nesmot vērā, ka šie kredīti veido vairāk nekā pusē no visiem kredītiem ar maksājumu kavējumu. Šajā periodā pieauga kredītu ar maksājumu kavējumu līdz 30 dienām apjoms. Banku kredītporfeļa kvalitātes uzlabošanās lielā mērā ir saistīta ar slīkto kredītu norakstīšanu, kas ir ievērojami pieaugusi. Kopš 2013. gada sākuma banku sektorā ir norakstīti kredīti 105,5 milj. latu apmērā, kas ir par 55,6% vairāk nekā 2012. gadā, tomēr jāņem vērā, ka arī kredītu norakstīšanas gadījumā parādu piedziņas process turpinās. Līdz ar tautsaimniecības izaugsmes atjaunošanos uzņēmumu un mājsaimniecību kredītu kvalitāte ir uzlabojusies.

2013. gadā turpinājās banku darbs ar kredītu atmaksas grūtībās nonākušajiem klientiem. Pārstrukturēto un atgūšanas procesā esošo kredītu īpatsvars kopējā banku kredītporfeļi samazinās. 2013. gada 3. ceturksnā beigās 19% no kopējā

kredītporfeļa bija pārstrukturētie kredīti un atgūšanas procesā esošie kredīti. Pārstrukturēto kredītu īpatsvars kopējā banku kredītporfeļi samazinājās līdz 10%, savukārt atgūšanas procesā esošo kredītu īpatsvars – līdz 9 procentiem.

4.37. attēls

Kredīti ar maksājumu kavējumu (milj. latu)

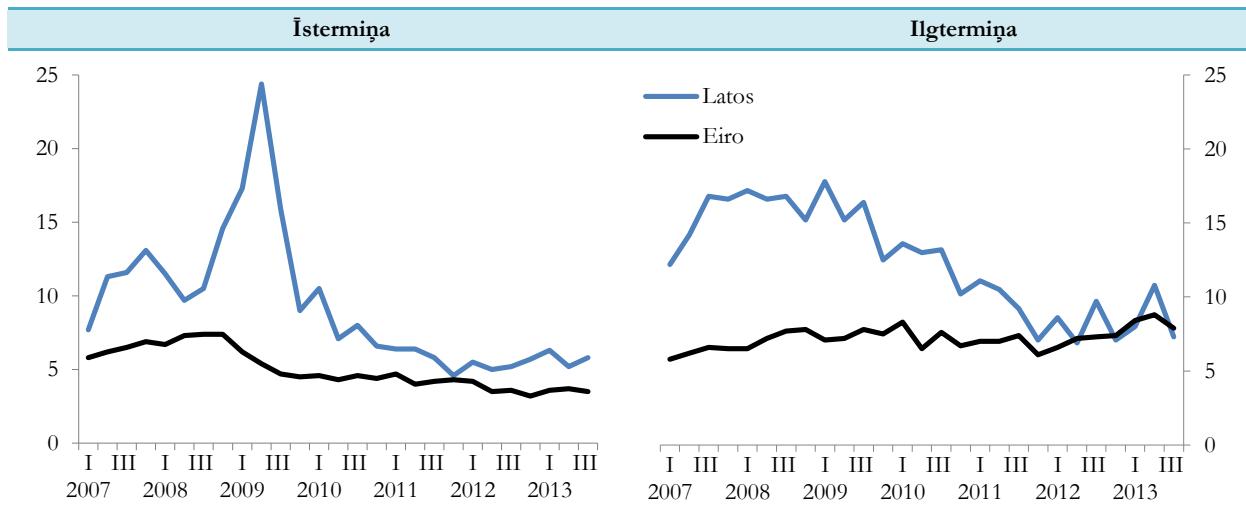

Uzņēmumiem un privātpersonām latos un eiro izsniegtā īstermiņa kredītu vidējās svērtās **procentu likmes** kopš 2012. gada sākuma ir nedaudz sarukušas, tomēr izmaiņas ir bijušas minimālās, sasniedzot attiecīgi 5,5% un 3,5% (2013. gada 3. ceturksnī).

Pēdējos gados eiro un latos izsniegtā ilgtermiņa kredītu vidējās svērtās procentu likmju svārstības ir bijušas izteiktākas un 2013. gada 3. ceturksnī samazinājās līdz attiecīgi 7,9% un 7,3 procentiem.

4.38. attēls

Vidējās svērtās procentu likmes izsniegtajiem kredītiem kredītiesādēs ceturkšņu griezumā (%)

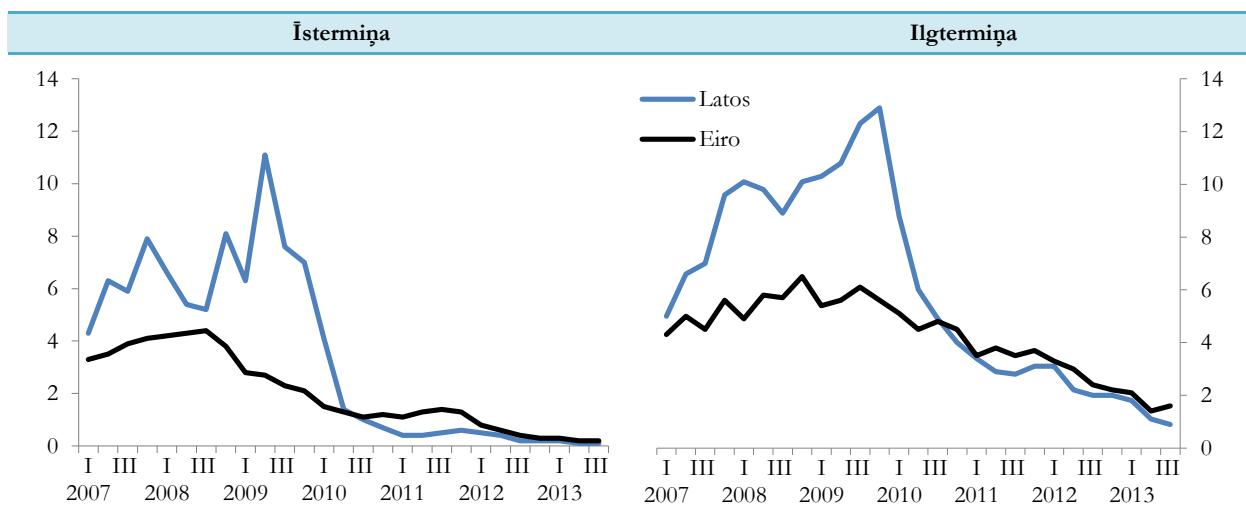

Procentu likmes latos un eiro piesaistītajiem īstermiņa un ilgtermiņa noguldījumiem kredītiesādēs kopš 2010. gada ir sasniegušas zemākos rādītājus pēdējo gadu laikā. Eiro un latos piesaistīto īstermiņa

noguldījumu procentu likmes bija attiecīgi 0,2% un 0,1%, savukārt ilgtermiņa noguldījumu procentu likmes bija attiecīgi 1,6% un 0,9 procenti.

4.39. attēls

Vidējās svērtās procentu likmes piesaistītajiem noguldījumiem kredītiesādēs ceturkšņu griezumā (%)

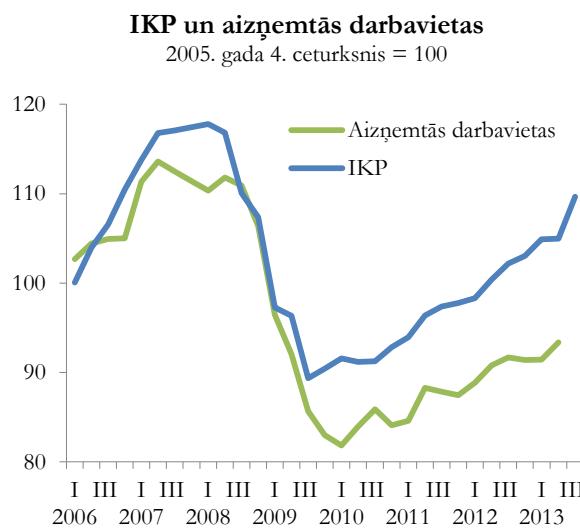

5. DARBA TIRGUS

5.1. Nodarbinātība un bezdarbs

Pakāpeniska ekonomisko aktivitāšu palielināšanās pozitīvi ietekmē situāciju darba tirgū – pieauga nodarbinātība un mazinās krīzes izraisītais augstais bezdarbs. Tajā pašā laikā atsevišķas iedzīvotāju grupas, īpaši personas ar zemu izglītības līmeni un kvalifikāciju, gados vecāki cilvēki, kā arī jaunieši situācijas uzlabošanos izjūt vājāk.

5.1. attēls

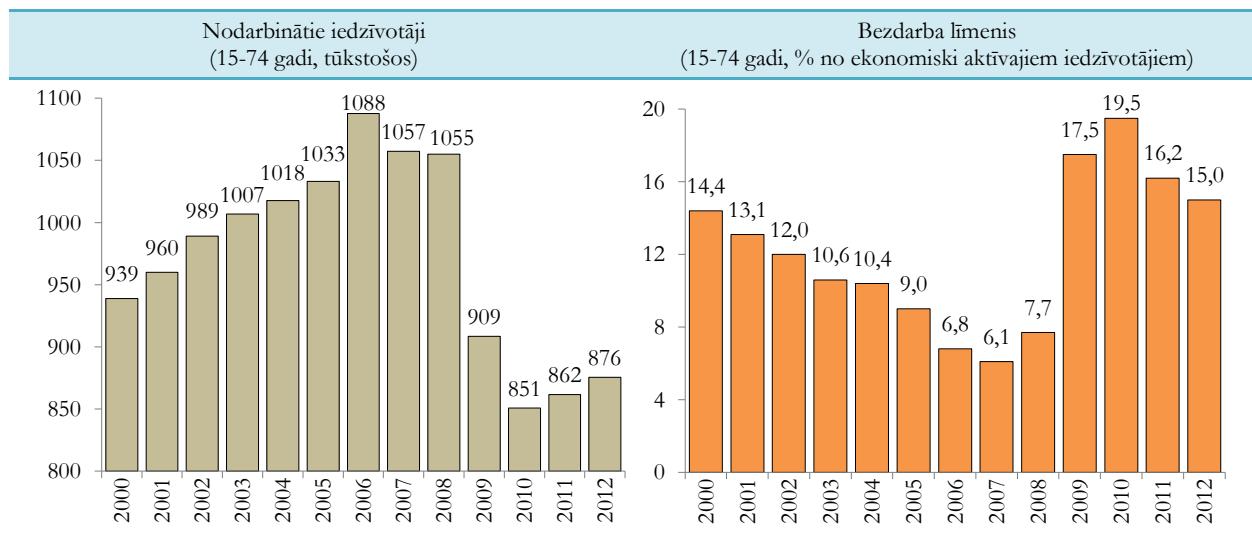
Saskaņā ar darbaspēka apsekojuma datiem 2011. gadā nodarbināto skaits pieauga par 1,3%, salīdzinot ar 2010. gadu. Būtiski samazinājās bezdarba līmenis – 2011. gadā tas bija 16,2%, kas bija par 3,3 procentpunktiem mazāk nekā 2010. gadā.

Līdzīgas tendences saglabājās arī 2012. gadā. 2012. gadā nodarbināto skaits pieauga līdz 875,6 tūkst., kas ir par 1,6% jeb aptuveni 14 tūkst. vairāk nekā 2011. gadā. Savukārt nodarbinātības līmenis palielinājās līdz 56,1% un bija par aptuveni 2 procentpunktiem augstāks nekā gadu iepriekš. Ievērojami lēnāk pieaudzis ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaits – vien par 0,2%. Straujāku ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaita pieaugumu ierobežoja negatīvās demogrāfijas tendences – iedzīvotāju skaita samazināšanās darbspējas vecumā. Bezdarba līmenis vidēji 2012. gadā bija 15%, – par 1,2 procentpunktiem mazāks nekā gadu iepriekš.

Līdz ar kopējā bezdarba līmeņa samazināšanos ir samazinājies arī reģistrētais bezdarbs. Reģistrēta bezdarba līmenis 2012. gada decembra beigās samazinājās līdz 10,5%, – reģistrēti bija 104,1 tūkst. bezdarbnieku, kas ir par 26,2 tūkst. mazāk nekā 2011. gada decembrī. Augstākais reģistrētais bezdarba līmenis saglabājās Latgales reģionā (21,1%), bet zemākais – Rīgā (6,4%).

5.2. attēls

Nodarbinātība un bezdarbs Latvijā no 2000. līdz 2012. gadam

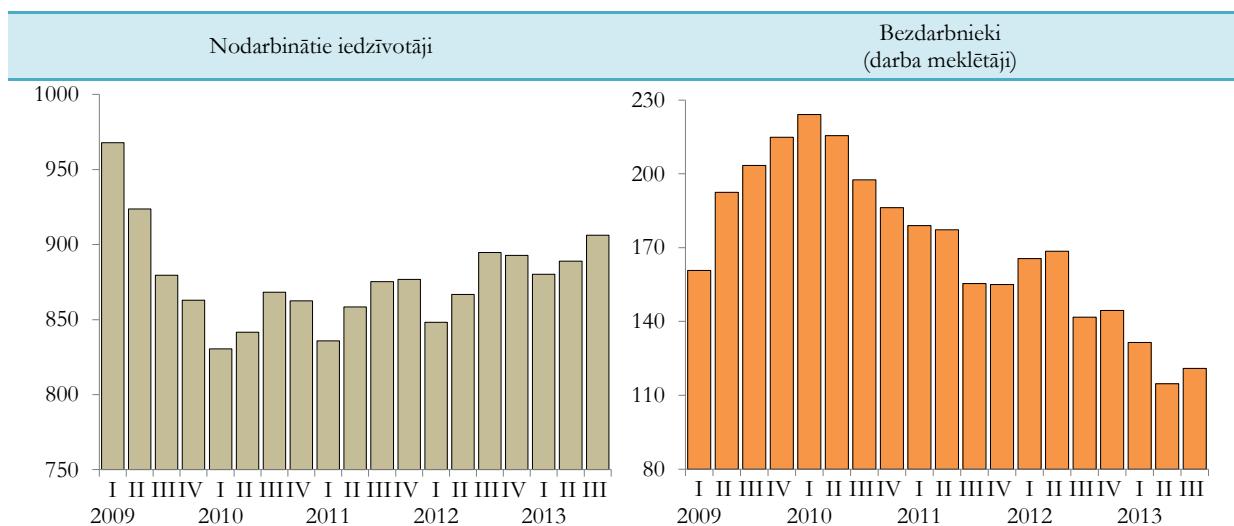

Būtiski uzlabojumi darba tirgū vērojami arī 2013. gadā. Bezdarba līmenis 2013. gada 3. ceturksnī samazinājās līdz 11,8%, kas bija par 1,9 procentpunktiem mazāk nekā gadu iepriekš. Kopumā 2013. gada 3. ceturksnī bija nodarbināti 906,1 tūkst. iedzīvotāju jeb par 11,4 tūkst. (1,3%)

vairāk nekā 2012. gada 3. ceturksnī. Vienlaikus samazinās ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaits. 2013. gada 3. ceturksnī, salīdzinot ar atbilstošo periodu 2012. gadā, to skaits samazinājās par aptuveni 1 procentu.

5.3. attēls

Nodarbinātība un bezdarbs
(tūkstošos)

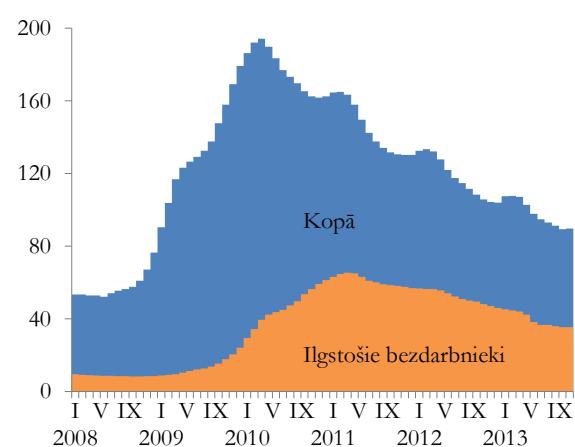
Pašreizējais bezdarba līmenis galvenokārt ir saistīts ar ciklisko bezdarbu, t.i., ar būtisko ražošanas apjomu un sniegtu pakalpojumu samazinājumu krīzes laikā. Tāpēc visi tie pasākumi, kas saistīti ar ekonomisko aktivitāšu un uzņēmējdarbības veicināšanu, stimulē pieprasījuma pieaugumu pēc darbaspēka un palielina nodarbinātību. Tajā pašā laikā pastāv risks, ka daļa no esošiem bezdarbniekiem ilgstoši nevarēs atrast darbu un nākotnē bezdarbs var klūt par izteiktī strukturālu parādību, jo nozares, kas ātrāk atgūstas no krīzes, nav tās pašas, kurās bija vakances pirms krīzes un kurās cilvēki zaudēja darbu krīzes laikā. Notiek tautsaimniecības struktūras maiņa, un var veidoties neatbilstība starp darbaspēka piedāvājumu un pieprasījumu – darba meklētāju prasmes neatbilst tam, ko pieprasa uzņēmēji.

Krīzes laikā līdz ar kopējā bezdarba līmeņa pieaugumu palielinājās arī ilgstošo bezdarbnieku skaits. Pakāpeniski augot ekonomiskajām aktivitātēm, sarūk arī ilgstošo bezdarbnieku skaits. 2013. gada oktobra beigās NVA bija reģistrēti 35,4 tūkst. ilgstošo bezdarbnieku, kas bija par 12,8 tūkst. jeb 26% mazāk nekā 2012. gada oktobra beigās. Lai arī situācija pakāpeniski uzlabojas, tomēr ilgstošo bezdarbnieku īpatsvars aizvien ir ļoti liels – aptuveni 28% no kopējā reģistrēto bezdarbnieku skaita. Jāņem vērā, ka liels ilgstošais bezdarbs var radīt strukturālā bezdarba

pieaugumu, proti, jo ilgāk šie cilvēki ir bez darba, jo lielāks risks zaudēt darba iemaņas un prasmes.

5.4. attēls

Reģistrētie bezdarbnieki
(tūkstošos)

Vienlaikus jāņem vērā, ka darbaspēka pieprasījuma un piedāvājuma atbilstību ietekmē ne tikai darbaspēka izglītība un prasmes, bet arī atalgojums, tāpēc saglabājas brīvas darbavietas, kaut bezdarba līmenis ir augsts.

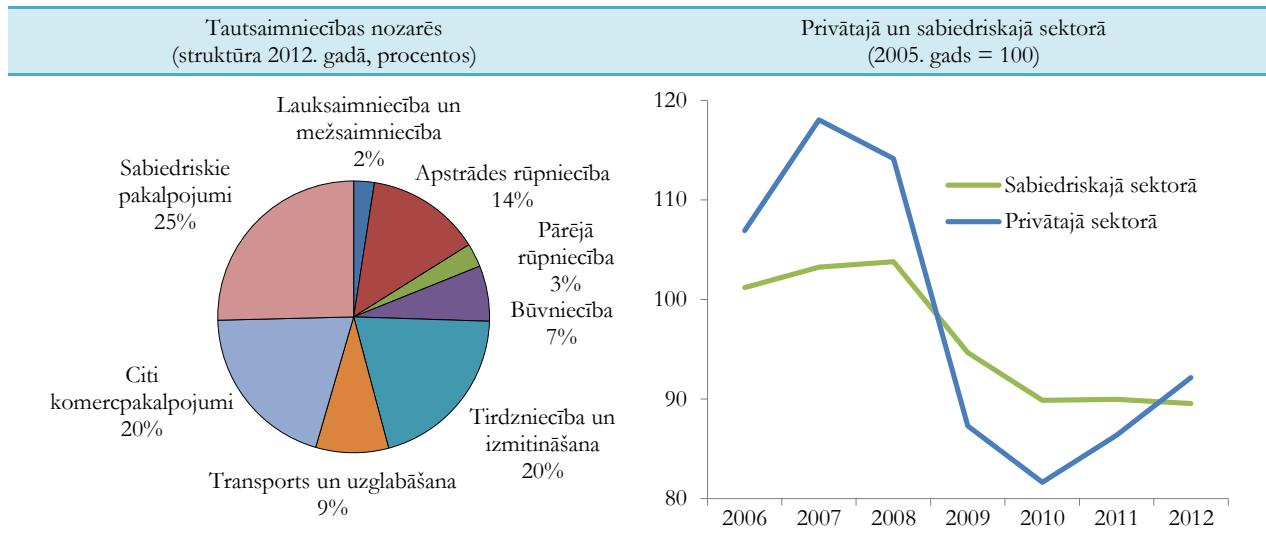
Uzlabojoties ekonomiskajai situācijai, kopš 2010. gada vidus ir vērojams stabils darbavietu

pieaugums. Saskaņā ar CSP datiem 2012. gada laikā kopējais darbavietu skaits palielinājās par 36,5 tūkst. jeb 4,5%, salīdzinot ar 2011. gadu. Savukārt brīvo darbavietu skaits palielinājās par 22,5% jeb aptuveni 0,6 tūkst. darbavietu.

Darbavietu skaits turpināja palielināties arī 2013. gadā – 2013. gada 3. ceturksnī, salīdzinot ar 2012. gada 3. ceturksni, aizņemto darbavietu skaits palielinājās par 24,8 tūkst. jeb 2,8%, bet brīvo darbavietu skaits palielinājās par 0,4 tūkst. jeb 11,9 procentiem.

5.5. attēls

Darbavietu skaits

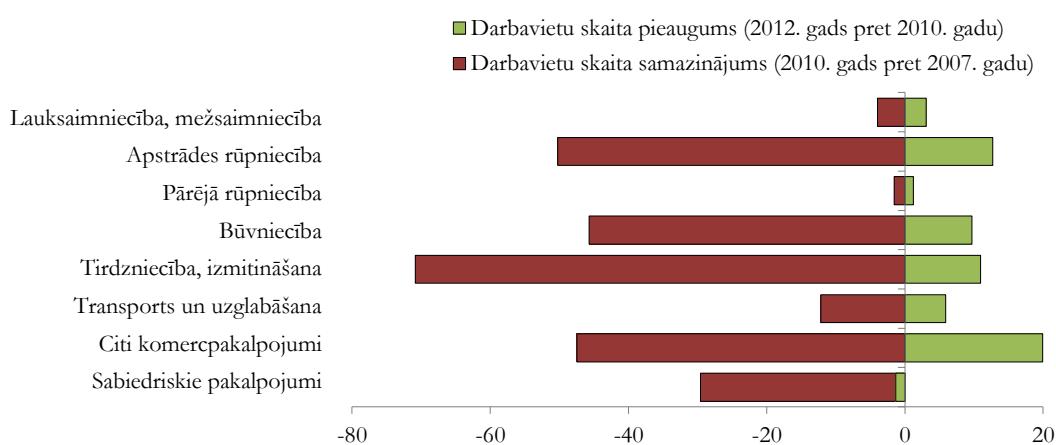

2012. gadā aizņemto darbavietu skaits pieauga gandrīz visās nozarēs. Visaugstākais aizņemto darbavietu skaita pieaugums 2012. gadā, salīdzinot ar 2011. gadu, bija būvniecībā (par 9,4%) un lauksaimniecībā (par 8,5%). Apstrādes rūpniecībā

aizņemto darbavietu skaits pieauga par 5%, vismazākais pieaugums – pārējā rūpniecībā un tirdzniecībā. Savukārt sabiedrisko pakalpojumu nozarē aizņemto darbavietu skaits samazinājās par 1 procentu.

5.6. attēls

Darbavietu skaita izmaiņas pa tautsaimniecības nozarēm (tūkstošos, 2007.-2012. gads)

2013. gada 3. ceturkšnos joprojām nozīmīgākais darbavietu pieaugums bija vērojams būvniecības nozarē – aizņemto darbavietu skaits 3. ceturksnī pret iepriekšējā gada atbilstošo periodu palielinājās par

gandrīz 5 tūkst. jeb 8,2%. Būtisks darbavietu pieaugums bija arī apstrādes rūpniecībā – aizņemto darbavietu skaits pieauga par 2,8 tūkst. jeb 2,4 procenti.

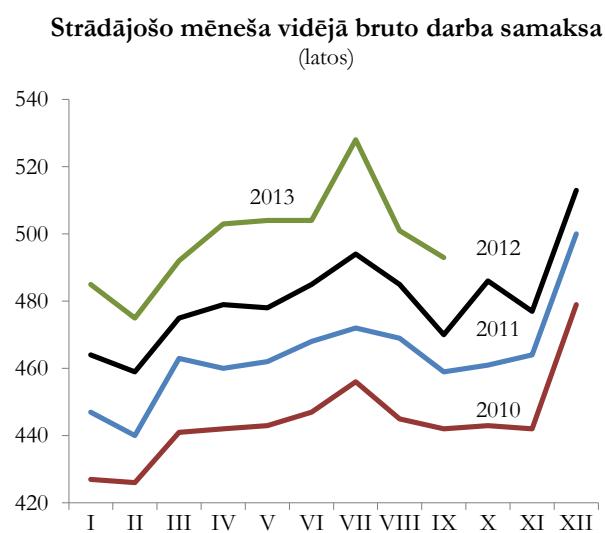
Pēdējos gados darbavietu skaits būtiski pieaudzis privātajā sektorā. Pēc darbavietu skaita krituma krīzes laikā par 30% 2012. gadā tās pieauga par gandrīz 13%, salīdzinot ar 2010. gadu. 2013. gada 3. ceturksnī, salīdzinot ar 2012. gada atbilstošo periodu, aizņemto darbavietu skaits privātajā sektorā palielinājās par 4%.

5.2. Darbaspēka izmaksas un produktivitāte

Ekonomikas lejupslides laikā samazinājās ne tikai nodarbināto skaits, bet arī strādājošo darba samaksa. Atsākoties ekonomikas izaugsmei, kopš 2010. gada beigām ir atsācies arī mērens darba samaksas pieaugums.

2012. gadā vidējā bruto darba samaksa bija 481 lats, kas par 3,7% pārsniedza 2011. gada līmeni un bija tikai par 0,4% augstākā līmenī nekā 2008. gadā. Vidējā bruto darba samaksa sabiedriskajā sektorā bija 515 lati, kas bija par 4,5% lielāka nekā 2011. gadā, taču par 9,2% zemākā līmenī nekā 2008. gadā. Jāatzīmē, ka sabiedriskajā sektorā strādājošo darba samaksas samazinājums krīzes laikā bija daudz lielāks nekā privātajā sektorā, ko noteica nepieciešamība ierobežot valsts budžeta tēriņus. Privātajā sektorā vidējā bruto darba samaksa 2012. gadā bija 463 lati, kas bija par 3,5% augstākā līmenī nekā 2011. gadā un par 5,7% pārsniedza 2008. gada līmeni. Savukārt privātajā sektorā vidējā bruto darba samaksa bija par 11% zemākā līmenī nekā sabiedriskajā sektorā pretēji 2008. gadam, kad privātajā sektorā vidējā bruto darba samaksa bija par 29,5% zemākā līmenī.

5.7. attēls

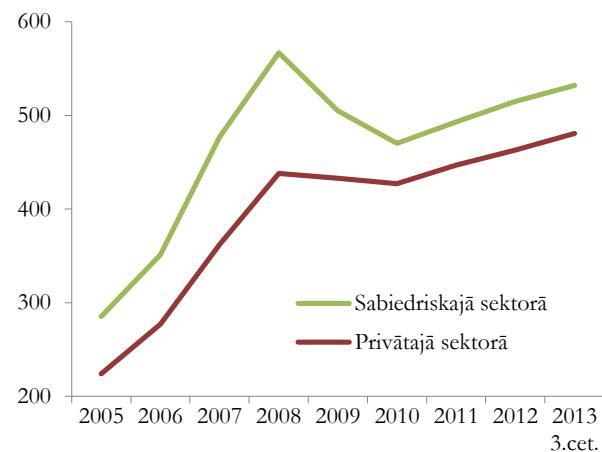
2013. gadā vidējā darba samaksa turpināja augt – trīs ceturkšņos, salīdzinot ar 2012. gada atbilstošo periodu, bruto darba samaksa pieauga par 4,6% un bija 498 lati.

Vienlaikus lēns darbavietu pieaugums ir vērojams sabiedriskajā sektorā, kur aizņemto darbavietu skaits kopš 2010. gada palicis faktiski nemainīgs – pieaudzis vien par 0,1% (salīdzinot 2013. gada trīs ceturkšņus ar 2010. gada atbilstošo periodu).

2013. gada trīs ceturkšņos bruto darba samaksa straujāk pieauga privātajā sektorā – par 4,8%, savukārt sabiedriskajā sektorā pieaugums bija mērenāks – par 4,5%. Vienlaikus sabiedriskajā sektorā vidējā bruto darba samaksa ir par 10,7% lielāka nekā privātajā sektorā, attiecīgi 532 lati un 481 lats.

5.8. attēls

Strādājošo mēneša vidējā bruto darba samaksa sabiedriskajā un privātajā sektorā

Darba samaksas dinamika tautsaimniecības nozarēs 2013. gadā bija atšķirīga, tomēr visās nozarēs vidējā bruto darba samaksa pieauga.

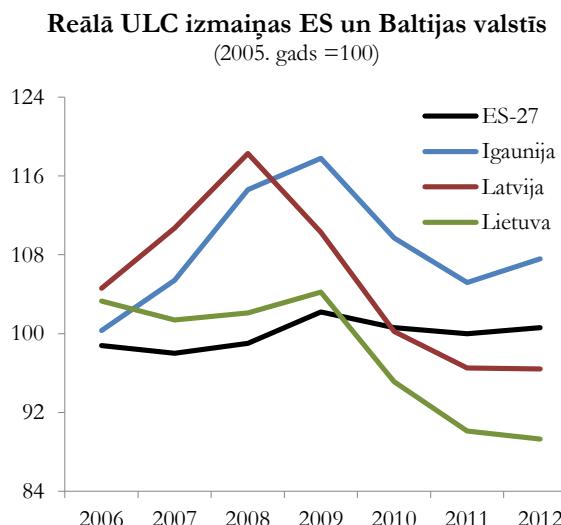
2013. gada trīs ceturkšņos straujākais vidējās bruto darba samaksas pieaugums bija ieguves rūpniecībā (13,1%), valsts pārvaldē (8,6%), finanšu un apdrošināšanas jomā (7%), būvniecībā (6,7%) un tirdzniecībā (6,5%). Augstākais atalgojuma līmenis joprojām saglabājās finanšu un apdrošināšanas pakalpojumu jomā – vidēji 1078 lati mēnesī 2013. gada trīs ceturkšņos.

Latvijas galvenajā eksporta nozarē – apstrādes rūpniecībā 2013. gadā vidējā bruto darba samaksa turpināja pieaugt, tomēr vairs ne tik strauji kā 2012. gadā.

2013. gada trīs ceturkšņos vidējā bruto darba samaksa apstrādes rūpniecībā pieauga par 4 procentiem.

Krīzes radītās korekcijas preču un darba tirgos mazināja plāsu starp produktivitāti un darbaspēka izmaksām, kā rezultātā Latvijas konkurētspēja ārējos tirgos pakāpeniski uzlabojās. Par to liecina produkcijas vienības darbaspēka izmaksu (ULC)¹ dinamika.

5.9. attēls

Atšķirībā no straujās izaugsmes gadiem ULC dinamika kopš 2008. gada lielā mērā ir saistīta ar cikliskā rakstura faktoriem jeb krīzes sekām. Jāatzīmē, ka preču tirgi ir daudz jutīgāki pret konjunktūras cikliskām svārstībām nekā darba tirgi. 2008. gadā, salīdzinot ar 2007. gadu, IKP samazinājās par 3,3%, lai gan nodarbināto skaits saglabājās iepriekšējā gada līmenī, bet algas pieauga. Darbaspēka izmaksas 2008. gadā vēl turpināja pieaugt (par 15,7%), bet produktivitāte samazinājās par 4,2%, kā rezultātā nominālais ULC palielinājās par 20,7 procentiem.

Nozīmīgās korekcijas darba tirgū 2009. gadā ietekmēja gan produktivitātes, gan arī darbaspēka izmaksu dinamiku. Salīdzinot ar 2008. gadu, produktivitāte samazinājās par 5,3%, jo IKP samazinājās straujāk nekā nodarbināto skaits. Savukārt darbaspēka izmaksas 2009. gadā, salīdzinot ar 2008. gadu, samazinājās par 12,7%, kas arī noteica nominālā ULC samazināšanos par 7,9 procentiem.

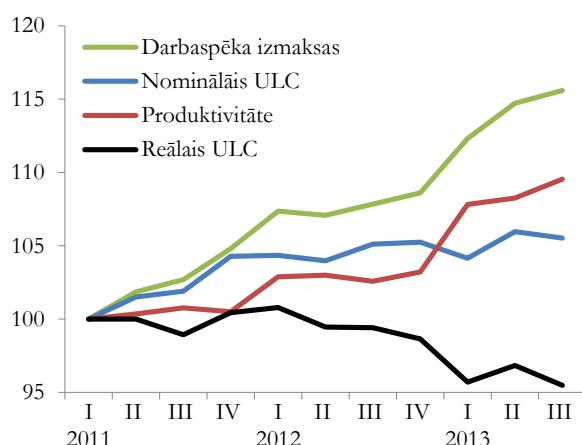
Nominālā ULC dinamiku 2010. gadā galvenokārt noteica darba samaksas un nodarbināto skaita relatīvās izmaiņas. Liels bezdarba līmenis un budžeta konsolidācijas pasākumi joprojām radīja spiedienu uz darba samaksu. Tomēr, nemot vērā Latvijas zemo konkurenci kopējā ES darba tirgū, izmaiņas jau bija visai mērenas. Tāpēc darbaspēka vienības izmaksu samazinājumu, kā arī produktivitātes pieaugumu lielā

mērā noteica nodarbināto skaita izmaiņas. Nominālais ULC 2010. gadā, salīdzinot ar 2009. gadu, bija par 10,4% mazāks.

5.10. attēls

Darbaspēka izmaksu izmaiņas Latvijā

(2011. gada 1. ceturksnis = 100)

Atjaunojoties ekonomikas izaugsmei 2011. gadā un 2012. gadā, darbaspēka izmaksas pieaug straujāk nekā produktivitāte, līdz ar to nominālais ULC 2011. gadā pieauga par 2% un 2012. gadā – par 2,8%. Arī 2013. gadā darbaspēka izmaksām pieaugot straujāk nekā produktivitātei, nominālais ULC 2013. gada trīs ceturkšņos palielinājās par 2,2 procentiem.

Darbaspēka vienības izmaksu un produktivitātes dinamika pēdējos divos gados rāda, ka, pieaugot ekonomiskām aktivitātēm, produkcijas vienības darbaspēka izmaksas turpinās pieaugt.

Nominālā ULC dinamiku vidējā termiņā lielā mērā ietekmēs strukturālā rakstura faktori, kamēr ciklisko faktoru ietekme (piemēram, konjunktūras svārstības ārējās tirdzniecības partnervalstis) būs mazāka. 2012. gadā darbaspēka izmaksas uz vienu nodarbinātu Latvijā bija 36% no ES vidējā līmeņa. Tāpēc darba samaksas izlīdzināšanās (konvergēnce) ir objektīvs process, ar ko nākotnē ir jārēķinās, un tuvākajos gados plāsa starp produktivitātes un algu dinamiku visdrīzāk saglabāsies. Darba samaksas straujāks pieaugums var būt saistīts arī ar minimālās algas palielināšanu, uzņēmēju vēlēšanos saglabāt augsti kvalificētus darbiniekus, bezdarba līmeņa samazināšanos u.tml. No otras puses, darba samaksas pieaugums, radot negatīvu ietekmi uz konkurētspēju, var kļūt par nopietnu stimulu inovācijām un investīcijām jaunajās tehnoloģijās, lai samazinātu izmaksas un palielinātu ražošanas resursu produktivitāti.

¹ ULC ir attiecība starp darbaspēka izmaksām un darbaspēka produktivitāti. Ja produktivitāte aug straujāk par algām, tad ULC samazinās, kas liecina par to, ka valsts izmaksu konkurētspēja palielinās, un otrādi.

5.3. Darba tirgus prognozes

Darba tirgus prognozes līdz 2020. gadam izstrādātas atbilstoši tautsaimniecības attīstības scenārijiem (skatīt 3.3. nodalū).

Līdz ar ekonomisko aktivitāšu palielināšanos tautsaimniecībā pakāpeniski uzlabojās situācija arī darba tirgū. Sagaidāms, ka pozitīvās tendences būs vērojamas arī turpmāk – palielināsies darba iespējas un pieauga atalgojums.

2014. gadā kopumā saglabāsies stabils nodarbinātības pieaugums, tomēr tas visdrīzāk būs lēnāks nekā 2013. gadā. Sagaidāms, ka 2014. gadā nodarbināto skaits varētu palielināties par aptuveni 2% jeb vidēji 18 tūkst., salīdzinot ar 2013. gadu. Vienlaikus nodarbinātības līmenis nedaudz pārsniegs 60%. Kopumā 2014. gadā nodarbināto skaits palielināsies līdz vidēji 914 tūkstošiem.

Paredzams, ka darba meklētāju skaits 2014. gadā varētu samazināties par 20% (24 tūkst.) – līdz aptuveni 97 tūkst., savukārt bezdarba līmenis samazināsies līdz 9,6% vidēji gadā.

Saskaņā ar Ekonomikas ministrijas prognozēm darbaspēka pieprasījums turpinās palielināties arī vidējā termiņā. Vienlaikus nodarbinātības pieaugums būs

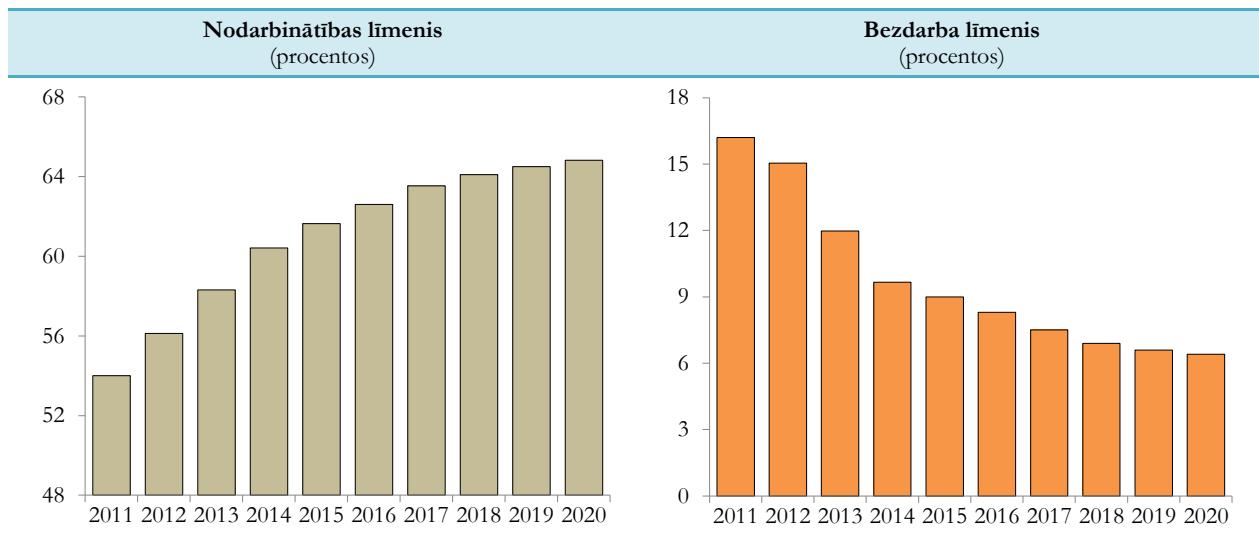
lēnāks nekā izaugsme, jo izlaide vairāk balstīsies uz produktivitātes kāpumu.

Sagaidāms, ka līdz 2020. gadam nodarbināto skaits palielināsies par aptuveni 4,4% jeb aptuveni 40 tūkst., salīdzinot ar 2013. gadu. Straujākais nodarbinātības pieaugums sagaidāms laika periodā līdz 2016. gadam, vienlaikus nodarbinātības pieauguma tempi nākamajos gados pakāpeniski samazināsies, ko galvenokārt ietekmēs piedāvājuma puses faktori – negatīvās demogrāfijas tendences. 2020. gadā nodarbināto iedzīvotāju skaits varētu sasniegt 935 tūkst., un to īpatvars iedzīvotāju kopskaitā (vecuma grupā 15-74) tuvosies 65 procentiem.

Vidējā termiņā turpinās samazināties arī bezdarbs. Līdz 2016. gadam bezdarba līmenis varētu samazināties līdz 8% robežai, un arvien izteiktāka kļūs darbaspēka nepietiekamības problēma. Kopumā līdz 2020. gadam bezdarba līmenis varētu samazināties līdz aptuveni 6-7 procentiem.

2013. gadā vairumā tautsaimniecības nozaru bija vērojama spēcīga izaugsme, kas atspoguļojās arī nodarbinātības pieaugumā. Līdzīgas tendences būs vērojamas arī 2014. gadā.

5.11. attēls

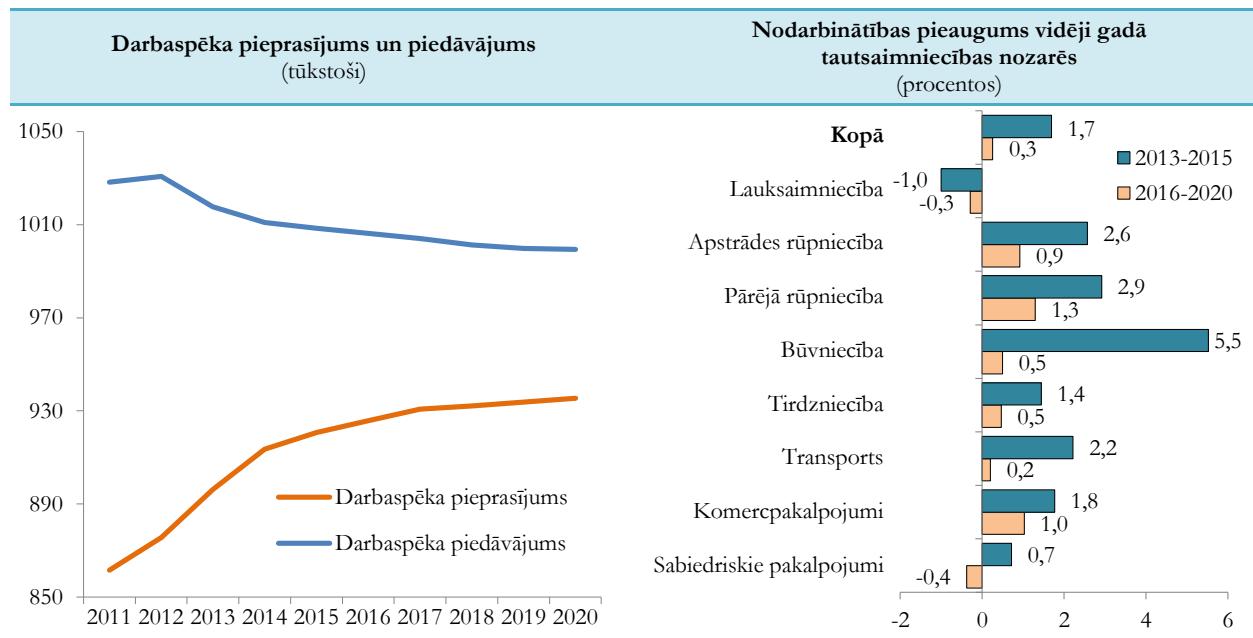
Nozīmīgākais nodarbināto skaita pieaugums 2014. gadā, salīdzinot ar 2013. gadu, sagaidāms komercpakalpojumu nozarēs (par 4,6 tūkst. jeb 2,7%) un apstrādes rūpniecībā (par 3,3 tūkst. jeb 2,6%). Būtisks nodarbinātības pieaugums paredzams arī būvniecības un tirdzniecības nozarēs.

Vienlaikus uz iekšējo pieprasījumu vērsto nozaru loma darba tirgū nākamajos gados turpinās palielināties. Tīrojamo nozaru izaugsme galvenokārt

būs balstīta uz produktivitātes pieaugumu, kam ir izšķiroša nozīme konkurētspējas nodrošināšanā, tāpēc nodarbinātības pieaugums šajās nozarēs varētu būt relatīvi lēnāks.

Līdz 2020. gadam lielākajā daļā nozaru nodarbināto skaits palielināsies. Būtiskākais nodarbinātības pieaugums būs vērojams apstrādes rūpniecībā, komercpakalpojumu sektorā, tirdzniecībā un būvniecībā.

5.12. attēls

Vienlaikus nodarbināto skaita samazinājums paredzams primārajā sektorā – galvenokārt lauksaimniecības un mežsaimniecības nozarē, kā arī sabiedrisko pakalpojumu nozarēs. Darbspēka pieprasījuma samazinājums lauksaimniecības nozarē galvenokārt saistāms ar nozares efektivizāciju – lauksaimnieku kooperatīvu un lielo saimniecību veidošanos, sistematizētas ražošanas organizācijas ieviešanu, komplikētāku tehnoloģisko risinājumu ieviešanu ražošanas procesā.

Kopumā situāciju darba tirgū vidējā un ilgtermiņā noteiks vairāku būtisku faktoru attīstība. Lielākā nenoteiktība joprojām izriet no ārējās vides attīstības – ārējā pieprasījuma stagnācija var kavēt sekmīgu darba tirgus atlabšanu. Lai arī situācija eirozonā un Eiropā kopumā ir stabilizējusies, nav sagaidāms, ka tuvāko gadu laikā Eiropa varētu atgriezties pie pirmskrīzes izaugsmes līmeņa. Vienlaikus papildu riskus rada vājāka izaugsme un protekcionisma pastiprināšanās.

Krievijā, kas ir otrs lielākais Latvijas produkcijas nojeta tirgus tūlīt pēc ES.

Turpretī Latvijas iekšējie izaicinājumi galvenokārt saistāmi ar iedzīvotāju skaita pakāpenisku samazināšanos (īpaši darbspējas vecumā), kā arī vispārējām darbspēka novecošanās tendencēm.

Saskaņā ar Ekonomikas ministrijas prognozēm iedzīvotāju skaits darbspējas vecumā (no 15-74 gadiem) līdz 2030. gadam samazināsies par aptuveni 7%, salīdzinot ar 2012. gadu. Vienlaikus demogrāfiskā slodze palielināsies par gandrīz 15%. Būtiskas izmaiņas sagaidāmas arī iedzīvotāju vecuma struktūrā – nākotnē turpinās palielināties gados vecāku iedzīvotāju īpatsvars iedzīvotāju kopskaitā.

Kopumā šīs tendences saasinās darbspēka nepietiekamības problēmu līdz 2030. gadam, kas varētu pastiprināt dažādu disproporciju veidošanos darba tirgū.

5.4. Nodarbinātības politika

Latvijas izvirzītais kvantitatīvais mērķis ES 2020 stratēģijas īstenošanas kontekstā ir līdz 2020. gadam sasniegt nodarbinātības līmeni 20-64 gadu vecuma grupā 73% apmērā (skatīt 6.1. nodaļu). Mērķa sasniegšanai plānoti politikas virzieni gan darbspēka piedāvājuma, gan darbspēka pieprasījuma pusē.

Latvijas nodarbinātības politikas galvenie elementi:

- darbspēka pieprasījuma puses veicināšana – ekonomisko aktivitāšu un uzņēmējdarbības stimulēšana, t.sk. darbspēka nodokļu

samazināšana, cīņa ar nedeklarēto nodarbinātību, valsts sniegtie netiešie un tiešie atbalsta pasākumi uzņēmējiem, pasākumi administratīvo šķēršļu mazināšanai, mikrouzņēmumu atbalsta pasākumu īstenošana, biznesa inkubatori u.c. (skatīt 6.7. un 6.8. nodaļu);

- darbspēka piedāvājuma puses stiprināšana – bezdarbinieku un bezdarba riskam pakļauto personu konkurētspējas palielināšana darba

- tīrgū, t.sk. prasmju pilnveidošana atbilstoši darba tirgus vajadzībām, mūžizglītības pasākumi, konsultācijas uzņēmējdarbības uzsāšanai u.tml.;
- darbaspēka piedāvājuma un pieprasījuma pielāgošanās procesa veicināšana, t.sk. izglītības sistēmas pilnveidošana, darba devēju organizāciju iesaiste izglītības kvalitātes pilnveidošanā, darba tirgus pieprasījuma un piedāvājuma atbilstības prognozēšana, darba tirgus dalībnieku, t.sk. skolēnu un studentu izglītošana darba tirgus un karjeras jautājumos.

Demogrāfijas tendences liecina, ka Latvijā samazinās iedzīvotāju skaits darbspējas vecumā, tāpēc turpmākajos gados **darbaspēka pieejamības jautājumi** (skatīt arī 5.3. nodaļu), attīstoties ekonomikai un mainoties tās struktūrai, Latvijā kļūs arvien aktuālāki. Līdz ar ekonomiskās situācijas uzlabošanos Latvijā pakāpeniski palielinās pieprasījums pēc darbaspēka, un jau šobrīd atsevišķās jomās ir jūtams speciālistu trūkums. Darbaspēka trūkums nākotnē var kļūt par izaugsmi kavējošu faktoru. Tas var izsaukt nepieciešamību piesaistīt papildu darbaspēku no ārzemēm. Latvijas mērķis ir panākt, lai brīvās darbavietas tiktu aizpildītas ar emigrējušajiem Latvijas valsts piederīgiem, nevis imigrantiem no citām valstīm. Tāpēc migrācijas politikai jābūt veicinošai attiecībā pret iedzīvotājiem, kas agrāk dažādu apsvērumu dēļ ir pārcēlušies uz dzīvi ārupus Latvijas, bet labprāt vēlētos atgriezties dzimtenē, lai dzīvotu un strādātu Latvijā vai attīstītu biznesa saiknes ar Latviju, piemēram, dibinātu savu uzņēmumu, kā arī viņu ģimenes locekļiem (reemigrācijas politika).

2012. gada augustā pēc ekonomikas ministra iniciatīvas tika izveidota **reemigrācijas** atbalsta pasākumu plāna izstrādes darba grupa, kuras mērķis bija aptvert plašo reemigrācijas jautājumu loku un veicināt šajā procesā iesaistīto institūciju sadarbību, kā arī apzināt esošos un mērķtiecīgi izstrādāt jaunus pasākumus labvēlīgu reemigrācijas apstākļu radīšanai. Darba grupas darbā iesaistījās valsts un pašvaldību institūciju, arodbiedrību, uzņēmēju un ārzemju latviešu organizāciju pārstāvji.

Darba grupas izstrādātie priekšlikumi reemigrācijas atbalsta pasākumiem tika nodoti sabiedriskajai apsprišanai, kas notika 2012. gada novembrī sabiedrības diskusiju platformā www.muservalsts.lv.

Pēc visu saņemto priekšlikumu izvērtēšanas darba grupā Ekonomikas ministrija sagatavoja *Informatīvo ziņojumu par priekšlikumiem reemigrācijas atbalsta pasākumiem* (MK apstiprināja 2013. gada 29. janvārī), kurā atspoguļoti darba grupas piedāvātie reemigrācijas atbalsta pasākumu virzieni labvēlīgu reemigrācijas apstākļu veidošanai.

2013. gadā Ekonomikas ministrija sadarbībā ar iesaistītajām institūcijām turpināja konkrētu reemigrācijas atbalsta pasākumu izstrādi, kuri iekļauti *Reemigrācijas atbalsta pasākumu plāna 2013.-2016. gadam* (plāns apstiprināts 2013. gada 30. jūlijā sēdē, MK rīkojums Nr. 356).

Plāna mērķis ir atbalstīt un palīdzēt tiem ārzemēs dzīvojošajiem Latvijas piederīgiem un viņu ģimenes locekļiem, kuri apsver iespēju vai ir jau izlēmuši atgriezties un strādāt Latvijā vai vēlas dibināt savu uzņēmumu vai attīstīt biznesa saiknes ar Latviju. Plāna mērķis nav aicināt visus emigrācijā dzīvojošos nekavējoties braukt atpakaļ, rūpīgi neizvērtējot darbavietu un atalgojuma situāciju Latvijā.

Plānā ietverti pasākumi atbilstoši astoņiem informatīvajā ziņojumā identificētajiem rīcības virzieniem:

- „vienas pieturas principa” nodrošināšana – sniegt informāciju un konsultācijas, tostarp attālināti, jautājumos par pārcelšanos un uzturēšanos Latvijā, palīdzība orientēties nepieciešamajās darbībās ar dažādajām valsts iestādēm ārvalstīs dzīvojošajiem Latvijas valsts piederīgiem vai viņu ģimenes locekļiem;
- darba tirgus informācijas pieejamība – Nodarbinātības valsts aģentūras *CV/vakanču datu bāzes* pilnveide un popularizēšana; *CV/vakanču datubāzē* pieejama iespējami pilnīga aktuālā informācija par Latvijā nepieciešamajiem speciālistiem/vakancēm u.tml.;
- augsti kvalificēta darbaspēka piesaiste – atbalsts augstas kvalifikācijas speciālistu (ārvalstīs dzīvojošo zinātnieku un akadēmiskā personāla) piesaistei, t.sk., lai veicinātu augsti kvalificētu jauniešu atgriešanos ar ārvalstīs iegūtu izglītību, jāpārskata prasības un profesiju saraksts, kurās, strādājot Latvijā, valsts dzēš studiju kreditus u.c.;
- latviešu valodas apmācības – atbalsts latviešu valodas apmācībām pēc ierašanās Latvijā visiem Latvijas valsts piederīgā ģimenes locekļiem, izstrādāti latviešu valodas apguves materiāli, t.sk. elektroniskie mācību līdzekļi;
- sadarbības ar diasporu paplašināšana (biznesa saiknes veidošana un uzturēšana) – pasākumi diasporas pārstāvju informēšanai par aktualitātēm Latvijā un atbalsts uzņēmējiem, konsultācijas par iespējām uzsākt uzņēmējdarbību u.tml.; apzināti Latvijas diasporas uzņēmēji un profesionāli pasaulei un veicināta to iesaiste Latvijas tautsaimniecības attīstībā; pieredzes stāstu par atgriešanos un sadarbību ar diasporu apzināšana un izplatīšana u.c.;

- atbalsts skolēniem, kas atgriežas/iekļaujas Latvijas izglītības sistēmā, kā arī šo skolēnu vecākiem – pastāvošā atbalsta mehānisma pilnveide un paplašināšana skolniekiem, kas atgriežas no ārzemēm, izglītības iestādēs skolēniem nodrošināti adaptācijas pasākumi;
- valsts pārvaldes un pašvaldību institūciju un valsts uzņēmumu atvērtības sekmēšana – sekmētas caurspīdīgas personāla atlases procedūras, t.sk. izvērtējot amatu pretendentiem izvirzīto prasību (piemēram, svešvalodu) pamatotība un atbilstība darba pienākumu veikšanai, kā arī ārvalstīs dzīvojošajiem nodrošinātas iespējas piedalīties darba intervījās (valsts pārvaldes institūcijās), izmantojot *web* saziņas iespējas;
- personu loka paplašināšana, kuriem iespējams pretendēt uz repatrianta statusu, lai repatrianta statusu varētu saņemt arī personas, kas izbraukušas pēc 1990. gada 4. maija un ārvalstīs nodzīvojušas vismaz 10 gadus (izstrādāts un Saeimā iesniegts likumprojekts *Repatriācijas likums*).

Plānā arī norādīts pasākumu īstenošanai nepieciešamais finansējums, tā avoti, sagaidāmīe rezultatīvie rādītāji, pasākumu īstenošanas termiņi, kā arī atbildīgās un iesaistītās institūcijas.

2013. gadā uzsākta plānā iekļauto pasākumu īstenošana – galvenokārt ir īstenoti pasākumi, lai sekmētu to, ka ārvalstīs dzīvojošajiem būtu pieejama interesējošā informācija gan par dzīves, gan darba, gan uzņēmējdarbības iespējām Latvijā. Ir pilnveidots un Latvijas diasporas vidū popularizēts Nodarbinātības valsts aģentūras *CV un vakanču portāls*, kā arī EURES aktivitāšu ietvaros Nodarbinātības valsts aģentūras speciālisti snieguši konsultācijas ārvalstīs dzīvojošajiem par darba un dzīves apstākļiem Latvijā. Apzināta informācija par Latvijas valsts un pašvaldību sniegtajiem pakalpojumiem, kas būtu aktuāla personām, kuras atgriežas Latvijā. Sadarbībā ar Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministriju un Valsts reģionālās attīstības aģentūru valsts un pašvaldību portālā *Latvija.lv* ir izveidota sadaļa *Atgriešanās Latvijā*, kurā tiks ievietota institūciju sagatavotā informācija. Lai stiprinātu ārpus Latvijas dzīvojošo latviešu saikni ar Latviju un veicinātu ārpus Latvijas dzīvojošo latviešu līdzdalību Latvijas ekonomikas izaugsmes procesā, amatpersonu vizīšu u.c. pasākumu ietvaros ir notikušas tikšanās ar diasporas pārstāvjiem, kuru ietvaros ir pārrunāti aktuālkie jautājumi Latvijā, tostarp par nodarbinātības un uzņēmējdarbības iespējām, kā arī 2013. gada 2.-4. jūlijā Rīgā notika Pasaules brīvo latviešu apvienības, Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kameras un

Ārlietu ministrijas organizētais pirmais Pasaules latviešu ekonomikas un inovāciju forums.

Izglītības un zinātnes ministrija 2013. gadā organizēja pirmo skolotāju semināru, lai apzinātu un pārrunātu problēmas, ar kurām saskaras skolotāji, kas strādā ar bērniem, kuri iekļaujas Latvijas izglītības sistēmā – bērniem, kas atgriežas Latvijā pēc ilgākas prombūtnes un/vai bērniem, kas ir citu valstu piederīgie, un mēģinātu rast metodiskos līdzekļus problēmu risināšanai. Šādi semināri plānoti arī 2014. gadā. Rezultātā tiks izstrādāti publiski pieejami metodiskie materiāli.

Lai veicinātu ārvalstīs dzīvojošo tautiešu pieteikšanos darbam valsts pārvaldē, Valsts kanceleja un Ekonomikas ministrija ir vērsušās valsts pārvaldes iestādēs, aicinot darba intervījas ar amatu pretendentiem nodrošināt arī attālināti, izmantojot, piemēram, Skype.

Reemigrācijas atbalsta pasākumu plāns nepiedāvā risinājumus visām gadiem ielaistām problēmām Latvijas ekonomikā un sabiedrībā. Tā mērķis ir sniegt praktisku palīdzību emigrējušiem iedzīvotājiem un viņu ģimenēm, kuri vēlas un ir gatavi atgriezties Latvijā vai no savas mītnes zemes grib uzturēt ciešākas saites ar Latviju.

Lai turpmāk samazinātos ekonomisku faktoru motivētā Latvijas iedzīvotāju emigrācija, jāīsteno ļoti plašs pasākumu kopums. Politika Latvijas ekonomiskās un sociālās situācijas uzlabošanai ir ietverta virknē valsts attīstības plānošanas dokumentu – *Latvijas Ilgtspējīgas attīstības stratēģijā 2030, Nacionālajā attīstības plāna 2014.-2020. gadam* u.c.

Valsts politiku bezdarba samazināšanas un bezdarbnieku atbalsta jomā īsteno **Nodarbinātības valsts aģentūra** (NVA). Darba tirgus ietekmēšanai izmanto aktīvos un preventīvos darba tirgus pasākumus, sekmējot pasākumu mērķgrupas konkurētspēju darba tirgū.

NVA īstenoto nodarbinātības pasākumu galvenā mērķauditorija ir NVA reģistrētie bezdarbnieki. Lai arī atsevišķiem pasākumiem ir arī cita mērķauditorija, kopumā darbība ir orientēta uz bezdarbnieku apkalpošanu.

Reģistrētā bezdarba rādītāju dinamika ir atbilstoša valsts ekonomiskās attīstības rādītājiem. Pēdējos gados NVA reģistrēto bezdarbnieku skaits un reģistrētā bezdarba līmenis stabili samazinās.

Kopējais finansējums aktīvās darba tirgus politikas pasākumiem iepriekšējos gados strauji palielinājās. 2008. gadā šiem pasākumiem tika izlietoti 11 milj. latu, 2009. gadā – 32 milj. latu, 2010. gadā – 64 milj. latu. Sākot samazināties bezdarbnieku skaitam, tādas pašas tendences ir vērojamas ar darba tirgus pasākumiem piešķirto finansējumu. 2011. gadā izlietotais finansējums bija 50 milj. latu, 2012. gadā – 31 milj.

latu, 2013. gada 1. pusgadā – 15,3 milj. latu, no kuriem lielāko daļu – vairāk kā 4/5 daļas – veido Eiropas Sociālā fonda finansējums.

Ievērojot darba tirgus situāciju pēdējos gados, tiek mainīts uzsvars no pasākumiem ar sociālu ievirzi uz pasākumiem ar apmācību ievirzi. Lielākais finansējums piešķirts prasmju pilnveides pasākumiem, kur ietilpst profesionālā apmācība, pārkvalifikācija un kvalifikācijas paaugstināšana, konkurētspējas paaugstināšanas pasākumi un karjeras konsultācijas. 2013. gada pirmajā pusē šiem mērķiem izlietoti 54% no aktīviem darba tirgus pasākumiem piešķirtā finansējuma.

Būtiska finansējuma daļa izlietota arī algotiem pagaidu sabiedriskiem darbiem un subsidētai nodarbinātībai, – šajā periodā attiecīgi 31% un 13%. Pārējais finansējums izlietots mūžizglītības veicināšanas pasākumiem, pasākumiem komercdarbības vai pašnodarbinātības uzsākšanai un komersantu nodarbināto personu reģionālās mobilitātes veicināšanai.

Kopumā vairāk nekā puse no finansējuma tiek izlietota pasākumiem ar apmācību ievirzi – profesionālā apmācība, pārkvalifikācija un kvalifikācijas paaugstināšana un neformālās izglītības ieguve, apmācība pie darba devēja, mūžizglītības pasākumi nodarbinātām personām.

Pašlaik NVA īsteno šādus **aktīvos nodarbinātības pasākumus:**

- profesionālā apmācība, pārkvalifikācija un kvalifikācijas paaugstināšana, neformālās izglītības ieguve;
- pasākumi noteiktām personu grupām;
- pasākumi konkurētspējas paaugstināšanai;
- algoti pagaidu sabiedriskie darbi (2010. gadā un 2011. gadā šo pasākumu pilnībā aizvietoja pasākums *Darba praktizēšana ar stipendiju*);
- pasākumi komercdarbības vai pašnodarbinātības uzsākšanai;
- kompleksie atbalsta pasākumi;
- komersantu nodarbināto personu reģionālās mobilitātes veicināšana;
- apmācība pie darba devēja (pasākums ir uz laiku apturēts, pilnveidojot tā īstenošanas nosacījumus).

Ekonomiskās izaugsmes gados pieprasījums pēc aktīviem nodarbinātības pasākumiem bija mazinājies, bet 2009. gadā sakarā ar būtisko bezdarba pieaugumua tas ievērojami pieauga. Arī nākamajos gados tas saglabājās augstā līmenī, lai gan ir sācis samazināties. Aktīvos nodarbinātības pasākumos kopumā īsaistīti 2009. gadā – 244,3 tūkst. personu, 2010. gadā – 299,2 tūkst., 2011. gadā – 249,6 tūkst., 2012. gadā – 206,1 tūkst., 2013. gada trīs ceturkšņos – 147,7 tūkst. personu (viena persona var tikt īsaistīta vairākās aktivitātēs).

Pasākumos konkurētspējas paaugstināšanai tiek īsaistīta lielākā daļa bezdarbnieku, 2013. gada trīs ceturkšņos viņu skaits bija 78 tūkstoši. Pārējie pasākumi šajā laika periodā īstenoti šādā apmērā: bezdarbnieku profesionālajā apmācībā, pārkvalifikācijā un kvalifikācijas paaugstināšanā īsaistīti (t.sk. pārejošās personas no iepriekšējā gada) 11,5 tūkst. bezdarbnieku, neformālajā izglītībā – 18,1 tūkst. bezdarbnieku un darba meklētāju, praktiskajā apmācībā prioritārajās nozarēs – 21 bezdarbnieks, pasākumos noteiktām personu grupām – 1,9 tūkst., algotajos pagaidu sabiedriskajos darbos īsaistīti 26,1 tūkst., pasākumos komercdarbības vai pašnodarbinātības uzsākšanai – 302 bezdarbnieki, NVA inspektoru asistentu apmācībā un praksē – 154 bezdarbnieki, kompleksos atbalsta pasākumos – 12,6 tūkst. personu, komersantu nodarbināto personu reģionālās mobilitātes veicināšanā – 125 personas.

Apmācību pasākumu ietvaros bezdarbniekiem piedāvātās apmācību programmas tiek izvēlētas atbilstoši Apmācības komisijas priekšlikumiem vai pēc darba devēja rakstiska pieprasījuma.

Darba tirgus disproportciju mazināšanas profesiju griezumā darba tirgus pasākumi ir izmantojami ierobežotā apmērā. No īstenotajiem apmācību pasākumiem disproportciju mazināšanai darba tirgū tiešā veidā izmantojams pasākums *Profesionālā apmācība, pārkvalifikācija un kvalifikācijas paaugstināšana*. Tā ietvaros bezdarbniekiem tiek dota iespēja apgūt jaunas profesionālās zināšanas, iegūstot vai pilnveidojot profesionālo kvalifikāciju. Šobrīd tiek piedāvāts apgūt tikai vidējās kvalifikācijas profesijām atbilstošas zināšanas.

Pārējie apmācību pasākumi uztverami kā atbalsts papildu zināšanu iegūšanai konkurētspējas paaugstināšanai darba tirgū. Neformālās izglītības programmu mērķauditorija ir gan bezdarbnieki, gan darba meklētāji. Savukārt mūžizglītības pasākumu nodarbinātām personām mērķauditorija ir nodarbinātie iedzīvotāji vecumā virs 45 gadiem (pie noteiktiem nosacījumiem vecumā no 25 gadiem līdz 44 gadiem), izņemot valsts civildienestā nodarbinātos. To ietvaros notiek esošās kvalifikācijas zināšanu papildināšana, piedāvajot iespēju papildināt profesionālās zināšanas ar nepieciešamām sociālām un profesionālām pamatprasmēm, piemēram, apgūstot datorlietošanu, svešvalodas vai iegūstot noteiktas kategorijas autovadītāja tiesības. Tā kā apmācību pie darba devēja īstenošanā atklājās riski ar negatīvu ietekmi uz darba tirgu, pasākums ir uz laiku apturēts tā nosacījumu pilnveidei.

NVA īsteno preventīvos bezdarba samazināšanas pasākumus:

- karjeras konsultācijas;
- apmācību programmas pieaugušo iesaistei mūžizglītībā.

Karjeras konsultācijas apkalpoto klientu skaita ziņā ir nozīmīgākais preventīvais bezdarba samazināšanas pasākums. Karjeras konsultāciju pakalpojumi 2009. gadā sniegti 55,1 tūkst. personu, 2010. gadā – 78,4 tūkst., 2011. gadā – 47,7 tūkst., 2012. gadā – 67,1 tūkst., no tiem 59,4 tūkst. bezdarbnieku un darba meklētāju, 2013. gada 3 ceturkšņos – 35,9 tūkst., no tiem 31,2 tūkst. bezdarbnieku un darba meklētāju.

Pasākums ar apmācību ievirzī *Apmācību programmas pieaugušo iesaistei mūžizglītībā* tika uzsākts 2010. gadā. Mērķgrupa ir nodarbinātās un pašnodarbinātās personas (izņemot valsts civildienestā nodarbinātos), kuras sasniegūšas 45 gadu vecumu un nav sasniegūšas valsts vecuma pensijas piešķiršanai nepieciešamo vecumu (pie noteiktiem nosacījumiem arī vecumā no 25 gadiem līdz 44 gadiem). 2010. gadā mācības uzsāka 5155 nodarbinātās personas, 2011. gadā – 15638 personas (t.sk. 4715 pārejošie no 2010. gada), 2012. gadā – 7187 personas (t.sk. 4727 pārejošie no 2011. gada) un 2013. gada 3 ceturkšņos – 5128 personas (t.sk. 1322 pārejošie no 2012. gada).

Ievērojot darba tirgus situācijas izmaiņas, 2013. gadā uzsākti vairāki jauni aktīvās darba tirgus politikas pasākumi.

2013. gada pirmajā pusē ir uzsākta pasākuma *Komersantu nodarbināto personu reģionālās mobilitātes veicinašana* īstenošana. Pasākums darba uzsākšanas sākotnējā periodā atbalsta tos bezdarbniekus, kuri atrod darbu citā pilsētā/novadā, finansiāli sedzot transporta un dzīvokļa īres izdevumus pirmos četrus mēnešus pēc darba tiesisko attiecību uzsākšanas.

2013. gada vasarā uzsākts pilotprojekts *Bezdarbnieku praktiskā apmācība prioritārās nozarēs*, kura ietvaros notiek praktiskās apmācības pie darba devēja. Tās tiek veiktas četrās nozarēs, kuras noteiktas kopīgi ar uzņēmējiem – apstrādes rūpniecībā, transportā un logistikā, tūrisma un informācijas, kā arī komunikācijas tehnoloģijās. Darba devējiem šī pilotprojekta ietvaros ir iespēja apmācīt un nodarbināt savu uzņēmuma specifikai un prasībām atbilstošus darbiniekus.

Izveidota bezdarbnieku profilēšanas sistēma darbam ar bezdarbniekiem, lai katram bezdarbniekam tiktu sniegti tieši viņam atbilstoši pakalpojumi.

Līdztekus jau esošajiem, uz jauniešiem vērstajiem pasākumiem: *Darba vieta jaunietim* un *Atbalsts jauniešu brīaprātīgajam darbam* 2013. gada pirmajā pusē uzsākts jauns pasākums *Darbnīcas jauniešiem*. Pasākuma mērķis ir veicināt jauniešu bezdarbnieku vecumā no 15 līdz 24 gadiem, kuri nav ieguvuši profesionālo izglītību vai nav bijuši iepriekš nodarbināti, izvēles izdarīšanu par

turpmāko izglītības jomu, kurā uzsākt darba dzīvi. Pasākuma ietvaros jaunietim tiek dota iespēja izmēģināt trīs profesionālās izglītības programmas, katrā no programmām darbojoties trīs nedēļas, lai iepazītos ar to specifiku.

Arī 2013. gadā tiek veikta darba tirgus pasākumu fokusēšana uz noteiktām mērķgrupām.

Sakārā ar iespējām pasākumā *Apmācību programmas pieaugušo iesaistei mūžizglītībā* iesaistīt diezgan ierobežotu dalībnieku skaitu, pasākuma iesaistes kritēriji tika sašaurināti, lai atbalstītu bezdarba riskam visvairāk pakļautās personas, tādēļ paaugstināts vecums līdz 45 gadiem, no kura var pieteikties pasākumam. Pie noteiktiem nosacījumiem var pieteikties arī personas vecumā no 25 gadiem līdz 44 gadiem.

Turpmākajos gados īpaša uzmanība tiks pievērsta jauniešu bezdarba problemātikai, Latvijai aktīvi iesaistoties EK iniciatīvas *Jauniešu garantija* īstenošanā. Pasākumi jauniešu garantijas īstenošanai Latvijā tiek plānoti laika posmā no 2014. gada līdz 2018. gadam. Provizoriskais finansējums jauniešu garantijas pasākumu īstenošanai ir 63 milj. euro.

Jaunieši 15-24 gadu vecumā, kuri nemācās vai nestrādā, varēs saņemt nepieciešamo atbalstu nodarbinātības, apmācību vai izglītības pasākumu veidā. Plānots, ka mērķgrupas jaunietis garantijas ietvaros ne vēlāk kā pēc četriem mēnešiem kopš mācību pārraukšanas vai bezdarbnieka statusa iegūšanas varēs saņemt atbalstu iesaistei darba tirgū.

Sociālais dialogs ir nozīmīgs elements nodarbinātības politikas ieviešanā. Latvijas Darba devēju konfederācija un Latvijas Brīvo arod biedrību savienība ir iesaistīta sociālā dialoga uzlabošanā kā valsts, tā reģionālā un sektoru līmenī. Nodarbinātības partnerībā iekļaujas arī citi partneri, tostarp Latvijas Pašvaldības un Latvijas Pašvaldību savienība.

Būtisks darba attiecību aspekts ir **drošība darbā**, veicinot apstākļus drošai un veselībai nekaitīgai darba videi.

Lai nodrošinātu letālo nelaimes gadījumu darbā skaita pakāpenisku samazināšanos, veicinot drošu un veselību nekaitīgu darba vidi uzņēmumos, darba mūža pagarināšanos un visas sabiedrības labklājības līmena paaugstināšanos, MK 2011. gada 20. aprīlī akceptēja *Darba aizsardzības jomas attīstības plānu 2011.-2013. gadam*. Tajā izvirzīti vairāki mērķi – darba aizsardzības politikas plānošanas pilnveidošana, valsts kontroles un uzraudzības mehānisma kapacitātes un efektivitātes paaugstināšana, „preventīvās kultūras” iedzīvināšana sabiedrībā un uzņēmumos, ekonomisko stimulu un valsts atbalsta nodrošināšana darba devējiem.

2012. gada nogalē MK akceptēti grozījumi vairākos darba aizsardzības jomas normatīvajos dokumentos, lai samazinātu administratīvo slogu darba aizsardzībā. Saskaņā ar tiem no 2013. gada 1. jūlija tika samazināts darba aizsardzības speciālistu apmācībām nepieciešamais laiks, un pamatlīmeņa apmācību minimālais apjoms ir 60 stundas. No 2013. gada 1. janvāra tika atvieglotas prasības bīstamo nozaru uzņēmumu, kuros ir nodarbināti 6-10 nodarbinātie, darba aizsardzības speciālistiem.

Administratīvā slogu samazināšana turpinās arī 2013. gadā. MK gada nogalē akceptētas izmaiņas darbavietā notikušo nelaimes gadījumu izmeklēšanas kārtībā, atvieglojot to veikšanu darba devējiem un Valsts darba inspekcijai.

Latvijā atsevišķās nozarēs ir relatīvi augsts **nedeklarētās nodarbinātības** līmenis, vairojot negodīgu konkurenci un mazinot darbinieku sociālo drošību.

Valdība ir izstrādājusi un apstiprinājusi rīcības virzienus gan nereģistrētās nodarbinātības mazināšanai, gan ēnu ekonomikas apkarošanai un godīgas konkurences nodrošināšanai 2010.-2013. gadam. Nereģistrētās nodarbinātības samazināšanas pasākumi tiek īstenoti tādos galvenajos virzienos kā nereģistrētās nodarbinātības kontroles mehānisma efektivizēšana, negodīgas konkurences mazināšana, sodu politikas pārskatīšana attiecībā uz nereģistrēto nodarbinātību, sabiedrības informēšana un izglītošana par nereģistrētās nodarbinātības negatīvajām sekām.

Ēnu ekonomikas apjoma samazināšanas un godīgas konkurences nodrošināšanas jomā galvenie darbības virzieni ir nodokļu politika, administratīvā sloga

mazināšana, atbalsts godigajiem uzņēmējiem un pārejas uz legālo ekonomiku veicināšana, kontrolējošo iestāžu kapacitātes celšana, normatīvo aktu izstrāde, sodu politika, darbs ar sabiedrību, ēnu ekonomikas apjoma samazināšana riska nozarēs.

Darba tirgus attīstības kontekstā svarīga loma ir izglītības sistēmai, īpaši akcentējot **mūžizglītības** nozīmi. Mūžizglītības principa ieviešana ir akcentēta arī Latvijas nacionālajā reformu programmā *ES 2020 stratēģijas* īstenošanai.

Latvija ir apņēmusies veicināt iedzīvotāju zināšanu, prasmju un kompetences nepārtrauktu pilnveidošanu un attīstību, nodrošinot mūžizglītības pieejamību, lai 2020. gadā 15% no iedzīvotājiem (25-64 gadu vecumā) būtu nepārtraukti iesaistīti mācīšanās procesā.

Mūžizglītības principa ieviešana tiek īstenota vairākos virzienos:

- nacionālās kvalifikāciju ietvarstruktūras izstrāde un tās līmeņu pielidzināšana Eiropas kvalifikāciju struktūrai;
- ārpus formālās izglītības sistēmas apgūto zināšanu, prasmju un profesionālās kompetences novērtēšanas nodrošināšana;
- otrsās iespējas izglītības piedāvājums kā kompensējošs mehānisms izglītību priekšlaicīgi pametušo skaita samazināšanai;
- atbalsts darbinieku kvalifikācijas pilnveidošanai atbilstoši darba devēju prasībām, kas nepieciešams nodarbināto apmācībām nozaru ietvaros;
- apmācības programmu īstenošana pieaugušo nodarbināto personu iesaistei mūžizglītībā.

6. EKONOMISKĀ POLITIKA UN STRUKTŪRPOLITIKAS PRIORITĀTES

6.1. *Eiropa 2020* stratēģija un *Latvijas nacionālā reformu programma*

6.1.1. „*Eiropa 2020*” stratēģija un tās virzība

2010. gada 3. martā EK publicēja komunikāciju *Eiropa 2020: stratēģija gudrai, ilgtspējigai un iekšanjošai izaugsmei*, kurā tika izklāstīts EK redzējums par „*Eiropa 2020*” stratēģiju.

2010. gada 17. jūnija Eiropadome formāli apstiprināja „*Eiropa 2020*” stratēģiju un tās galvenos elementus: ES līmena kvantitatīvos mērķus 2020. gadam, *Integrētās vadlīnijas* (tieki izstrādātas saskaņā ar *Līguma par ES darbību* 121. un 148. pantu, satur galvenos ekonomiskās un nodarbinātības politikas virzienus, kā arī kalpo par pamatu ES dalībvalstu nacionālo reformu programmu izstrādei) un vienojās, ka ES dalībvalstīm sadarbībā ar EK ir jāizstrādā nacionālās reformu programmas un jāiesniedz tās EK līdz 2011. gada aprīļa beigām vienlaicīgi ar *Stabilitātes* vai *Konvergences programmām* (tieki izstrādātas un īstenotas *Stabilitātes un izaugsmes pakta* prasību izpildei).

„*Eiropa 2020*” stratēģijas īstenošanas uzraudzība sastāv no diviem pīlāriem (skatīt 6.1. attēlu) – makroekonomiskās un tematiskās uzraudzības (tieki vērtētas ES dalībvalstu nacionālās reformu programmas „*Eiropa 2020*” stratēģijas īstenošanai un to atbilstība *Integrētām vadlīnijām*), kā arī fiskālās uzraudzības (tieki vērtētas ES dalībvalstu *Stabilitātes* vai *Konvergences programmās* un to atbilstība *Stabilitātes un izaugsmes paktam*).

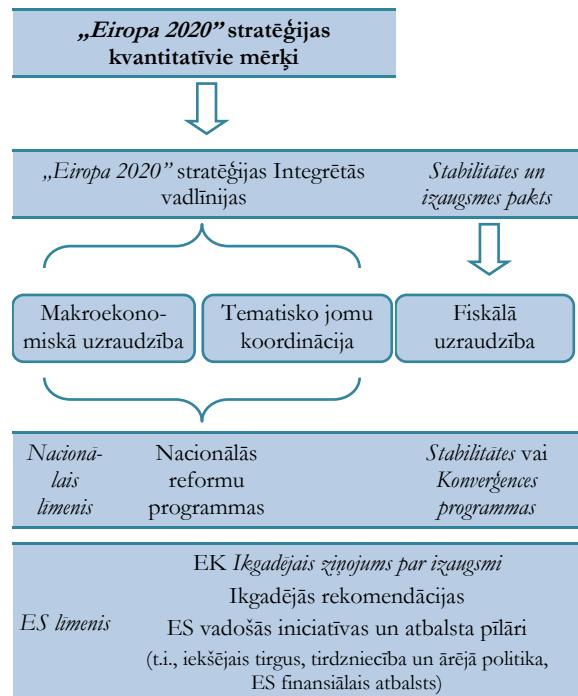
Eiropas semestris kopš 2011. gada 1. janvāra notiek katru gadu, lai izvērtētu ekonomisko situāciju ES kopumā un ES dalībvalstīs, kā arī piedāvātu rekomendācijas ES dalībvalstīm to ekonomiskās politikas īstenošanai un stiprināšanai.

„*Eiropa 2020*” stratēģija un ES dalībvalstu nacionālās reformu programmas un *Stabilitātes* vai *Konvergences programmās* ir galvenais elements ES dalībvalstu ekonomiskās politikas koordinācijā un

uzraudzībā ES līmenī Eiropas semestra ietvaros (skatīt 6.2. attēlu). ES līmenī tiek veikta abu programmu daudzpusējā uzraudzība (*multilateral surveillance*), uz kuru balstoties EK ir tiesības izteikt brīdinājumu (*policy warning*), ja kādas ES dalībvalsts ekonomiskā politika neatbilst ES *Integrētajām vadlīnijām* un ES līmenī nospraustajiem mērķiem. Nacionālajām reformu programmām ir arī saikne ar ES budžetu, jo daļa no to pasākumiem tiek līdzfinansēta no ES budžeta.

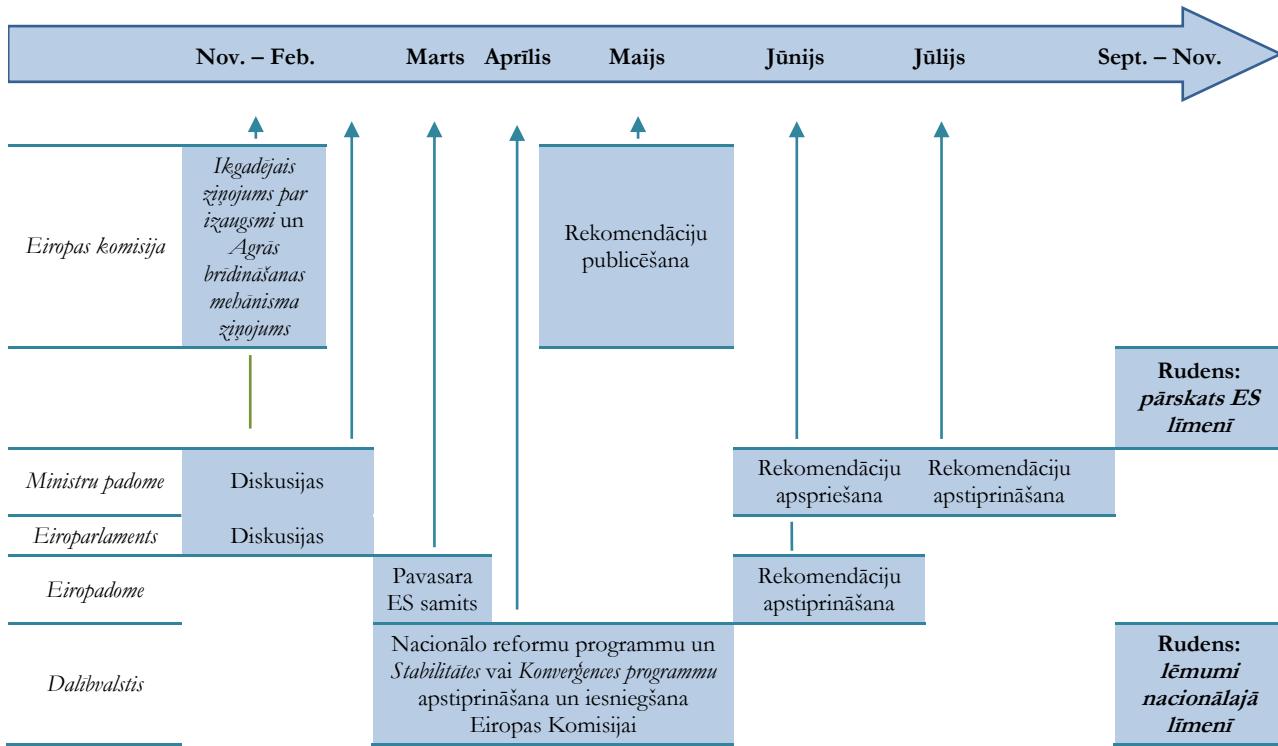
6.1. attēls

ES dalībvalstu nacionālo reformu programmu un *Stabilitātes* vai *Konvergences programmā* uzraudzības mehānisms

6.2. attēls

Eiropas semestrīs un ES dalībvalstu nacionālo programmu pārraudzība

6.1. ielikums

2014. gada Ikgadējais zīnojums par izaugsmi

EK publicēja 2014. gada Ikgadējo zīnojumu par izaugsmi 2013. gada 13. novembrī vienlaicīgi ar citiem svarīgiem dokumentiem, proti, *Zīnojumu par ES vienotā tirgus integrāciju* (Single Market Integration Report), *Agrās bridināšanas mehānisma zīnojumu* (Alert Mechanism Report), kā arī *Vienotu nodarbinatības zīnojumu* (Joint Employment Report). Jāatzīmē, ka 2014. gada Ikgadējais zīnojums par izaugsmi atšķiras no iepriekšējo gadu zīnojumiem ar EK vērtējumu par ES dalībvalstīm adresēto ES Padomes rekomendāciju izpildi, kā arī Vienotajam nodarbinatības zīnojumam ir pievienota galveno nodarbinatības un sociālo rādītāju tabula.

2014. gada Ikgadējais zīnojums par izaugsmi EK atzīst, ka prognozes par ekonomikas stāvokli apstiprina pozitīves, ka ES ekonomika lēnām attīstās. Pēc pieciem gadiem, kuros izaugsmē bija joti ierobežota vai negatīva, 2013. gada otrajā ceturksni ES bija vērojama pozitīva izaugsmes. Ir gaidāms, ka atveselošanās turpināsies un kļūs vēl robustāka 2014. gadā.

Ir sasniegti krīzes pagrieziena punkts, taču aizsāktā atveselošanās vēl ir pieticīga un trausla, un ekonomiskā situācija pasaulē, piemēram, pieprasījuma mazināšanās attīstības valstīs, rada nedrošību. Vēl joprojām pastāv riski, kas saistīti ar paļāvības trūkumu par banku nozares izturētspēju un pārāk lieliem valstu parādiem. Krīzes sekas, proti, nepieciešamība samazināt parādu apjomu publiskajā un privātajā sektorā, finanšu sistēmu un kredītu tirgu sadrumstalotību, nozaru pārstrukturēšana un pielāgošanās un augsts bezdarba līmenis turpinās apgrūtināt izaugsmi turpmākajā periodā. Tās ietekme pakāpeniski samazināsies, veicot pastāvošo makroekonomisko nelīdzsvarotību korekcijas. Situācijas uzlabošanai darba tirgū būs nepieciešams laiks, un ir gaidāms, ka daudzviet Eiropā bezdarba līmenis turpinās būt nepieņemami augsts, tāpat arī vispārējā sociālā situācija vēl joprojām ir nospiedoša.

Nemot vērā minēto, pēc EK domām, ir būtiski saglabāt pēdējos gados *Ikgadējos zīnojumos par izaugsmi* noteikto rīcībpolitikas kursu. Saglabājot tās pašas vidējā termiņa prioritātes kā pagājušajā gadā, EK ierosina pielāgot to īstenošanu mainīgajiem ekonomiskajiem un sociālajiem apstākļiem. ES un ES dalībvalstīm būtu jāturpina un atsevišķos gadījumos pastiprināti jācēsas panākt progresu šādās piecās prioritārās jomās:

- izaugsmei draudzīgas fiskālās konsolidācijas īstenošanā;
- normālās kreditēšanas atjaunošanā ekonomikā;
- izaugsmes un konkurētspējas veicināšanā;
- bezdarba un krīzes sociālo seku novēršanā;
- valsts pārvaldes modernizācijā.

EK *Ikgadējais zīnojums par izaugsmi* (Annual Growth Survey) ir svarīgs elements Eiropas semestra procesā, jo ar tā publicēšanu tiek uzsāktas diskusijas dažādos ES Padomes formātos Eiropas semestra sākumā (skatīt

6.1. ielikumu). Šo diskusiju rezultātā ES dalībvalstis vienojās par galvenajām ekonomiskās politikas prioritātēm, kuras tām jāņem vērā, atjaunojot

nacionālās reformu programmas, *Stabilitātes* vai *Konvergences programmas*.

2011. gada 13. decembrī spēkā stājās jauni ekonomiskās un fiskālās politikas uzraudzības noteikumi (tā saucamā „sešpaka”), kas sastāv no piecām regulām un vienas direktīvas. Ar šo jauno noteikumu pieņemšanu ES līdzās pārmērīgā budžeta deficitā procedūrai (*excessive deficit procedure*) tika izveidota arī makroekonomiskās nesabalansētības procedūra (*macroeconomic imbalances procedure*), kuras

mērķis ir laicīgi identificēt (ar agrās brīdināšanas mehānisma (*alert mechanism*) izveidotā rādītāju saraksta (*scoreboard*) palīdzību) un koriģēt makroekonomiskās nesabalansētības (piemēram, augstu tekošā konta deficitu u.c.) – skatīt 6.2. ielikumu. Tā kā ES dalībvalstu nacionālās reformu programmas ir vērstas uz galveno strukturālo reformu īstenošanu, tās palīdz jau laicīgi novērst pārmērīgo budžeta deficitu un makroekonomisko nesabalansētību.

6.2. ielikums

Agrās brīdināšanas mehānisms (alert mechanism) un rādītāju saraksts (scoreboard)

EK katru gadu publicē *Agrās brīdināšanas mehānisma ziņojumu*, kurā tiek analizēta ES dalībvalstu situācija pēc noteiktiem rādītājiem un to sliekšņiem:

- trīs gadu tekošā konta bilances slīdošais vidējais % no IKP ar slieksni +6% no IKP un -4% no IKP;
- neto starptautiskās investīcijas % no IKP ar slieksni -35% no IKP;
- piecu gadu procentuālās izmaiņas valsts eksporta tirgus daļā pasaulē ar slieksni -6%;
- trīs gadu procentuālās izmaiņas vienās vienības darbaspēka izmaksas ar slieksni +9% eirozonas valstīm un +12% ne-eirozonas valstīm;
- trīs gadu procentuālās izmaiņas reālajā efektīvajā valūtas kursā pret citām 35 industrializētām valstīm, kas ir koriģēts pēc patēriņa cenu indeksa ar slieksni -/+5% eirozonas valstīm un -/+11% ne-eirozonas valstīm;
- privātā sektora parāds ar slieksni 160% no IKP;
- privātajam sektoram izsniegtie kredīti ar slieksni 15% no IKP;
- ikgadējās izmaiņas mājokļu cenās pret Eiropas patēriņa deflatoru ar slieksni 6%;
- valdības parāds ar slieksni 60% no IKP;
- trīs gadu bezdarba līmeņa slīdošais vidējais ar slieksni 10%;
- ikgadējās izmaiņas kopējās finanšu sektora saistībās ar slieksni 16,5 procenti.

Ja kādas ES dalībvalsts situācija kādā no rādītājiem pārsniedz noteikto slieksni, EK veic padziļināto analīzi, publicējot par to *Padziļināta pārkata ziņojumu (In-depth review)*.

2014. gada *Agrās brīdināšanas mehānisma ziņojuma* EK ir identificējusi kopumā 16 ES dalībvalstis, kurām nepieciešams veikt padziļināto analīzi:

- Spānijai un Slovēnijai jāpārbauda, vai nesabalansētības joprojām ir pārmērīgas;
- Francijas, Itālijas un Ungārijas gadījumā ir jāpārbauda, vai īstenotie pasākumi ietekmē nesabalansētību mazināšanu;
- Belģijas, Bulgārijas, Dānijas, Malta, Niderlandes, Somijas, Zviedrijas un Apvienotās Karalistes gadījumā jāpārbauda, vai nesabalansētības pastāv, tās palielinās vai samazinās;
- Vācijai tika konstatēts pārmērīgs tekošā konta pārpalikums, kas pārsniedz rādītāju sarakstā noteikto slieksni;
- Luksemburgas gadījumā EK konstatēja pārmērīgu tekošā konta pārpalikumu un atkarību no viena sektora;
- Horvātijas gadījumā tika konstatēta recessija, vajš ārejais sektors un augsts parāda līmenis.

Nevienai no Baltijas valstīm netika konstatēta pārmērīga makroekonomiskā nesabalansētība, neskatoties uz to, ka divi rādītāji pārsniedz rādītāju sarakstā noteikto slieksni, un tā ir neto starptautisko investīciju bilance, kā arī trīs gadu vidējais bezdarba līmenis. EK, izvērtējot Baltijas valstu sniegumu un izmaiņas pārmērīgu makroekonomisko nesabalansētību raksturojošajos rādītājos, secināja, ka neto starptautisko investīciju bilance strauji samazinās un lielāku daļu veido parādu neveidojošās ārvalstu tiesības investīcijas. Attiecībā uz trīs gadu vidējo bezdarba līmeni EK atzīst, ka, neskatoties uz to, ka tas joprojām ir samērā augsts, bezdarba līmenis gadu griezumā strauji samazinās.

6.1.2. Latvijas nacionālā reformu programma „Eiropa 2020” stratēģijas īstenošanai

Latvijas nacionālā reformu programma „Eiropa 2020” stratēģijas īstenošanai (Latvijas NRP) tika apstiprināta 2011. gada 26. aprīlī MK vienlaičīgi ar *Latvijas Konvergences programmu 2011.-2014. gadam*. Abas minētās programmas tika iesniegtas EK 2011. gada 29. aprīlī.

Latvijas NRP ir aprakstīts vidēja termina makroekonomiskais scenārijs, atspoguļoti galvenie

Latvijas tautsaimniecības makro-strukturālie izaicinājumi (šķēršļi) un galvenie pasākumi to novēršanai, kā arī Latvijas kvantitatīvie mērķi 2020. gadam „Eiropa 2020” stratēģijas kontekstā un galvenie pasākumi to sasniegšanai.

Latvijas mērķis ir veicināt izaugsmi un nodarbinātību, nodrošinot vidējā terminā IKP pieauguma tempus 4-5% apmērā un augstu nodarbinātības līmeni 73% apmērā līdz 2020. gadam.

Latvijas NRP ir atspoguļoti Latvijas kvantitatīvie mērķi 2020. gadam „Eiropa 2020” stratēģijas kontekstā (Latvijas kvantitatīvie mērķi). Tie ir noteikti, ņemot

vērā Latvijas tautsaimniecības attīstības scenāriju vidēja termiņa periodam, kā arī Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģijas *Latvija 2030* mērķus, un atspoguļoti arī Latvijas *Nacionālajā attīstības plānā 2014.-2020. gadam* (NAP2020), ko apstiprināja Saeima 2012. gada 20. decembrī.

Saskaņā ar Latvijas kvantitatīvajiem mērķiem ir paredzēts līdz 2020. gadam sasniegt nodarbinātības līmeni 73% apmērā, palielināt ieguldījumus pētniecībā un attīstībā (R&D) līdz 1,5% no IKP, palielināt augstāko izglītību ieguvušo personu īpatsvaru līdz 34-36%, samazināt skolu nepabeigušo jauniešu īpatsvaru līdz 13,4%, samazināt nabadzības riskam pakļauto personu īpatsvaru līdz 21%, palielināt atjaunojamās enerģijas īpatsvaru bruto enerģijas patēriņā līdz 40% u.c.

Atbilstoši Eiropas semestra virzības procesam 2013. gada 29. aprīlī MK apstiprināja otro ***Progresa ziņojumu par Latvijas NRP īstenošanu*** un atjaunoto *Latvijas Konvergences programmu 2013.-2016. gadam*. Abi dokumenti tika iesniegti EK.

Progresa ziņojumā par Latvijas NRP īstenošanu ir atjaunots Latvijas NRP aprakstītais vidēja termiņa makroekonomiskais scenārijs, izvērtēts Latvijas NRP īstenošanas progress, īpaši akcentējot ES Padomes izteikto rekomendāciju izpildi, dots detalizētāks Latvijas NRP politikas virzienu apraksts, t.sk. progress Latvijas kvantitatīvo mērķu „*Eiropa 2020*” stratēģijas kontekstā sasniegšanā, un ir atspoguļota informācija par ES fondu izmantošanu esošajā un 2014.-2020. gada periodā.

Novērtējot ES dalībvalstu iesniegtās atjaunotās Nacionālās reformu programmas, Stabilitātes vai Konvergences programmas, kā arī progresu to īstenošanā, 2013. gada 9. jūlijā **ES Padome apstiprināja rekomendācijas ES dalībvalstīm**, tostarp arī Latvijai. Latvijai tiek rekomendēts 2013.-2014. gadā:

- pastiprināt budžeta stratēģiju, lai nodrošinātu, ka novirzes no vidējā termiņa mērķa atspoguļo vienīgi papildu ietekmi no sistēmiskām pensiju reformām. Šīs stratēģijas ietvaros samazināt nodokļus zemu algu saņēmējiem, novirzot nodokļu slogu uz tādām jomām kā akcīzes nodokļi, īpašuma nodokļi un/vai vides nodokļi. Turpināt centienus uzlabot nodokļu iekāsešanu un apkarot ēnu ekonomiku. Arī turpmāk stiprināt fiskālo ietvaru, efektīvi īstenojot *Fiskalās disciplīnas likumu* un daudzgadu budžeta plānošanu;
- turpināt īstenot mikro- un makro-uzraudzības politiku, lai novērstu iespējamo ekonomikas ievainojamību, ko var izraisīt kredītu apjoma pieaugums nākotnē un nerezidentu banku aktivitātēs;

- risināt situāciju saistībā ar ilgstošu un jauniešu bezdarbu, palielinot aktīvās darba tirgus politikas un mērķtiecīgu sociālo pakalpojumu pārklājumu un efektivitāti. Uzlabot jauniešu nodarbinātību, piemēram, izmantojot *Jauniešu garantijas* mehānismu, izveidot visaptverošu profesionālo orientāciju, īstenot reformas profesionālās izglītības un apmācības nozarē un uzlabot apmācības kvalitāti un pieejamību;
- risināt situāciju saistībā ar augstajiem nabadzības rādītājiem, veicot reformas sociālās palīdzības sistēmā, lai tā attiektos uz lielāku iedzīvotāju skaitu, uzlabojot pabalstu adekvātumu un stiprinot pabalsta saņēmēju aktivizēšanas pasākumus. Pastiprināt mehānismus, lai efektīvi samazinātu bērnu nabadzību;
- īstenot plānotās augstākās izglītības reformas, jo īpaši attiecībā uz tāda finansēšanas modeļa izveidi, kas stimulē kvalitāti, akreditācijas sistēmas reformu, iestāžu konsolidāciju un internacionālizācijas veicināšanu. Turpmāk īstenot pasākumus, lai modernizētu pētniecības iestādes, pamatojoties uz neatkarīgo novērtējumu, kas pašlaik tiek veikts;
- arī turpmāk uzlabot energoefektivitāti, jo īpaši attiecībā uz dzīvojamajām ēkām un centrālapkures tīkliem, nodrošināt stimulus enerģijas izmaksu samazināšanai un novirzīt patēriņu uz energoefektīviem produktiem. Uzlabot savienojamību ar ES enerģētikas tīkliem un veikt pasākumus, lai liberalizētu dabasgāzes tirgu, tostarp paredzēt skaidrus noteikumus par trešo personu piekļuvi uzglabāšanas iespējām;
- pabeigt reformas, lai uzlabotu tiesu iestāžu efektivitāti un kvalitāti un samazinātu neiztiesāto lietu skaitu un tiesvedības ilgumu, tostarp attiecībā uz maksātnespēju. Ieviest visaptverošu cilvēkresursu politiku un veikt pasākumus, lai īstenotu mediācijas tiesības un racionalizētu šķīrējtiesu sistēmu.

Šīs rekomendācijas Latvijai ir būtisks elements nacionālo prioritāšu noteikšanā, nepieciešamo reformu un politikas pasākumu formulēšanā, kā arī *Latvijas nacionālās reformu programmas* un *Latvijas Konvergences programmas* veiksmīgā īstenošanā. Nemot vērā atsevišķu rekomendāciju (piemēram, attiecībā uz reformām izglītībā, nabadzības mazināšanā, enerģētikā un tiesu sistēmas sakārtošanā) mērogu, ietekmi, ieviešanas izmaksas un nepieciešamību apspriest tās ar sociālo partneru, nevalstisko organizāciju un sabiedrības pārstāvjiem, tās, visticamāk, nebūs iespējams ieviest viena gada laikā.

Jāatzīmē, ka starp ES dalībvalstīm un EK notiek regulārās divpusējās apspriedes par Nacionālo reformu

programmu, Stabilitātes vai Konvergences programmu, kā arī ES Padomes rekomendāciju ES dalībvalstīm izpildi. Kopumā 2013. gadā ir notikušas trīs divpusējās sarunas starp Latviju un EK. Šo divpusējo sarunu laikā tika apspriesta galvenokārt ekonomiskā situācija Latvijā un progress 2013. gadā Latvijai adresēto ES Padomes rekomendāciju izpildē.

Saskaņā ar EK vērtējumu, kas ir publicēts *2014. gada Ikgadējā ziņojuma par izaugsmi* pielikumā, Latvijas progress ES Padomes rekomendāciju izpildē kopumā ir pozitīvs. Pārmērīga budžeta deficitā novēršanas procedūra Latvijā tika atcelta 2013. gada jūnijā. 2014. gada budžets ir pirmsais, kas tiks īstenots, pamatojoties uz jauno *Fiskālās disciplīnas likumu*. Saeima ir pieņemusi pasākumus darbaspēka nodokļu samazināšanā. Attiecībā uz banku sektoru EK uzskata, ka Latvijai jāturpina nerezidentu banku aktivitāšu uzraudzību, neskatoties uz to, ka Latvija īsteno īpašus regulatīvos pasākumus, lai uzraudzītu nerezidentu banku depozītus. EK uzsvēra, ka neskatoties uz to, ka

Latvijā ir uzsāktas būtiskas reformas izglītībā, to virzības temps ir neapmierinošs. EK pozitīvi vērtē reformas tieslietu jomā, tostarp tiesu reorganizāciju, civilprocesa reformas, *Mediācijas likumprojekta*, *Šķirītiesu likumprojekta* un *Grozījumu Maksatnespējas likumā* virzību. Pēc EK domām, nepieciešami turpmāki pasākumi attiecībā uz gāzes infrastruktūru un tirgiem, īpaši lai nodrošinātu labi regulētu trešo personu pieklīvi piegādes tīkliem un glabāšanai. EK pozitīvi vērtē sasniegto progresu energoefektivitātes jomā. EK uzskata, ka progress attiecībā uz sociālās palīdzības reformu ir lēns.

Ekonomikas ministrija turpinās Latvijas NRP un ES Padomes rekomendāciju izpildei paredzēto pasākumu īstenošanas uzraudzību, un informācija par pasākumu īstenošanas progresu tiks iekļauta 2014. gada *Progresa ziņojumā par Latvijas nacionālās reformu programmas „Eiropa 2020” stratēģijas kontekstā īstenošanu*.

6.2. Latvijas iekļaušanās ES ekonomiskajā un struktūrpolitikā

6.2.1. Eiropas Savienības struktūrfondu un Kohēzijas fonda izmantošana

Latvijai kā ES dalībvalstij ir pieejams ES struktūrfondu (SF) un Kohēzijas fonda (KF) finansiālais atbalsts, kuri ir ES reģionālās izlīdzināšanas politikas īstenošanas instrumenti.

2007.-2013. gada plānošanas periods

2007.-2013. gada plānošanas periodā SF atbalsts primāri paredzēts iedzīvotāju izglītībai, uzņēmumu tehnoloģiskajai izcilībai un elastībai, kā arī zinātnes un pētniecības attīstībai, lai veicinātu zināšanu ietilpīgas ekonomikas veidošanos valstī un stiprinātu citus nepieciešamos priekšnoteikumus ilgtspējīgai ekonomiskajai attīstībai un cilvēku dzīvei Latvijā kopumā.

SF un KF līdzekļu programmēšana tiek īstenota trīs līmeņos: ES līmeņa stratēģija jeb *Kopienas stratēģiskās vadlīnijas*, dalībvalstu stratēģija jeb *Nacionālais stratēģisks ietvarodokuments* (NSID) un dalībvalstu *Darbības programmas* (DP).

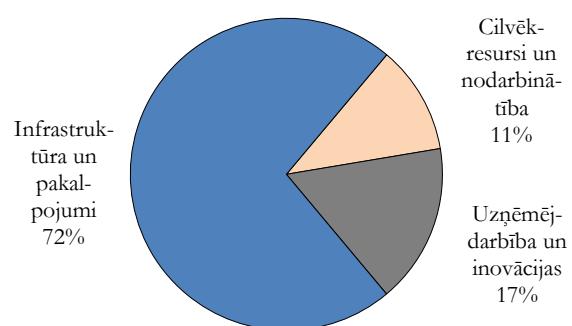
NSID, uz ko balstīta Latvijas valstij 2007.-2013. gada plānošanas periodā pieejamo 4,53 miljardu eiro vērtā SF un KF finansējuma sadale, MK apstiprināts 2007. gada 19. jūnijā. Savukārt tā paša gada 20. septembrī to apstiprināja arī EK.

Saskaņā ar ES Ministru Padomes lēmumu par ES daudzgadu finanšu ietvaru 2007.-2013. gada plānošanas periodam Latvija ir saņēmusi 4,53 miljardus eiro jeb 3,18 miljardus latu kohēzijas politikas mērķu īstenošanai ar ES fondu (Eiropas Reģionālās attīstības

fonds – ERAF; Eiropas Sociālais fonds – ESF) un KF starpniecību.

6.3. attēls

**Finansējuma sadalījums starp DP 2007.-2013. gada plānošanas periodā
(procentos)**

Finansējuma sadalījums starp DP no kopējā ES finansējuma 4,53 miljardu eiro apmērā 2007.-2013. gada plānošanas periodā:

- 1. DP *Cilvēkresursi un nodarbinātība* (ESF) – 583 milj. eiro jeb 409 milj. latu. Kopā ar virssaišību apjomu 711 milj. eiro jeb 500 milj. latu;
- 2. DP *Uzņēmējdarbība un inovācijas* (ERAF) – 736 milj. eiro jeb 517 milj. latu. Kopā ar

- virssaistību apjomu 830 milj. eiro jeb 584 milj. latu;
- 3. DP *Infrastruktūra un pakalpojumi* (ERAF+KF) – 3,2 miljardi eiro jeb 2,25 miljardi

latu. Kopā ar virssaistību apjomu 3,82 miljardi eiro jeb 2,69 miljardi latu.

6.1. tabula

**2007.-2013. gada plānošanas perioda ES fondu finanšu progress
līdz 2013. gada 30. septembrim**

ES fonda finansējums milj. latu	Noslēgtie līgumi		Izmaksāts finansējuma saņēmējiem milj. latu		Saņemtās atmaksas no EK (ieskaitot avansus) milj. latu	
	milj. latu	%	milj. latu	%	milj. latu	%
ESF	409,8	434,9	106,1	359,9	87,8	388,8
ERAF	1692,0	1628,9	96,3	1086,5	64,2	1017,6
KF	1082,1	945,9	87,4	626,1	57,9	615,2
Kopā	3184,0	3009,7	94,5	2072,6	65,1	2021,7
						63,5

Līdz 2013. gada 31. oktobrim ir apstiprināti 94,5% projektu no visa šajā plānošanas periodā Latvijai pieejamā ES fondu finansējuma, noslēgti līgumi

kopumā par 3009,7 milj. latu. Līdz 2013. gada 31. oktobrim finansējuma saņēmējiem izmaksāti 2072,2 milj. latu.

6.3. ielikums

Ekonomikas ministrijas kompetencē esošās aktivitātes

Kopā Ekonomikas ministrijas aktivitātēm 2007.-2013. gada plānošanas periodā ir pieejami 524,8 milj. latu ES līdzekļu, kas sadalās šādi:

- 1. DP *Cihēkresursi un nodarbinatība* – 35,7 milj. latu;
- 2. DP *Uzņēmējdarbība un inovācijas* – 378,4 milj. latu;
- 3. DP *Infrastruktūra un pakalpojumi* – 141,4 milj. latu.

Līdz 2013. gada 31. oktobrim Ekonomikas ministrijas pārziņā esošajās aktivitātēs noslēgtie līgumi:

- Aktivitātē *Atbalsts nodarbināto apmaiņābā komersantu konkurentspejas veicināšanai* – atbalsts partnerībās organizētām apmaiņābām ir noslēgti 30 līgumi par kopējo līgumsummu 21,7 milj. latu.
- Aktivitātē *Atbalsts komersantu individuāli organizētām apmaiņābām* ir pabeigti 84 līgumi par kopējo līgumsummu 1,9 milj. latu.
- Aktivitātē *Atbalsts darba vietu radošanai* ir noslēgti 6 līgumi par kopējo līgumsummu 4,5 milj. latu.
- Aktivitātē *Augstas kvalifikācijas darbinieku piesaiste* ir pabeigti 3 līgumi par kopējo līgumsummu 100,9 tūkst. latu.
- Aktivitātē *Kompetences centri* ir noslēgti 6 līgumi par kopējo līgumsummu 37,3 milj. latu.
- Aktivitātē *Tehnoloģiju pārneses kontaktpunkti* noslēgti 8 līgumi par kopējo līgumsummu 1,8 milj. latu.
- Aktivitātē *Jaunu produktu un tehnoloģiju izstrāde* noslēgti 80 līgumi par kopējo līgumsummu 5,1 milj. latu.
- Aktivitātē *Jaunu produktu un tehnoloģiju ieviešana radošanā* ir noslēgti 118 līgumi par kopējo līgumsummu 27,2 milj. latu.
- Aktivitātē *Jaunu produktu un tehnoloģiju izstrāde – atbalsts rūpnieciskā īpašuma tiesību nostiprināšanai* ir noslēgti 5 līgumi par kopējo līgumsummu 71,8 tūkst. latu.
- Aktivitātē *Augstas pierienotas vertības investīcijas* ir noslēgti 35 līgumi par kopējo līgumsummu 69,8 milj. latu.
- Aktivitātē *Ārejo tirgu apgūšana – ārejas mārketingis* ir noslēgti 1658 līgumi par kopējo līgumsummu 6,4 milj. latu.
- Aktivitātē *Ārejo tirgu apgūšana – nozaru starptautiskās konkurentspejas stiprināšana* ir noslēgti 2 līgumi par kopējo līgumsummu 9,1 milj. latu.
- Aktivitātē *Atbalsts pašnodarbinātības un uzņēmējdarbības uzsākšanai* ir atbalstīts 1001 uzsācēju projekts par vairāk nekā 14,92 milj. latu.
- Aktivitātē *Ieguldījumu fonds* ietvaros īstenotajos finanšu instrumentos sasniegti šādi rezultāti:
1) riska kapitāls – 2010. gada 22. janvārī ar BaltCap Management Latvia tika noslēgts līgums par riska kapitāla fonda izveidi. Papildus Ieguldījumu fonda ieguldītajiem 20 milj. eiro BaltCap Management Latvia ieguldīja fondā vēl 10 milj. eiro privāto investoru līdzfinansējumu. Līdz 2013. gada 30. septembrim BaltCap Management Latvia noslēdzis 10 riska kapitāla investīciju līgumus 8,51 milj. latu apmērā;
2) sagatavošanas un sākuma kapitāls – 2010. gada 16. jūnijā ar Imprimatur Capital Baltics tika noslēgts līgums par sagatavošanas un sākuma kapitāla fondu izveidi. Kopā pieejamais finansējums sagatavošanas un sākuma kapitāla investīcijām ir 7,26 milj. latu (2013. gada 10. maijā tika parakstīts līgums ar Imprimatur Capital Baltics par sagatavošanas kapitāla investīciju palielināšanu līdz 6,4 milj. eiro). Līdz 2013. gada 30. septembrim Imprimatur Capital Baltics ir noslēdzis 17 sagatavošanas kapitāla investīciju līgumus 1,64 milj. latu apmērā un 3 sākuma kapitāla investīciju līgumus 878 tūkst. latu apmērā;
3) augsta riska aizdevumi – 2010. gada 26. martā tika noslēgti līgumi ar AS „Swedbank” un AS „SEB Banka”. Programmas ieviešana norisinājās līdz 2012. gada 26. septembrim. Programmas ietvaros ir noslēgti 32 aizdevuma līgumi 10,59 milj. latu apmērā.

6.3. ielikuma turpinājums

- Aktivitātē *Garantijas komersantu konkurēspējas užlabošanai* ir noslēgti 364 kredīta garantiju līgumi par kopējo summu 85,93 milj. latu un 125 eksporta garantiju līgumi par kopējo summu 8,29 milj. latu.
- Aktivitātē *Aizdevumi komersantu konkurēspējas užlabošanai* līdz 2013. gada 30. septembrim piešķirts 421 aizdevums kopā 184,6 milj. latu apmērā, tai skaitā programmas ERAF daļā piešķirti 103 aizdevumi 88,11 milj. latu apmērā (no tiem noslēgti 79 aizdevumu līgumi 52,89 milj. latu apmērā).
- Aktivitātē *Pasākumi motivācijas celšanai inovācijām un uzņēmējdarbības uzsākšanai* ir noslēgts 1 līgums par kopējo summu 2 milj. latu. Aktivitātēs ietvaros rīkotajos pasākumos, semināros un konkursos iesaistītas 15 134 personas.
- Aktivitātē *Biznesa inkubatori* ir noslēgti 9 līgumi par biznesa inkubācijas pakalpojumu sniegšanu Latvijas reģionos un 1 līgums par biznesa inkubācijas pakalpojumu sniegšanu radošās industrijas komersantiem Rīgā. Aktivitātēs ietvaros atbalstu biznesa inkubatoru saņem 823 komersanti.
- Aktivitātē *Atbalsts ieguldījumiem mikro, maziem un vidējiem komersantiem īpaši atbalstamajās teritorijās* ir noslēgti 104 līgumi par kopējo summu 5,5 milj. latu.
- Aktivitātē *Klasteru programma* ir noslēgti 11 līgumi par kopējo summu 3,2 milj. latu.
- Apakšaktivitātē *Valsts nozīmes pilsetbūvniecības pieminekļu saglabāšana, atjaunošana un infrastruktūras pielāgošana tūrisma produkta attīstībai* ir noslēgts 21 līgums par kopējo summu 7 milj. latu (ERAFA).
- Apakšaktivitātē *Nacionālās nozīmes velotūrisma produkta attīstība* ir noslēgti 8 līgumi par kopējo summu 3,9 milj. latu (ERAFA).
- Aktivitātē *Daudzdzīvokļu maju siltumnoturības užlabošanas pasākumi* noslēgti 868 līgumi par kopējo summu 53,5 milj. latu (ERAFA).
- Aktivitātē *Sociālo dzīvojamā maju siltumnoturības užlabošanas pasākumi* noslēgti 56 līgumi par kopējo summu 3,8 milj. latu (ERAFA).
- Aktivitātē *Pasākumi centralizētās siltumapgādes sistēmu efektivitātes paaugstinašanai* noslēgti 97 līgumi par kopējo līgumsummu 47,9 milj. latu (KF).
- Aktivitātē *Atjaunojamo energoresursu izmantojošu koģenerācijas elektrostatiju attīstība* noslēgti 10 līgumi par kopējo summu 20,7 milj. latu (KF).

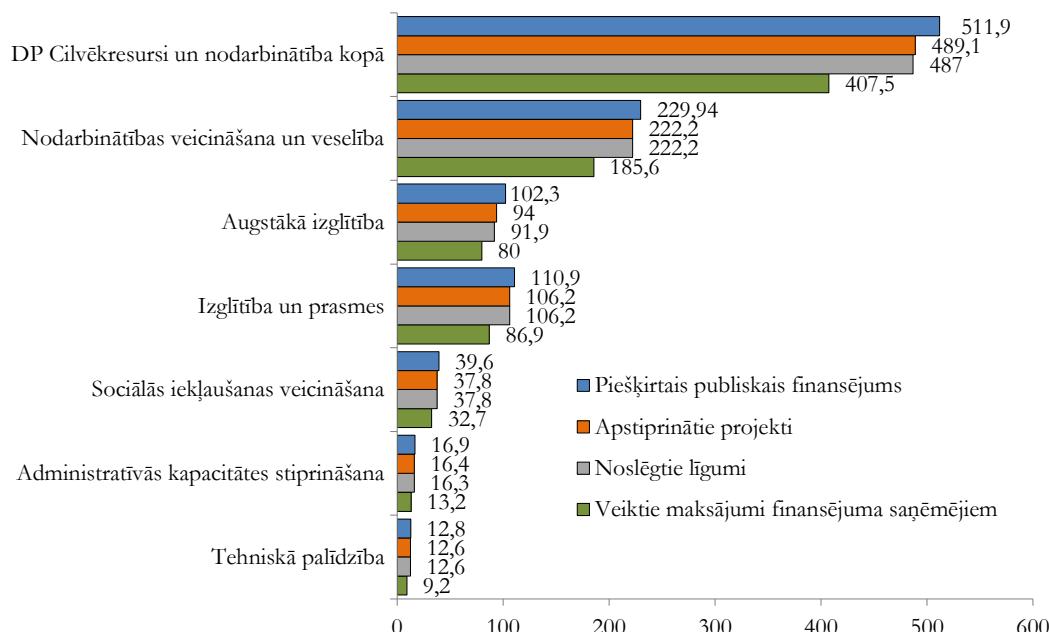
ES fondu finanšu apguve DP Cilvēkresursi un nodarbinātība, Uzņēmējdarbība un inovācijas un Infrastruktūra un pakalpojumi

DP Cilvēkresursi un nodarbinātība ieviešana līdz 2013. gada 30. septembrim kopumā vērtējama kā laba, sasniedzot mērķa maksājuma izpildi par 105%.

Apstiprināto projektu un noslēgto līgumu apjoms sastāda 106,8%, ņemot vērā piešķirtās valsts budžeta virssaiestības, savukārt finansējuma saņēmējiem izmaksātā finansējuma kopapjomis pārskata periodā pieaudzis par 5,7%, sasniedzot 87,8 procentus.

6.4. attēls

ES fondu finanšu investīcijas līdz 2013. gada 30. septembrim DP Cilvēkresursi un nodarbinātība publiskais finansējums (milj. latu)

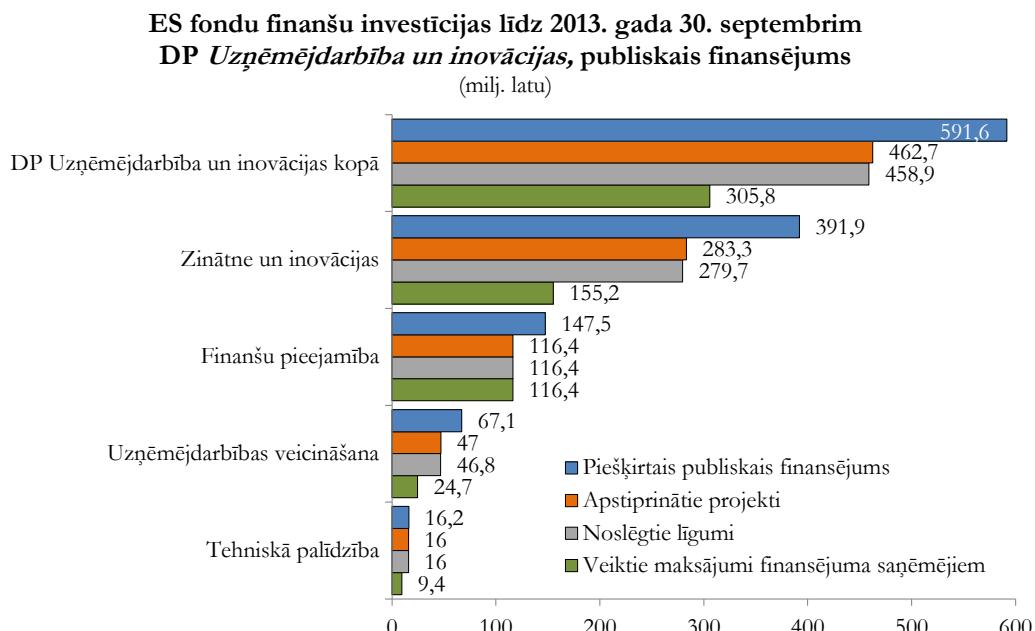

Līdz 2013. gada 30. septembrim DP *Uzņēmējdarbība un inovācijas* ieviešana noritēja salīdzinoši lēnāk, salīdzinot ar citām darbības programmām, mērķis maksājumiem finansējuma saņēmējiem tika izpildīts 90,4% apmērā. Apstiprināto projektu apjoms ir 84,9%, noslēgto līgumu apjoms ir 84,2%, savukārt finansējuma saņēmējiem izmaksātā finansējuma kopapjoms sasniedza tikai 58,4% no pieejamā publiskā finansējuma.

Ievērojamākā nobīde no plānotā ir Ekonomikas ministrijas ieviestajās aktivitātēs prioritātes *Zinātne un inovācijas* ietvaros un biznesa inkubatoru aktivitātē, kurā

bija apturēti maksājumi finansējuma saņēmējam un izdevumu deklarēšana EK, kas ir atjaunota. Iemesls finansējuma neapgugei biznesa inkubatoru aktivitātē ir tas, ka inkubētie komersanti atbalsta intensitātes maiņas dēļ otrajā un nākamajos inkubācijas gados saskaņā ar spēkā esošiem līguma nosacījumiem izmanto arvien mazāk inkubatorā pieejamo pakalpojumu. Vērā ņemama nobīde no plānotā ir arī Izglītības un zinātnes ministrijas ieviestajā apakšaktivitātē *Informācijas tehnoloģiju infrastruktūras un informācijas sistēmu užlabošana zinātniskajai darbībai*.

6.5. attēls

Prioritātes *Zinātne un inovācijas* pasākuma *Inovācijas* aktivitātes *Augstas pierienotās vērtības investīcijas* sekmīgu apguvi kavē liels noraidīto projektu iesniegumu skaits. Ekonomikas ministrija identificējusi riskus, kas saistīti ar nepietiekami lielu iesniegto kvalitatīvu projektu skaitu un finansējuma neapgugu līdz 2013. gada beigām. Lai riskus samazinātu, 3. projektu atlases kārtas nosacījumos ir iestrādātas stingrākas prasības projektu iesniedzēju finanšu rādītājiem. Nēmot vērā biznesa un produktu attīstības projektu iesniegumu un plānu sagatavošanas zemo kvalitāti, LIAA veic ieinteresēto personu konsultēšanu un informēšanu par aktivitātes prasībām.

Aktivitātē *MVK jaunu produktu un tehnoloģiju attīstības programma* projektu iesniegumus plānots pieņemt arī 2014. gadā, lai veicinātu pieejamo līdzekļu apguvi. Lai veicinātu aktivitātes veiksmīgu ieviešanu, LIAA izvirzījusi par būtisku uzdevumu apstiprināt loti kvalitatīvus projektus līdz 2014. gada otrajam pusgadam.

Aktivitātes *Kompetences centri* ietvaros ir izveidoti seši kompetences centri, jaunus centrus līdz 2015. gadam nav plānots izveidot. Taču pēc visu sešu kompetences centru precizēto projektu iesniegumu iesniegšanas LIAA secināja, ka, neskatoties uz aktivitātes apturēšanu, kompetences centri ir gatavi īstenot visu plānoto pētniecības programmu un apgūt visu pieejamo finansējumu. Precizētie projektu iesniegumi tika atzīti par atbilstošiem normatīvajam regulējumam, līdz ar to LIAA parakstīja līguma grozījumus ar visiem kompetences centriem.

Prioritāte *Finanšu pieejamība* vērsta uz finansējuma pieejamības veicināšanu uzņēmējdarbības attīstībai ar aptverošu finanšu instrumentu realizēšanu, kas ietver garantiju, aizdevumu, riska kapitāla un citu finanšu instrumentu klāstu, kurus ievieš LHZB un LGA.

Līdz 2013. gada 30. septembrim attiecībā uz maksājumu mērķiem finansējuma gala saņēmējiem kopumā DP finanšu instrumentu aktivitātēs izmaksāts

71,8% no plānotā maksājumu apjoma. Vislabākā mērķa izpilde vērojama garantiju un aizdevumu aktivitātēs – veikti attiecīgi 99,9% un 93,7% no plānotajiem maksājumiem finansējuma gala saņēmējiem. Maksājumu mērķu neizpilde vērojama riska kapitāla jomā un mezanīna aizdevumu aktivitātē – attiecīgi tikai 46,9% un 27,2% no plānotā maksājumu apjoma.

2013. gada 6. augustā LGA noslēdza līgumus ar finanšu starpniekiem – ZGI Capital, EXPANSION Capital un FlyVap. Nemot vērā aizkavēšanos saistībā ar iepirkumu konkursu, jaunās riska kapitāla investīcijas plānots veikt, sākot ar 2013. gada beigām. Vēlāk nekā plānots tiks izsludināts mikroaizdevumu fondu iepirkuma konkurss. 2013. gada oktobrī tika izsludināts iepirkuma konkurss, savukārt jaunās mikroaizdevumu programmas ietvaros aizdevumus paredzēts izsniegt, sākot ar 2014. gada sākumu.

Nemot vērā, ka 2013. gada 2. ceturksnī tika veikti grozījumi DP, kas paredz finanšu līdzekļu pārdali starp prioritātēm un aktivitātēm, tādā veidā nodrošinot

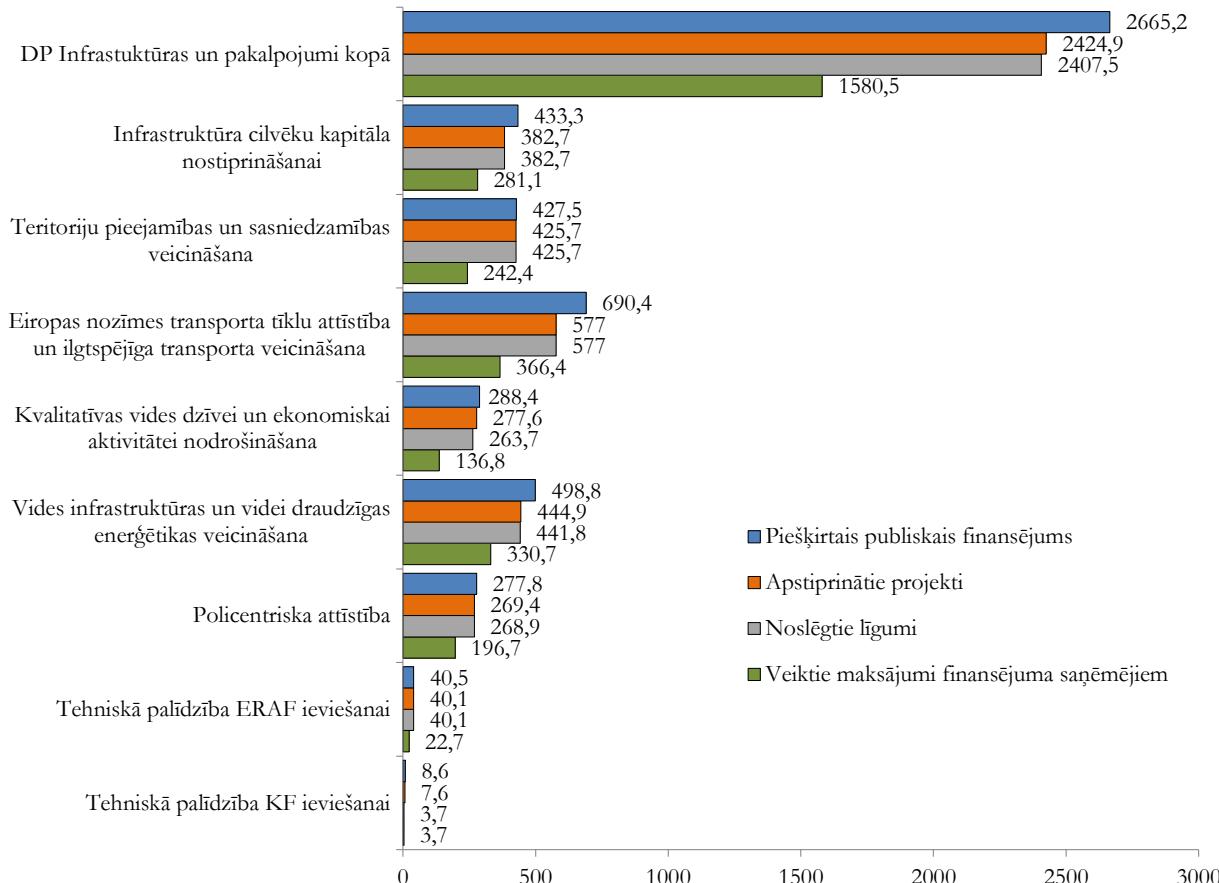
efektīvu prioritātes *Finanšu pieejamība* atlikušo līdzekļu novirzīšanu Latvijas tautsaimniecībā, Finanšu ministrija sadarbībā ar Ekonomikas ministriju ir izstrādājusi un virza apstiprināšanai MK mērķus sasniedzamajam maksājumu un investīciju riska kapitāla, aizdevumu un aizdevumu mezanīna veidā un sniegtu garantiju apmēram 2014. gadā.

Prioritātes *Uzņēmējdarbības veicināšana* ieviešana kopumā vērtējama pozitīvi, izņemot aktivitāti *Biznesa inkubatori*. Īpaši labs progress vērojams apakšaktivitātē *Ārjo tirgu apgušana – ārejais marketing*, aktivitātē *Pasākumi motīvācijas celšanai inovācijām un uzņēmējdarbības uzsākšanai* un aktivitātē *Klasteru programma*.

Nedaudz vairāk par pusē DP *Infrastruktūra un pakalpojumi* projektu ir pabeigli (aptuveni 52%), taču joprojām liela daļa projektu ir ieviešanas stadijā. Līdz 2013. gada 30. septembrim lielākie maksājumi veikti tādās prioritātēs kā *Policentriska attīstība*, *Teritoriju pieejamības un sasniedzamības veicināšana*, *Kvalitatīvas vides dzīvei un ekonomiskai aktivitātei nodrošināšana*.

6.6. attēls

**ES fondu finanšu investīcijas līdz 2013. gada 30. septembrim
DP *Infrastruktūra un pakalpojumi*, publiskais finansējums
(milj. latu)**

Jaunais 2014.-2020. gada plānošanas periods

Finanšu ministrija 2013. gada 3. maijā publiskai apspreidei nodeva 2014.-2020. gada perioda ES fondu plānošanas dokumentu projektus – *Partnerības līgumu Eiropas struktūrfondu un investīciju fondu 2014.-2020. gada plānošanas periodam* un DP *Izlaugsme un nodarbinātība*.

Lai nodrošinātu kvalitatīvu sagatavošanos 2014.-2020. gada ES fondu investīciju periodam, 2012. gada septembrī tika izveidota partnerības platforma – Pagaidu uzraudzības komiteja.

Plānošanas dokumentu projekti tika sagatavoti, balstoties uz tādiem principiem kā sasaiste ar ES 2020 un citiem plānošanas dokumentiem, stratēģiskais redzējums, kas balstās uz trūkumu un vajadzību analīzi, uz efektīvu, ilgtspējīgu attīstību un rezultātiem vērsti risinājumi. Plānošanas dokumentos definētie prioritārie virzieni un specifiskie atbalsta mērķi koncentrēti uz konkrētu rezultātu sasniegšanu, kas dos vislielāko atdevi ekonomikas attīstībai, kā arī veicinās Kohēzijas politikas mērķu sasniegšanu.

6.2. tabula

Indikatīvais ES fondu 2014.-2020. gada plānošanas perioda finansējuma un kopējo investīciju sadalījums

	ES finansējuma apjoms milj. LVL	ES finansējuma struktūra (%)	Kopējais finansējuma apjoms, milj. LVL
Nostiprināt pētniecību, tehnoloģiju attīstību un inovāciju	317,6	10,6	37,3
Uzlabot informācijas un komunikācijas tehnoloģiju pieejamību, izmantošanu un kvalitāti	135,9	4,5	159,8
Uzlabot mazo un vidējo uzņēmumu konkurētspēju	214,2	7,1	252,1
Atbalstīt pāreju uz ekonomiku ar zemu oglēkļa dioksīda emisiju līmeni visās nozarēs	346,6	11,5	407,8
Veicināt pielāgošanos klimata pārmaiņām, riska novēršanu un pārvaldību	46,3	1,5	54,5
Aizsargāt vidi un veicināt resursu efektivitāti	352,7	11,7	414,9
Veicināt ilgtspējīgu transportu un novērst trūkumus galvenajās tīkla infrastruktūrās	817,5	27,2	961,8
Veicināt nodarbinātību un atbalstīt darbaspēka mobilitāti	142,5	4,7	167,7
Veicināt sociālo iekļaušanu un apkarot nabadzību	280,9	9,3	330,5
Ieguldīt izglītībā, prasmēs un mūžizglītībā	353,9	11,8	416,4
Kopā	3008,7	100	3539,7

ES Fondu 2014.-2020. gada plānošanas perioda nozīmīgākās ES investīcijas paredzēts novirzīt šādiem mērķiem:

- nabadzības riskam pakļauto iedzīvotāju skaita samazināšana, sniedzot atbilstošas apmācības, uzlabojot veselības stāvokli un integrējot darba tirgū;
- nodarbinātības veicināšana, integrējot ilgtermiņa bezdarbniekus un jauniešus darba tirgū;
- primārās energēģijas patēriņa samazināšana, uzlabojot energoefektivitāti privātajā un publiskajā ēku fondā, uzlabojot energoefektivitāti industriālajā ražošanā un atbalstot energoefektivitātes palielināšanu sabiedriskajā transportā;
- investīciju palielināšana pētniecībā un attīstībā, veicot privāto investīciju piesaisti, kā arī sadarbību starp pētniecības institūcijām un uzņēmējiem;

- IKT un transporta infrastruktūras uzlabojumi, kas tieši ietekmē ekonomikas produktivitāti, kalpo par pamatu inovācijām un palielina iekšējo un ārējo mobilitāti cilvēkiem un precēm.

6.2.2. Ārējās tirdzniecības politika

2013. gada otrajā pusē ārējo ekonomisko attiecību jomā iezīmējās vairākas nozīmīgas aktivitātes, proti, 2013. gada 15. oktobrī OECD padomes sēdē Parīzē tika apstiprināta Latvijas iestāšanās sarunu „ceļa karte” (skatīt 6.4. ielikumu), 2013. gada 28.-29. novembrī Vīnē tika aizvadīts trešais ES Austrumu partnerības samits, iezīmējot sasniedzamos mērķus un veicamos uzdevumus līdz 2015. gadā plānotajam Rīgas samitam, bet 3.-6. decembrī tika aizvadīta PTO 9. Ministru konference, kas iezīmēja aprises jaunajam PTO Tirdzniecības veicināšanas nolīgumam.

6.4. ielikums

Latvija virzībā uz OECD

Pēc tam, kad 2013. gada 30. maijā OECD Ministru padomes sēdē Parīzē organizācijas ģenerālsekretārs tika pilnvarots sākt sarunas ar Latviju par pievienošanos organizācijai, OECD padomes sēdē Parīzē 2013. gada 15. oktobrī tika apstiprināta Latvijas iestāšanās sarunu „ceļa karte”. Tajā ir noteikts Latvijas pievienošanās OECD plāns un ar to formāli tiek uzsākts Latvijas iestāšanās OECD process.

Latvijas atbildīgās valsts pārvaldes institūcijas ir uzsākušas sākotnējā memoranda sagatavošanu, kurā tiks aprakstīts un pamatots, cik lielā mērā Latvija pieņem visas juridiskās un politiskās saistības, kas izriet no katra (250) OECD instrumenta, un novērtē savu normatīvo aktu un politikas atbilstību šīm saistībām.

Lai pilnvērtīgi pārstāvētu Latvijas intereses sarunās par pievienošanos OECD, tai skaitā sagatavotu sākotnējo memorandu, organizētu pārstāvību un noteiktu atbildību par Latvijas pozīcijas izstrādi OECD komitejās un darba grupās, MK 2013. gada 19. novembrā sēdē ir apstiprināts rīkojums *Par Latvijas Republikas pievienošanās sarunu Ekonomiskās sadarbibas un attīstības organizācijai darba grupas izveidi*.

2013. gada 9.-10. decembrī notika OECD ģenerālsekretāra vietnieka vizīte Rīgā, kura uzskatāma par oficiālu sākumu sarunām par Latvijas pievienošanos OECD.

Iestāšanās process norisinās atkarībā no kandidātvalsts iesaistes, bet, balstoties uz iepriekšējās paplašināšanās valstu pieredzes, minimālais sarunu pabeigšanas un dalībvalsts statusa iegūšanas laiks ir divi gadi.

Balstoties uz 2011. gada 9. augustā noslēgto *Saprašanas memorandu par sadarbiņu starp Latvijas Republikas Ārlietu ministriju, Latvijas Republikas Ekonomikas ministriju, Latvijas Investīciju un attīstības aģentūru, Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kambru un Latvijas darba devēju konfederāciju*, ar 2012. gada maiju ir izveidota Ārējās ekonomiskās politikas koordinācijas padome. Padomes mērķis ir nodrošināt saskaņotu pušu sadarbību sekmīgas ārējās ekonomiskās politikas veidošanā un īstenošanā Latvijas tautsaimniecības konkurētspējas celšanai.

Līdz šim ir notikušas sešas Padomes sēdes. 2013. gadā ir sagatavota un apstiprināta informācija par Latvijas ekonomiskajām interesēm Centrālāzijas reģiona valstīs, ASV un Kanādā, apspriests jautājums par Latvijas valsts ārējā ekonomiskā tēla veidošanu un turpmāko nepieciešamo rīcību, izvērtētas 2015. gadā gaidāmās Latvijas prezidentūras ES Padomē prioritātes un aktualitātes, kā arī izskatīts jautājums par LR diplomātisko pārstāvniecību tīkla attīstību līdz 2020. gadam un jauno politikas iniciatīvu *Līdzinvestīcijas industriju attīstībai*.

Daudzpusējās attiecības

2013. gada otrajā pusē viens no centrālajiem notikumiem daudzpusējās tirdzniecības sistēmas kontekstā bija 3.-6. decembrī Bali (Indonēzija) noritējusī Pasauļes Tirdzniecības organizācijas (PTO) 9. Ministru konference. Tās laikā PTO dalībvalstis par spīti atšķirīgajām prioritātēm spēja rast kompromisu trīs Dohas raunda (DDA) sarunu pilāros – tirdzniecības veicināšana, lauksaimniecība un attīstības jautājumi. Tirdzniecības ministru diskusijas Bali iezīmēja pušu gatavību meklēt iespējas turpmākai daudzpusējās tirdzniecības sistēmas attīstībai, cita starpā attiecībā uz tirdzniecības veicināšanu, kā arī videi draudzīgu preču, pakalpojumu un tehnoloģiju izplatību.

Zīmīgi ir tas, ka minētajā konferencē tika atbalstīta Jemenas uzņemšana PTO, līdz ar to 2014. gada 1. ceturksnī tā varētu kļūt par organizācijas 160. dalībvalsti. Tāpat, pabeidzot darbu pie atvērtajiem tirgus pieejamības jautājumiem, 2014. gadā varētu tikt pabeigti Kazahstānas, Bosnijas un Hercegovinas, kā arī Serbijas iestāšanās procesi PTO.

6.5. ielikums

Krievijas skujkoku eksporta tarifu kvotu sistēma

Daudzpusējās tirdzniecības sistēmas ietvaros ar 2012. gada 1. septembri ir izveidota Krievijas skujkoku apālkoku (priede un egle) eksporta tarifu kvotu sistēma, kas, balstoties uz vēsturiskiem apjomiem, paredz pazeminātas eksporta nodevas uz ES. Līdz ar sistēmas ieviešanu ir konstatēta virkne problēmātisku tās sekmīgai īstenošanai, pie kuru risināšanas tiek pastāvīgi strādāts ES Kopējās tirdzniecības politikas ietvaros.

Ar 2013. gada 4. novembri Krievija ir atcēlusi t.s. autorizēto eksportētāju sarakstu, kas paredzēja, ka tikai noteikti uzņēmumi attiecīgās tarifu kvotas ietvaros ir tiesīgi eksportēt skujkoku apālkokus uz ES. Pašreizējā kārtība vairs nenosaka ierobežojumus uzņēmumu griezumā. Ekonomikas ministrijas vērtējumā šādam solim varētu būt pozitīva ietekme uz līdz šim (2012./2013. gadā) salīdzinoši nelielo Krievijas izcelsmes apālkoku importa apjomu pieaugumu Latvijā.

Dīvpusējās attiecības ES kopējās tirdzniecības politikas ietvaros

ES ir noslēgusi virkni preferenciālo līgumu, kas paredz savstarpējī labvēlīgus tirdzniecības nosacījumus ar tādiem partneriem kā Andora, Balkānu valstis¹, Centrāamerikas valstis², Čīle, Dienvidāfrika, Dienvidkoreja, Eiropas Ekonomiskās zonas valstis³, atsevišķas Ekonomiskās Partnerības līgumu valstis⁴,

Kolumbija, Meksika, Peru, Sanmarīno, Šveice un Turcija.

2013. gada otrajā pusē par būtiskāko aktualitāti ES dīvpusējās tirdzniecības attiecībās ar trešajām valstīm ir uzskatāma ES un ASV sāktais darbs pie Transatlantiskās tirdzniecības un investīciju partnerības (skatīt 6.6. ielikumu).

6.6. ielikums

ES-ASV Tirdzniecības un investīciju partnerības līgums

Pēc 2013. gada februārī ES un ASV paustās gatavības sākt sarunas par pasaulē vērienīgāko brīvās tirdzniecības partnerību ir aizvadītas trīs sarunu kārtas – jūlijā, novembrī un decembrī.

Pirmajā sarunu kārtā, kas notika Vašingtonā, tika konceptuāli apspriesti pušu mērķi un pieejas tirdzniecības liberalizācijai vairāk nekā 20 sarunu jomās, kuras paredzēts iekļaut ES-ASV Tirdzniecības un investīciju partnerības nolīgumā.

Attiecīgi otrajā un trešajā sarunu kārtā jau detalizētāk tika pārrunāti pušu priekšlikumi savstarpējā tirdzniecībā esošo šķēršļu samazināšanai tādos jautājumos kā ieguldījumi, pakalpojumi, regulatorā sadarbība, enerģētika un izejmateriālu pieejamība, sanitārās un fitosanitārās prasības, intelektuāla īpašuma tiesību aizsardzība un ilgtspējīga attīstība.

Jāatzīmē, ka sarunas par nākotnē pasaulē lielāko brīvās tirdzniecības partnerību putas plāno pabeigt dīvu gadu laikā no sarunu sākšanas.

2013. gada 20. septembrī notikusī ES-Singapūras BTL parafēšana un 18. oktobrī panāktā politiskā vienošanās par konceptuāliem ES-Kanādas Visaptverošā ekonomikas un tirdzniecības nolīguma nosacījumiem, kas ir pamats tuvāko mēnešu laikā pabeigt darbu pie kopējā līguma teksta. Būtiski, ka abi šie nolīgumi būs pirmie, kuros paredzēts iekļaut noteikumus arī attiecībā uz ĀTI aizsardzību, aizstājot dalībvalstu un attiecīgo valstu noslēgtos dīvpusējos ieguldījumu veicināšanas un aizsardzības nolīgumus.

Paralēli ES šobrīd risina BTL sarunas arī ar Indiju, Japānu, Malaiziju, Vjetnamu, Taizemi un Vidusjūras reģiona valstīm⁵, kā arī ekonomiskās partnerības līgumu sarunas (EPA) ar lielu daļu Āfrikas, Karību un Klusā okeāna reģiona valstīm (ACP). Līdz ar tirgus pieejamības jautājumu aktualizēšanu ir vērojama virzība attiecībās ar Dienvidu kopējā tirgus valstīm⁶ (Mercosur). Tomēr, ķemot vērā šī reģiona valstu atšķirīgās nostājas attiecībā uz ekonomisko integrāciju ar ES, visaptverošā BTL parakstīšana ar šo valstu bloku tuvākajā laikā nav gaidāma.

2013. gada 28.-29. novembrī Viļņā notikušais ES Austrumu partnerības valstu samits iezīmēja galvenos pēc samita sasniedzamos mērķus un uzdevumus,

ņemot vērā katras partnerības intereses un vēlmi veidot attiecības ar ES. Samita centrālais notikums bija ES Asociācijas nolīgumu un tajos ietilpstoto BTL parafēšana ar Gruziju un Moldovu. Paralēli samitam Viļņā norisinājās arī otrs Austrumu partnerības Biznesa forums, kura mērķis bija izveidot platformu pieredzes apmaiņai un sadarbības veidošanai starp uzņēmējiem, investoriem, diplomātiem, politiķiem. Šādu iniciatīvu, kas aizsākās 2011. gadā Polijā, uzņēmēji novērtēja pozitīvi.

Dīvpusējā ekonomiskā sadarbība

Lai veicinātu un padzīlinātu dīvpusējo ekonomisko sadarbību ar nozīmīgākajiem tirdzniecības partneriem, Latvija ir noslēgusi dīvpusējās ekonomiskās sadarbības līgumus ar Krieviju, Ķīnu, Baltkrieviju, Ukrainu, Kazahstānu, Azerbaidžānu, Gruziju, Moldovu, Uzbekistānu, Kirgizstānu, Turkmenistānu, Tadžikistānu un Armēniju. To ietvaros ir izveidotas Starpvaldību komisijas ekonomiskās, zinātniskās un tehniskās sadarbības jautājumos (SVK) un Apvienotās komitejas (AK), kas nodrošina šo līgumu darbības uzraudzību un meklē iespējas turpmākās sadarbības uzlabošanai.

2014. gadā tiek plānots organizēt SVK un AK sēdes ar Ķīnu (Rīgā), Baltkrieviju (Baltkrievijā), Ukrainu (Kijevā), Moldovu (Kišiņevā), Kirgizstānu (Biškekā) un Gruziju (Tbilisi).

¹ Albānija, Bosnija un Hercegovina, Horvātija, Maķedonija, Melnkalne un Serbija

² Kostarika, Salvadora, Honduras, Nikaragua, Panama

³ Ilande, Līhtenšteina un Norvēģija

⁴ Antigua un Barbuda, Beliza, Bahamu salas, Barbadosa, Dominika, Dominikāna, Grenāda, Gajāna, Haiti, Jamaika, Sentkitsa un Nevisa, Sentlūsijs, Sentvincenta un Grenadīnas, Surinama, Trinidāda un Tobago, Papua Jaungvineja, Madagaskara, Maurītānija, Seišelu salas, Zimbabve

⁵ Alžīrija, Ēģipte, Izraēla, Jordānija, Libāna, Maroka, Palestīnas Pašpārvalde, Sīrija un Tunisija

⁶ Argentīna, Brazilīja, Paragvaja, Urugvaja un Venecuēla

6.7. ielikums

Latvijas divpusējā ekonomiskā sadarbība 2013. gada otrajā pusē

2013. gada otrajā pusē būtiskākās aktivitātēs bija šādas:

Latvija-Turkmenistāna

Kā apliecināja Turkmenistānas vicepremjera-ārlietu ministra vizite 2013. gada 11.-12. jūnijā Rīgā, interese par sadarbību ar šo Centrālāzijas reģiona valsti no Latvijas uzņēmēju puses ir liela, īpaši tādās jomas kā izglītība, tūrisma mārketinga, būvniecība, kuģubūve, logistika, IT, lauksaimniecība u.c. Latvijas interese veicināt ekonomisko sadarbību tika uzsvērta, arī ekonomikas ministram tiekoties ar Turkmenistānas amatpersonām viņa vizītes laikā Ašgabatā (Turkmenistāna) 2013. gada 17.-19. oktobrī, kurp viņš devās, lai piedalitos augsta līmeņa konferencē *Enerģētikas drošība un ilgtspēja – OECD perspektīva*.

Latvija-Krievija

2013. gada 20.-21. jūnijā notika ekonomikas ministra darba vizīte Sanktpēterburgā, kuras ietvaros ministrs piedalījās 17. Sanktpēterburgas starptautiskajā ekonomikas forumā, uzstājoties ar prezentāciju par produktivitātes paaugstināšanu pārtikas globālās drošības nodrošināšanai, kā arī tikās ar Jaroslavļas, Kalugas un Pleskavas apgabala gubernatoriem, lai pārrunātu ekonomiskās sadarbības paplašināšanas iespējas.

2013. gada 24. jūlijā Rīgā notika Latvijas-Krievijas SVK Ekonomiskās sadarbības darba grupas 8. sēde. Tajā tika pārrunāti jautājumi par ārējās tirdzniecības un ekonomisko attiecību esošo situāciju un perspektīvām, sadarbību investīciju, enerģētikas, akreditācijas un tūrisma jomās, finanšu un banku sektora uzlabošanu, kā arī līgumtiesiskās bāzes pilnvērtīgā izmantošanu. 2013. gada 20. novembrī Maskavā Latvijas-Krievijas Lietišķas sadarbības padomē tika pārrunāta reģionālā sadarbība, savstarpējas tirdzniecības jautājumi, pārtikas produkcijas sertificēšanas kārtība, muitas procedūru pāotrīnāšanas iespējas u.tml.

2013. gada 21. novembrī Maskavā notika Latvijas-Krievijas SVK Ekonomiskās, zinātniski tehniskās, humanitārās un kultūras sadarbības jomās 6. sēde, kuras ietvaros tika parakstīta *Latvijas-Krievijas Rīcības programma ES un Krievijas iniciatīvas „Partneriba modernizācijai” ietvaros*, kas ietver virknī sadarbības projektu dažādās jomās. Rīcības programmas mērķis ir pilnvērtīgā izmantošanai ES un Krievijas Modernizācijas partnerības iniciatīvu, kā arī padziļināt un paplašināt divpusējās ekonomiskās attiecības starp Latvijas un Krievijas valsts iestādēm, uzņēmējiem un zinātniekim.

2014. gadā ir plānota Ekonomikas ministrijas vadības un Latvijas uzņēmēju vizīte uz Kalugas apgabalu, lai parakstītu Ekonomikas ministrijas un Kalugas apgabala vienošanos par ekonomisko sadarbību un veicinātu Latvijas un Kalugas apgabala uzņēmēju sadarbību.

Latvija-Armēnija

2013. gada 28. jūnijā Rīgā notika pirmā Latvijas-Armēnijas SVK sēde. Tās laikā tika pārrunāta ekonomiskā sadarbība tirdzniecības, rūpniecības, uzņēmējdarbības, informācijas un komunikāciju tehnoloģiju, lauksaimniecības, vides aizsardzības, reģionālās attīstības, finanšu, veselības aprūpes, kultūras, tūrisma, kā arī zinātnes, izglītības u.c. jomās. Dienu pirms SVK sēdes notika arī pirmā Latvijas-Armēnijas Lietišķas sadarbības padomes sēde. Padome ir izveidota, lai veicinātu un paplašinātu ekonomisko sadarbību starp abām valstīm, sniegtu atbalstu SVK darbam, kā arī koordinētu Latvijas un Armēnijas Darba devēju konfederāciju sadarbību.

Latvija-Vācija

2013. gada 6.-8. jūlijā vizītē Latvijā uzturējās Vācijas Federācijas prezidents ar pavadošo delegāciju. Vizītes ietvaros norisinājās abu valstu uzņēmēju apāļ galda diskusija. Šajā diskusijā par Latvijas un Vācijas sadarbības iespējām piedalījās 15 Vācijas uzņēmēji, kas pārstāvēja enerģētikas, lauksaimniecības, industriālās rūpniecības un mašīnbūves, logistikas, kokapstrādes nozares, kā arī konsultāciju un apdrošināšanas jomas, un 12 Latvijas uzņēmumu pārstāvji no kokapstrādes, logistikas, mašīnbūves, apdrošināšanas, augsto tehnoloģiju, kūdras rūpniecības u.c. jomām.

Latvija-Japāna

2013. gada 19. jūlijā notika Japānas ietekmīgākās biznesa federācijas *KEIDANREN* pārstāvju vizīte Latvijā, kuras mērķis bija iepazīties ar Latvijas uzņēmējdarbības vidi, ekonomisko attīstību un biznesa iespējām. *KEIDANREN* pārstāv aptuveni 1300 Japānas uzņēmumu un 127 valsts mēroga industriālās asociācijas. Šajā augsta līmeņa biznesa delegācijas vizītē piedalījās 18 starptautisku Japānas uzņēmumu pārstāvji tādās nozarēs kā enerģētika, IT, telekomunikācijas, elektronika, tūrisms, finances, apdrošināšana, būvniecība, ķīmiskā rūpniecība u.c. Ar *KEIDANREN* delegāciju tikās ekonomikas ministrs, kā arī Latvijas uzņēmēji. Tikšanās laikā tika pārrunātas ekonomiskās sadarbības paplašināšanas iespējas, īpaši uzsverot informāciju par investīciju iespējām un projektiem Latvijā.

Latvija-Somija

2013. gada 10.-11. septembrī notika Somijas prezidenta un uzņēmēju vizīte Latvijā. Tās ietvaros notika Latvijas un Somijas uzņēmēju apāļ galda diskusija par ekonomiskās sadarbības paplašināšanas iespējām.

2013. gada 13.-14. novembrī ekonomikas ministrs devās darba vizītē uz Somiju, lai piedalitos *5th Annual Baltic Energy Summit*. Samitā ministrs uzstājās ar ievadrunu un piedalījās paneļdiskusijā par tīrgus tendencēm un analīzi. Vizītes ietvaros ministrs tikās ar Somijas ekonomikas ministru un pārrunāja esošo ekonomisko sadarbību.

6.7. ielikuma turpinājums

Latvija-Uzbekistāna

2013. gada 19. septembrī Taškentā notika Latvijas-Uzbekistānas SVK 4. sēde, kuras laikā tika pārrunāta abu valstu ekonomiskā sadarbība, sadarbība investīciju jomā, transporta, standartizācijas un atbilstības novērtēšanas, lauksaimniecības, veselības, izglītības un zinātnes, informācijas tehnoloģiju, tīro tehnoloģiju, tūrisma jomā, kā arī perspektīvas turpmākai sadarbības paplašināšanai. Vizītes ietvaros notika Latvijas-Uzbekistānas Biznesa forums, kura laikā abu valstu pārstāvji iepazinās ar Latvijas un Uzbekistānas uzņēmēdarbības vides aspektiem un sadarbības iespējām dažādās jomās, t.sk. ir transports un tranzīts, tīrās un energoefektīvās tehnoloģijas, veselības aizsardzība, pārtikas rūpniecība un tekstiltrūpniecība. Pasākuma laikā abu valstu uzņēmēji un institūciju pārstāvji pauda apbusēju interesi attīstīt sadarbību, īstenojot dažādus kopīgus projektus. Biznesa forumā piedalījās abu valstu valsts pārvades un uzņēmumu pārstāvji no transperta, pārtikas rūpniecības, IT, tūrisma, farmācijas, būvniecības, vides tehnoloģijas u.c. nozarēm.

2013. gada 17.-18. oktobrī notika Uzbekistānas Republikas prezidenta vizīte Latvijā. Pirms vizītes 2013. gada 15. oktobrī notika ekonomikas ministra un Uzbekistānas Ārējo ekonomisko sakaru, investīciju un tirdzniecības ministra divpusējā tikšanās, kā arī Latvijas-Uzbekistānas Biznesa forums, kura laikā notika *Latvijas Republikas Tūrisma attīstības valsts aģentūras un Uzbekistānas Republikas Nacionālās kompānijas „Uzbeketurizm” saprašanās memoranda par sadarbību tūrisma jomā, kā arī LIAA un Uzbekistānas Informācijas nodrošinājuma un ārvalstu investīciju veicināšanas aģentūras „Uzinformtūrism” vienošanās parakstšana*. Biznesa forumā piedalījās vairāk nekā 60 Latvijas uzņēmēju no pārtikas, teksta, ķīmijas un farmācijas, būvniecības, transporta un logistikas, tirdzniecības (imports un eksports) jomām.

Prezidenta vizītes laikā tika parakstīts *LR Ekonomikas ministrijas un Uzbekistānas Republikas Ārējo ekonomisko sakaru, investīciju un tirdzniecības ministrijas saprašanās memorands par pasākumiem divpusējo tirdzniecības attiecību paplašināšanai*. Memoranda mērķis ir paplašināt abu valstu tirdzniecības attiecības, palielināt divpusējo tirdzniecības apgrozījumu, stiprināt un uzturēt sadarbību, kā arī veidot ciešus kontaktus starp abu valstu uzņēmējiem.

Abu vizīšu ietvaros izkristalizējās tādas potenciālās apbusēji interesējošās jomas kā tranzīts un logistika, pārtikas, informācijas un komunikācijas tehnoloģiju, tīro un energoefektīvo tehnoloģiju, lauksaimniecības, izglītības un zinātnes, ķīmiskās rūpniecības, t.sk. farmācijas, mašīnbūves un metālapstrādes, būvniecības materiālu ražošanas, veselības aizsardzības, tūrisma, vieglās rūpniecības u.c. jomas.

Latvija-Igaunija

2013. gada 26. septembrī notika ekonomikas ministra darba vizīte Tallinā, kuras ietvaros ministrs piedalījās forumā *Latvijas uzņēmumu iespējas Igaunijā*, ko organizēja Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kamera un Igaunijas Tirdzniecības un rūpniecības kamera. Vizītes ietvaros ministrs tikās ar Igaunijas ekonomisko attiecību un komunikācijas ministru, pārrunājot esošo ekonomisko sadarbību un tās paplašināšanas iespējas.

Latvija-Baltkrievija

2013. gada 23. oktobrī Rīgā norisinājās Latvijas un Baltkrievijas SVK 9. sēde. Tās laikā tika panāktas vairākas vienošanās par ekonomiskās sadarbības stiprināšanu, galvenokārt uzsverot iespējas sekmēt divpusēju ekonomisko, investīciju un reģionālās sadarbības pasākumu īstenošanu, kā arī veicināt sadarbību transporta, tranzīta, sakaru, izglītības, lauksaimniecības, t.sk. pārtikas rūpniecības produkcijas tirdzniecības apjomu palielināšanas, tūrisma, vides aizsardzības, standartizācijas, akreditācijas un sertifikācijas u.c. jomās. Paralēli SVK sēdei norisinājās arī Latvijas-Baltkrievijas Lietišķās sadarbības padomes sēde, kuras laikā abu valstu uzņēmēji pārrunāja turpmāko sadarbību medicīnas tūrisma, augstākās izglītības, muitas, starptautisko kravu pārvadājumu, informācijas un komunikācijas tehnoloģiju jomā, kā arī jautājumā par vīzu režīma un vīzu iegūšanas procedūras atvieglošanu. Baltkrievijas delegācijas vizītes Latvijā ietvaros tika parakstītas vairākas vienošanās par sadarbības veicināšanu transperta, izglītības un zinātnes, kā arī vieglās rūpniecības jomās.

Latvija-Lielbritānija

2013. gada 24. oktobrī Londonā notika ikgadējais Latvijas ekonomikai veltītais Latvijas Biznesa forums. Biznesa forumu organizēja LR vēstniecība Lielbritānijā sadarbībā ar Latvijas Ārējo ekonomisko pārstāvniecību, Baltijas Starptautisko banku un Bloomberg. Forumā ar prezentāciju uzstājās arī ekonomikas ministrs, Latvijas Bankas prezidents un Lielbritānijas Tirdzniecības un investīciju lietu ministrs. Forums bija orientēts uz visu nozaru uzņēmējiem, un vairāk nekā 100 foruma dalībnieku tas deva iespēju uzzināt vairāk par jaunākajām norisēm Latvijas ekonomikā un investīciju iespējām, kā arī sniedza iespēju uzņēmējiem satikt citus ārvalstu investorus.

Latvija-Tadžikistāna

2013. gada 20. novembrī Rīgā norisinājās Latvijas-Tadžikistānas AK 1. sēde. Lai arī Latvijas un Tadžikistānas savstarpējie tirdzniecības apjomi ir nelieli, sēdes laikā puses pārrunāja sadarbības iespējas investīciju, rūpniecības, enerģētikas un celtniecības, izglītības, tehnoloģiju, lauksaimniecības, tūrisma un banku jomās. Vizītes ietvaros Tadžikistānas delegācija apmeklēja informācijas un komunikācijas tehnoloģiju un iekārtu rūpniecības uzņēmumus.

Eksportētāju tirgus pieejamības veicināšana trešajās valstīs

2013. gadā ES Tirgus pieejamības stratēģijas ietvaros darbu turpināja 12 darba grupas¹ un 33 tirgus

pieejamības vienības², kuru mērķis ir identificēt un mērķtiecīgi rast risinājumu specifiskiem tirdzniecības

Autobūve; Pasta pakalpojumi; Izplatīšanas pakalpojumi; Tekstiltrādājumi; Alkoholiskie dzērieni; Ādas; Ķīmijas nozare;

² ES Tirgus pieejamības vienības (*Market Access Teams*) darbojas Argentīnā, Alžīrijā, ASV, Austrālijā, Brazīlijā, Čīle, Dienvidāfrikā, Ēģiptē, Filipīnās, Indijā, Indonēzijā, Izraēlā, Īslandē, Japānā, Jaunzēlandē, Kanādā, Kazahstānā, Kolumbijā, Korejā, Krievijā, Ķīnā – Honkongā un

¹ Izveidotās darba grupas ES tirgus pieejamības jomā – SPS/Dzīvnieku izcelmes produkti; SPS/Augu izcelmes produkti; Medicīnas ierīces; Elektronika un informācijas un komunikāciju tehnoloģijas; Riepas;

ierobežojumiem trešajās valstīs. Tajās darbojas arī Latvijas ekonomiskie un diplomātiskie pārstāvji ASV, Izraēlā, Japānā, Kazahstānā, Krievijā, Ķīnā, Turcijā un Ukrainā.

ES tāpat kā lielākajā daļā citu pasaules valstu, kas importē citu valstu preces un izejvielas, darbojas tirdzniecības aizsardzības instrumenti (TAI) – antidempinga un pretsubsīdiju¹, kā arī iekšējā tirgus aizsardzības pasākumi². Šobrīd ES kopumā pret dažadiem citu valstu produktiem tiek piemēroti 84 antidempinga un 9 pretsubsīdiju pasākumi. Vairāk nekā puse no minētajiem pasākumiem tiek piemēroti pret Ķīnu, Indiju, Indonēziju, Krieviju, Taivānu, Taizemi un Ukrainu. Šobrīd ES nav spēkā neviens iekšējā tirgus aizsardzības pasākums.

Latvija antidempinga pārbaudēs iestājas par atvērtu tirdzniecību, ražotājiem un lietotājiem nepieciešamo izejvielu, starppatēriņa preču pieejamību, kā arī to piegāžu kēžu dažādību. 2013. gadā Latvijai nozīmīgākā TAI pārbaude ir antidempinga pārbaude attiecībā uz biodīzeldegvielas importu no Argentīnas un Indonēzijas, kā arī antidempinga pārbaude attiecībā uz saules paneļu importu no Ķīnas.

Turpinot 2012. gadā uzsāktu sabiedrisko apspriešanos, 2013. gadā notika darbs pie ES TAI modernizācijas, kuras mērķis ir ieviest lielāku pārskatāmību EK veiktajās pārbaudēs, uzlabojot TAI efektivitāti kopumā un vienkāršojot ieinteresēto pušu dalību TAI pārbaužu procedūrās.

6.2.3. Eiropas Savienības iekšējais tirgus

ES iekšējais tirgus aptver 31 valsti (28 ES dalībvalstis un 3 Eiropas Ekonomikas zonas valstis – Norvēģiju, Islandi un Lihtenšteinu) ar aptuveni 500 milj. patērētāju. ES iekšējais tirgus nozīmē teritoriju bez iekšējām robežām, kurā nodrošināta preču, personu, pakalpojumu un kapitāla brīva aprite. Pēc ilgstoša un nopietna darba ES ietvaros ir panākta vienota noteikumu kopuma izveidošana saimnieciskās darbības veicējiem, atcelta robežkontrole, izveidota konkurētspējīgāka komercdarbības vide, patērētājiem nodrošināts plašāks preču un pakalpojumu klāsts, radītas jaunas darba vietas, iedzīvotājiem nodrošināta iespēja dzīvot, strādāt, mācīties un doties pensijā citā valstī, rasta iespēja ieviest vienotu valūtu, kā arī nodrošināti daudzi citi labumi. Tomēr ES iekšējā tirgus potenciāls joprojām nav izmantots pilnībā, un tā

Makao, Malaizijā, Meksikā, Marokā, Nigērijā, Norvēģijā, Šveicē, Taivānā, Turcijā, Tunisijā, Ukrainā, Venecuēlā, Vjetnamā

¹ Antidempinga un pretsubsīdiju pasākumu mērķis ir aizsargāt ES ražotājus pret zaudējumiem, kurus nodara trēso valstu uzņēmumu negodīga konkurence vai valdību piešķirtās subsīdijas

² Iekšējā tirgus aizsardzības pasākumu piemērošanai izšķirošais pamats ir tāds importa pieaugums, kas nodara zaudējumus vietējiem ražotājiem, bet nav negodīgas konkurences pazīmes

pilnveidošana aizvien turpinās, veicinot ES ekonomikas ilgtspējīgu, stabīlu attīstību un iedzīvotāju labklājību.

Latvija 2013. gada novembrī bija samazinājusi savu transponēšanas deficitu līdz 0,5% pēdējo sešu mēnešu laikā, paliekot dalībvalstu grupā ar deficitu zem ES vidējā rādītāja 0,6%. Latvija arī ir daļa no dalībvalstu grupas, kas pēc termiņa beigām transponē nokavētās direktīvas visātrāk – vidēji tie ir 4,4 mēneši.

Liguma par Eiropas Savienības darbību (LESD) 34.-36. un 49.-62. pantā noteikto principu ieviešanu saistībā ar preču aprites brīvību un pakalpojumu sniegšanas brīvību un tiesībām veikt komercdarbību Latvijā uzrauga un koordinē Ekonomikas ministrija, pastāvīgi identificējot tiesību normas, kas potenciāli vai faktiski var kavēt ES iekšējā tirgus brīvību īstenošanu, tajā skaitā izvērtējot vēl izstrādes stadijā esošos normatīvos aktus.

Tehnisko noteikumu paziņošanas procedūra (*direktīvas 98/34/EK un 98/48/EK*), kura nosaka ES dalībvalstu pienākumu iesniegt EK un pārējām ES dalībvalstīm un Eiropas Ekonomikas zonas valstīm izvērtēšanai tehnisko noteikumu projektus, kalpo kā preventīvs, vienots un caurskatāms monitoringa instruments, lai izvērtētu un novērstu tādu prasību noteikšanu normatīvajos aktos, kuras varētu radīt šķēršļus brīvai preču, kā arī informācijas sabiedrības pakalpojumu apritei. Tehnisko noteikumu saskaņošanas procesā piedalās ne tikai ES dalībvalstu atbildīgās institūcijas, tajā var iesaistīties ikviens komersants, lai sniegtu savus komentārus un iebildumus par citu ES dalībvalstu sagatavotajiem projektiem, kas potenciāli var ietekmēt komersanta produkcijas eksportu vai informācijas sabiedrības pakalpojumu pārrobežu sniegšanu. Informācija par dalībvalstu paziņotajiem tehnisko noteikumu projektiem ir brīvi pieejama *Tehnisko noteikumu informācijas sistēmas* (TRIS) datubāzē <http://ec.europa.eu/enterprise/tris/default.htm>. TRIS datubāze ir bezmaksas pakalpojums, un lielāko daļu TRIS datubāzē paziņoto tehnisko noteikumu projektu var aplūkot latviešu valodā. Ja komersantam ir radušies iebildumi par citu valstu tehniskajiem noteikumu projektiem, kuri potenciāli vai faktiski var ietekmēt viņa produkta noīetu attiecīgās ES valsts tirgū, komersants ir tiesīgs iesniegt savus iebildumus atbildīgajā ministrijā, kuras kompetencē ir attiecīgas politikas jomas koordinēšana Latvijā. Saraksts ar atbildīgo ministriju kontaktpersonām ir pieejams Ekonomikas ministrijas tīmekļa vietnē <http://www.em.gov.lv/em/2nd/?cat=30412>.

Savstarpejās atziņas princips ar *direktīvu 98/34/EK* un *98/48/EK* izveidoto procedūru tehnisko noteikumu projektu saskaņošanai ir vienīgais tiesiskais mehānisms preču brīvas aprites nodrošināšanai neharmonizētajā nacionālo tehnisko

noteikumu un standartu piemērošanas jomā. Lai uzlabotu savstarpējās atzišanas principa piemērošanu valsts kompetento iestāžu administratīvajā praksē, 2008. gada 2. septembrī stājās spēkā *Eiropas Parlamenta un Padomes regula (EK) Nr. 764/2008*, ar ko nosaka procedūras, lai dažus valstu tehniskos noteikumus piemērotu citā dalībvalstī likumīgi tirgotiem produktiem, un ar ko atceļ *Lēmumu Nr. 3052/95/EK*. Līdz ar to ir sperts būtisks solis pret jaunu juridiska instrumenta ieviešanai ES līmenī. Regulas prasību piemērošana Latvijā un pārējās dalībvalstīs tiek nodrošināta no 2009. gada 13. maija.

Regulas mērķis ir noteikt kārtību, kādā savstarpējās atzišanas princips ir jaievēro valsts institūciju darbā, piemērojot valsts tehniskos noteikumus Eiropas Ekonomikas zonas valstīs ražotajām vai brīvā apgrozībā likumīgi laistajām precēm, tiesību un pienākumu sadalījumu starp valsts kompetentajām iestādēm un saimnieciskās darbības veicējiem savstarpējās atzišanas procedūras ietvaros, kā arī īstenojamo administratīvo procedūru vienkāršošanas labad regula nosaka pienākumu valstij izveidot vienu vai vairākus produktu informācijas punktus saimnieciskās darbības veicēju informatīvajam atbalstam. Latvijā *Produktu informācijas kontaktpunkta* funkcijas pilda Ekonomikas ministrija (e-pasts: *pcp@em.gov.lv*). 2013. gadā *Produktu informācijas kontaktpunkts* ir atbildējis uz 23 citu ES dalībvalstu komersantu informācijas pieprasījumiem.

Lai veicinātu komercdarbību un inovācijas pakalpojumu sektorā, kā arī valsts pārvaldes pakāpenisku modernizāciju un vienkāršošanu, viena no Latvijas prioritātēm ES ir pakalpojumu sniegšanas brīvības veicināšana. Pakalpojumu jomā sadarbībā ar nevalstiskajām organizācijām un valsts pārvaldes iestādēm tiek regulāri veikta normatīvo aktu prasību analīze un gatavoti priekšlikumi nepieciešamajām izmaiņām, lai mazinātu esošo administratīvo slogu komersantiem. Tieks pārskatītas pastāvošās administratīvās barjas un procedūras, attiecīgi likvidējot vai vienkāršojot prasības atļauju (licenču, sertifikātu, apliecinājumu u.c. dokumentu) izsniegšanai, kā arī radot iespēju nokārtot nepieciešamās procedūras elektroniski. Tieks turpināta atļauju darbības termiņa pagarināšanas procedūru vienkāršošana un atļaujas saņemšanai iesniedzamo dokumentu saraksta un skaita pārskatīšana, prasību pēc atļaujas aizstāšana ar reģistrācijas prasību, personu resertifikācijas procedūru atvieglošana, kā arī citu administratīvo procesu vienkāršošana. Papildus tam turpinās vienas pieturas aģentūras principa ieviešana, uzlabojot publiskās pārvaldes sniegtu pakalpojumu pieejamību vienuviet – vienotajā valsts un pašvaldību pakalpojumu portālā www.latvija.lv.

Par vienu no publiskās pārvaldes modernizāciju veicinošiem instrumentiem, lai samazinātu iestāžu

kavēšanos lēmumu pieņemšanā, izmaksas un nelabvēlīgas sekas, kas rodas maziem un vidējiem komersantiem, piemēram, no procedūru pārklāšanās vai pārliekas birokrātijas saistībā ar dokumentu iesniegšanu, ir uzskatāms „klusēšanas-piekrišanas” princips. Tas nosaka, ka gadījumā, ja noteiktajā termiņā nav saņemta atbildīgās iestādes atbilde uz atļaujas pieteikumu, uzskatāms, ka atļauja pakalpojumu sniedzējam ir piešķirta un pakalpojuma sniedzējs ir tiesīgs uzsākt pakalpojuma sniegšanu. Šādu „klusēšanas-piekrišanas” mehānismu jau ir pieņemūšas daudzas ES valstis, uzņēmēju un iedzīvotāju labā cenšoties panākt publiskās pārvaldes vienkāršošanu. Latvijā šobrīd plānots atbildīgajām iestādēm veikt nepieciešamos grozījumus normatīvajos aktos, lai paredzētu „klusēšanas-piekrišanas” principa piemērošanu atsevišķu atlauju saņemšanai.

Lai nodrošinātu ES valsts pārvaldes iestāžu administratīvo sadarbību, EK ir izveidojusi **Iekšējā tirgus informācijas sistēmu (IMI)**. IMI sistēma ļauj ES dalībvalstu (arī Norvēģijas, Islandes un Lihtenšteinā) atbildīgajām iestādēm valsts, reģionālā un vietējā līmenī veiksmīgi īstenot ātru un vienkāršu saziņu savā un citu dalībvalstu starpā. IMI sistēma nodrošina sadarbībai nepieciešamo citu dalībvalstu atbildīgo iestāžu meklēšanas iespējas, iepriekš sagatavotu jautājumu un atbilstošu kopu, kas nodrošina lietotājiem vienkāršu IMI sistēmas ikdienas lietošanu. Vienlaikus IMI sistēma tās lietotājiem nodrošina informācijas apmaiņas pārskatāmību, kas ļauj efektīvi sekot līdzīgi informācijas apritei IMI sistēmā. Izmantojot IMI sistēmu, dalībvalstīm ir iespēja pārbaudīt juridisko personu un privātpersonu iesniegto, citās dalībvalstīs izdoto dokumentu autentiskumu, papildu jautājumu gadījumā sazināties ar dokumentu izdevējinstitūciju. Tādējādi dokumentu iesniedzējs tiek atbrīvots no papildu birokrātiskiem šķēršļiem dažādu jautājumu risināšanai ES iekšējā tirgū. Šobrīd IMI sistēma darbojas *Pakalpojumu direktīvas (2006/123/EK)*, *Profesionālās kvalifikācijas direktīvas (2005/36/EK)*, *Darbinieku nosūtīšanas direktīvas (96/71/EK)*, *Pacientu tiesību direktīvas (2011/24/ES)* un *E-komerçijas direktīvas (2000/31/EK)* jomā. Atbilstoši *Pakalpojumu direktīvai* dalībvalstīm ir pienākums informēt citai citu par pakalpojumiem, kas var radīt būtisku kaitējumu cilvēku veselībai, dzīvībai un videi, IMI sistēmā ir izveidots *Bridinājuma mehānisms*, kas nodrošina veiksmīgu uzraudzības iestāžu pārrobežu sadarbību risku novēršanā. IMI sistēmā ir reģistrētas 62 Latvijas atbildīgās iestādes, kas atbild par vienu vai vairāku jomu informācijas apriti. Šobrīd pakalpojumu jomai ir piesaistīta 51 IMI sistēmā reģistrētā atbildīgā iestāde, 14 – profesionālās kvalifikācijas jomai, 6 – darbinieku nosūtīšanas jomai, 2 – pacientu tiesību jomai, 1 – e-komerçijas jomai (viens iestāde var tikt piesaistīta vairākām jomām). Brīdinājuma mehānismā šobrīd ir

iesaistītas 8 uzraudzības iestādes – Kultūras ministrija, Patēriņtāju tiesību aizsardzības centrs, Valsts vides dienests, Veselības inspekcija, Valsts Policijas Krīminalizmeklēšanas pārvalde, Veselības ministrija, Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija un Ekonomikas ministrija kā *Bridinajuma paziņojumu koordinatori*. Nacionālais IMI sistēmas koordinators Latvijā ir Ekonomikas ministrija.

Kopš 2013. gada 1. janvāra Latvijā IMI sistēmā ir reģistrēti 108 informācijas pieprasījumi: 2 – pakalpojumu jomā, 36 – darbinieku nosūtīšanas jomā, 70 – profesionālās kvalifikācijas jomā.

Kopš 2004. gada Latvijā darbojas EK un dalībvalstu izveidots alternatīvs ES *Iekšējā tirgus problēmu risināšanas tiešsaistes tīkls – SOLVIT koordinācijas centru tīkls*. SOLVIT koordinācijas centru tīkla uzdevums ir rast ātru un praktisku risinājumu ES iekšējā tirgus problēmām, kuras ir izraisījusi valsts iestāžu darbība, nepareizi piemērojot

ES tiesību normas. Situācijās, kad iedzīvotājs vai uzņēmējs cieš no citu dalībvalstu atbildīgo iestāžu prettiesiski pieņemtajiem lēmumiem, SOLVIT koordinācijas centrs darbojas kā bezmaksas problēmu risināšanas papildu instruments pirms lietas iesniegšanas tiesā. SOLVIT koordinācijas centri atrodas katrā ES dalībvalstī (arī Islandē, Norvēģijā, Lichtensteinā). No 2013. gada janvāra Latvijas SOLVIT koordinācijas centrs ir saņēmis 48 sūdzības. Lai iesniegtu sūdzību SOLVIT koordinācijas centrā, lietai jāatbilst šādiem risināšanas kritērijiem: 1) lēmumu ir pieņemusi valsts iestāde; 2) valsts iestāde atrodas citā ES dalībvalstī (pārrobežu elements); 3) ir pārkāptas ES tiesību normas (regulas, direktīvas u.tml.). Visbiežāk Latvijas SOLVIT koordinācijas centrā risinātās iedzīvotāju lietas ir bijušas saistītas ar uzturēšanās atļauju izsniegšanu citās dalībvalstīs, uzņēmējiem – ar pakalpojumu sniegšanas brīvības ierobežojumiem un profesionālās kvalifikācijas atzīšanu.

6.3. Industriālā politika

Latvijas Nacionālās industriālās politikas pamatnostādnes (NIP) tika apstiprinātas MK 2013. gada 28. maijā un to mērķis ir veicināt ekonomikas strukturālās izmaiņas par labu preču un pakalpojumu ar augstāku pievienoto vērtību ražošanai, t.sk. rūpniecības lomas palielināšanai, rūpniecības un pakalpojumu modernizācijai un eksporta komplikētībai. Izstrādātās pamatnostādnes ir cieši saistītas ar ilgtermiņa plānošanas dokumentiem – *Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģiju līdz 2030. gadam* (Latvija 2030), *Latvijas nacionālo reformu programmu „ES 2020” stratēģijas izstenošanai*, *Nacionālo attīstības plānu* u.c.

Lai sasnietu pamatnostādnēs definēto mērķi, *Latvijas Nacionālās industriālās politikas* ietvaros ir noteikti šādi sasniedzamie rezultatīvie rādītāji:

- apstrādes rūpniecības īpatsvars iekšzemes kopprodukta 2020. gadā – 20%;
- apstrādes rūpniecības produktivitātes pieaugums 2020. gadā pret 2011. gadu – 40%;
- apstrādes rūpniecības pieaugums 2020. gadā, salīdzinot ar 2011. gadu, – 60%;
- ieguldījumi pētniecībā un attīstībā – 1,5% no IKP.

NIP izstrādē tika balstīta uz mūsdienīgām un aktuālām ekonomikas teorētiķu izstrādātajām zinātniskajām koncepcijām. Ekonomikas zinātniskajā literatūrā par vienu no modernākajām ekonomikas koncepcijām tiek atzīta jaunas industriālās politikas koncepcija, kurā viens no definētajiem pamatprincipiem ir nevis „uzvarētāju atklāšana”, bet process, kas ietver publiskā un privātā sektora dialogu, lai atklātu ierobežojumus, kas kavē jaunās ekonomiskās

aktivitātes, un piedāvātu risinājumus to novēršanai vai pārvarešanai.

Industriālās politikas ietvaros būtiski ir ne tikai izprast nozares attīstības globālos izaicinājumus, bet svarīgi ir skaidri apzināt valsts ekonomiskās priekšrocības un produktu, finanšu un darba tirgus funkcionālos šķēršļus, kas traucē rūpniecības ilgtspējīgai attīstībai.

Lai identificētu tirgus nepilnības, tika veikta eksportspējīgāko nišu un produktu un pakalpojumu ar augstāku pievienotās vērtības potenciālu noteikšana un padziļināta ražotāju analīze, kuras rezultātā tika secināts, ka svarīgākie NIP izaicinājumi, uz kuriem vēršama valsts aktīva rīcība, ir:

- finansējuma ierobežojumi;
- darbaspēka izmaksas un cenu konkurētspēja;
- zema produktivitāte un vājš inovācijas sniegums;
- starptautiskā biznesa transformācija;
- demogrāfiskā situācija (darbaspēka novecošanās).

Nemot vērā Latvijas uzņēmumu priekšrocības un galvenos izaicinājumus, NIP noteiktie rīcības virzieni ir vērsti uz:

- darbaspēka pieejamības un prasmes jautājumiem, tādiem kā profesionālās izglītības sistēmas un augstākās izglītības sistēmas tālāku reformu izstenošana, koncentrējot un piemērojot darba tirgus prasībām atbilstošas profesionālās izglītības programmas, kā arī palielinot praktiskās programmas daļas īpatsvaru; valsts atbalsta instrumentu turpināšana, kuri ir vērsti

- uz uzņēmumā nodarbināto speciālistu kvalifikācijas un prasmju paaugstināšanu, pārkvalificēšanās iespējām uz tirgū pieprasītām specialitātēm; vispārējo vidējo izglītību apgūstošo izglītojamo skaita mazināšana par labu profesionālās izglītības sistēmai;
- industriālo zonu attīstības jautājumiem, tādiem kā esošu industriālo zonu pielāgošana, ceļu un inženierkomunikāciju (elektrība, ūdensvads, kanalizācija, gāze, apgaismojums u.c.) sakārtošana līdz ražošanas objektiem, jaunu industriālo zonu izveide starptautiskas, nacionālās un reģionālās nozīmes centros;
 - finanšu pieejamības jautājumiem, tādiem kā jaundibināto, mikro un mazo uzņēmumu nodrošināšana ar nepieciešamo finansējumu, atbalsta sniegšana apgrozāmo līdzekļu nodrošināšanai vai sākotnējo investīciju veikšanai, aizdevumu garantiju izsniegšanas turpināšana, UIN atvieglojuma ražošanas veicināšanai, iegādājoties jaunas ražošanas iekārtas, turpināšana, riska kapitāla veida instrumentu radīšana, kas stimulētu investīcijas uzņēmumu attīstībā un darbības paplašināšanā;
 - inovācijas veicināšanas jautājumiem, tādiem kā komersantu pētniecības un inovācijas kapacitātes paaugstināšana, UIN nodokļa atlaides pētniecības un attīstības izmaksām aizstāšana ar jaunu atvieglojumu, nosakot noteiku pētniecības un attīstības izmaksu norakstīšanu trīskāršā apmērā, pētniecības bāzes un izcilības attīstība;
 - eksporta veicināšanas jautājumiem, tādiem kā klasteru iniciatīvas atbalstīšana, eksporta darījuma risku minimizēšana, ārējo tirgu apgūšana un sertifikācijas izmaksu kompensācija;
 - energoresursu izmaksas jautājumiem, tādiem kā atbalsta programmas izstrāde energoefektivitātes paaugstināšanai un emisiju samazināšanai rūpniecības sektorā.

Atbilstoši piedāvātajiem rīcības virzieniem ir izstrādāts detalizēts aktivitāšu plāns, paredzot katram rīcības virzienam vairākas aktivitātes, nosakot par

aktivitātēm atbildīgās institūcijas, kā arī definējot sasniedzamos darbības rezultatīvos rādītājus.

Industriālās politikas būtiskākais institucionālā risinājuma elements ir nozaru modernizācijas veicināšana, no kurās izrietoši un saistīti ir turpmākie rīcības virzieni – uzlabota dialoga (*Dialog 2.0*) ietvaros veikta plaša nozaru spēju un prasmju, tai skaitā valdības līdzenību (government failure) analīze, līdz šim definēto valsts prioritāro nozaru analīze uzņēmumu (mikro) un tautsaimniecības (makro) līmenī, kā arī pastāvošo atbalsta instrumentu revīzija saistībā ar identificējamām tirgus nepilnībām, lai veicinātu atbalstu eksporta produktu komplikētības paaugstināšanai.

Industriālās politikas turpmāka attīstība un *Nacionālās industriālās politikas pamatnostādnes 2014-2020. gadam* ietverto mērķu sasniegšana ietekmē *Viedas izaugsmes stratēģijas* izstrādi Latvijas tautsaimniecības transformācijas veicināšanai, kas apvieno *Nacionālās industriālās politikas pamatnostādnu* ietvaros veikto tautsaimniecības analīzi ar zinātnes bāzes un ekselences analīzi, identificējot tās jomas, kur Latvijā ir izveidojušās salīdzinošās priekšrocības, kā arī identificējot jomas, kur Latvijai pastāv lielākie izaicinājumi.

MK 2013. gada 17. decembra sēdē tika atbalstīts *Informatīvais ziņojums par Viedas specializācijas stratēģijas izstrādi*, kas nosaka tautsaimniecības transformācijas virzienus, prioritātes un specializācijas jomas. *Viedas specializācijas stratēģija* paredz vīzijas izstrādi, konkurētspējas priekšrocību atrašanu, stratēģisku prioritāšu izvēli un tādas politikas izvēli, kas maksimāli atraisa reģiona uz zināšanām balstīto attīstības potenciālu un tādējādi nodrošina tautsaimniecības izaugsma.

Viedas specializācijas stratēģijas mērķis ir palielināt inovācijas kapacitāti, kā arī veidot inovācijas sistēmu, kas veicina un atbalsta tehnoloģisko progresu tautsaimniecībā. Tās uzdevums ir nodrošināt attīstības prioritāšu izvirzīšanu un regulāru pārskatišanu, investīciju mērķtiecīgu fokusēšanu, t.sk. stratēģijas uzstādījumiem atbilstošu rīcībpolitikas instrumentu izvēli un monitoringa sistēmas izveidi, kas vērsti uz Latvijas konkurētspējas stiprināšanu reģionālā, Eiropas un pasaules līmenī (skatīt 6.9. nodaļā).

6.4. Enerģētikas politika

Latvijas enerģētikas politikas galvenie virzieni ir vērsti uz valsts energoapgādes drošības un energoefektivitātes paaugstināšanu, primāro energoresursu piegāžu diversifikāciju un elektroenerģijas ģenerējošo jaudu pašnodrošinājuma pieaugumu, kā arī reģiona elektroenerģijas tirgus izolācijas novēršanu ar jaunu starpsavienojumu

palīdzību. Būtiska nozīme ir arī konkurences apstākļu radīšanai atjaunojamo un vietējo energoresursu izmantošanas veicināšanai, kā arī apkārtējās vides aizsardzībai.

Lietuvas, Latvijas un Igaunijas elektroenerģijas tirgus pilnīga integrācija ES, kā arī Ziemeļvalstu

elektroenerģijas tirgos vienlaicīgi ir bijis svarīgs mērķis arī pašām Baltijas valstīm un visai ES.

Reģionālā izpratnē starp nozīmīgākajiem integrācijas jautājumiem šobrīd jāmin:

- Baltijas-Somijas elektroenerģijas tirgus integrācijas un cenu harmonizācijas jautājumi atsevišķos cenu apgabalos;
- Igaunijas un Somijas energosistēmu ciešākas sasaistes (*Estlink II* komerciālas ekspluatācijas uzsākšana 2014. gada janvārī) tehniskie un tirgus fluiditātes paaugstināšanas aspekti;
- sastrēgumu menedžmenta metodes Ziemeļvalstīs un to pielietojuma rezultātā gūtās atziņas, kas varētu būt derīgas sastrēgumu menedžmentam Latvijas-Igaunijas šķērsgriezumā;

- sastrēgumu menedžmenta metodes Baltijas valstīs – pašreizējā situācija un nākotnes attīstības perspektīvas;
- Baltijas kopējo interešu projekti elektroenerģētikā un dabasgāzes sektorā;
- Baltijas elektroenerģētikas tirgus attīstība no tirgotāju skata punkta (tās pašas dienas elektroenerģijas tirdzniecības modeļa ieviešana Latvijas un Lietuvas cenu zonās; Latvijas tirgus pilnīga liberalizācija 2014. gada 1. aprīlī, NASDAQ OMX ienākšana Latvijā un Lietuvā tā paša gada jūnijā);
- Paneiropas elektroenerģētikas tirgus modeļu reģionālās dimensijas izstrādē esošo elementu pilnveide.

6.8. ielikums

Enerģētika Latvijā

Latvijā izmanto importētos (dabasgāze, elektroenerģija, naftas produkti, ogles, kokss u.c.) un vietējos (hidroenerģija, vēja enerģija, kurināmā koksne, kokogles, salmi, cita biomasa, biogāze, bioetanol, biodīzeldegviela, kūdra, nolietotās riepas, sadzīves atkritumi kurināšanai) energoresursus tautsaimniecības nozaru, komerciālo patēriņtāju un iedzīvotāju nodrošināšanai ar kurināmo, elektroenerģiju un siltumenerģiju.

Daļu elektroenerģijas saražo Latvijas HES, TEC, biomasas, biogāzes un vēja elektrostacijas, daļa tiek importēta. Siltumenerģijas ražošanā galvenokārt izmanto importēto kurināmo – dabasgāzi, ogles un mazutu un vietējo kurināmo – kurināmo koksnī.

2012. gadā Latvijā saražotie energoresursi un otrreizēji pārstrādātie produkti sasniedza 91,9 PJ apjomu, bet energoresursu imports bija 173,4 PJ, no tā dabasgāzes imports – 57,8 PJ.

2012. gadā Latvijas kopējais primāro energoresursu patēriņš sasniedza 184,4 PJ, kas ir par 0,1% mazāk nekā 2011. gadā. Pašnodrošinājums kopējā primāro energoresursu patēriņā 2012. gadā bija 35,5%. Kopējā primāro energoresursu patēriņā no vietējiem energoresursiem visvairāk tika izmantota kurināmā koksne, kuras kopējais patēriņš bija 46,5 PJ, turpretim hidroelektrostacijās un vēja elektrostacijās saražotā elektroenerģija bija 13,8 PJ.

2006. gada 27. jūnijā MK apstiprināja *Enerģētikas attīstības pamatnostādnes 2007.-2016. gadam*. Pamatnostādnes ietver valdības politiku, attīstības mērķus un prioritātes enerģētikas jomā gan vidējā termiņā, gan arī ilgtermiņā. Nēmot vērā politikas prioritātes un būtiskās izmaiņas Latvijas ekonomikā, ir izstrādāts enerģētikas nozares attīstības ilgtermiņa redzējums – Informatīvais ziņojums *Enerģētikas ilgtermiņa stratēģija 2030 – konkurētspējīga enerģētika sabiedribai*, kas tika apstiprināts MK 2013. gada 28. maija sēdē.

Enerģētikas stratēģijas 2030 galvenais mērķis ir enerģētikas sektora pozitīva ietekme uz Latvijas tautsaimniecību, vienlaikus tiecoties uz diviem pakārtotiem mērķiem – energoapgādes drošību un ilgtspēju.

Enerģētikas stratēģijā 2030 noteikti šādi enerģētikas politikas mērķi:

- konkurētspējīga tautsaimniecība – sabalansēta, efektīva, ekonomiski, sociāli un ekoloģiski pamatota, uz tirgus principiem balstīta enerģētika, kas nodrošina tautsaimniecības tālāko attīstību, tās konkurētspēju reģionā un pasaule;

- ilgtspējīga enerģija – mazināta atkarība no energoresursu importa, veicinātas jaunas efektīvas atjaunojamo energoresursu izmantošanas tehnoloģijas, veikti energoefektivitātes uzlabošanas pasākumi;
- apgādes drošums – enerģijas lietotājiem pieejamas stabilas enerģijas piegādes un attīstīta infrastruktūra.

Saskaņā ar MK sēdes protokollēmumu Ekonomikas ministrijai līdz 2014. gada 1. maijam jāizstrādā jaunas *Enerģētikas politikas pamatnostādnes laika periodam no 2014.-2020. gadam*, kas būtu balstītas uz *Enerģētikas stratēģijā 2030* noteiktajiem enerģētikas politikas attīstības virzieniem.

Elektroenerģijas tirgus

Vairāk nekā 90% Latvijā ražotās elektroenerģijas saražo AS „Latvenergo”, kas nodrošina arī elektroenerģijas importu un piegādi patēriņtājiem. Saskaņā ar Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijas elektroenerģijas tirdzniecības reģistru uz 2013. gada 6. novembri elektroenerģijas tirdzniecībai ir reģistrēti 57 tirgotāji. Elektroenerģijas tirgū aktīvi darbojas astoņi elektroenerģijas tirgotāji, kas ir

noslēguši sistēmas lietošanas līgumu ar AS „Sadales tīkls”.

Līdz 2012. gada 1. aprīlim tiesības saņemt elektroenerģiju par regulētu cenu bija mājsaimniecībām un komersantiem, kuru gada apgrozījums vai bilances kopsumma nepārsniedza 7 milj. latu un kuru algoto darbinieku skaits bija mazāks par 50 darbiniekiem.

Pie šādiem nosacījumiem elektroenerģiju par vienošanās cenu pirkta aptuveni 1700 elektroenerģijas lietotāju (energoietilpīgie uzņēmumi un lielie komersanti), aizņemot aptuveni 35% no Latvijas gada elektroenerģijas patēriņa.

Samazinot saistīto elektroenerģijas lietotāju loku Latvijā, kops 2012. gada 1. aprīla tirgū tika iesaistīti lietotāji, kuru pieslēguma spriegums pārsniedz 400V un ievadaizsardzības aparāta nominālā strāva pārsniedz 100A, proti, vidēji lieli elektroenerģijas patērētāji.

Tirgū vēl tika iesaistīti aptuveni 4800 lietotāju ar vidējo patēriņu 200 MWh/gadā, kas Latvijas elektroenerģijas tirgus brīvo daļu palielināja līdz aptuveni 66 procentiem.

Nemot vērā iepriekšējo tirgus atvēršanas sekmīgo norisi un apstāklus, MK 2012. gada 28. augustā atbalstīja grozījumus *Elektroenerģijas tirdzniecības un lietošanas noteikumos*, kas noteica, ka no 2012. gada 1. novembra tiesības saņemt elektroenerģiju par regulētu cenu ir tikai tiem lietotājiem, kas elektroenerģiju patērē mājsaimniecības vajadzībām.

Ar šādu regulējumu elektroenerģijas tirgū tika iesaistīti vēl aptuveni 18500 lietotāju, kas ir 2,3% no lietotājiem un patērē ap 9% no Latvijā kopā patērētās

elektroenerģijas, līdz ar to Latvijas atvērtā elektroenerģijas tirgus daļa sasniedgs 75% no kopējā patēriņa.

MK 2013. gada 13. augusta sēdē pieņemts zināšanai informatīvais ziņojums *Kompleks risinājums elektroenerģijas tirgus problematikai* un pamata tika atbalstīti ziņojumā ietvertie risinājumi, kuru tālākai virzībai un realizācijai nepieciešama steidzama tiesiskā regulējuma ietvara izveide. Kompleksos risinājumus kopumā veido četri virzieni, proti, elektroenerģijas tirgus liberalizācija, sociālais atbalsts maznodrošinātajiem, elektroenerģijas obligātā iepirkuma ieņēmumu administrešana, subsidētās elektroenerģijas nodokļa izveidošana. Šīs prioritātes izvirsītas, lai mazinātu bažas par tarifu pieaugumu mājsaimniecībām pēc tirgus liberalizācijas. Kompleksā risinājuma ietvarā tiek veikta virkne pasākumu, lai ierobežotu elektroenerģijas cenu kāpumu un minimizētu tā sekas.

Saeima 2013. gada 6. novembrī pieņēma grozījumus *Elektroenerģijas tirgus likumā*, paredzot Latvijas elektroenerģijas tirgus atvēršanu pabeigt līdz 2014. gada 1. aprīlim. Lai veiksmīgāk virzītos uz izvirzīto mērķi veiksmīgi atvērt mājsaimniecību tirgu, mazinot lielāko daļu ar to saistītos riskus, Ekonomikas ministrija ir izstrādājusi komunikācijas plānu, lai sadarbībā ar nozares pārstāvjiem, kā arī uzraugošajām institūcijām turpinātu informatīvo kampaņu, kas ietver dažādus sabiedrības informēšanas pasākumus par elektroenerģijas tirgus atvēršanu mājsaimniecībām, apzinoties ieguvumus, procesa pamatošību un nepieciešamo praktisko rīcību.

6.3. tabula

Primāro energoresursu patēriņš Latvijā, PJ

	2000	2005	2008	2009	2010	2011	2012
Kopējais patēriņš* tai skaitā:	163,8	191,9	196,5	189,0	200,5	184,7	184,4
ogles un kokss	3,1	3,3	4,4	3,5	4,5	5,0	3,6
kūdra	2,5	0,1	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0
naftas produkti	56,4	61,9	69,3	62,4	64,6	59,6	58,4
dabasgāze	45,6	56,9	55,8	51,4	61,3	54,0	50,8
kurināmā koksne	39,7	49,4	46,0	52,6	51,4	46,9	46,5
elektroenerģija**	16,6	19,9	20,5	18,6	16,0	15,1	19,8
citi energoresursi***	-	0,5	0,5	0,5	2,7	4,0	5,2

* Visi energoresursi rēķināti pēc zemākās siltumspējas

** Hidroenerģija, vēja enerģija un elektroenerģijas neto imports

*** Nolietotās riepas, sadzīves atkritumi kurināšanai, kokogles, salmi, cīta biomasa, biogāze, bioetanol, biodīzeldegviela

Optimāli funkcionējošam iekšējam elektroenerģijas tirgum jāsniedz ražotājiem atbilstīgi stimuli ieguldīt jaunos enerģijas ražošanas veidos, tostarp elektrības ražošanā no atjaunojamiem enerģijas avotiem. Saskaņā ar ES *Trešā enerģijas iekšējā tirgus liberalizācijas tiesību*

aktu pakete noteikto, nenodalot tīklu pakalpojumus no ražošanas un tirdzniecības darbībām (efektīva nodališana), pastāv ne vien risks saskarties ar diskrimināciju tīkla vadīšanā, bet arī risks, ka vertikāli integrēti komersanti zaudē stimulu veikt pienācīgus

ieguldījumus tīklos. Īpašumtiesību nodalīšana pārvades līmenī uzskatāma par visefektīvāko līdzekli, lai nediskriminējoši veicinātu ieguldījumus infrastruktūrā, jaunu dalībnieku taisnīgu piekļuvi tīklam un pārredzamību tirgū.

No 2005. gada 1. septembra elektroenerģijas pārvades sistēmas operatora funkcijas veic AS „Augstsrieguma tīkls”, kurš no 2012. gada 1. janvāri ir neatkarīgs pārvades sistēmas operators. Kopš 2007. gada 1. jūlija elektroenerģijas sadales sistēmas operatora funkcijas veic AS „Latvenergo” meitas sabiedrība AS „Sadales tīkls”.

Īstenojot pārvades sistēmas operatora īpašumtiesību nodalīšanu, vertikāli integrētā uzņēmuma AS „Latvenergo” īpašumā tiek saglabāta pārvades sistēma (tīklu aktīvi), bet darbības, kas saistītas ar pārvades sistēmas operatora funkciju pildīšanu (pārvades pakalpojuma sniegšana, pārvades sistēmas un tai pieslēgtā ģenerējošo vienību operatīvā vadība, balansēšana, elektroenerģijas plūsmu

dispečervadība, pārrobežu elektroenerģijas tirdzniecības vadišana, ilgtspējīgas pārvades sistēmas plānošana, dalība Eiropas pārvades sistēmu operatoru apvienībā ENTSO-E u.c.) ir izdalītas no AS „Latvenergo”.

2011. gada 1. aprīlī darbu sāka AS „Latvenergo” meitas sabiedrība pārvades sistēmas aktīvu īpašniece AS „Latvijas elektriskie tīkli”, bet 2012. gada 1. janvārī darbību uzsāka AS „Augstsrieguma tīkls” – neatkarīgs pārvades sistēmas operators, kas atrodas ārpus „Latvenergo” koncerna un ir Finanšu ministrijas pakļautības institūcija. 2013. gada 30. janvārī tika pabeigts arī AS „Augstsrieguma tīkls” sertifikācijas process.

Latvijas elektroenerģijas tirgus tāpat kā visas Baltijas enerģētikas tirgus pašlaik ir savienots ar kopējo Eiropas enerģētikas tirgu tikai ar Igauniju un Somiju savienojošo jūras kabeli *Estlink I*, kura pārvades jauda – 350MW uzskatāma par nepietiekamu.

6.9. ielikums

Elektroenerģija un centralizētā siltumenerģija Latvijā

Elektroenerģijas izstrādes daudzums Latvijā ir atkarīgs no Daugavas caurteces. Pēc Ignalinas AES slēgšanas 2009. gada beigās situācija Baltijas elektroenerģijas tirgū ir mainījusies. Latvija vairs nav vienīgā valsts šajā reģionā, kurai nepietiek ar savās spēkstacijās saražoto elektroenerģiju, elektroenerģiju šobrīd importē arī Lietuva. Līdz ar to par elektroenerģijas piegādēm Latvijai pamatā konkurē piegādātāji no Igaunijas un Krievijas.

2012. gadā kopējā elektroenerģijas piegāde bija 7859 GWh, kas ir par 7,1% vairāk nekā 2011. gadā. AS „Latvenergo” savās stacijās saražoja 64,6% no kopējās elektroenerģijas piegādes, 13,9% – iepirkta no mazajiem elektroenerģijas ražotājiem un 21,5% – veidoja elektroenerģijas neto imports.

Centralizētās siltumapgādes patēriņš struktūra pēdējo gadu laikā nav mainījusies, un centrālā apkure tajā ir 65-70%, karstā ūdens apgāde – 30-35%. No 2012. gada kopējā centralizētās siltumenerģijas galapatēriņa rūpniecībai realizēti 1,2%, mājsaimniecībām – 72%, citiem patēriņjiem – 26,8%. Savukārt centralizētās siltumenerģijas galapatēriņa sadalījums pa reģioniem ir šāds: Rīgas reģions – 51,7%, Pierīgas reģions – 11,6%, Vidzeme – 6,1%, Kurzeme – 10,5%, Zemgale – 8,1% un Latgale – 12 procenti.

2012. gadā centralizēto siltumenerģiju pārdošanai ražoja 663 katlumājās un 132 koģenerācijas stacijās, kuras pārdošanai kopā saražoja 7,46 TWh centralizētās siltumenerģijas.

2012. gadā centralizētās siltumenerģijas un elektroenerģijas ražošanā pārsvarā tika izmantota dabasgāze. Saražotās centralizētās siltumenerģijas īpatsvars, par kurināmo izmantojot dabasgāzi, bija 78,4%, kurināmo šķeldu – 14,2%, malku – 2,2%, mazutu – 1,1%, pārējos kurināmā veidus – 4,1 procents.

Sobrīd otrs Igaunijas-Somijas energosistēmu starpsavienojums – jūras kabelis *Estlink II* ar pārvades jaudu 650 MW ir izbūvēts, un tiek veikta kabela testēšana reversā režīmā. Paredzams, ka *Estlink II* komerciālā ekspluatācija tiks uzsākta 2014. gada janvārī, tādējādi tehniski harmonizējot Igaunijas – Somijas elektroenerģijas pārvadi un eventuali izlīdzinot cenas Igaunijas un Somijas *Nord Pool Spot* cenu zonās.

Neskatoties uz to, ka šāda projekta realizēšana potenciāli uzlabo situāciju Igaunijas-Somijas energosistēmu integrācijas un Igaunijas-Somijas cenu zonu fluiditātes nodrošinājumā, tā nemazina sastrēgumu rašanās risku Latvijas-Igaunijas šķērsgriezumā, kam, lai arī ir izteikti sezonāls raksturs, tomēr raksturīga ļoti negatīva ietekme uz cenu veidošanos Latvijas un Lietuvas NPS cenu zonās.

Turklāt *Estlink II* sloganā virzienā no Somijas uz Igauniju varētu radīt papildu noslodzi Latvijas-Igaunijas šķērsgriezumā, tādējādi vairojot sastrēguma vai līniju atslēguma risku.

Sobrīd visvairāk noslogotais posms Baltijas valstu elektroenerģijas pārvades tīklā ir tieši Latvijas-Igaunijas savienojumi.

Strateģiski svarīgs ir trešais Latvijas-Igaunijas starpsavienojums, kurš ļaus novērst esošā pārvades tīkla pārslodzes un palielināt pieejamo Igaunijas-Latvijas starpvalstu starpsavienojuma pārvades kapacitāti.

Igaunijas-Latvijas šķērsgriezuma šī brīža caurlaides spēja nav pietiekama, lai nodrošinātu visu pieprasīto elektroenerģijas tirdzniecības apjomu Baltijas reģionā: starp Igauniju, kurā gada griezumā ir saražotās elektroenerģijas pārpakumums, un Latviju un Lietuvu,

kur vērojams izteikts elektroenerģijas deficitis. Īpaši būtiski elektroenerģijas tirdzniecību Baltijas valstis šis apstāklis ietekmē vasaras sezonā.

Projekts būtiski uzlabo energoapgādes drošumu šķērsgriezumā starp Igauniju un Latviju, kā arī abu valstu energosistēmās, nodrošinot efektīvu jaudas pārvades koridoru starp Baltijas un Ziemeļvalstu elektroenerģijas sistēmām.

Latvijas-Igaunijas trešais starpsavienojums veicinātu arī Latvijas, Igaunijas un Lietuvas infrastruktūras attīstību.

ES par vienu no prioritātēm ir izvirzījusi Baltijas valstu turpmāku energosistēmu un enerģētikas tirgus izolētības novēršanu.

2009. gada 17. jūlijā starp EK, vīkni dalībvalstu, tostarp Latvijas Republiku, tika noslēgts nodomu protokols par *Baltijas enerģijas tirgus starpsavienojumu plānu* (BEMIP) izveidošanu, kas ir vērsts uz efektīvi funkcionējoša enerģijas tirgus izveidi, iespēju realizēt dalībvalstu solidaritātes mehānismus, apgādes drošuma paaugstināšanu Baltijā, savienojot Baltijas valstu energoapgādes sistēmu ar pārējo ES, izveidojot Baltijā elektroenerģijas tirgu un integrējot to Ziemeļvalstu elektroenerģijas tirgū.

BEMIP ietvaros identificēti veicamie pasākumi efektīva kopējā Baltijas elektroenerģijas tirgus izveidei un Baltijas elektroenerģijas tirgus integrācijai ar Ziemeļvalstu elektroenerģijas tirgu. Funkcionējoša reģionāla tirgus izveide tiek uzskatīta par nepieciešamu priekšnoteikumu tālākai Baltijas integrācijai

Ziemeļvalstu elektroenerģijas biržas *Nord Pool* reģionā, vienlaikus pārņemot arī *Nord Pool* darbības principus. Galvenie BEMIP paredzētie pasākumi ir saistīti ar elektroenerģijas iekšējo tirgu (attīstīta pārrobežu tirdzniecība, pārvades sistēmas operatoru nodalīšana, konkurētspējīgas cenas), elektroenerģijas starpsavienojumiem un ģenerējošām jaudām un gāzes iekšējo tirgu un infrastruktūru.

Lai attīstītu pārrobežu tirdzniecību, kā arī panāktu konkurents pējīgas elektroenerģijas cenas, BEMIP rīcības plāns paredz, ka valstis veic nepieciešamos pasākumus, lai Baltijā, tajā skaitā Latvijā, sāktu darboties elektroenerģijas birža. *Nord Pool Spot* ir Eiropas lielākā elektroenerģijas tirdzniecības birža, kura tās dalībniekiem piedāvā nākošās dienas un tās pašas dienas elektroenerģijas tirdzniecības iespējas.

Lai attīstītu pārrobežu tirdzniecību, kā arī radītu konkurenci tirgū, bija nepieciešams, lai Baltijā sāktu darboties elektroenerģijas birža. Tādējādi 2013. gadā 3. jūnijā *Nord Pool Spot* atvēra Latvijas cenu zonu biržas ietvaros. Latvijas cenu apgabals ir saistīts ar Igaunijas un Lietuvas tirdzniecības apgabaliem, kā arī ar Krieviju, izmantojot Latvijas-Krievijas importa un eksporta tirdzniecības apgabalus.

2012. gada 1. janvārī spēkā stājās MK Noteikumi par publisko elektroapgādes tiklu sprieguma prasībām, kas nosaka par obligāti piemērojamu Latvijā pārņemto ES standartu *LVS EN 50160: 2010 Publisko elektroapgādes tiklu sprieguma raksturlielumi*.

6.4 tabula

Elektroenerģijas piegāde Latvijā, GWh

	2000	2005	2008	2009	2010	2011	2012
Kopējā elektroenerģijas piegāde	5922	7054	7794	7223	7500	7340	7859
Elektroenerģijas bruto izstrāde tai skaitā:	4136	4906	5274	5569	6627	6095	6168
no atjaunojamiem energoresursiem:	2824	3414	3213	3555	3635	3078	4109
lielās HES*	2794	3263	3038	3391	3445	2823	3627
mazās HES	25	62	71	66	75	64	80
biomasas elektrostacijas	-	6	5	4	9	13	65
biogāzes elektrostacijas	-	36	40	44	57	107	223
vēja elektrostacijas	5	47	59	50	49	71	114
no fosiliem energoresursiem:	1312	1492	2061	2014	2992	3017	2059
lielās TEC**	1163	1278	1524	1476	2402	2425	1409
citas TEC	149	214	537	538	590	592	650
Elektroenerģijas neto imports	1786	2148	2520	1654	873	1245	1691

* Daugavas kaskāde – Rīgas HES, Ķeguma HES un Pļaviņu HES

** Rīgas TEC-1 un Rīgas TEC-2, avots: AS „Latvenergo”

Dabasgāzes tirgus

Pašreiz Latvijas dabasgāzes tirgū darbojas viens komersants – AS „Latvijas Gāze”, kuram saskaņā ar

1997. gadā noslēgto *Privatizācijas līgumu* ir ekskluzīvas tiesības veikt dabasgāzes pārvadi, sadali, uzglabāšanu un tirdzniecību Latvijā.

Dabasgāzes patēriņš 2012. gadā bija 1508 milj. m³, kas ir par 6% mazāk nekā 2011. gadā.

Lielākie dabasgāzes patērētāji 2012. gadā bija AS „Latvenergo” TEC un siltumapgādes uzņēmumi – 63,9%, rūpniecība un būvniecība – 15%, pārējie patērētāji – 18,2%, bet pārējo daļu veidoja dabasgāzes patēriņš enerģētikas sektorā un zudumi. Rīgas reģionā tiek patērtēti aptuveni 65% no Latvijā izmantotās dabasgāzes.

Latvijas dabasgāzes apgādes sistēma nav savienota ar ES kopējo dabasgāzes apgādes sistēmu. Latvija dabasgāzi saņem tikai no Krievijas.

Gāzes apgādes biznesa vide reģionā un spēkā esošie gāzes piegādes līgumi būtībā neparedz trešo pušu pieeju dabasgāzes apgādes tīklam, izņemot reģiona pārvades sistēmas operatoru, pieeju Inčukalna pazemes gāzes krātuvei. Gāzesvada *Valdaja-Pleskava* jauda nav pietiekama, lai nodrošinātu gāzes piegādi Baltijas valstīm un Krievijas ziemeļrietumu reģionam ziemā. Līdz ar to gāzes tirgu Latvijā šobrīd varētu atvērt tikai formāli.

ES mērogā dabasgāzes tirgu regulē Eiropas Parlamenta un Padomes 2009. gada 13. jūlijā *Direktīvas 2009/73/EK* par kopīgiem noteikumiem attiecībā uz dabasgāzes iekšējo tirgu un par *Direktīvas 2003/55/EK* atcelšanu.

Pašlaik situācijai Latvijā atbilst divas dažādas atkāpes no Eiropas Parlamenta un Padomes 2009. gada 13. jūlijā *Direktīvas 2009/73/EK* par kopīgiem noteikumiem attiecībā uz dabasgāzes iekšējo tirgu un par *Direktīvas 2003/55/EK* atcelšanu (*Direktīva 2009/73/EK*) prasībām: „jauna tirgus” atkāpe, kas ir spēkā līdz 2014. gada 4. aprīlim, kad būs pagājuši 10 gadi kopš pirmās komerciālās dabasgāzes piegādes saskaņā ar pirmo ilgtermiņa līgumu, un „izolēta tirgus” atkāpe, kas darbojas līdz brīdim, kad Latvija būs savienota ar jebkuras dalībvalsts (šajā gadījumā Polijas), izņemot Igaunijas, Lietuvas un Somijas, starpsavienotu sistēmu vai dominējošā piegādātāja tirgus daļa samazināsies zem 75 procentiem.

Pašlaik Ekonomikas ministrija saskaņā ar MK doto uzdevumu strādā pie *Direktīvas 2009/73/EK* ieviešanas Latvijā divās fāzēs un izstrādā grozījumus *Enerģētikas likuma atsevišķu pantu spēkā stāšanās kārtības likumā* un *Enerģētikas likumā*, atdalot un precīzējot normas, kurām jāstājas spēkā 2014. gada 4. aprīlī, no tām, kuru ieviešana var tikt atlīta arī turpmāk.

Lai diversificētu dabasgāzes piegādes Latvijai un visam Baltijas reģionam, nepieciešams iesaistīt alternatīvus dabasgāzes piegādātājus tirgū.

To iespējams panākt:

- izbūvējot starpsavienojumu ar kādu ES valsti, izņemot izolētā reģiona valstis – Igauniju, Lietuvu un Somiju (šajā gadījumā – Poliju, realizējot BEMIP plānā paredzēto Lietuvas –

Polijas maģistrālo gāzapgādes sistēmu starpsavienojumu GIPL);

- realizējot **reģionāla sašķidrinātās dabasgāzes (SDG) termināla projektu;**
- nodrošinot trešo pušu dabasgāzes piegādes reģionam ar esošās maģistrālās infrastruktūras starpniecību.

Diskusijas par SDG termināli norit jau vairākus gadus, taču, Baltijas reģiona valstīm nespējot vienoties par terminālim piemērotāko vietu, EK 2012. gada martā uzsāka neatkarīgu izpēti, piesaistot itāļu konsultantus Booz&Co. Izpēte tika pabeigta 2012. gada novembra beigās, un tās secinājumi norāda, ka optimālākā vieta reģionālam LNG terminālim, nemot vērā Somijas vēlmi iesaistīties SDG termināla projektā, būtu Igaunija vai Somija.

Nespējot panākt vienošanos, 2013. gada maijā Igaunija kopā ar Somiju vienojās vērsties EK, lai saņemtu neatkarīgu vērtējumu par to, kur vajadzētu atrasties jaunajam reģionālajam sašķidrinātās gāzes terminālim Somu līcī.

Sobrīd EK norāda, ka lēmums par labu Somijai vai Igaunijai nav pieņemts, jo vispirms ir svarīgi saprast, kādas ir pārējo valstu ekspektācijas un plānojamais rīcības scenārijs. Lēmuma pieņemšanas process ir skatāms kompleksi, vērtējot visu enerģētikas – gan elektrības, gan gāzes – infrastruktūru un tās attīstību kopumā. Tika panākta vienošanās, ka turpmākos pāris mēnešus EK turpinās izvērtējumu un mēģinās rast risinājumu, kas būtu izdevīgs gan katrai valstij atsevišķi, gan reģionam kopumā.

Jāpiezīmē, ka jebkurā no variantiem nozīmīga loma Baltijas reģiona dabasgāzes tirgus funkcionēšanā ir Inčukalna pazemes gāzes krātuvei (IPGK).

Ja Igaunija un Somija līdz 2013. gada jūnija beigām nespēs vienoties par jaunā SDG termināla atrašanās vietu, projekts var nesaņemt ES finansējumu šajā finansēšanas kārtā, un tam atkal pieteikties varēs tikai 2016. gadā.

Lai stiprinātu dabasgāzes apgādes drošību ES, 2010. gada 20. oktobrī tika pieņemta Eiropas Parlamenta un Padomes *Regula (ES) Nr. 994/2010* par gāzes piegādes drošības aizsardzības pasākumiem un Eiropas Padomes *Direktīvas 2004/67/EK* atcelšanu (*Regula 994/2010*). *Regula 994/2010* cita starpā paredz dalībvalsts kompetentās iestādes (Latvijas gadījumā Ekonomikas ministrijas) pienākumu izstrādāt *Preventīvās rīcības plānu* un *Ārkārtas rīcības plānu*.

Preventīvās rīcības plāns ir norādīti pasākumi Latvijas dabasgāzes piegādes drošības riska novērtējumā identificēto risku novēršanai vai mazināšanai gan dabasgāzes piegādes jomā (ieguldījumi infrastruktūrā, ilgtermiņa līgumu izmantošana, darbību avārijas gadījumā plānošana), gan pieprasījuma jomā (pārtraucamu līgumu izmantošana, kurināmā

aizstāšana), preventīvie pasākumi, kuri saistīti ar nepieciešamību uzlabot starpsavienojumus starp kaimiņos esošajām dalībvalstīm un iespēju dažādot gāzes ceļus un piegādes avotus.

Ārkārtas rīcības plānā ir norādīti pasākumi gāzes piegādes traucējumu radītās ietekmes novēršanai vai mazināšanai, ja tos nav iespējams novērst, izmantojot Preventīvās rīcības plānā noteiktās darbības, un energoapgādes komersanti vieni paši vairs nespēj atbilstīgi reaģēt uz gāzes piegādes traucējumiem. Latvijas *Ārkārtas rīcības plāns* ir izstrādāts, balstoties uz *Regulā 994/2010* noteiktajiem trīs galvenajiem krīzes līmeņiem:

- savlaicīgas brīdināšanas līmenis (savlaicīga brīdināšana);
- trauksmes līmenis (trauksme);
- ārkārtas stāvokļa līmenis (enerģētiskā krīze).

Ārkārtas rīcības plānā ir norādīta dabasgāzes uzņēmumu un energētikas ražotāju loma un pienākumi, kompetentās iestādes un citu struktūru, kurām ir deleģēti uzdevumi, loma un pienākumi katrā no krīzes līmeņiem, procedūras un pasākumi, kas jāievēro attiecībā uz katru krīzes līmeni, personas, kas atbild par riska pārvaldību, un to lomas, īstenojamie pasākumi, lai novērstu trauksmes stāvokļa līmeņa situāciju un mazinātu ārkārtas stāvokļa līmeņa situāciju, dabasgāzes uzņēmuma ziņošanas pienākumi, darbības gāzes piegādes nodrošināšanai ārkārtas situācijā, kā arī mehānismi sadarbībai ar citām dalībvalstīm.

Latvijas Preventīvās rīcības plāns un *Ārkārtas rīcības plāns* ir apstiprināts ar Ekonomikas ministrijas valsts sekretāra 2013. gada 23. maija rīkojumu Nr. 98, un tas ir publiski pieejams Ekonomikas ministrijas tīmekļa vietnē (<http://www.em.gov.lv/em/2nd/?cat=30177>).

Investīcijas enerģētikas sektorā

Pašlaik tiek realizēti vairāki BEMIP iekļautie infrastruktūras attīstības projekti, kas nodrošinās veiksmīgu Ziemeļvalstu un Baltijas valstu elektroenerģētikas tirgu integrāciju.

Trans Eiropas Enerģētikas Tiklu (TEN-E) programmas ietvaros tiek realizēts projekts **Kurzemes loka ietekmes uz vidi novērtējums un trases izpēte**. Projekts tiek pabeigts 2012. gada jūnijā, un tā kopējās izmaksas ir 0,65 milj. eiro. Darbs norit trīs posmos: Grobiņa-Ventspils, Ventspils-Tume un Tume-Rīga.

EK 2010. gada 6. augustā pieņēma lēmumu finansiāli atbalstīt elektropārvades infrastruktūras izbūvi Latvijā, piešķirot līdzfinansējumu *Kurzemes loka projektam* kopējā *NordBalt projekta* ietvaros. Lietuvas-Zviedrijas starpsavienojuma izbūvē EK plāno ieguldīt 131 milj. eiro, savukārt 44 milj. eiro atvēlēti tīklu infrastruktūras pilnveidošanai Latvijā *Kurzemes loka projekta* ietvaros. *Kurzemes loka projekta* pirmā un otrā posma kopējās izmaksas – 88 milj. eiro, izpildes termiņš – 2014. gads. Šobrīd tiek plānots izbūvēt arī

trešo projekta posmu – 330 kV pārvades līniju Ventspils-Dundaga-Tume-Imanta, kura termiņš ir 2018. gads. Šim projektam plānots piesaistīt ES līdzfinansējumu jaunā *Eiropas Savienojumu instrumenta* (CEF) ietvaros, kas tieks izveidots ES 2014.-2020. gada budžeta ietvaros. Latvija CEF enerģētikas tirgu izolācijas novēršanā un minētā finanšu instrumenta ietvaros ir pieteikusi iekļaušanai Kopējas intereses projektu sarakstā 4 projektus – *Kurzemes loka projekta trešo kārtu* un *Latvijas-Igaunijas trešo starpsavienojumu elektroenerģētikā, Inčukalna pazemes gāzes krātuvē (PGK) modernizācijas un krātuvē paplašināšanas projektu* un *Baltijas reģionalā sašķidrinātās dabasgāzes (SDG) termināla būvniecību* gāzes sektorā.

Pašlaik lielākais dabasgāzes infrastruktūras attīstības un reģiona apgādes drošības uzlabošanas projekts ir **Divvirzienu dabasgāzes plūsmas palielināšana starp Latviju un Lietuvu**, kura ietvaros Latvijā tiek veikta jauna Daugavas pazemes šķērsojuma izbūve, rekonstruēti 15 urbumi Inčukalna PGK un cauruļvadu diagnostikai izveidots jauns attīrošo un intelektuālo virzuļu pieņemšanas kameras mezglis. Īstenojot projektu, tiek paaugstināta gāzes piegādes drošība abos virzienos un radīta iespēja Latvijas lietotājiem piegādāt gāzi no Lietuvas. Iespēju piegādāt dabasgāzi no Lietuvas varēs izmantot gadījumos, ja ziemā pārtrūkst dabasgāzes padeve pa gāzesvadu no Rīgas uz Bausku. Projekts tiek pabeigts 2011. gada beigās, tomēr tā termiņš tiek pagarināts līdz 2012. gadam papildu darbu veikšanai, jo pamataktivitātēm netika izlietots viss tam piešķirtais finansējums.

Pēc Ignalinas atomelektrostacijas slēgšanas 2009. gada beigās viens no aktuālākajiem jautājumiem Baltijas valstu enerģētikas politikas kontekstā ir jaunās **Visaginas AES projekts**. Latvija atbalsta *Visaginas AES projektu*, pamatojoties uz reģionālās solidaritātes principu, kā arī uz projekta ekonomisko izdevīgumu, tomēr, kamēr nav saņemtas atbildes uz vairākiem būtiskiem jautājumiem par projekta realizēšanu, ir pārāgrī lemt par Latvijas energokompānijas Latvenergo līdzdalību. Turklat pēc 2012. gada oktobra Lietuvas Seima vēlēšanām un referendumā par Visaginas AES, kurā lielākā daļa vēlētāju balsoja pret atomstacijas būvniecību, projekta attīstība kļuvusi neskaidra pašā tās attīstītājvalstī. Būtisku ietekmi uz kopējo Baltijas enerģētikas tirgu un piegāžu drošību Latvijā atstās nākotnē pieņemtie lēmumi par Narvas degslānēkļa termoelektrostacijas bloku rekonstrukciju Igaunijā.

Lai paaugstinātu siltumenerģētikas ražošanas efektivitāti, samazinātu siltumenerģētikas zudumus pārvades un sadales sistēmās un sekmētu fosilo kurināmā veidu aizvietošanu ar atjaunojamajiem kurināmajiem, Kohēzijas fonda (KF) ietvaros tiek īstenoti vairāki projekti. Projektu iesniegumu atlases pirmās un otrās kārtas ietvaros darbības programmas *Infrastruktūra un pakalpojumi* papildinājuma

3.5.2.1. aktivitātē ***siltumapgādes sistēmu efektivitātes paaugstināšanai*** uz 2012. gada 25. oktobri kopā ir apstiprināti 58 projektu iesniegumi par KF finansējumu 34,2 milj. latu, no tiem ir pabeigti 15 projekti par KF finansējumu 7,7 milj. latu.

Lai būtiski palielinātu elektroenerģijas un siltumenerģijas ražošanu no atjaunojamiem energoresursiem, dažādotu primāro enerģijas resursu piegādes un paaugstinātu elektroenerģijas pašnodrošinājumu, tiek īstenota darbības programmas *Infrastruktūra un pakalpojumi* papildinājuma 3.5.2.2. aktivitāte ***Atjaunojamo energoresursu izmantojošu koģenerācijas elektrostaciju attīstība***.

Projektu iesniegumu atlases ietvaros ir noslēgti līgumi par 10 projektu īstenošanu ar KF finansējumu 21,4 milj. latu.

Atjaunojamie energoresursi

Latvija tāpat kā citas ES dalībvalstis ir apņēmusies sasniegāt *Direktīvu 2009/28/EK* par atjaunojamo energoresursu izmantošanas veicināšanu, ar ko groza un sekojoši atceļ *Direktīvas 2001/77/EK* un *2003/30/EK*, un *Latvijas nacionālajā reformu programmā*

„ES 2020” stratēģijas īstenošanai minēto Latvijas kvantitatīvo mērķi – panākt 2020. gadā atjaunojamās enerģijas 40% īpatsvaru enerģijas bruto galapatēriņā, kā arī 10% atjaunojamās enerģijas īpatsvaru enerģijas bruto galapatēriņā transporta sektorā. Ekonomiski pamatota vietējo energoresursu izmantošana un droša energoapgāde ir viens no galvenajiem valsts ekonomiskās neatkarības un energoapgādes drošības nosacījumiem. Līdz ar to aizvien ir būtiska esošo siltumapgādes sistēmu efektivitātes uzlabošana, energoresursu efektīvāka izmantošana, kas sniedz arī būtisku ieguldījumu siltumnīcefektu izraisošo gāzu emisiju samazināšanā.

Periodā līdz 2020. gadam ne tikai esošo instrumentu devums, bet arī tuvākajos gados izvēlētie atbalsta pasākumi no atjaunojamiem energoresursiem rāzotai enerģijai būs izšķiroši, lai Latvija sniegtu savu devumu klimata pārmaiņu novēršanā un samazinātu fosilo energoresursu importu, īpašu uzsvaru liekot uz siltumapgādes sektoru. Tādēļ, ieviešot jaunus atbalsta pasākumus elektroenerģijai, kas saražota, izmantojot atjaunojamos energoresursus, ir jāierobežo ekonomiski neizdevīgu projektu attīstību.

6.10. ielikums

Atjaunojamā enerģija Latvijā

2012. gadā bruto elektroenerģijas ražošanas apjoms sasniedza 6168 GWh, kas ir par 1,2% vairāk nekā 2011. gadā. Nemot vērā Latvijas no *Direktīvas 2009/28/EK* un *Latvijas nacionālās reformu programmā „ES 2020” stratēģijas īstenošanai* izrietošo mērķi 2020. gadam sasniegāt 40% atjaunojamās enerģijas īpatsvara 2020. gadā, 2012. gadā sasniegta īpatsvara rādītājs – 35,78%. No kopējā saražotā bruto elektroenerģijas daudzuma 66,6% (4109 GWh) tika saražoti no AER (HES, vēja, biogāzes, biomassas u.c.). Savukārt kopējā uzstādītā jauda elektroenerģijas ražošanai no AER 2012. gadā, salīdzinot ar 2011. gadu, pieauga par 59 MW, kopā veidojot 1701 MW. 2012. gadā vēja elektrostaciju uzstādītā jauda bija 59MW, salīdzinot ar 36MW 2011. gadā, savukārt biomassas un biogāzes staciju uzstādītā elektriskā jauda – 66 MW, salīdzinot ar 30 MW uzstādītās elektriskās jaudas 2011. gadā, palielinot arī saražotās elektroenerģijas apjomu.

Latvijā 2012. gadā transportā realizētas un savam patēriņam izmantotas kopumā 1 milj. tonnu degvielas, tajā skaitā biodegvielas tūrā veidā vai fosīlās degvielas un biodegvielas sajaukumos – 24,5 tūkst. tonnu. 2012. gadā, salīdzinot ar 2011. gadu, biodegvielu patēriņš enerģijas galapatēriņā transportā samazinājās, sasniedzot bioetanolā patēriņu 279 TJ (2011. gadā – 318 TJ) un biodīzeldegvielas patēriņu 526 TJ (2011. gadā – 617 TJ).

MK 2013. gada 9. aprīļa sēdē tika izskatīts un pieņemts zināšanai informatīvais ziņojums *Rīcības plāns elektroenerģijas kopējās cenas pieauguma risku ierobežošanai*, ar kuru var iepazīties Ekonomikas ministrijas tīmekļa vietnē: <http://www.em.gov.lv/em/2nd/?cat=30168>. Rīcības plāns ietver pasākumus, lai ierobežotu obligātā iepirkuma komponentes (OIK) pieaugumu.

Rīcības plāns paredz virkni 2013. gadā veicamo risinājumu to Ekonomikas ministrijas izdoto lēmumu par tiesību piešķiršanu pārdot elektroenerģiju obligātā iepirkuma ietvaros vai saņemt garantēto maksu par uzstādīto elektrisko jaudu projektu revīzijai un kontrolei, kuri vēl nav īstenoti. Rīcības plānā arī iekļauti pasākumi pastiprinātai uzraudzībai pār jau īstenotajiem projektiem, lai nodrošinātu, ka komersanti un to īpašumā esošās elektrostacijas izpilda visas uz tiem attiecīnāmās prasības, tai skaitā par siltumenerģijas lietderīgu izmantošanu. Tāpat rīcības plāns paredz, ka tiek veikta enerģijas ražošanas izmaksu analīze atkarībā no enerģijas resursa veida, kā arī koģenerācijas staciju atbalsta intensitātes izmaiņu ietekmes uz siltuma tarifiem izvērtēšana, kā rezultātā iespējama obligātā iepirkuma cenu aprēķinašanas formulu pārskatīšana, samazinot ietekmi uz OIK.

Ministru kabineta 2013. gada 13. augusta sēdē tika pieņemts zināšanai informatīvais ziņojums *Komplekss risinājums elektroenerģijas tirgus problemātikai*, kas uzsver nepieciešamību pēc kompleksa risinājuma elektroenerģijas tirgus problemātikai, ietverot konkrētus secinājumus un priekšlikumus. Ievērojot ziņojuma secinājumus un priekšlikumus, Ekonomikas ministrija izstrādāja vairākus likumprojektus, kas atbalstīti Saeimā 2013. gada 6. novembrī galīgajā lasījumā, lai 2014. gadā samazinātu elektroenerģijas kopējās cenas pieauguma riskus elektroenerģijas lietotājiem, tai skaitā likumprojektu *Subsidētās elektroenerģijas nodokļu likums* un tā saistītos likumprojektus.

Nemot vērā, ka elektroenerģijas kopējās cenas pieaugums atstātu plašu ietekmi uz Latvijas ekonomiku un tās turpmāko attīstību, Ekonomikas ministrija uzskata, ka pēc iespējas ātrāk nepieciešams ieviest tādas izmaiņas enerģētikas politikā, kas nodrošinātu saistīto politiku līdzsvaru, lai Latvija varētu sasniegāt 40% atjaunojamās enerģijas īpatsvaru kopējā enerģijas bruto galapatēriņā 2020. gadā, bet vienlīdz tikt nodrošināta arī ekonomikas konkurētspējas attīstība un novērsta iedzīvotāju dzīves līmeņa paslītināšanās.

6.10. ielikuma turpinājums

MK 2013. gada 23. aprīla sēdē tika izskatīts un pieņemts zināšanai informatīvais ziņojums *Par situāciju biodegvielas ražošanas nozarē, un Ekonomikas ministrijai tika uzdots trīs mēnešu laikā izstrādāt grozījumus normatīvajos aktos par benzīna un dīzeldegvielas atbilstības novērtēšanu un normatīvajos aktos par biodegvielas kvalitātes prasībām, atbilstības novērtēšanu, tirgus uzraudzību un patēriņu informēšanas kārtību, lai nodrošinātu, ka ar 2014. gada 1. aprīli dīzeldegvielai tiek noteikts obligātais 6,5-7% biodīzeldegvielas piejaukums (pēc tilpuma), kā arī sadarbībā ar Satiksmes ministriju, Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministriju un Latvijas Pašvaldību savienību trīs mēnešu laikā izstrādāt priekšlikumus par iespējām nodrošināt, ka konkursos par sabiedriskā transporta pakalpojumu sniegšanu un valsts un pašvaldību iepirkumos par transporta līdzekļu iegādi tiek ietverti nosacījumi par papildu vērtēšanas punktu piešķiršanu, ja tiek piedāvāti transporta līdzekļi, kas kā degvielu izmanto tīru biodegvielu vai fosilo degvielu un biodegvielu sajaukumu (ar biodegvielas saturu virs 10%). Nemetot vērā minēto, Valsts sekrētāru sanāksmē 2013. gada 17. oktobrī izsludināts likumprojekts *Grozījumi Publisko iepirkumu likumā*, likumprojekts *Grozījums Sabiedriskā transporta pakalpojumu likumā* un likumprojekts *Grozījums Sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju iepirkumu likumā*, kuri nosaka, ka pasūtītājs, rīkojot autotransporta līdzekļu iepirkumu, nēm vērā autotransporta līdzekļa spēju darboties, izmantojot augstas koncentrācijas biodegvielu sajaukumus ar fosilo degvielu, tīru biodegvielu vai elektroenerģiju, ja šāda autotransporta izmantošana ir tehniski iespējama un ekonomiski lietderīga.*

MK komitejas 2013. gada 4. novembra sēdē tika nolemts jautājumu par obligātu biodīzeldegvielas piejaukuma palielināšanu fosilajai dīzeldegvieliali līdz 6,5-7 tilpumpcentiem izskatīšanu atlikt un Ekonomikas ministrijai uzdots izstrādāt alternatīvu risinājuma modeli biodegvielas pieauguma veicināšanai, kas neparedz obligātu biodīzeldegvielas piejaukuma palielināšanu, bet nodrošina noteikto mērķi attiecībā uz atjaunojamās energijas īpatsvaru transporta nozarē un atjaunojamās energijas izmantošanas pienākumu, kā arī izvērtēt alternatīvus fiskāli neitrālus risinājumus nodokļu politikai, kas piemērojama tīrai biodegvielai vai fosilai degvielai un biodegvielas sajaukumam.

Lai sasniegtu noteikto mērķi attiecībā uz energēģijas, kas ražota no atjaunojamiem energoresursiem, īpatsvaru energēģijas bruto galapatēriņa transporta sektorā, būtu jāveicina biodegvielu patēriņš dažādos energēģijas galapatēriņa sektoros, videi draudzīgāka gan privātā, gan sabiedriskā transporta izmantošana, kā arī papildus jāīsteno pasākumi publiskās un privātās elektrotransporta infrastruktūras, piemēram, dzelzceļa elektrifikācijas un privāto elektrisko transportlīdzekļu uzlādes infrastruktūras attīstīšanai.

Energoefektivitāte

Energoefektivitātes monitoringa pārskats par 2011.-2012. gadu rāda, ka 2011. gadā nav iegūts energēģijas ietaupījums pakalpojumu un rūpniecības sektoros, bet būtisks energēģijas ietaupījums iegūts mājsaimniecību sektorā (1700 GWh), kurā sekmīgi tiek realizēti energoefektivitātes pasākumi daudzdzīvokļu dzīvojamās mājās, izmantojot ES struktūrfondu atbalstu.

Lai veicinātu energēģijas ietaupījumus rūpniecībā, spēkā stājušies MK 2013. gada 12. marta *Noteikumi par rūpniecisko energoauditu*, kas nosaka rūpnieciskā energoaudita veikšanas kārtību, kā arī energoaudita veicējiem izvirzāmās prasības. *Energoauditoru akreditācijas nosacījumi* stājas spēkā ar 2013. gada 1. augustu.

2012. gada 4. decembrī stājās spēkā Eiropas Parlamenta un Padomes *Direktīva 2012/27/ES* (2012. gada 25. oktobris) par energoefektivitāti, ar ko groza *Direktīvas 2009/125/EK* un *2010/30/ES* un atceļ *Direktīvas 2004/8/EK* un *2006/32/EK*, kuras prasības izvirza jaunus izaicinājumus energoefektivitātes jomā, tostarp dalībvalstīm noteikt indikatīvus energēģijas ietaupījuma mērķus 2020. gadam, iesaistīt energēģijas sadales un mazumtirdzniecības uzņēmumus energēģijas galapatērētāju

energoefektivitātes paaugstināšanas pasākumu realizācijā, veicināt energoservisa pakalpojumu attīstību, nodrošināt, ka centrālā valdība iegādājas tikai augsta energoefektivitātes līmeņa ražojumus, pakalpojumus un ēkas, kā arī lemt par energoefektivitātes fonda izveidi un noteikt obligātas prasības valdības īpašumā un izmantošanā esošo ēku renovācijā. Ir izstrādāts likumprojekts *Grozījumi Publisko iepirkumu likumā*. Likumprojekta mērķis ir veicināt energoefektīvu produktu un pakalpojumu patēriņu, nosakot tiešas pārvaldes iestādēm pienākumu iegādāties tikai preces un pakalpojumus, kuriem ir augsts energoefektivitātes līmenis. 2013. gada maijā Latvija paziņoja EK indikatīvo energēģijas ietaupījuma mērķi – līdz 2020. gadam ietaupīt 0,67 Mtoe no primārās energēģijas patēriņa. *Direktīvas 2012/27/ES* prasības jāpārņem nacionālajā likumdošanā līdz 2014. gada 5. jūnijam. Ir izstrādāta koncepcija atsevišķu *Direktīvas 2012/27/ES* normu ieviešanai.

Enerģiju patēriņošo preču energoefektivitāte

EK turpinās darbs enerģiju patēriņošu ražojumu energoefektivitātes (ekodizaina) uzlabošanai, lai mazinātu šo ražojumu negatīvo ietekmi uz vidi un panāktu lielākus energoīetaupījumus to ekspluatācijas laikā.

Kopš 2008. gada ir pieņemtas vairāk nekā 20 EK ekodizaina un energomarķējuma reguli, kuras nosaka stingrākas prasības enerģiju patēriņošajiem ražojumiem un ir saistošas Latvijas ražotājiem, importētājiem un izplatītājiem. Ekodizaina un energomarķējuma regulas attiecas uz tādām preču grupām kā elektropreces, apgaismojums, sadzīves tehnika, sildierīces un dzesēšanas iekārtas, rūpnieciskās un komerciālās iekārtas u.c. (pilns pieņemto ekodizaina regulu saraksts ir pieejams Ekonomikas ministrijas tīmekļa vietnē (<http://www.em.gov.lv/em/2nd/?cat=30641>). Tuvāko divu

gadu laikā ir paredzēts pieņemt jaunas ekodizaina

regulas vēl 27 preču grupām.

6.5. Būvniecības un mājokļu politika

Izstrādājot politiku ilgtspējīgas un konkurētspējīgas būvniecības nozares attīstībai, tiek ņemti vērā principi, kas būtiski ietekmē labvēlu un konkurētspējīgu uzņēmējdarbības vidi, samazinot administratīvos šķēršļus, nodrošinot operatīvu būvniecības informācijas apriti un palielinot būvniecības pakalpojumu sniedzēju produktivitāti. Līdzās atbilstošas infrastruktūras un atbalsta pieejamībai ne mazāk svarīga ir normatīvā vide, kurā būvuzņēmējs darbojas.

Saeima 2013. gada 9. jūlijā pieņema **jauno Būvniecības likumu**, kas paredz vienkāršot būvniecības administratīvo procesu, atsakoties no daudzajiem starplēmumiem.

Jaunā *Būvniecības likuma* galvenais mērķis ir būtiski atvieglo būvniecības procesu un sekmēt tā caurspīdīgumu, kā arī veicināt būvniecības tirgus un līdz ar to arī visas tautsaimniecības attīstību. Likumprojektā ietvertie principi, kas būtu jāievēro būvniecības procesā:

- arhitektoniskās kvalitātes princips – saskaņā ar kuru būves projektē, līdzsvarojot būvniecības funkcionālos, estētiskos, sociālos, kultūrvēsturiskos, tehnoloģiskos, ekonomiskos aspektus, kā arī pasūtītāja un sabiedrības intereses, izceļot dabas vai pilsētas ainavas individuālo identitāti un organiski iekļaujot kultūrvīdē, tādējādi to bagātinot un veidojot kvalitatīvu dzīves telpu;
- inženiertehniskās kvalitātes princips – saskaņā ar kuru būves inženiertehniskais risinājums ir drošs lietošanā, kā arī ekonomiski un tehnoloģiski efektīvs;
- atklātības princips – saskaņā ar kuru būvniecības process ir atklāts un sabiedrība tiek informēta par paredzamo būvniecību un saistībā ar to pieņemtajiem lēmumiem;
- ilgtspējīgas būvniecības princips – saskaņā ar kuru būvniecības procesā rada kvalitatīvu dzīves vidi esošajām un nākamajām paaudzēm, tai skaitā palielinot atjaunojamo energoresursu un sekmējot citu dabas resursu efektīvu izmantošanu;
- vides pieejamības princips – saskaņā ar kuru būvniecības procesā veido vidi, kurā ikviens persona var ērti pārvietoties un izmantot būvi atbilstoši tās funkcijai.

Pēdējā laikā ir veiktas vairākas izmaiņas būvniecību reglamentējošos normatīvos aktos.

2013. gada 11. jūnijā tika pieņemts MK noteikumu projekts *Grozījumi Ministru kabineta 1997. gada 1. aprīla noteikumos Nr. 112 „Vispārīgie būvnoteikumi”*. Atbilstoši *Informatīvajam ziņojumam „Par spēkā esošo normatīvo regulējumu un kārtību saistībā ar izsniegtu būvatlauju pagarināšanu un procesa optimizēšanu”* noteikumu projektā noteikts maksimālais būvdarbu veikšanas ilgums – projektiem, par kuriem sabiedrība ir izteikusi viedokli paredzētās darbības ietekmes uz vidi vai paredzētās būves publiskajā apspriešanā – 5 gadi un pārējām būvēm – 8 gadi.

Noteikumu projektā arī noteikts, ka turpmāk lodžiju aizstiklošanu varēs veikt vienkāršotā kārtībā – aizpildot un būvvaldē iesniedzot ēkas fasādes vienkāršotās renovācijas apliecinājuma karti, kā arī papildināts regulējums, ka bez būvprojekta un būvatlaujas var nojaukt mazēkas, atsevišķu labiekārtojuma elementus (apgaismes ķermenу, žogу, norobežojumu, soliņus, atkritumu urnas, bērnu rotaļu ierices, velosipēdu statīvus un tamlīdzīgas mazās arhitektūras formas, gājēju celiņus), reklāmas stendus un objektus, norāžu stabus, ja šīs darbības saskaņotas būvvaldē, kā arī ir noteikts, ka būvprojekts un būvatlauja nav nepieciešama reklāmas stendiem un objektiem bez elektropieslēguma, ja to augstums nepārsniedz 2,5 metrus, un tūrisma objektu un ielu norāžu stabiem bez elektropieslēguma, ja to augstums nepārsniedz 4 metrus un to novietojums zemes gabalā un vizuālais risinājums saskaņots būvvaldē. Precīzētas noteikumu pielikumu formas – Iesniegums – uzskaites karte (uzsākot būvniecību) un būvatlauja, un izveidota jauna forma – būvatlaujas pieprasījums.

Atbilstoši *Būvniecības likuma* 13. panta sestajai daļai noteikumu projektā noteikti gadījumi, kad pasūtītājam, saņemot būvatlauju, jāinformē blakus esošo zemes gabalu īpašnieki par būvniecību, un gadījumi, kad zemes gabalā ir jāizvieto būvtāfele. Informēšanas kārtība nav jāpiemēro, ja paredzētai būvei tika izstrādāts detālpļānojums vienlaicīgi ar skicu projektu vai tika rīkota būvniecības publiskā apspriešana saskaņā ar Būvniecības likuma 12. pantu. Būvtāfele ir jāizvieto zemes gabalā tā, lai tā būtu vērsta pret publisku vietu, t.i., lai tā būtu labi saskatāma.

2013. gada 27. augustā tika pieņemts MK noteikumu projekts *Būvuzstrādājumu tirgus uzraudzības kārtība*, kuru mērķis bija noteikt būvuzstrādājumu tirgus uzraudzības kārtību, nodrošinot Eiropas Parlamenta un Padomes 2011. gada 9. marta regulas Nr. 305/2011, ar ko nosaka saskaņotus būvuzstrādājumu tirdzniecības nosacījumus un atceļ Padomes *Direktīvu 89/106/EEK* un Eiropas Parlamenta un Padomes 2008. gada 9. jūlija

Regulu (EK) Nr.765/2008, ar ko nosaka akreditācijas un tīrgus uzraudzības prasības attiecībā uz produktu tirdzniecību, prasību izpildi. Noteikumos ir noteikta būvizstrādājumu tīrgus uzraudzības iestāde – Patēriņtāji tiesību aizsardzības centrs, kā arī Centra tiesības un pienākumi; noteikti reglamentētās sfēras būvizstrādājumu nacionālie standarti un to publicēšanas kārtība, noteikta būvizstrādājumu paraugu ķemšanas un ekspertīzes veikšanas kārtība un noteikta būvizstrādājumu tīrgus uzraudzības kārtība būvlaukos.

2013. gada 29. oktobrī tika pieņemts MK noteikumu projekts *Noteikumi par Eiropas tehnisko novērtējumu*, kuros ir noteikta kārtība, kādā Latvijā pilnvaro tehniskā novērtējuma institūcijas un izdod Eiropas tehniskos novērtējumus būvizstrādājumiem, kuri minēti Būvizstrādājumu regulas 19. panta pirmajā daļā. Noteikumu projekts noregulē tehniskā novērtējuma institūcijas akreditāciju, pilnvarošanu, tās darbību un uzraudzību un Eiropas tehnisko novērtējumu izdošanu.

6.11. ielikums

Būvniecības nozari raksturojošie dati

CSP dati liecina, ka **2013. gada 3. ceturksnī būvniecības produkcijas apjoms faktiskajās cenās bija 400,3 milj. latu (569,6 milj. eiro).**

2013. gada 3. ceturksnī, salīdzinot ar 2013. gada 2. ceturksni, būvniecības produkcijas apjoms pēc sezonāli izlīdzinātiem datiem salīdzināmajās cenās pieauga par 5,6%. Tai skaitā ēku būvniecības apjoms samazinājās par 2,2%, bet inženierbūvu – palielinājās par 7,5 procentiem.

2013. gada 3. ceturksnī, salīdzinot ar 2012. gada 3. ceturksni, būvniecības produkcijas apjoms pēc kalendāri izlīdzinātiem datiem salīdzināmajās cenās pieauga par 11,6%. Ēku būvniecības apjoms samazinājās par 2,5%, tai skaitā ārstniecības vai veselības aprūpes iestāžu ēku būvniecība – par 50,9%, izglītības iestāžu – par 13,4%, rūpniecības ražošanas ēku un noliktavu – par 7,4%. Kopējo produkcijas apjoma kritumu ēku būvniecībā nespēja kompensēt pieaugums dzīvojamā māju un administratīvu ēku būvniecībā attiecīgi par 82,5% un 78,6%. Inženierbūvu produkcija, salīdzinot ar pagājušā gada 3. ceturksni, savukārt pieauga par 20,6%, un tam par iemeslu bija būtisks produkcijas apjoma palielinājums tiltu un tunelu būvniecībā par 99,1%, kā arī ievērojams produkcijas palielinājums ostu būvniecībā – 2,3 reizes.

2013. gada deviņos mēnešos, salīdzinot ar 2012. gada deviņiem mēnešiem, būvniecības produkcijas apjoms pēc kalendāri izlīdzinātiem datiem salīdzināmajās cenās pieauga par 8,5%, tai skaitā ēku būvniecības apjoms – par 4,9%, inženierbūvu būvniecības – par 11,3 procentiem.

2013. gada 3. ceturksnī izsniegtas 677 būvatļaujas viena dzīvokļa māju būvniecības uzsākšanai, kapitālajam remontam, rekonstrukcijai un restaurācijai ar kopējo platību 140,4 tūkst. m². Salīdzinot ar iepriekšējā gada attiecīgo periodu, tas ir par 125 būvatļaujām vairāk, un kopējā paredzētā platība palielinājusies par 16,9%. Jaunu viena dzīvokļa māju būvniecībai ar kopējo platību 103,5 tūkst. m² izsniegtas 478 būvatļaujas jeb par 35,4% lielākai platībai un 145 būvatļaujām vairāk.

Savukārt rūpniecīskās ražošanas ēku un noliktavu būvniecībai ar kopējo platību 206,3 tūkst. m² izsniedza 142 būvatļaujas. Salīdzinot ar pagājušā gada 3. ceturksni, ir izsniegti par 33 būvatļaujām vairāk, bet par 6,5% mazākai platībai. 77 būvatļaujas izsniedza jaunu rūpniecības ēku un noliktavu būvniecībai ar kopējo platību 148,8 tūkst. m² jeb par 19 būvatļaujām vairāk, un paredzētā platība palielinājusies 2,7 reizes, salīdzinot ar pērnā gada 3. ceturksni.

2013. gada 3. ceturksnī ārpus valsts robežām Latvijas būvnieku spēkiem veikto būvdarbu apjoms (faktiskajās cenās) bija 14,4 milj. latu (20,4 milj. eiro), salīdzinot ar 2012. gada 3. ceturksni (18,7 milj. lati (26,7 milj. eiro)), veikto būvdarbu apjoms samazinājies par 4,3 milj. latiem (6,3 milj. eiro). Savukārt 2013. gada 3. ceturksnī citu valstu būvnieki Latvijā veikuši būvdarbus 2562,5 tūkst. latu (3646,1 tūkst. eiro) apmērā, kas ir par 1042,2 tūkst. latu (1482,9 tūkst. eiro) mazāk nekā 2012. gada 3. ceturksnī (3604,7 tūkst. latu (5129,0 tūkst. eiro)).

2013. gada 3. ceturksnī, salīdzinot ar 2012. gada 3. ceturksni, būvniecības izmaksas palielinājās vidēji par 1,2%. Izmaksas mašīnu un mehānismu uzturēšanai un ekspluatācijai pieauga par 2,1%, strādnieku darba samaksa – par 2% un būvmateriālu cenas – par 0,4 procentiem.

Ekonomikas ministrijas uzturētajā būvkomersantu reģistrā līdz 2013. gada 30. novembrim reģistrēti 5202 komersanti, kas veic komercdarbību būvniecības vai arhitektūras jomā, tajā skaitā 2013. gadā – 1038 būvkomersanti.

Mājokļu politikā tiek turpināta *Dzīvojamo telpu īres likumprojekta* izstrāde atbilstoši mūsdienu tiesiskajai izpratnei, līdzsvarojot īrnieka un izīrētāja tiesības un pienākumus, pilnveidojot īres līgumu uzskaiti, precizējot īrnieka un viņa ģimenes locekļu tiesības un pienākumus, kā arī respektējot brīvā īres tīrgus darbības principus.

Daudzdzīvokļu mājās kopš ekonomiskās lejupslīdes perioda ir aktualizējusies problēma, kas saistīta ar iedzīvotāju parādiem par siltumapgādi, kā arī citiem pakalpojumiem. Pētot parādu veidošanās iemeslus, kā galvenos var minēt personas rīcībā esošo līdzekļu

nepietiekamību vai to samazinājumu, maksājumu disciplīnas trūkumu, sadarbības trūkumu starp pakalpojuma sniedzēju vai pārvaldnieku un parādnieru (tajā skaitā ilgstoši netiek veikta parādu piedziņa), gadījumus, kad pārvaldnieks nepārskaita dzīvokļu īpašnieku veiktos maksājumus pakalpojumu sniedzējam, dažādo pieeju sociālās palīdzības politikas veidošanā (t.sk. dzīvokļa pabalsta noteikšanā) pašvaldībās.

Šīs problēmas risināšanai Ekonomikas ministrija ir izstrādājusi un Saeima 2013. gada 9. jūlijā otrajā lasījumā ir pieņemusi likumprojektu *Grozījumi*

Dzīvojamo māju pārvaldīšanas likumā. Likumprojekts izstrādāts, lai:

- noteiktu pārvaldniekam pienākumu kontroleit dzīvokļa īpašnieku maksājumu saistību izpildi par dzīvokļa īpašuma lietošanu;
- ieviestu tiešos norēķinus par pakalpojumiem, kas saistīti ar dzīvokļa īpašuma lietošanu, starp dzīvokļu īpašniekiem un pakalpojumu sniedzējiem.

Saeima 2013. gada 26. septembrī pirmajā lasījumā ir pieņemusi Ekonomikas ministrijas izstrādāto likumprojektu *Grozījumi Dzīvokļa īpašuma likumā*. Ar likumprojektu tiek noteikti dzīvokļa īpašuma atsavināšanas nosacījumi, lai veicinātu parādu samaksu par pārvaldīšanas pakalpojumiem un pakalpojumiem, kas saistīti ar dzīvokļa īpašuma lietošanu, dzīvokļa īpašuma atsavināšanas gadījumos, kā arī ar likumprojektu tiek precizēts termiņš, ar kuru dzīvokļa īpašuma ieguvējam ir pienākums uzsākt norēķināties par pārvaldīšanas pakalpojumiem un pakalpojumiem, kas saistīti ar dzīvokļa īpašuma lietošanu, ja dzīvokļa īpašums tiek atsavināts piespiedu izsoles celā.

2013. gada 17. septembrī tika pieņemti MK noteikumi *Grozījumi Ministru kabineta 2008. gada 9. decembra noteikumos Nr. 1013 „Kārtība, kādā dzīvokļa īpašnieks daudzdzīvokļu dzīvojamā mājā noreķinās par pakalpojumiem, kas saistīti ar dzīvokļa īpašuma lietošanu”*. Noteikumu projekts ir izstrādāts, lai novērstu situāciju, ka par ūdens patēriņu daudzdzīvokļu mājas samērā bieži tiek aprēķināta nesamērīgi liela ūdens patēriņa starpība papildus ūdens patēriņa skaitītāju, kas atrodas dzīvokļa īpašumā, rādījumiem. Līdz ar to ar noteikumu projektu plānots precizēt ūdens patēriņa starpības sadales kārtību, kā arī paredzēts noteikt regulējumu, ka dzīvokļu īpašnieki lemj par to, vai dzīvojamā mājā ir veicama vienota atsevišķajos īpašumos uzstādīto ūdens skaitītāju nomaiņa, un par tās veikšanas kārtību, bet, ja dzīvokļu īpašnieki noteikumu projektā noteiktajā termiņā par to nebūs vienojušies, šādas tiesības būs pārvaldniekiem. Noteikumu projekts paredz arī mainīt maksas aprēķināšanas kārtību par vairākiem pakalpojumiem, kas saistīti ar dzīvokļa īpašuma lietošanu.

Pamatojoties uz minētajiem MK noteikumiem, Ekonomikas ministrija izstrādāja un MK 2013. gada 17. septembrī pieņema noteikumus *Grozījumi Ministru kabineta 2006. gada 12. decembra noteikumos Nr. 999 „Kārtība, kādā dzīvojamā telpas īrnieks un izrētājs noreķinās ar pakalpojumu sniedzēju par pakalpojumiem, kas saistīti ar dzīvojamās telpas lietošanu”*, lai novērstu situāciju, ka īrniekiem privatizētos un neprivatizētos dzīvokļos maksa par pakalpojumiem, kas saistīti ar dzīvojamās telpas lietošanu, tiktu aprēķināta atšķirīgi.

2013. gada 29. augustā Valsts sekretāru sanāksmē tika izsludināts MK noteikumu projekts *Grozījumi*

Ministru kabineta 2010. gada 28. septembra noteikumos Nr. 907 „Noteikumi par dzīvojamās mājas apsekošanu, tehnisko apkopi, kārtējo remontu un energoefektivitātes minimālajām prasībām”. Noteikumu projekts paredz pazemināt siltumenerģijas patēriņa robežu, pie kurās dzīvojamās mājas pārvaldītājam būs pienākums plānot energoefektivitātes paaugstināšanas pasākumus, tādējādi veicinot siltumenerģijas ietaupījumu.

Lai veicinātu konkurētspēju dzīvojamo māju pārvaldīšanas tirgū un kvalitatīvu dzīvojamo māju pārvaldīšanu, Ekonomikas ministrijā veiksmīgi turpina darboties 2012. gadā izveidotais dzīvojamo māju pārvaldnieku reģistrs, kurā šobrīd ir reģistrējušies 560 pārvaldnieki. Minētā reģistra galvenais uzdevums ir nodrošināt aktuālu informāciju par personām, kas nodarbojas vai vēlas nodarboties ar dzīvojamo māju pārvaldīšanu un atbilst pārvaldniekam *Dzīvojamo māju pārvaldīšanas likuma* izvirzītajiem kritērijiem pārvaldīšanas darbību veikšanai. Ekonomikas ministrijas mājas lapā ir publicēti pārvaldnieku reģistra ieraksti par pārvaldnieka piedāvātajiem pakalpojumiem, pakalpojumu sniegšanas teritoriju, pārvaldnieka vai tā darbinieku kvalifikāciju un praktisko darba pieredzi dzīvojamo māju pārvaldīšanā, kā arī reģistrs satur norādi par pārvaldnieka tiesībām piedāvāt pārvaldīšanas pakalpojumus tirgū atkarībā no iegūtās profesionālās kvalifikācijas un praktiskās darba pieredzes dzīvojamo māju pārvaldīšanā.

2013. gada 9. janvārī spēkā stājās jaunais *Ēku energoefektivitātes likums*, kas papildus iepriekš spēkā esošajam likuma regulējumam papildināts ar pārstrādātajā Eiropas Parlamenta un Padomes 2010. gada 19. maija direktīvā 2010/31/ES par ēku energoefektivitāti ieviestajiem jauninājumiem. Saskaņā ar *Ēku energoefektivitātes likumā* noteikto deleģējumu 2013. gada vidū tika apstiprināti likumam pakārtotie noteikumi ēku energoefektivitātes jomā: MK 2013. gada 25. jūnijā pieņēma noteikumus Nr. 348 *Ēku energoefektivitātes aprēķina metode*, 2013. gada 9. jūlijā – noteikumus Nr. 382 *Noteikumi par neatkarīgiem ekspertiem ēku energoefektivitātes jomā* un noteikumus Nr. 383 *Noteikumi par ēku energosertifikāciju*.

Ministru kabinets 2013. gada 4. jūnijā izskatīja Ekonomikas ministrijas izstrādāto informatīvo ziņojumu *Par ēku renovācijas finansēšanas risinājumiem*. Informatīvais ziņojums ir izstrādāts, lai īstenotu valsts energoefektivitātes politikas dokumentos noteiktos mērķus un sekmētu ēku sektora, īpaši mājokļu, renovāciju atbilstoši ēku energoefektivitātes prasībām. Saskaņā ar MK 2013. gada 4. jūnija sēdes protokollēmuma Nr. 33 30§ „Informatīvais ziņojums *Par ēku renovācijas finansēšanas risinājumiem*” 2. punktā noteikto uzdevumu, lai intensificētu ēku energoefektivitātes paaugstināšanu ES 2014.-2020. gada plānošanas periodā, Ekonomikas ministrija izstrādāja vēl vienu ziņojumu ar mērķi izvērtēt

iepriekšējā perioda pieredzi finanšu resursu izmantošanā un gatavot attiecīgus priekšlikumus turpmākajam laikposmam, kā arī atkārtoti izvērtēt iespējas izmantot standarta risinājumus, tai skaitā apkopot labāko īstenoto projektu pieredzi sērijveida daudzdzīvokļu dzīvojamā ēku energoefektivitātes uzlabošanas procesā. Ekonomikas ministrijas izstrādātais ziņojums papildina 2013. gada 4. jūnijā MK apstiprināto Informatīvo ziņojumu *Par ēku renovācijas finansēšanas risinājumiem*. Valsts kanceleja 2013. gada 18. septembrī izsūtīja ziņojumu ministrijām zināšanai.

2013. gadā turpinājās Eiropas Reģionālās attīstības fonda darbības programmas *Infrastruktūra un pakalpojumi* papildinājuma 3.4.4.1. aktivitātes *Daudzdzīvokļu māju siltumnoturības uzlabošanas pasākumi* (DMS aktivitāte) īstenošana.

Kopš DMS aktivitātes īstenošanas uzsākšanas 2009. gada aprīlī līdz 2013. gada 2. decembrim izskatīti 1440 projektu iesniegumi, no kuriem pabeigta 303 projektu īstenošana, par 596 projektu īstenošanu noslēgti līgumi ar LIAA. 33 projektu iesniegumi ir apstiprināti (tiks uzsākti pēc līguma noslēgšanas).

Analizējot iesniegto projektu skaitu pa reģioniem, var secināt, ka visaktīvākais reģions ar 401 iesniegumu projektu ir Kurzemes reģions, tam seko Vidzemes reģions ar 314 projektu iesniegumiem. Vidēju aktivitāti saglabājuši divi reģioni – Rīgas reģions ar 307 projekta iesniegumiem un Zemgales reģions, no kura saņemti 229 projektu iesniegumi. Vismazākais projektu iesniegumu skaits saņemts no Latgales reģiona – 57 projektu iesniegumi. Var uzskatīt, ka, nesmot vērā iedzīvotāju un mājokļu skaitu Rīgā, šīs pilsētas aktivitāte ar 132 iesniegumiem projektiem joprojām ir saglabājusies zema.

Kopējais DMS aktivitātes ietvaros pieejamais līdzfinansējums ir 62,75 milj. latu. Nemas vērā, ka 2013. gada vidū tika iesniegti projektu iesniegumi par visu DMS aktivitātē pieejamo finansējumu, 2013. gada 31. jūlijā projektu iesniegumu pieņemšana tika pārtraukta. Ir sadalīti un rezervēti 57,98 milj. latu (92%). Atlikušais pieejamā finansējuma apjoms ir 4,77 milj. latu (8%), taču tas nevar tikt izmantots, jo DMS aktivitātēs īstenošanai 2012. gadā tika piešķirts virssaiestību finansējums 15 milj. latu apmērā, tās finansējuma izlietošanu nosaka MK 2012. gada 8. maija protokollēmuma Nr. 25 26. § 7. punkts. Šis punkts nosaka, ka, ja Eiropas Savienības fonda prioritātes ietvaros kādā no aktivitātēm ir uzņemtas virssaiestības un kādā šīs prioritātes projektā ir konstatēta neatbilstība vai tiek lauzts līgums, atbrīvotais finansējums nevar tikt novirzīts citu ES fonda projektu īstenošanai.

Vidējais siltumenerģijas ietaupījums, kas tiek iegūts renovācijas pasākumu īstenošanas rezultātā, svārstās no 30% līdz pat 57%, tādējādi aktivitātes īstenošanas rezultātā tiek panākta būtiska daudzdzīvokļu dzīvojamā māju energoefektivitāte. Papildus tiek uzlabots dzīvojamais fonds, kura sakārtošana bez šāda atbalsta nenotiku.

Mājokļu renovācijas process ir būtiski iespaidojis arī dzīvokļu īpašnieku biedrību un dzīvokļu īpašnieku kooperatīvo sabiedrību veidošanu, jo visbiežāk, vienojoties par renovācijas uzsākšanu, mājas apsaimniekošanas jautājumus mājas iedzīvotāji vēlas risināt paši. Pēc Ekonomikas ministrijas aplēsēm, nesmot vērā pabeigto projektu kopējās izmaksas un projektus, par kuru īstenošanu ir noslēgti līgumi, būvniecības nozarē šīs aktivitātes īstenošanai pašlaik ir saņēmusi aptuveni 138 milj. latu.

6.6. Tūrisma politika

Latvijā tūrisma politika tiek veidota tā, lai sekmētu vietējā un starptautiskā tūrisma attīstību, panākot tūrisma nozares konkurētspējas palielināšanos un tūrisma pakalpojumu eksporta pieaugumu.

2010. gadā tika izstrādāta un apstiprināta *Latvijas tūrisma marketinga stratēģija 2010.-2015. gadam*, kurā definēta Latvijas tūrisma attīstības vīzija un mērķi tās sasniegšanai, kā arī noteikti prioritārie Latvijas tūrisma produkti, to attīstības pamatprincipi un mērķa tirgi. Saskaņā ar stratēģijā izvirzītajām prioritātēm un iesaistot tūrisma nozares pārstāvju, tika izstrādāts jauns Latvijas tūrisma tēls, kas tagad ir vienojoša ideja un kopīgs elements publiskā un privātā sektora produktu un mārketinga veidošanas aktivitātēm.

Par tūrisma attīstības politikas mērķi ir noteikta ilgtspējīga Latvijas tūrisma attīstība, veicinot tūrisma

pakalpojumu konkurētspējas palielināšanos ārvalstu tirgos, kā arī ir izvirzīti četri apakšmērķi:

- veicināt vairākdienu ceļotāju skaita palielināšanos;
- mazināt sezonāltātes efektu, palielinot tūristu mītņu noslodzi ārpus noslogotākās vasaras sezona;
- nodrošināt tūrisma pakalpojumu ienesīguma pieaugumu;
- nodrošināt ikgadēju tūrisma pakalpojumu eksporta pieaugumu.

2013. gadā uzsākts darbs pie jauna vidēja termiņa tūrisma politikas plānošanas dokumenta *Latvijas Tūrisma attīstības pamatnostādnes 2014.-2020. gadam* (izsludināts 2013. gada 26. septembrī Valsts sekretāru sanāksmē), kurā par vienu no nozares attīstības

pamatuzdevumiem tiek izvirzīta tūrisma produktu attīstība un konkurētspējas nodrošināšana. Turpmāk tūrisma produktu attīstībai ir jābalstās uz septiņām pamatvērtībām – kvalitāte, ilgtspēja (t.sk. videi

draudzīgo tehnoloģiju un pieeju ieviešana), individualizācija, augsta pievienotā vērtība, sadarbība, tūristu iesaiste/pieredzes gūšana un sadarbība konkurētspējas nodrošināšanai.

6.12. ielikums

Tūrisma attīstības rādītāji

Saskaņā ar ANO Pasaules Tūrisma organizācijas sniegtajiem datiem starptautisko tūristu skaits 2013. gada pirmajā pusē sasniedzis 494 milj., kas salīdzinājumā ar 2012. gada attiecīgo periodu ir par 5% jeb 25 milj. ceļotāju vairāk. Lai gan reģionu vērtējumā vislabākos rezultātus uzrādījusi Āzija un Okeānija (+6%), stabila izaugsme vērojama arī Eiropā (+5%), ko lielā mērā sekmējis ceļotāju skaita pieaugums Centrālajā un Austrumeiropā (+10%), kā arī Dienvideiropas un Vidusjūras reģiona valstis (+6%).

Tūrisma nozares izaugsme turpinās arī Latvijā – 2013. gada pirmajā pusē tūrisma pakalpojumu eksports sasniedzis 187 milj. latu, kas ir par 10 milj. latu vairāk nekā tādā pašā laika periodā 2012. gadā.

Šā gada sešos mēnešos par 8,6% (līdz 772431) pieaudzis arī Latvijas viesnīcās un citās tūristu mītnēs apkalpoto personu skaits. Jāatzīmē, ka par 11% palielinājies arī naktsmītnēs apkalpoto ārvalstu viesu skaits (473 375 – 2012. gada pirmajā pusē, 526 227 – 2013. gada pirmajā pusē). Lielāko īpatsvaru – 25% veidoja ceļotāji no Krievijas, kam sekoja tūristi no Vācijas (9%) un Lietuvas (8,6%).

Lai nodrošinātu konsekventu nozares partneru iesaisti tūrisma politikas īstenošanā, aktīvi darbojas Tūrisma attīstības valsts aģentūras (TAVA) konsultatīvā padome, kas apvieno pilnvarotos pārstāvju no profesionālajām un reģionālajām tūrisma asociācijām, no reklāmas nozares, kā arī no Ārlietu ministrijas un Rīgas Tūrisma attīstības biroja.

Atbalsta pasākumi

2013. gadā Ekonomikas ministrijas padotības iestādes TAVA galvenās prioritātes saistītās ar kvalitatīvas tūrisma infrastruktūras attīstības un vienotas tūrisma informācijas sistēmas sekmēšanu, Latvijas tūrisma tēla atpazīstamības veicināšanu un Latvijas kā tūrisma galamērķa popularizēšanu, mārketinga pētījumu veikšanu vietējā un starptautiskajā tūrisma tirgū, tūrisma pakalpojumu kvalitātes uzlabošanu, kā arī vietējā tūrisma attīstību un starptautiskās sadarbības īstenošanu.

Tūrisma attīstības veicināšanai paredzētais ikgadējais valsts budžeta finansējums 2011.-2013. gadā ir ieplānots kā valsts līdzfinansējums ERAF darbības programmas *Uzņēmējdarbība un inovācijas papildinājuma 2.3.1.1. aktivitātes Ārejo tirgu apgūšana 2.3.1.1.2. apakšaktivitātes Ārejo tirgu apgūšana – nozaru starptautiskās konkurētspējas stiprināšana* īstenošanai. Apakšaktivitātes ietvaros tiek atbalstītas šādas darbības:

- nacionālo stendu organizēšana starptautiskajās izstādēs ārvalstīs;
- reklāmas kampaņu organizēšana ārvalstīs;
- konsultāciju pakalpojumu sniegšana komersantiem, pašvaldībām un ostu pārvaldēm par ārvalstu tirgiem, tai skaitā tiešo vizišu, tirdzniecības misiju organizēšana, atbalsts dalībāi izstādēs un sadarbības partneru atrašana.

2013. gadā kopējais finansējuma apjoms (valsts budžeta finanšu līdzekļi un ERAF līdzfinansējums, kā arī finansējums projekta EDEN VI īstenošanai) tūrisma mārketingam veido 1,5 milj. latu.

Normatīvās bāzes pilnveidošana

2013. gada 19. novembrī MK sēdē tika atbalstīts Ekonomikas ministrijas sagatavotais rīkojuma projekts, ar kuru visai Jūrmalas pilsētas administratīvajai teritorijai, izņemot Vārnukroga, Priedaines un Bračciema teritorijas, tiek piešķirts kūrorta statuss. MK noteikumi *Kūrorta statusa piešķiršanas un anulēšanas kārtību*, kas regulē kūrorta statusa piešķiršanu, tika pieņemti 2012. gada 18. decembrī, bet Jūrmalas pilsēta šim statusam tika pieteikta 2013. gada februārī.

2013. gada 1. janvārī spēkā stājās *Tūrisma attīstības valsts aģentūras nolikums*, kas precīzē TAVA statusu saskaņā ar spēkā esošo *Valsts pārvaldes iekārtas likumu* un *Publisko aģentūru likumu*, mainot to no valsts aģentūras uz valsts iestādi.

Lai nodrošinātu „klusēšanas-piekrišanas” principa (atbilstoši Eiropas Parlamenta un Padomes 2006. gada 12. decembra direktīvi 2006/123/EK par pakalpojumiem iekšējā tirgū) ietversanu tūrisma aģentu un operatoru darbības reģistrācijā *Tūrisma aģentu un tūrisma operatoru (TATO) datubāzē*, 2013. gada 8. februārī spēkā stājās grozījumi 2010. gada 13. aprīļa noteikumos *Noteikumi par tūrisma operatora, tūrisma aģenta un klienta tiesībām un pienākumiem, kompleksa tūrisma pakalpojuma sagatavošanas un īstenošanas kārtību, klientam sniedzamo informāciju un naudas drošības garantijas iemaksas kārtību*.

Lai nodrošinātu efektīvu Eiropas Padomes 13.06.1990. direktīvas par kompleksiem celojumiem, kompleksām brīvdienām un kompleksām ekskursijām izpildi, informējot gan patērētājus, gan arī citus interesentus par nozarē strādājošo komersantu darbību, kā arī veicinot krāpniecības gadījumu novēršanu nozarē, Ekonomikas ministrija 2010. gadā ir izveidojusi TATO datubāzi (<http://tato.em.go.lv>). 2013. gada 20. novembrī datubāzē reģistrēti kopumā 587 komersanti, no kuriem 42 ir reģistrējuši savu darbību kā tūrisma operatori, 167 – kā tūrisma aģenti un operatori, bet 378 – kā tūrisma aģenti. Datubāzē

iekļautā informācija ir publiski pieejama ikvienam interesentam, un Ekonomikas ministrija aicina Latvijas ceļotājus pārliecīnāties par pakalpojumu sniedzēju darbības atbilstību normatīvo aktu prasībām, īpaši – par tūristu iemaksātās naudas drošības garantijas nodrošinājumu.

Starptautiskā sadarbība tūrisma jomā

2013. gadā Latvija turpina attīstīt ciešāku sadarbību tūrisma jomā ar citām valstīm, īpaši ar augsti prioritārajiem tūrisma mērķa tirgiem: Lietuvu, Igauniju, Somiju, Zviedriju, Krieviju un Vāciju. Jautājumi, kas attiecas uz sadarbības veicināšanu tūrisma jomā, regulāri tiek iekļauti starpvadību komisiju un valsts augstāko amatpersonu ārvalstu vizīšu darba kārtībā.

XII Eiropas Tūrisma foruma laikā 2013. gada 17. oktobrī Vilniā, Lietuvā, parakstīts protokols par grozījumiem *Latvijas Republikas valdības, Igaunijas Republikas valdības un Lietuvos Republikas valdības nolīgumā* par sadarbību tūrisma jomā, kas uzskatāms par starptautisku apliecinājumu Baltijas valstu sasniegumiem, veidojot reģiona sadarbību tūrisma jomā.

Nolīguma grozījumu mērķis ir veicināt Baltijas valstu integrāciju starptautiskajās tūrisma aktivitātēs. Viens no svarīgākajiem grozījumiem paredz iespēju

dibināt kopīgus tūrisma informācijas birojus vai iecelt kopīgus tūrisma pārstāvjus attiecīgajās un trešajās valstīs. Tāpat Nolīguma grozījumi precizē un papildina Līgumslēdzēju pušu sadarbības virzienus, piemēram, paredzot sadarbību Baltijas tūrisma zīmola attīstībā, administratīvā sloga mazināšanā, moderno tehnoloģiju tūrisma attīstībai pielietošanā, dažādu starptautisko palīdzības programmu (piemēram, ES fondu) projektu attīstībā.

Kā nozīmīgs solis starptautiskās sadarbības veicināšanā jāatzīmē fakts, ka 2013. gada oktobrī Latvija ir saņēmusi uzaicinājumu pievienoties OECD Tūrisma komitejai. Atbildīgās Latvijas tūrisma institūcijas nākotnē sagaida kopīgs darbs ar pārējām OECD dalībvalstīm, attīstot vietējā un starptautiskā tūrisma perspektīvas, kā arī popularizējot ilgtspējīgu tūrisma izaugsmi.

Starptautiskā līmenī Latvijas interešu pārstāvniecība tūrisma jomā pamatā tiek nodrošināta, piedaloties Eiropas tūrisma institūciju darbā. Latvija regulāri piedalās Eiropas Komisijas Tūrisma konsultatīvās komitejas darbā, kā arī Latvija ir aktīvs biedrs Eiropas Celojumu komisijā, kas nodarbojas ar Eiropas, tostarp Latvijas kā tūrisma galamērķa atpazīstamības veicināšanu.

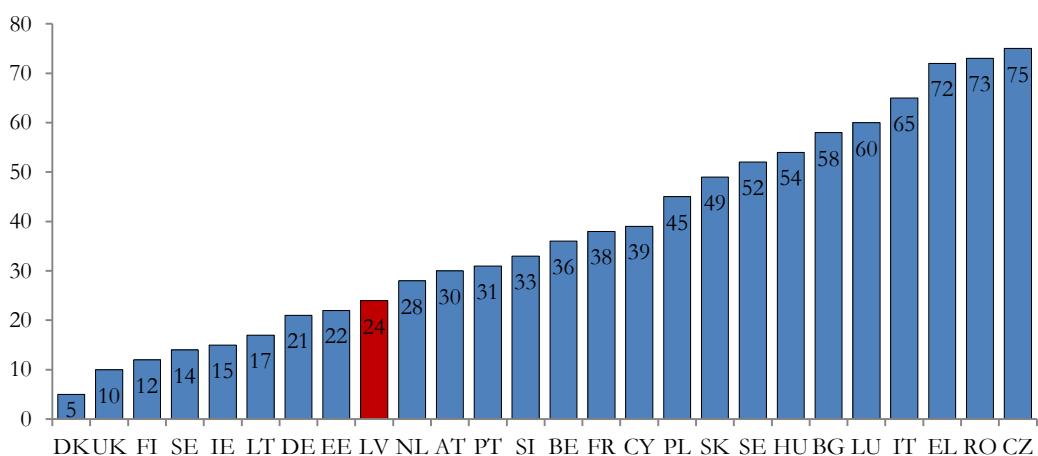
6.7. Uzņēmējdarbības vides uzlabošana

Būtisks instruments uzņēmējdarbības vides novērtēšanā ir Pasaules Bankas starptautiskais pētījums *Doing Business*, kā arī *Administratīvo procedūru ietekmes uz uzņēmējdarbības vidi pētījums*, ar kuru palīdzību tiek

izzināts uzņēmēju viedoklis par to darbību kavējošiem faktoriem un sagatavots veicamo uzdevumu saraksts ikgadējā *Uzņēmējdarbības vides uzlabošanas pasākumu plāna* ietvaros.

6.7. attēls

Latvijas un ES dalībvalstu vietas Pasaules Bankas pētījumā *Doing Business 2013.* gadā
(uzņēmējdarbības vide kopumā)

Pasaules Bankas *Doing Business 2014* pētījumā, kura atskaites periods ir 2012. gada 2. jūnijs – 2013. gada 1. jūnijs, 189 valstu konkurencē Latvija ierindota

augstajā 24. vietā. Uzņēmējiem labvēlīgas vides novērtējumā Latvija atrodas 9. vietā ES dalībvalstu vidū, novērtējumā piekāpjoties Dānijai, Apvienotajai

Karalistei, Somijai, Zviedrijai, Īrijai, Lietuvai, Vācijai un Igaunijai.

6.5. tabula

Latvijas vieta Pasaules Bankas pētījumā *Doing Business* 2013.-2014. gadā

	2013	2014	Izmēriņas
Uzņēmējdarbības uzsākšana	59	57	+2
Būvniecības atļaujas	118	79	+38
Darbinieku nodarbināšana	-	-	-
Pieslēgums elektroenerģijai	89	83	+6
Īpašuma reģistrācija	29	33	-4
Kredītu reģistrs	3	3	0
Investoru tiesību aizsardzība	67	68	-1
Nodokļu maksāšana	52	49	+3
Pārrobežu tirdzniecība	23	17	+6
Līgumu izpilde	21	21	0
Uzņēmējdarbības izbeigšana	46	43	+3

Jāatzīmē, ka ne tikai šogad, bet arī divu gadu retrospektīvā Latvija *Doing Business* ir uzlabojuusi rādītājus gandrīz visās *Doing Business* apskaitītajās desmit jomās. Vienlaikus ir turpināma uzņēmējdarbības vides uzlabošanas pasākumu īstenošana, lai arī turpmāk Latviju pozicionētu kā uzņēmējdarbībai un investīcijām labvēlīgu valsti.

Latvijā pasākumi uzņēmējdarbības vides uzlabošanai tiek īstenoti kopš 1999. gada, kad Ekonomikas ministrijā tika sagatavots pirmais *Uzņēmējdarbības vides uzlabošanas pasākumu plāns*. Plāns katru gadu, arvien aktīvāk iesaistoties plašākam nozaru ministriju un uzņēmējus pārstāvošo organizāciju lokam, tiek atjaunots un apstiprināts valdībā.

Plāna 2013.-2014. gadam (apstiprināts MK 2013. gada 24. aprīlī) mērķis ir „vienkārši un kvalitatīvi pakalpojumi uzņēmējdarbībā: vairāk e-pakalpojumu”, un tajā iekļauts 31 pasākums, no kuriem līdz šim nozīmīgākie pasākumi, kas ir īstenoti, ir turpmāk norādītie.

Uzņēmējdarbības uzsākšanā papildus 2012. gada nogalē ieviestajai iespējai uzņēmumus pieteikt reģistrācijai *Komercreģistrā* ar portāla www.latvija.lv starpniecību 2013. gada pirmajā pusē pieņemta virkne grozījumu MK normatīvajos aktos, kas nosaka samazinātas valsts nodevas, uzsākot uzņēmējdarbību (t.sk. reģistrējot uzņēmumus elektroniski), piemēram, SIA ar samazinātu pamatkapitālu dibināšanas publikācijas apmaksu samazināta no 12,60 latiem līdz 10 latiem (14,23 eiro), par 10% samazināta valsts nodeva par reģistrācijas darbībām *Uzņēmumu reģistrā* (UR) gadījumā, ja reģistrācijai tiek izmantota UR pārziņā esošā speciālā tiešsaistes forma un pēc klienta pieprasījuma pakalpojums arī tiek sniepts elektroniski.

Vienlaikus atvieglotas prasības uzņēmumu dibināšanā – ar 2013. gada 1. jūliju UR reģistra amatpersona var apliecināt parakstus SIA ar samazinātu pamatkapitālu.

Būvniecībā 2013. gada 9. jūlijā Saeima pieņemā jauno *Būvniecības likumu*, kas stāsies spēkā 2014. gada 1. februārī. Likums nosaka būvniecības pamatprincipus, iesaistīto pušu kompetences, definē terminus, būvju iedalījumu un tām izvirzāmās prasības un nosaka vispārīgo kārtību, kādā veicama būvniecība. Šobrīd norit *Būvniecības likumam* pakārtoto MK noteikumu izstrāde, kuru spēkā stāšanās paredzēta ar 2014. gada februāri. Vienlaikus turpinās darbs pie *Būvniecības informācijas sistēmas* ieviešanas un darbības uzsākšanas.

Nekustamā īpašuma reģistrācijas jomā turpinās darbs pie elektroniskas nekustamā īpašuma reģistrēšanas ieviešanas – 2012. gada nogalē ir izstrādāti likumprojekti *Grozījumi Zemesgrāmatu likumā*, *Grozījumi Nekustamā īpašuma valsts kadastra likumā* un *Grozījumi likumā „Par nekustamā īpašuma ierakstīšanu zemesgrāmatās”*, un 2013. gada 10. oktobrī ir pieņemti pirmajā lasījumā Saeimā.

Investoru tiesību aizsardzības jomā – UR ir izstrādāts jauns e-pakalpojums *UR pieteikto izmaiņu ziņotājs*, lai nodrošinātu ieinteresētajām personām iespēju laicīgi iepazīties ar potenciālajām izmaiņām tiesību subjekta reģistrācijas lietā, tādējādi dodot iespēju ātri reaģēt uz iespējamiem personas tiesību un likumisko interešu aizskārumiem. Pakalpojums līdz 2013. gada beigām atrodas izmēģinājuma režīmā, kura laikā pakalpojums ir pieejams bez maksas, ar 2014. gadu tas tiks noteikts kā maksas pakalpojums.

Nodokļu jomā 2013. gada 4. jūnijā pieņemti MK noteikumi *Kartība, kādā piešķirama algas nodokļa grāmatiņa*, kas paredz, ka, sākot ar 2014. gada 1. jūniju, algas nodokļa grāmatiņa būs pieejama tikai elektroniska dokumenta formā *VID elektroniskās deklarešanas sistēma* (EDS). Tāpat turpināta EDS risinājumu pilnveidošana – ar 2013. gada 7. jūliju sistēmā ir iespējams autentificēties, izmantojot vairāku Latvijas kredītiesāžu identifikatorus un paroles, izmantojot www.latvija.lv sniegtu tehnisko risinājumu, tādējādi lietotāji var pieslēgties EDS sistēmai, izmantojot ne tikai tiem piešķirtos EDS identifikatorus un paroles vai e-paraksta viedkartī (e-me) un elektroniskās identifikācijas (eID) kartes, bet arī kredītiesāžu piešķirtos identifikatorus un paroles.

Līgumu izpildes jomā ir izstrādāts uzlabots šķīrejtiesu regulējums – 2013. gada 12. novembrī MK ir apstiprināts *Šķīrejtiesu likumprojekts* un grozījumi *Civilprocesa likumā*. Tāpat ar grozījumiem *Civilprocesa likumā*, kas stājās spēkā 2013. gada 1. jūlijā, ir samazināts komercstrīdu izskatīšanai nepieciešamo

instanču (tiesu) skaits un noteikta speciāla tiesvedības kārtība lietās par kapitālsabiedrības dalībnieku (akcionāru) sapulces lēmumu atzīšanu par spēkā neesošiem (turpmāk šos jautājumus skatīs Jelgavas tiesa).

Pārējo uzdevumu izpilde tiek turpināta *Uzņēmējdarbības vides užlabošanas pasākumu plāna 2013.-2014. gadam* ietvaros, jo paredz uzdevumu izpildes termiņu – 2 gadi. Kā prioritāri tuvākā pusgada laikā ir veicami šādi uzdevumi:

- **uzņēmējdarbības uzsākšanas jomā** ar 2014. gada 1. jūliju ieviest iespēju veikt jaundibināmo mikrouzņēmumu darbinieku pieteikšanu reģistrācijai jau UR. Vienlaikus jāturpina darbs pie UR arhīvā esošo uzņēmumu dokumentu elektronizēšanas;
- **būvniecības jomā** līdz 2014. gada 1. februārim izstrādāt un apstiprināt *Būvniecības likumam* pakārtotos MK noteikumus un uzsākt *Būvniecības informācijas sistēmas* darbu;
- **nekustamā īpašuma reģistrēšanas jomā** nodrošināt pēc iespējas ātrāku elektroniskas nekustamā īpašuma reģistrēšanas ieviešanu Latvijā, attiecīgi Saeimā pieņemot likumprojektus *Grozījumi Zemesgrāmatu likumā, Grozījumi Nekustamā īpašuma valsts kadastra likuma* un *Grozījumi likumā „Par nekustamā īpašuma ierakstīšanu zemesgrāmatas”*;

- **darbinieku nodarbināšanas jomā** neatliekami Saeimā pieņemt izstrādātos *Darba likuma* grozījumus, kas paredz elastdrošības principu stiņprināšanu;

- **līgumsaistību izpildes jomā** turpināt darbu pie tiesvedības procedūru uzlabojumiem un efektivizācijas, attiecīgi Tieslietu ministrijai iesniedzot MK informatīvo ziņojumu *Par izvērtējuma rezultātiem projekta „Tiesu modernizācija Latvija”* ietvaros, lai indikatīvi norādītu uz sasaiti starp Tieslietu ministrijas plānotiem darbiem un pētījumu secinājumiem (priekšlikumiem), veicināt šķirējtiesu regulējuma pieņemšanu Saeimā, kā arī neatliekami uzlabot *Tiesnešu specializācijas principu* un lietas slodzes rādītāju noteikšanas kārtību;

- **uzņēmējdarbības izbeigšanas jomā** nodrošināt pēc iespējas ātrāku grozījumu *Maksātnespējas likumā* apstiprināšanu Saeimā – uz 2013. gada 28. novembri projekts tiek skatīts pirms 2. lasījuma Saeimā.

Uzņēmējdarbības vides užlabošanas pasākumu plāna izstrādē piedalījās gan nozaru ministriju un to padotībā esošo iestāžu pārstāvji, gan sadarbības partneri no LTRK, LDDK, Ārvilstu investoru padomes Latvijā. Informācija par *Uzņēmējdarbības vides užlabošanas pasākumu plāna* īstenošanas gaitu pieejama Ekonomikas ministrijas tīmekļa vietnē:
<http://www.em.gov.lv/em/2nd/?cat=30209>.

6.8. Mazie un vidējie komersanti

Latvijā mazie un vidējie uzņēmumi (MVU) tāpat kā citur Eiropā veido lielu tautsaimniecības daļu, un tiem

ir nozīmīga loma iekšzemes kopprodukta radišanā un nodarbinātībā.

6.13. ielikums

Mazo un vidējo uzņēmumu skaits Latvijā

Saskaņā ar CSP 2012. gada provizorisko informāciju Latvijā bija 87434 ekonomiski aktīvie individuālie komersanti un komercsabiedrības (bez zemnieku, zvejnieku saimniecībām un pašnodarbinātām personām, kuras veic saimniecisko darbību), no kuriem 99,53% atbilda MVU kategorijai. Latvijā ekonomiski aktīvo MVU sadalījums: mikro uzņēmumi – 85,52%, mazie uzņēmumi – 11,66%, vidējie uzņēmumi – 2,26%, lielie uzņēmumi – 0,46%. Būtisks ekonomisko aktivitāti raksturojošs rādītājs ir ekonomiski aktīvo individuālo komersantu un komercsabiedrību skaits uz 1000 iedzīvotājiem. Latvijas rādītājs ir konstanti audzis pēdējo 10 gadu laikā no 17 – 2001. gadā līdz 42 – 2012. gadā.

Tikpat nozīmīgi ir akcentēt individuālo darba veicēju (pašnodarbināto) skaitu – 2012. gadā 51535 (25 uz 1000 iedzīvotājiem) un zemnieku, zvejnieku saimniecību skaitu – 2012. gadā 12574 (6 uz 1000 iedzīvotājiem). Ņemot vērā to, ka ES daļībvalstu vidū nepastāv vienota metodoloģiskā prakse tāda ekonomisko aktivitāti raksturojošā rādītāja aprēķināšanā kā uzņēmumu skaits uz 1000 iedzīvotājiem (*enterprises per 1000 inhabitants*), ir grūti veikt objektīvu šī raksturlieluma salīdzinošo analīzi. Pašreizējā ES atbildīgo institūciju prakse liecina, ka uzņēmumu skaita uz 1000 iedzīvotājiem aprēķinā tiek iekļauti kā individuālie komersanti un komercsabiedrības, tā arī individuālā darba veicēji, zemnieku, zvejnieku saimniecības u.c. Tādējādi, piemērojot analogu praksi, Latvijā 2011. gadā bija 69 saimnieciskās darbības veicēji uz 1000 iedzīvotājiem.

Saskaņā ar UR statistiku 2012. gadā UR vestajos reģistros reģistrēti 18574 subjekti un likvidēts 4443 subjekts. Savukārt 2013. gada vienpadsmīt mēnešos UR vestajos reģistros ir reģistrēti 16758 subjekti, bet izslēgts – 3871 subjekts.

6.13. ielikuma turpinājums

MVU definīcija

Komercdarbības atbalsta kontroles likumā, MK 2008. gada 25. novembra noteikumos Nr. 964 *Noteikumi par komercsabiedribu deklarešanas kartību atbilstoši mazajai vai vidējai komercsabiedreibai un EK regulā 800/2008 noteiktā MVU definīcijā:*

vidējie uzņēmumi:

- darbinieku skaits: 50 – 249;
- gada apgrozījums nepārsniedz 50 milj. eiro;
- gada bilances kopsumma nepārsniedz 43 milj. eiro;

mazie uzņēmumi:

- darbinieku skaits: 10 – 49;
- gada apgrozījums nepārsniedz 10 milj. eiro;
- gada bilances kopsumma nepārsniedz 10 milj. eiro;

mikro uzņēmumi:

- darbinieku skaits: 1 – 9;
- gada apgrozījums nepārsniedz 2 milj. eiro;
- gada bilances kopsumma nepārsniedz 2 milj. eiro.

Lai veicinātu mikro, mazo un vidējo uzņēmumu attīstību un tādējādi arī uzņēmējdarbības vides attīstību kopumā, Latvijā tiek īstenoti **mikrouzņēmumu veidošanas veicināšanas un attīstības atbalsta pasākumi**.

MK 2009. gada 30. oktobrī apstiprināja *Koncepciju par mikrouzņēmumu atbalsta pasākumiem*, kuras mērķis ir radīt nepieciešamos priekšnoteikumus, lai bez darba palikušos iedzīvotājus mudinātu uzsākt komercdarbību, izveidot mikrouzņēmumu darbību veicinošu komercdarbības vidi, samazinot bezdarba līmeni, kā arī attīstīt uzņēmēja spējas, tādējādi palielinot uzņēmēju īpatsvaru kopējo nodarbināto skaitā. Koncepcija veiksmīgi tiek īstenota, un tālāk tiek raksturoti būtiskākie panākumi uzņēmējdarbības pilnveidošanā.

2010. gada maija grozījumi *Komerclikumā* būtiski samazināja uzņēmējdarbības uzsāšanas izmaksas, nosakot, ka **sabiedrību ar ierobežotu atbildību (SIA) var dibināt ar samazinātu pamatkapitālu** (sākot no 1 lata). Tāpat tika samazinātas valsts nodevas, reģistrējot šādu SIA. Saskaņā ar UR datiem no 2010. gada 1. maija līdz 2013. gada 1. decembrim reģistrētas 55976 SIA, no tām – 67% jeb 37423 SIA ar samazinātu pamatkapitālu.

No 2010. gada 1. septembra juridiskas un fiziskas personas var iegūt mikrouzņēmuma nodokļu maksātāja statusu, ja atbilst noteiktiem kritērijiem (dalībnieki ir fiziskās personas, apgrozījums nepārsniedz 70000 latu kalendārā gadā un darbinieku skaits ir ne lielāks par pieciem) un veikt mikrouzņēmumu nodokļu maksājumus 9% apmērā (ietver visus valsts noteiktos nodokļu maksājumus, izņemot patēriņa nodokļus) no apgrozījuma jeb saimnieciskās darbības iepnēmumiem.

No 2010. gada 1. septembra līdz 2012. gada 1. maijam VID kopumā bija reģistrēti vairāk nekā 28268 mikrouzņēmumu nodokļa maksātāji, t.sk. no tiem 67% ir jaundibināti uzņēmumi. Mikrouzņēmumos ir nodarbināti vairāk nekā 50000 darbinieku. Šiem mikrouzņēmumiem ir atvieglota formalitāšu kārtotāna VID (deklarācijas 4 reizes gadā).

Saeima 2013. gada 6. novembrī pieņēma grozījumus *Mikrouzņēmuma nodokļa likumā*, ieviešot izmaiņas kārtībā, kādā tiek aprēķināta mikrouzņēmuma nodokļa likme. Grozījumi paredz, ka mikrouzņēmuma nodokļa maksātājam, kura apgrozījums gadā nepārsniedz 7000 eiro (4920 latu), likme būs 9%, bet, ja apgrozījums pārsniegs šo summu, likme 2015. gadā būs 11%, 2016. gadā – 13%, bet no 2017. gada – 15%. Minētais ieviests, nēmot vērā esošo situāciju attiecībā uz mikrouzņēmumu nodokļu maksātāju darbinieku esošajām sociālajām garantijām un to nesamērīgumu salīdzinoši ar personām, kas strādā uzņēmumos, kuri maksā nodokļus vispārīgajā režīmā.

No 2010. gada 1. janvāra fiziska persona, kas veic saimniecisko darbību noteiktās profesijās vai darbībās, var izvēlēties maksāt patentmaksu, kas ir galīgs nodokļa maksājums par fiziskās personas saimnieciskā darbību noteiktā profesijā (pārsvārā amatniecības pakalpojumiem). Patentmaksas maksātāji ir nodrošināti ar atbilstošām sociālajām garantijām. Kopš 2010. gada 1. janvāra līdz 2013. gada 1. maijam VID kopumā iesniegti 6020 reģistrācijas iesniegumi patentmaksas veikšanai. Vidēji mēnesī ir aptuveni 350 patentmaksas maksātāju. Galvenokārt veikt patentmaksas izvēlas tādu saimnieciskās darbības veidu veicēji kā dabas velšu – ogu, sēnu, savvalas ārstniecības augu – vācēji, fotogrāfi, frizeri, nagu kopšanas speciālisti, šuvēji.

6.14. ielikums

ES aktivitātes uzņēmējdarbības atbalstam

Mazās Uzņēmējdarbības Akts Eiropai

EK 2008. gada 25. jūnijā apstiprināja ziņojumu *Mazās Uzņēmējdarbības Akts Eiropai*, kura galvenais mērķis ir, integrējot *domā par mazajiem vispirms* principa pielietojumu politikas dokumentu sagatavošanas procesā, uzlabot vispārējo politisko pieeju attiecībā uz uzņēmējdarbību, jo īpaši veicinot MVU attīstību un palīdzot novērst tās attīstību kavējošos šķēršļus. Akts ietver desmit politiski saistošu vadlīniju un vairākus konkrētus normatīvo aktu regulējuma priekšlikumus.

Eiropas Uzņēmējdarbības plāns 2020. gadam

Turpinot *Mazās Uzņēmējdarbības Akta Eiropai* noteikto vadlīniju ieviešanu, EK 2013. gada 9. janvārī publicēja *Rīcības plānu uzņēmējdarbības jomā 2020. gadam*. *Uzņēmējdarbības gara attīstība Eiropā*, kurā iekļautas Eiropas līmeņa uzņēmējdarbības aktivitātes, lai Eiropā atsāktos izaugsme un nodarbinātības līmenis būtu augstāks, uzsverot, ka nepieciešams sniegt atbalstu MVU un īpaši jaunizveidotiem uzņēmumiem. Dokumentā ir izvirzīti trīs prioritāri rīcības virzieni:

I pilārs – *Uzņēmējdarbības izglītības un prasmju attīstība*

EK norāda, ka uz uzņēmējdarbību vērts domāšanas veids palīdz uzņēmējiem pārvērst idejas darbos un būtiski uzlabot piemērotību darba tirgum. Līdz ar to EK aicina ES un dalībvalstis aktīvāk rīkoties uzņēmējdarbības prasmju apguves nodrošināšanai skolēniem izglītības sistēmā, sniedzot praktiskas zināšanas un nodrošināt komunikāciju ar uzņēmēju pārstāvjiem, tostarp veicinot uzņēmējdarbības ievirzi augstskolās.

II pilārs – *Vide, kurā uzņēmumi var plaukt un attīstīties*

EK norāda, ka MVU veiksmīgu attīstību kavē joprojām sarežģītā piekļuve finansējumam, kā arī maldinošā tirgzinību prakse. EK aicina ES un dalībvalstis kopīgi likvidēt šķēršļus vienotajam tirgum, sniegt uzņēmējiem visaptverošu informāciju, veidojot vienotus kontaktpunktus (t.sk. informāciju par digitālo iespēju izmantošanu), sniegt atbalstu un sekmēt jauno uzņēmumu attīstību dažādos to darbības posmos, mazināt administratīvo slogu un, veidojot skaidrakas un vienkāršakas no normatīviem aktiem izrietosās prasības, nodrošinot ar nodokliem saistīto izmaksu samazinājumu, pilneidot uzņēmumu nodošanas procesu un maksātnespējas procedūras.

III pilārs – *Uzņēmējdarbības kultūras pasākumi: jaunas uzņēmēju paužes veidošana*

EK norāda, ka Eiropā vēl joprojām nav daudz zināmu uzņēmējdarbības veiksmes stāstu un uzņēmēja profesija netiek pienācīgi novērtēta. Līdz ar to EK aicina ES un dalībvalstis veicināt uz uzņēmējdarbību vērstu domāšanu, informējot sabiedrību par uzņēmēju gūtajiem panākumiem, īpaši pievēršot uzmanību tādām iedzīvotajām grupām kā jaunieši, sievietes, personas ar invaliditāti un migranti.

Eiropas mazo un vidējo uzņēmumu nedēļa

Lai īstenotu *Mazās Uzņēmējdarbības Akta Eiropai* noteikto mērķu īstenošanu, 2013. gadā EK organizēja gadskārtējo Eiropas mēroga kampaņu *Eiropas mazo un vidējo uzņēmumu nedēļa*, lai sniegtu esošajiem un topošajiem uzņēmējiem informatīvu atbalstu (seminārus, konferences, diskusijas u.c.) par ES, dalībvalstu, reģionālo un pašvaldību institūciju aktivitātēm uzņēmējdarbības sakārtosanā, tādējādi popularizējot uzņēmējdarbību un izrādot atzinību uzņēmējiem par ieguldījumu Eiropas labklājībā, darbavietu radīšanā, inovācijās un konkurrēspējā.

MVU nedēļas 2013 Latvijā ietvaros septembrī, oktobrī un novembrī tika organizēti reģionālie un tematiskie semināri tādos jautājumos kā mārketinga stratēģija, ārejo tirgu mārketinga, konsultācijas un risinājumi eksporta spējas veicināšanai, aktuālās atbalsta programmas uzņēmumiem u.c. *MVU nedēļas 2013 Latvijā* ietvaros kā jauns un nozīmīgs pasākums tika organizētas *Mazā biznesa dienas Latvijā* ar mērķi sniegt praktisku informāciju uzņēmējiem par to, kā paplašināt klientu loku, uzrunāt potenciālos partnerus un kā saredzēt jaunas biznesa iespējas. Mazā biznesa dienas tika organizētas Latvijas 7 pilsētās: Daugavpilī, Rēzeknē, Liepājā, Ventspilī, Valmierā, Jelgavā un Rīgā, iesaistot vairāk nekā 300 dalībnieku.

Kopumā *MVU nedēļas 2013 Latvijā* laikā organizēti vairāk nekā 30 uzņēmēju informēšanas pasākumu Latvijā, iesaistot vairāk nekā 1500 uzņēmēju. Informācija par *MVU nedēļas 2013* norisi pieejama Ekonomikas ministrijas interneta vietnē: <http://em.gov.lv/em/2nd/?cat=30280>.

Uzņēmējdarbības uzsākšanas veicināšanas pasākumi

Lai veicinātu mikro, mazo un vidējo komersantu veidošanos un attīstību, LIAA īsteno ERAF līdzfinansētu programmu „**Biznesa inkubatori**”. Aktivitātes mērķis ir veicināt jaunu, dzīvotspējīgu un konkurētspējīgu komersantu veidošanos un attīstību Latvijas reģionos, nodrošinot tos ar komercdarbībai nepieciešamo vidi un konsultatīvajiem pakalpojumiem. Biznesa inkubators ir infrastruktūras un personāla apvienojums, kas veidots, lai palīdzētu attīstīties jauniem un nelieliem komersantiem, atbalstot tos agrīnās attīstības stadijā ar infrastruktūru, ikdienas konsultācijām un pakalpojumiem par pamata komercdarbības attīstības jautājumiem.

Biznesa inkubācijas pakalpojumi ir pieejami visos Latvijas reģionos, vairāk nekā 20 Latvijas pilsētās. Latvijas reģionos darbojošos deviņu biznesa

inkubatoru un Rīgā lokalizētā radošā biznesa inkubatora darbības rezultātā kopumā no 2009. gada līdz 2013. gada 1. novembrim tika sniegti atbalsti 571 komersantam, no kuriem 50 bija 2013. gadā jaundibinātas komercsabiedrības. Inkubējamajos komersantos izveidotas (saglabātas) 1267 darba vietas. Kopumā no programmas uzsākšanas 2009. gadā līdz 2012. gada nogalei inkubatorus ir atstājuši jeb izinkubēti 253 komersanti, kas uzsākuši patstāvīgu komercdarbību bez biznesa inkubatora atbalsta. Kopējais programmā pieejamais finansējums ir 20,2 milj. latu, un aktivitāti plānots īstenot līdz 2014. gada 31. oktobrim.

2009. gadā ir uzsākta programma, kas piedāvā kompleksu atbalstu biznesa uzsācējiem un jaundibinātiem komersantiem. Programma **Atbalsts pašnodarbinātības un uzņēmējdarbības veicināšanai** tiek īstenota Latvijas Hipotēku un zemes

bankā (par programmu un bankas pārējām programmām – sadalā zemāk).

Finanšu pieejamības nodrošināšana uzņēmējdarbības veicējiem

Nozīmīga loma atbalsta instrumentu īstenošanā ir **Latvijas Hipotēku un zemes bankai** (Hipotēku banka), kas ir valstij pilnībā piederoša banka un veic attīstības bankai raksturīgās funkcijas.

2013. gadā Hipotēku banka īstenoja šādas atbalsta programmas:

- ERAF līdzfinansēto *Komersantu konkurētspējas uzlabošanas atbalsta programmu*;
- ESF līdzfinansēto atbalsta programmu *Atbalsts pašnodarbinātības un komercdarbības uzsākšanai*;
- *Latvijas un Šveices mikrokredītēšanas programmu*,
- *MVU izaugsmes aizdevumu programmu*;
- *Lauksaimniecības apgrozīmo līdzekļu programmu*;
- *Lauksaimniecības zemes iegādes kredītēšanas programmu*.

6.15. ielikums

Hipotēku bankas pārveide par Attīstības banku (attīstības finanšu institūciju)

2009. gada decembrī MK akceptēja koncepciju *Valsts akciju sabiedrības „Latvijas Hipotēku un zemes banka” pārveide par Attīstības banku*. Koncepcijas mērķis bija izvēlēties optimālakos variantus Hipotēku bankas pārveidei par attīstības banku, samazinot komercbankas darījumus un koncentrējot bankas darbību uz virzieniem, kas šobrīd ir izšķiroši tautsaimniecībai. Tika atbalstīts koncepcijas 1. modelis, paredzot attīstības bankas izveidi uz Hipotēku bankas bāzes un pakāpenisku komercbankas funkciju pārtraukšanu ne vēlāk kā līdz 2013. gada 31. decembrim.

2011. gada novembrī MK pieņēma lēmumu par Hipotēku bankas komerċdaļas pārdošanas stratēģiju, nosakot, ka komerċdaļa tiks pārdota 6 paketēs, pārdodot gan akcīvus, gan saistības. Līgumi par 4 Hipotēku bankas komerċdaļu pakešu pārdošanu tika noslēgti 2012. gada jūnijā. AS „Swedbank” iegādājās Hipotēku bankas komerċdaļas paketes, kurās ir privātpersonu un juridisko personu komercaizdevumi, norēķini un noguldījumu pakalpojumi, un SIA „Swedbank līzings” iegādājās SIA „Hipo līzings”. Savukārt pensiju 2. līmeņa plānu pārvaldišanas paketi iegādājās „SEB Wealth Management”.

2013. gada maijā MK apstiprināja atlikušo komercaktīvu pakešu pārdošanu. Komercdaļas pakete, kurā ietilpst nekustamo īpašumu attīstītāju aizdevumi, tika pārdota AS „Rietumu Banka”. Atlikušajām komerċdaļām no privāto investoru puses tika saņemti neapmierinoši zemas cenas piedāvājumi, tāpēc SIA „Hipotēku bankas nekustamo īpašumu aģentūra” kapitāldaļas nodotas VAS „Privatizācijas aģentūra”.

2012. gada novembrī veiksmīgi noslēdzās Hipotēku bankas komerċdaļas klientu datu pārnese uz AS „Swedbank”, šo klientu apkalpošanu turpinot šai bankai. Kopumā Hipotēku banka nodeva AS „Swedbank” klientu noguldījumus jeb saistības pret klientiem 147,7 milj. latu apmērā, bez tam AS „Swedbank” pārņēmusi aptuveni 7 tūkst. komercīlā segmenta aizdevumu 86,5 milj. latu apmērā. Komercdaļas pārdošanas procesā no Hipotēku bankas uz AS „Swedbank” tika pārcelti vairāk nekā 70 tūkst. klientu kontu, no tiem aptuveni 95% ir privātpersonu un 5% – juridisko personu kontu.

Hipotēku bankas pārveides mērķis ir izveidot attīstības institūciju valsts atbalsta programmu īstenošanai, maksimāli efektīvi izmantojot Hipotēku bankas infrastruktūru, intelektuālo un finansiālo potenciālu, veicot bankas pārveidi valstij izdevīgā veidā un vienlaicīgi nodrošinot valsts atbalsta programmu īstenošanas nepārtrauktību. Pārveides procesa gaitā Hipotēku bankas darbība tiek fokusēta uz tautsaimniecībai būtiskiem virzieniem – mazo un vidējo uzņēmumu finansēšanu, uzņēmējdarbības uzsākšanas veicināšanu, infrastruktūras attīstīšanu un citiem nacionālās attīstības projektiem MK apstiprinātu programmu ietvaros. 2012. gada oktobrī MK tika atbalstīts informatīvais ziņojums par vienotas attīstības finanšu institūcijas (AFI) izveidi. Plānots, ka vienota AFI īstenos valsts atbalsta programmas, kas tiek īstenotas finanšu instrumentu veidā, ko līdz šim ir veikusi Hipotēku banka, SIA „Latvijas Garantiju aģentūra” (LGA) un VAS „Lauku attīstības fonds” (LAF), nodrošinot esošo programmu nepārtrauktību, jaunu programmu uzsākšanu, vienlaikus spējot pildīt iepriekš uzņemtās saistības. AFI arī veicinās vienas pieturās tipa valsts atbalsta pakalpojumu sniegšanu, nodrošinās kvalitatīvāku ieguldīto līdzekļu pārraudzību un izmaksu optimizāciju. 2013. gada aprīlī MK nolēma vienoto AFI veidot kā jaunu komercsabiedrību, kas darbosies kā holdings, apvienojot Hipotēku banku, LGA un LAF. Hipotēku banka būs viens no šīs komercsabiedrības meitas uzņēmumiem. Hipotēku bankas darbība vienotās AFI sastāvā plānotā bez kreditiestādes licences, atbilstoši pārkārtojot tās darbību. Jaunās komercsabiedrības akciju turētājs būs Finanšu ministrija. Institūcijas pārvaldei tiks veidota padome, iekļaujot tajā pārstāvju no Ekonomikas ministrijas, Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas un Zemkopības ministrijas.

Šobrīd pēc kredītu apjoma nozīmīgākā atbalsta programma, ko īsteno Hipotēku banka, ir 2008. gada maijā MK akceptētā **Komersantu konkurētspējas uzlabošanas atbalsta programma**. Programmas ietvaros tiek atbalstīti Latvijā reģistrēti mikro, mazie un vidējie komersanti, kuriem ir ekonomiski pamatooti turpmākās darbības plāni, bet nav pieejams kredītiestāžu finansējums paaugstinātu risku dēļ. Programmas ietvaros tiek izsniegti investīciju aizdevumi (līdz 1 milj. latu) un apgrozīmo līdzekļu aizdevumi (līdz 500 tūkst. latu). Ja aizdevums paredzēts

virs 350 tūkst. latu, klientam pirms aizdevuma saņemšanas Hipotēku bankā jāsaņem akcepts no savas komercbankas, ja klientam tajā ir saistības. Komersantu konkurētspējas uzlabošanas atbalsta programmas ERAF finansētās daļas ietvaros kopš tās darbības sākuma līdz 2013. gada novembra beigām ir piešķirti 106 aizdevumi 88,8 milj. latu apmērā, tai skaitā izsniegti aizdevumi 48,5 milj. latu apmērā. Biežāk pārstāvētās atbalstīto projektu nozares ir kokapstrāde, elektroenerģijas ražošana, farmaceitisko produktu ražošana un pārtikas rūpniecība.

2009. gada martā MK apstiprinātā ESF līdzfinansētā programma ***Atbalsts pašnodarbinātības un uzņēmējdarbības uzsākšanai*** piedāvā kompleksu atbalstu biznesa uzsācējiem un jaundibinātājiem komersantiem, t.i., konsultācijas, apmācības un finansējumu aizdevumu (līdz 54 tūkst. latu) un procentu likmes subsīdiju veidā¹ sava biznesa uzsākšanai. Uz atbalstu var pretendēt iedzīvotāji darbspējas vecumā, ieskaitot bezdarbniekus, kuri ir izteikuši vēlmi uzsākt komercdarbību vai pašnodarbinātību, kā arī jaundibinātie komersanti. Par jaundibinātāiem komersantiem šīs programmas izpratnē tiek uzskatīti komersanti, kuri ir reģistrējuši savu darbību likumā noteiktajā kārtā ne agrāk kā trīs gadus pirms griešanās pēc atbalsta programmas ietvaros, kā arī uzņēmēji ar komercdarbības pieredzi, kuri paredz ražot pilnīgi jaunu produktu vai sniegt jaunu pakalpojumu, ja viņi šim mērķim veido jaunu komersantu. Biznesa plānā paredzētā projekta apjoms nedrīkst pārsniegt 60 tūkst. latu, vienlaicīgi projektiem, kuriem aizdevuma summa pārsniedz 5 tūkst. latu, ir jānodrošina līdzfinansējums sava biznesa plāna īstenošanai vismaz 10% apmērā no biznesa plānā paredzētās projekta summas.

Kopējais programmas finansējums ir 17,5 milj. latu, tajā skaitā no ESF un valsts budžeta – 9,9 milj. latu, Hipotēku bankas līdzfinansējums – 7,5 milj. latu. Kopējā programmas finansējuma ietvaros aizdevumiem un procentu subsīdijām paredzēti 15,4 milj. latu, konsultācijām un administratīvo izdevumu segšanai – 2,01 milj. latu. Programmas praktiskā īstenošana uzsākta 2009. gada augustā. Kopš programmas uzsākšanas ar 3577 programmas interesentiem ir noslēgta sadarbības vienošanās, 2091 klients ir iesniedzis biznesa plānu, t.sk. atbalstīti 1124 uzsācēju projektu par kopējo aizdevumu summu 12,9 milj. latu apmērā.

Kopš 2010. gada janvāra programmas ietvaros visā Latvijas teritorijā ir pieejamas apmācības tiem programmas dalībniekiem, kuriem nepietiek teorētisko un praktisko zināšanu komercdarbības veikšanai un biznesa plāna sagatavošanai. Apmācības pēc modulārās metodes notiek tādos moduļos kā komercdarbības pamati (mazā biznesa organizācija), vadības pamati, uzņēmējdarbības tiesiskais regulējums, uzņēmuma finanšu vadība, saimnieciskās darbības uzskaite un nodokļi, mārketinga pamati. Līdz šim apmācīti 1780 programmas dalībnieki.

2009. gada septembrī MK pieņema noteikumus par aizdevumiem sīko (mikro), mazo un vidējo komersantu un lauksaimniecības pakalpojumu

kooperatīvo sabiedrību attīstības veicināšanai. Atbilstoši šiem noteikumiem Hipotēku banka 2010. gada februārī uzsāka ***MVU īzaugsmes aizdevumu programmas*** īstenošanu. Programmas mērķis ir uzlabot Latvijā reģistrētu saimnieciskās darbības veicēju pieeju finansējumam, tādējādi veicinot tautsaimniecības attīstību. Investīciju aizdevumu maksimālā summa vienam saimnieciskās darbības veicējam ir 300 tūkst. latu, lauksaimniekiem – 2 milj. latu, apgrozāmo līdzekļu aizdevumu maksimālā summa ir 200 tūkst. latu. Bez tam atbilstoši programmas nosacījumiem pakalpojumu jomās strādājošajiem mazajiem komersantiem aizdevumu maksimālā summa ir 30 tūkst. latu. Līdz 2013. gada novembra beigām programmas ietvaros ir piešķirti 882 aizdevumi 41,5 milj. latu apmērā, tai skaitā jau izsniegti aizdevumu apjoms veido 35,5 milj. latu.

Hipotēku banka 2010. gada maijā uzsāka ***Apgrozāmo līdzekļu aizdevumu programmu lauksaimniecības produktu ražotājiem***. Apgrozāmo līdzekļu aizdevumus no 5 tūkst. līdz 700 tūkst. latu uz termiņu līdz 2 gadiem var saņemt lauksaimniecības produktu ražotāji, kā arī augļu un dārzeņu ražotāju grupas, lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvām sabiedrībām maksimālais aizdevums var sasniegt 2 milj. latu. Šiem aizdevumiem var tikt piesaistītas arī LAF garantijas. Līdz šim programmas ietvaros piešķirti 925 aizdevumi par 29,7 milj. latu, t.sk. izsniegti aizdevumi par 29,1 milj. latu.

MK 2011. gada septembrī tika apstiprināta ***Latvijas un Šveices Mikrokredītēšanas programma***. Programmas mērķis ir palielināt mikrouzņēmumu iespēju saņemt finansiālo atbalstu saimnieciskās darbības uzsākšanai vai attīstīšanai. Programma tiek īstenoata Latvijas un Šveices sadarbības programmas ietvaros, un tās kopējais finansējums ir 5,1 milj. latu², t.sk. 4,6 milj. latu paredzēti mikro aizdevumiem investīcijām un apgrozāmiem līdzekļiem līdz 10 tūkst. latiem, kā arī 436 tūkst. latu – grantiem aizdevumu dzēšanai³. Programma darbosies līdz 2015. gada jūnijam. Līdz šim mikro aizdevumi piešķirti 843 mikrouzņēmumiem 4,9 milj. latu apmērā⁴, t.sk. izsniegti 809 mikro aizdevumi 4,6 milj. latu apmērā. 639 aizdevumu gadījumā piešķirti arī granti 436 tūkst. latu apmērā, t.sk. jau izsniegti 192 granti 134 tūkst. latu apmērā.

² Programmas ietvaros finansiālā atbalsta – mikro aizdevumu un grantu sniegšanai izveidots Aizdevumu fonds, un to finansē Šveices puse 80% apmērā un Hipotēku banka – 20% apmērā. Savukārt programmas vadības izdevumus finansē Šveice 80% apmērā un valsts budžets – 20% apmērā.

³ Granta apmērs Rīgā, pašvaldībās ap Rīgu, kā arī republikas pilsētās ir 500 latu, pārējā Latvijas teritorijā – 750 latu. Granti programmas paredzētajā apjomā piešķirti 2013. gada augustā, tādēļ jauni granti vairs netiek piešķirti, bet turpinās iepriekš piešķirto grantu izsniegšana.

⁴ Pieejamais finansējums mikro aizdevumiem apgūts 2013. gada augustā, un kopš septembra turpinās jaunu mikro aizdevumu piešķiršana no iepriekšējo aizdevumu atmaksām.

¹ Procentu likmes subsīdiju piešķir visiem starta aizdevuma saņēmējiem 80% vai 70% apmērā no visas procentos maksājamās summas. Finansiāla atbalsta saņēmējam (uzņēmumiem līdz gadam) pašam ir jāsedaž tikai 20% no visas procentos maksājamās summas, uzņēmumiem no 1-3 gadiem tiek subsidēti 70% no procentu maksājumiem.

2012. gada maijā MK apstiprināja **Lauksaimniecības zemes iegādes kreditēšanas programmas** noteikumus. Programmas ietvaros pieejami aizdevumi līdz 300 tūkst. latu lauksaimniecībā izmantojamās zemes iegādei lauksaimniecības produktu ražošanai un uz tās esošu būvju iegādei, ja būvju kadastrālā vērtība nepārsniedz 30% no zemes kadastrālās vērtības. Programmas kopējais budžets ir 10 milj. latu, un aizdevumi tās ietvaros būs pieejami līdz 2014. gada jūnija beigām. Atbilstoši MK noteikumiem Hipotēku banka programmas ietvaros veic aizdevumu pieteikumu pieņemšanu, izvērtēšanu, aizdevumu izsniegšanu un administrēšanu, bet lēmumu par aizdevuma piešķiršanu, pamatojoties uz bankas ieteikumu, pieņem LAF. Programmas praktiskā darbība tika uzsākta 2012. gada jūlijā, un līdz šim jau ir piešķirti 209 aizdevumi 6,8 milj. latu apmērā.

SIA „Latvijas Garantiju aģentūra” (LGA) ir valsts kapitālsabiedrība, kurā mērķis ir veicināt finansējuma pieejamību Latvijā reģistrētiem komersantiem. LGA uz šo brīdi piedāvā sešus dažādus finanšu instrumentus konkurētspējas uzlabošanai:

- uzņēmumiem tiešā veidā sniegtie instrumenti;
- kredītu garantijas, kuru mērķis ir palīdzēt komersantiem piesaistīt kredītresursus gadījumos, kad to rīcībā esošais nodrošinājums nav pietiekams kredītresursu saņemšanai;
- eksporta kredīta garantijas, kuru mērķis ir atbalstīt eksportētājus, sedzot ar eksporta darījumiem saistītos politiskos un komerciālos riskus;
- mezanīna aizdevumi, kuru mērķis ir sniegt ilgtermiņa finansējumu Latvijas komersantiem papildus bankas izsniegtajam aizdevumam, lai segtu visas ieguldījumu projekta izmaksas materiālos un nemateriālos aktīvos;
- uzņēmumiem netiešā veidā (caur finanšu institūcijām) sniegtie instrumenti:
 - sēklas kapitāla investīcijas, kuru mērķis ir nodrošināt finansējumu, kas paredzēts produkta vai biznesa idejas sākotnējās koncepcijas izpētei, novērtēšanai un attīstīšanai. Šo instrumentu LGA administrētā Ieguldījumu fonda ietvaros ievieš *Imprimatur Capital*;
 - sākuma (*start-up*) kapitāla investīcijas, kuru mērķis ir nodrošināt finansējumu komersantu produktu izstrādei un sākotnējam mārketingam. Šo instrumentu LGA administrētā Ieguldījumu fonda ietvaros ievieš *Imprimatur Capital*;
 - riska kapitāla investīcijas, kuru mērķis ir nodrošināt finansējumu produktu izstrādei

un sākotnējam mārketingam, komersantu izaugsmei un darbības paplašināšanai, paaugstinot ražošanas jaudas, attīstot noieta tirgus un produktus vai piesaistot papildus apgrozāmo kapitālu. Šo instrumentu LGA administrētā Ieguldījumu fonda ietvaros ievieš *BaltCap*;

- komercaizdevumi. Šo instrumentu LGA administrētā Ieguldījumu fonda ietvaros ievieš AS „SEB banka” un AS „Swedbank”. Programma tika slēgta 2012. gada 26. septembrī, jo sākā dublēt privāto komercbanku kreditēšanas aktivitātes.

Vēl vairāki instrumenti atrodas izstrādes stadijā.

2009. gada 10. martā MK pieņēma noteikumus **Par darbības programmas “Uzņēmējdarbība un inovācijas” papildinājuma 2.2.1.3. aktivitāti “Garantijas komersantu konkurētspējas uzlabošanai”**. Noteikumu mērķis ir nodrošināt komersantiem pieejumu finansējumam komercdarbības attīstībai un ES fondu projektu ieviešanai, saņemot garantijas situācijās, kad komersanta rīcībā esošais nodrošinājums nav pietiekams kredītresursu piesaistei nepieciešamajā apjomā un bankas komersantu novērtē kā pārāk riskantu, kā arī veicināt Latvijas komersantu konkurētspēju, sekmēt jaunu tirgu apgūšanu un nostiprināšanos esošajos.

2009. gada aprīlī LGA uzsāka aktivitātes **Garantijas komersantu konkurētspējas uzlabošanai** īstenošanu. Šobrīd aktivitātes ietvaros pieejamais ERAF finansējums ir 11,2 milj. latu.

LGA sniedz garantijas par tādiem finanšu pakalpojumiem kā aizdevumi investīcijām, apgrozāmo līdzekļu aizdevumi, finanšu līzings, vietējais faktorings, kā arī banku garantijas (konkursa, avansa maksājuma, maksājuma, izpildes vai laika garantija). Garantijas sedz līdz 80% no finanšu pakalpojuma pamatsummas, bet ne vairāk kā 1,5 milj. eiro vienam uzņēmumam.

Kopš aktivitātes uzsākšanas līdz 2013. gada 31. oktobrim **Kredītu garantiju programmas** ietvaros:

- izsniegtoto garantiju skaits – 367 garantijas 251 uzņēmumam;
- izsniegtoto garantiju apjoms – 86,3 milj. latu;
- garantēto kredītu apjoms – 194,8 milj. latu.

Kredītu garantijas programmas ietvaros līdz 2013. gada 31. oktobrim visvairāk garantijas tika izsniegtas uzņēmumiem, kas darbojas šādās nozarēs: apstrādes nozare – 53%, būvniecība – 18%, elektroenerģija, gāzes apgāde, siltumapgāde un gaisa kondicionēšana – 6%. Pēc skaita lielāko daļu no izsniegtām garantijām veido apgrozāmo līdzekļu garantijas – 36%, investīciju garantijas – 29% un finanšu līzinga garantijas – 25 procenti.

2009. gada maijā MK pieņēma noteikumus *Īstermiņa eksporta kredīta noteikumi*, kas nosaka **īstermiņa eksporta kredītu garantiju** segumu, saņēmējus, garantiju sniegšanas kārtību un kārtību, kādā garantētājs sedz zaudējumus. LGA eksporta kredīta garantija sedz līdz 90% no atlktā maksājuma apjoma, bet ne vairāk kā 1 milj. eiro vai ekvivalentu citā valūtā. Atlktā maksājuma termiņš nevar pārsniegt 2 gadus.

Kopš aktivitātes uzsākšanas brīža līdz 2013. gada 31. oktobrim **Eksporta kredītu garantiju programmas** ietvaros:

- pieteikumu skaits – 242 pieteikumi no 63 uzņēmumiem;
- izsniegtu garantiju skaits – 127 garantijas 33 uzņēmumiem;
- izsniegtu garantiju apjoms – 8,6 milj. latu.

Lielākā daļa (94%) no uzņēmumiem, ar kuriem noslēgti līgumi, pārstāv apstrādes rūpniecību (piemēram, sakaru iekārtu ražošana, sadzīves elektroiekārtu ražošana, finiera lokšņu un koka paneļu ražošana, ziepu, mazgāšanas, tīrīšanas un spodrināšanas līdzekļu ražošana, pārtikas produktu ražošana u.c.). Valstu sadalījumā visvairāk garantiju izsniegas uz NVS valstu tirgiem – Krieviju (34%) un Baltkrieviju (24%), kā arī uz tādām valstīm kā Kazahstāna (17%), Ukraina (6%), Kirgīzija (2%), u.c.

2011. gada augustā MK pieņēma noteikumus *Noteikumi par mezanīna aizdevumiem saimnieciskās darbības veicēju konkurentsējas uzlabošanai*, kas nosaka atbalsta piešķiršanas nosacījumus **mezanīna aizdevuma** veidā saimnieciskās darbības veicēju konkurentsējas uzlabošanai. Mezanīna aizdevuma maksimālais apmērs ir 700 000 latu. Aizdevuma apmērs nepārsniedz 40% no ieguldījumu projekta kopējām izmaksām. Kopējais aizdevumu apmērs – 13,1 milj. latu.

Līdz 2013. gada 31. oktobrim izsniegti 5 mezanīna aizdevumi 1256,1 tūkst. latu apmērā un iesniegti 9 mezanīna aizdevumu pieteikumi. Mezanīna aizdevuma mērķis ir sniegt ilgtermiņa finansējumu Latvijas komersantiem papildus bankas izsniegajam

aizdevumam, lai segtu visas ieguldījumu projekta izmaksas materiālos un nemateriālos aktīvos, kas ir saistīti ar jauna komersanta izveidi, esoša komersanta paplašināšanu, produkcijas daudzveidošanu ar jauniem papildu produktiem vai vispārējā ražošanas procesa būtisku maiņu.

2012. gada janvārī tika pabeigta aktivitātes 2.2.1.1. *Ieguldījumu fonds investījām garantijās, paangstinata riska aizdevumos, riska kapitāla fondos un cita veida finanšu instrumentos pārņemšana no Eiropas Investīciju fonda*.

Ieguldījumu fonda aizdevumu instrumenta ietvaros līdz 2013. gada 31. oktobrim ir izsniegti 32 aizdevumi 10,1 milj. latu apmērā un riska kapitāla instrumentu ietvaros veikts 31 dažādu stadiju riska kapitāla ieguldījums 10,2 milj. latu apmērā.

Sekmīgi noritēja 2013. gada 10. maijā 1,8 milj. eiro apmērā papildus piešķirto līdzekļu apguve Imprimatur Capital sēklas kapitāla fonda, lai finansētu agrīnās sēklas stadijas investīcijas līdz 50 tūkst. eiro apmērā, īpašu uzmanību pievēršot akseleratoru beidzēju finansēšanai. Līdz oktobra beigām no minētajiem papildu līdzekļiem tika veiktas investīcijas četros uzņēmumos 0,2 milj. eiro apmērā.

2013. gada 6. augustā tika izveidoti trīs jauni riska kapitāla foni, kuri darbosies saskaņā ar MK 2012. gada 29. maijā apstiprināto jauno riska kapitāla valsts atbalsta programmu **Izaugsmes kapitāla fondiem**. Šie foni – *Expansion Capital Fund, FlyCap Investment Fund I* un *ZGI-3* – turpinās nodrošināt Latvijas MVU pieeju riska kapitāla finansējumam uzņēmējdarbības uzsākšanai un attīstībai, kā arī veicinās uzņēmēju konkurentsēju un izaugsmei. Izaugsmes kapitāla foni pilnveidos un paplašinās riska kapitāla nozari Latvijā, papildinot citu LGA jau ieviesto riska kapitāla fondu piedāvājumu. Izaugsmes kapitāla foni ļaus saņemt riska kapitālu situācijās, kad uzņēmuma paša nodrošinājums nav pietiekošs un uzņēmuma plānoto ieguldījumu risks ir pārāk augsts, lai varētu piesaistīt kredītiesātāju finansējumu nepieciešamajā apjomā.

6.16. ielikums

Izaugsmes kapitāla foni

FlyCap Investment Fund I fokusējas uz izaugsmes etapa uzņēmumiem, kuri jau pabeiguši produktu izstrādes posmu un kuriem nepieciešams finansējums, lai sāktu komerciālu ražošanu, agresīvāku mārketingu un produkta realizāciju. Priekšroka būs uzņēmumiem, kas ir orientēti uz eksportu, kā arī tiem uzņēmumiem, kuros ir saskatāms augsts izaugsmes potenciāls. Fonda komandai ir liela pieredze kopakstrādes, metālapstrādes, iekārtu un aprīkojuma ražošanas, ķīmijas industrijas, transporta, pārtikas, IT pakalpojumu, atkritumu pārstrādes, poligrāfijas, veselības aprūpes un iepakošanas nozarēs.

FlyCap Investment Fund I papildus izaugsmes stadijas uzņēmumu finansēšanai 20-30% fonda līdzekļu plāno ieguldīt jaundibinātos uzņēmumos, kuriem jau ir izstrādāts biznesa modelis un pārbaudīta produkta dzīvotspēja, piesaistot pirmos klientus. Prioritārās nozares ir ražošana, IT, veselības aprūpe un biznesa pakalpojumi.

ZGI-3 plāno diversificēt savu portfeli, aptuveni 10% no fonda līdzekļiem ieguldīt uzņēmumos sēklas kapitāla stadijā, 20% sākuma kapitāla stadijā, bet atlikušos līdzekļus – izaugsmes kapitāla stadijā.

Izaugsmes kapitāla foni varēs veikt investīcijas mikro, mazos un vidējos uzņēmumos, kuru

saimnieciskās darbības vieta ir Latvija. Investīcijas līdz 1 milj. latu vienā uzņēmumā varēs saņemt, lai

nodrošinātu finansējumu uzņēmuma produkta vai biznesa idejas sākotnējās koncepcijas izpētei, novērtēšanai un attīstīšanai, produktu izstrādei un sākotnējam mārketingam, izaugsmei un darbības paplašināšanai, paaugstinot ražošanas jaudas, attīstot noīeta tirgus un produktus. Izaugsmes kapitāla fondi investēs uzņēmumos ar augstu izaugsmes potenciālu. Izaugsmes kapitāla fondi tiks finansēti no ES struktūrfondu apakšaktivitātes *Ieguldījumu fonds investīcijām garantijas, paaugstinata riska aizdevumos, riska kapitāla fondos un cita veida finanšu instrumentos ietvaros pieejamā finansējuma*. Paredzēts, ka izaugsmes kapitāla fondu kopējais investīciju apjoms Latvijas uzņēmumos varētu sasniegt līdz 40 milj. eiro (aptuveni 28 milj. latu).

2012. gada 26. septembrī starp Baltijas valstīm un EIF tika parakstīts līgums par ***Baltijas Inovāciju fonda*** (BIF) izveidi, kurā pieejamais finansējums varētu būt līdz 200 milj. eiro, no kuriem 100 milj. eiro būs publiskie līdzekļi un atlikušos 100 milj. eiro plānots

piesaistīt no privātajiem investoriem. Latvijas līgumslēdzējpuse ir LGA. BIF veicinās finansējuma pieejamību Baltijas valstu mikro, maziem un vidējiem uzņēmumiem, kuri vēlas attīstīt darbību Baltijā un starptautiskā līmenī, tam piesaistot riska kapitāla investīcijas vienam uzņēmumam līdz pat 15 milj. eiro, tādējādi radot jaunas darba vietas un veicinot uz zināšanām balstītas ekonomikas izveidi Baltijas valstīs. Tāpat BIF veicinās riska kapitāla nozares attīstību un Baltijas valstu tirgus pievilcību investoriem. Latvija nepieciešamo līdzfinansējumu BIF izveidei 20 milj. eiro apmērā nodrošinās no LGA pieejamajiem resursiem. Līdz 2013. gada oktobra beigām BIF ietvaros tika izvēlti trīs fondi – *BaltCap Private Equity Fund II*, *BPM Mezzanine Fund* un *Livonia Partners Fund*, kuri šobrīd veic privāto investoru piesaisti, lai, sākot ar 2014. gadu, varētu sākt investēt uzņēmumos.

LGA plāno ieviest arī **mikro aizdevumu fondu** ar plānoto budžetu 5 milj. eiro apmērā. Līdz 2013. gada oktobra beigām tika gatavots konkursa nolikums.

6.9. Inovācija un jaunās tehnoloģijas

Latvijā kopējais finansējums pētniecībai un attīstībai (P&A) 2012. gadā bija 0,66% no IKP jeb 102,2 milj. latu (2011. gadā 0,7% jeb 99,4 milj. latu). Privātā sektora (uzņēmumu) ieguldījums 2012. gadā bija 23,7% no kopējiem ieguldījumiem P&A jeb 0,16% no IKP (2011. gadā 0,18% no IKP). Lai gan valsts un augstskolu finansējums 2012. gadā faktiskajos skaitļos ir pieaudzis un bija 26,4 milj. latu (2011. gadā – 24 milj. latu), kopējā IKP tas palicis nemainīgs – 0,17%. Arī ārvalstu, t.sk. ES struktūrfondu ieguldījumu apjoms pētniecības un attīstības darbībās 2012. gadā ir pieaudzis un sasniedza 51,5 milj. latus (2011. gadā – 50,7 milj. latus), tomēr pret IKP tas 2012. gadā veidoja 0,33% iepretim 0,35% 2011. gadā.

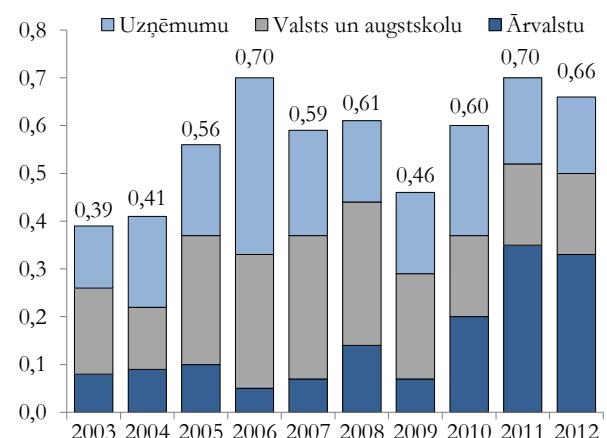
Ieguldījumi P&A Latvijā joprojām ievērojami atpaliek no *Latvijas nacionālajā reformu programmā „ES 2020” stratēģijas īstenošanai* noteiktā mērķa, kas paredz līdz 2015. gadam Latvijas kopējo pētniecības un attīstības investīciju apjomu paaugstināt līdz 1% no IKP (2020. gadā – 1,5% no IKP).

Vērtējot Eurostat datus par laika periodu no 2008.-2010. gadam, redzams, ka Latvijā vidēji 29,9% no uzņēmumiem bija inovatīvi (2006.-2008. gada apsekojuma periodā – 24,3%), savukārt ES valstīs šis rādītājs vidēji sastāda 52,9%. Tajā pašā laikā inovatīvo uzņēmumu apgrozījums no kopējā uzņēmumu apgrozījuma 2010. gadā veidoja 54,5% (CSP datā), apliecinot, ka pieprasījums pēc inovatīvo uzņēmumu produkcijas vai pakalpojumiem ir augstāks, nodrošinot inovatīviem uzņēmumiem konkurētspējas priekšrocības.

Salīdzinoši zems ir augsto tehnoloģiju produktu īpatsvars kopējā eksportā. 2012. gadā šis rādītājs bija 12,4% (2011. gadā – 12,8%). Vidēji augsto tehnoloģiju produktu īpatsvars kopējā eksportā 2012. gadā veidoja 19,9% (2011. gadā – 20,4%), savukārt kopējais augsto un vidēji augsto tehnoloģiju produktu eksporta īpatsvars kopējā eksporta struktūrā 2012. gadā bija 32,3% (2011. gadā – 33,2%).

6.8. attēls

Finansējums pētniecībai un attīstībai (%) no IKP)

2013. gada 17. decembrī MK tika apstiprinātas *Zinātnes, tehnoloģijas attīstības un inovācijas pamatnostādnes 2014.-2020. gadam* un *Informatīvais ziņojums par Viedās specializācijas stratēģijas izstrādi*. Pamatnostādnēs ir

identificēti galvenie zinātniskās darbības izaicinājumi, noteikti valdības politikas mērķi, darbības pamatprincipi un prioritātes zinātnes, tehnoloģijas un inovācijas attīstībā. Pamatnostādnes ietver arī Latvijas *Viedās specializācijas stratēģiju (Smart Specialization Strategy)*, kas ir priekšnoteikums ES fondu ieguldījumu pētniecībā un inovācijā plānošanai laika periodā no

2014.-2020. gadam. *Viedās specializācijas stratēģija* ir identificētas jomas, kur koncentrēt ierobežotos resursus, lai sasniegtu nepieciešamo kritisko masu, iegūtu nozīmīgus rezultātus un attīstītu konkurētspējas priekšrocības (skatīt 6.17. ielikumu), kā arī identificētu inovācijas sistēmas problēmas (skatīt 6.9. attēlu).

6.17. ielikums

Valsts zinātnes, tehnoloģiju attīstības un inovācijas pamatnostādnes 2014.-2020. gadam

Valsts zinātnes, tehnoloģiju attīstības un inovācijas pamatnostādnes 2014.-2020. gadam ir vidēja termiņa politikas plānošanas dokuments, kas nosaka valsts zinātnes, tehnoloģiju attīstības un inovācijas politikas mērķus un prioritātes laika periodam līdz 2020. gadam. Zinātnes, tehnoloģiju un inovācijas politikas virsmērķis ir Latvijas zināšanu bāzes un inovāciju kapacitātes attīstība un inovāciju sistēmas koordinācija. Pamatnostādnes nacionālajā attīstības plānošanas sistēmā ir daļa no *Viedās specializācijas stratēģijas*, un tās ir izstrādātas, balstoties uz *Latvijas viedās specializācijas stratēģiju*. Savukārt *Informatīvais ziņojums par Viedās specializācijas izstrādi* nosaka *Viedās specializācijas stratēģijas* saturu un sasaisti ar tautsaimniecības izaugsmi. *Viedās specializācijas stratēģija* paredz vīzijas izstrādi, konkurētspējas priekšrocību atrašanu, stratēģisku prioritāšu izvēli un tādas politikas izvēli, kas maksimāli atraisa reģiona uz zināšanām balstīto attīstības potenciālu, un tādējādi nodrošina tautsaimniecības izaugsmi. Tās mērķis ir palielināt inovācijas kapacitāti, kā arī veidot inovācijas sistēmu, kas veicina un atbalsta tehnoloģisko progresu tautsaimniecībā. *Viedās specializācijas stratēģijas* pamatojuma izstrādei Izglītības un zinātnes ministrija ir veikusi arī tautsaimniecības nozaru eksporta potenciāla analīzi un Latvijas zināšanu kapacitātes novērtējumu. Tā rezultātā *Viedās specializācijas stratēģijā* tika noteikti trīs tautsaimniecības transformācijas virzieni, definētas septiņas prioritātes un identificētas piecas viedās specializācijas jomas.

Viedās specializācijas stratēģija noteiktie tautsaimniecības transformācijas virzieni ir šādi:

- Ražošanas un eksporta struktūras maiņa tradicionālajās tautsaimniecības nozarēs.
- Nākotnes izaugsmes nozares, kurās eksistē vai var rasties produkti un pakalpojumi ar augstu pievienoto vērtību.
- Nozares ar nozīmīgu horizontālo ietekmi un ieguldījumu tautsaimniecības transformācijā.

Izaugsmes prioritātes:

- Efektīvāka pirmapstrādes produktu izmantošana augstākas pievienotās vērtības produktu ražošanai, jaunu materiālu un tehnoloģiju radošana un pielietošanas dažādošana. Netehnoloģisko inovāciju un Latvijas radošās industrijas potenciāla plašāka izmantošana tautsaimniecības nozaru augstākas pievienotās vērtības produktu un pakalpojumu ražošanai.
- Tādas inovācijas sistēmas izveide, kas nodrošina atbalstu jaunu produktu un tehnoloģiju radošanai esošo nozaru un starpnozaru ietvaros, kā arī jaunām nozarēm ar augstu izaugsmes potenciālu, kas balstītas uz izaugsmi noteicosājām atslēgtehnoloģijām, nodrošina efektīvu jaunu produktu/ pakalpojumu identifikāciju sistēmu un spēj atrast un sniegt atbalstu jaunu produktu radošanai gan esošo nozaru un starpnozaru ietvaros, gan arī veidot jaunas nozares ar augstu izaugsmes potenciālu.
- Energoefektivitātes paaugstināšana, kas ietver jaunu materiālu radošanu, ražošanas procesu optimizāciju, tehnoloģisko jauninājumu ieviešanu, alternatīvo energoresursu izmantošanu u.c. risinājumus.
- Modernas un mūsdienu prasībām atbilstošas IKT sistēmas attīstība privātajā un valsts sektorā.
- Moderna un nākotnes darba tirgus prasībām atbilstoša izglītības sistēma, kas veicina tautsaimniecības transformāciju un VSS prioritāšu ietināšanai nepieciešamo kompetenču, uzņēmējspējas un radošuma attīstību visos izglītības līmeņos.
- Attīstīta zināšanu bāze (fundamentāla zinātne un zinātnes infrastruktūra) un cilvēkkapitāls zināšanu jomās, kurās Latvijai ir salīdzinošās priekšrocības un kas ir nozīmīgas tautsaimniecības transformācijas procesā: zināšanu jomās, kas saistītas ar viedās specializācijas jomām: (1) zināšanu-ietilpīga bioekonomika, (2) biomedicīna, medicīnas tehnoloģijas, biofarmācija un biotehnoloģijas, (3) viedie materiāli, tehnoloģijas un inženiersistēmas, (4) viedās enerģētikas un (5) IKT, kā arī EK identificētajās atslēgtehnoloģijās (nanotehnoloģijas, mikro- un nanoelektronika, fotonika, advancētie materiāli un ražošanas sistēmas, biotehnoloģijas).
- Teritoriju esošo resursu apzināšana un specializācija, izvirzot perspektīvās ekonomiskās attīstības iespējas un virzienus, t.sk. vadošos un perspektīvos uzņēmējdarbības virzienus pašvaldības teritorijās.

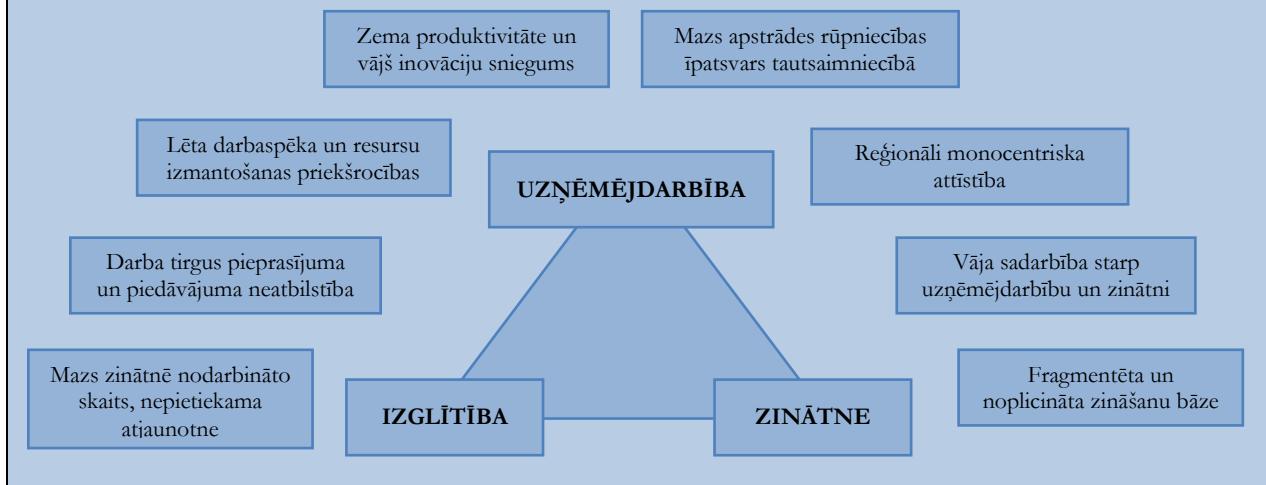
Specializācijas jomas:

- Zināšanu-ietilpīga bioekonomika.
- Biomedicīna, medicīnas tehnoloģijas, biofarmācija un biotehnoloģijas.
- Viedie materiāli, tehnoloģijas un inženiersistēmas.
- Viedā enerģētika.
- Informācijas un komunikāciju tehnoloģijas.

6.17. ielikuma turpinājums

6.9. attēls

Latvijas inovācijas sistēmas identificētās problēmas

Galvenie rīcības virzieni Latvijas inovācijas sistēmas pilnveidošanai atbilstoši *Latvijas nacionālajā reformu programmā „ES 2020” strategijas īstenošanai* noteiktajiem ir šādi:

- zinātniskās darbības potenciāla attīstība;
- uzņēmumu un zinātnieku ilgtermiņa sadarbības platformas izveide;
- atbalsts inovatīvu komersantu attīstībai.

Zinātniskās darbības potenciāla attīstībai

2013. gadā tika turpināta vīrķe pasākumu, kas vērsti uz nodarbināto skaita zinātnē un pētniecībā palielināšanu, kā arī konkurenčspējīgu zinātnisko institūciju ar modernu materiāltechnisko nodrošinājumu izveidi (valsts zinātnisko institūciju konsolidēšana un to infrastruktūras stiprināšana).

Izglītības un zinātnes ministrija 2013. gadā turpināja sniegt atbalstu piecām *Valsts pētījumu programmām* valsts pasūtītu starpnozaru zinātnisku pētījumu veikšanai piecos MK apstiprinātajos prioritārjos zinātnes virzienos. 2013. gadā beigties šo valsts pētījumu programmu īstenošana, un 2013. gadā programmām piešķirts finansējums 4 milj. latu apmērā.

2013. gadā tika turpināta ES struktūrfondu aktivitātēs *Zinātnes infrastruktūras attīstība īstenošana*. Aktivitātes kopējais publiskais finansējums ir 103,7 milj. latu, un tā tiek īstenota divās atlases kārtās. Pirmajā kārtā par kopējo ES struktūrfondu līdzfinansējumu 56,3 milj. latu apmērā kopš 2011. gada nogales tiek īstenoti 9 projekti, modernizējot un atbilstoši aprīkojot 9 valsts nozīmes pētniecības centrus, kas aptver 27 valsts zinātniskās institūcijas. Aktivitātes otrās projektu atlases kārtā 2012. gadā tika atbalstīti 11 komersantu projekti par kopējo ES struktūrfondu līdzfinansējuma apjomu – 46,3 milj. latu.

Projektu ietvaros norisinās pētniecības infrastruktūras attīstīšana privātajā sektorā, kā arī nodrošināta pētniecības pakalpojumu sniegšana privātajam sektoram. Kopš projektu uzsākšanas līdz 2013. gada 1. decembrim finansējuma saņēmējiem zinātnes infrastruktūras uzlabošanai kopumā izmaksāti 41,57 milj. latu.

2013. gadā turpināta ES struktūrfondu aktivitātē *Atbalsts zinātnei un pētniecībai*, kuras ietvaros atbalsts tiek sniepts praktiskas ievirzes pētniecības projektu īstenošanai valstij prioritārjos zinātnes virzienos. Kopumā aktivitātē pieņemts lēmums par 122 projektu apstiprināšanu par kopējo ES fondu finansējuma apjomu 37,8 milj. latu. 2013. gadā turpinājās 113 projektu īstenošana par kopējo ES fondu finansējumu – 32,2 milj. latu. 7 projektu īstenošana pabeigta iepriekšējos gados, savukārt līgumi par divu projektu īstenošanu 2013. gadā lauzti. Līdz 2013. gada 1. decembrim projektu ietvaros publicētas 408 starptautiski atzītas publikācijas un iesniegti 44 starptautiskie patentu pieteikumi.

Uzņēmumu un zinātnieku ilgtermiņa sadarbības sekmēšana ietver pasākumus, kuru mērķis ir radīt labāku vidi pētniecības rezultātu komercializācijai. Šajā jomā nozīmīgākās aktivitātes 2013. gadā tika īstenotas valsts atbalsta programmu *Kompetences centri* un *Tehnoloģiju pernes kontaktpunktī* ietvaros.

Programmas *Kompetences centri* ietvaros atbalsts tiek sniepts zinātnieku un komersantu sadarbībai kopīgu liela mēroga rūpniecisko pētījumu veikšanai un jaunu produktu un tehnoloģiju izstrādei. Kompetences centri ir izveidoti tādās Latvijas tautsaimniecībai nozīmīgās jomās kā farmācija un ķīmiskā rūpniecība, informācijas un komunikāciju tehnoloģijas, meža nozare, elektrisko

un optisko iekārtu ražošana, vides, bioenerģētikas un biotehnoloģiju nozare, transporta un mašīnbūves nozare. Programma tiek īstenota līdz 2015. gadam par kopējā publiskā finansējuma apjomu – 37,4 milj. latu, un paredzams, ka kompetences centru darbības rezultātā tiks piesaistīts papildus vismaz 22 milj. latu privātā sektora līdzfinansējuma. Kompetences centros kopumā ir iesaistīti vismaz 72 uzņēmumi un 17 zinātniskās institūcijas, kā arī pētījumu īstenošanā iesaistīti vairāk nekā 300 pētnieki.

2012. gadā tika turpināta atbalsta sniegšana astoņu *Tehnoloģiju pārneses kontaktpunktu* darbībai. *Tehnoloģiju pārneses kontaktpunkti* ir augstākās izglītības iestāžu izveidotas struktūrvienības, kas atbalsta un veicina zināšanu un tehnoloģiju pārneses aktivitātes, piemēram, apzina gan augstāko izglītības iestāžu un to institūtu rīcībā esošos potenciāli komercializējamos pētījumu rezultātus, gan uzņēmēju pieprasījumu pēc pētniecības rezultātiem, kā arī atbild par ārējo sakaru uzturēšanu un informācijas sniegšanu par organizācijas pētnieciskajām aktivitātēm un pieredzi un nodrošina rūpnieciskā īpašuma aizsardzības pakalpojumus. Programmā kopējais pieejamais ES struktūrfondū finansējums līdz 2013. gadam ir 1,7 milj. latu. *Tehnoloģiju pārneses kontaktpunktu* darbības rezultātā no 2008. gada līdz 2013. gada 1. decembrim ir sagatavoti 360 pētniecības projektu rezultātu komercializācijas piedāvājumi, iesniegti 242 patentu pieteikumi (no tiem 24 starptautiskie patentu pieteikumi), kā arī noslēgts 271 komersantu un zinātnieku sadarbības līgums par pasūtījumu pētījumu veikšanu, pētniecisko pakalpojumu sniegšanu un rūpnieciskā īpašuma vai tā lietošanas tiesību pārdošanu. *Tehnoloģiju pārneses kontaktpunktu* īstenoto darbību ietvaros piesaistīts privātā sektora finansējums 1,4 milj. latu apmērā.

2013. gadā turpinājās no ES fondiem līdzfinansētās *Klasteru programmas* īstenošana, lai veicinātu nozares savstarpēji nesaistītu komersantu, pētniecības, izglītības un citu institūciju sadarbību, paaugstinātu nozaru un komersantu konkurētspēju, eksporta apjomus, sekmētu inovāciju un jaunu produktu veidošanos. Programmā atbalsts tiek sniegs 11 klasteru projektiem, un tajos kopumā ir iesaistīti vismaz 300 komersanti, 22 izglītības un pētniecības iestādes, kā arī vairākas nevalstiskās organizācijas un pašvaldības. Kopējais programmas publiskais finansējums līdz 2015. gadam ir 3,4 milj. latu, vienam klasterim piešķirot ne vairāk kā 300 tūkst. latu. No ES struktūrfondiem finansētā *Klasteru programma* ir secīgs turpinājums klasteru atbalsta aktivitātēm, kuras no valsts budžeta līdzekļiem 2009.-2011. gadā īstenoja Ekonomikas ministrija.

2013. gadā LIAA un Ekonomikas ministrija turpināja darbu *ES Stratēģijas Baltijas jūras reģionam* ietvaros izveidotās vadošās programmas (*flagship programme*) *Baltijas jūras reģiona inovāciju, klasteru un MVU tiklu starpvalstu vadošās programmas* (BSR Stars) augsta

līmeņa darba grupā. BSR Stars mērķis ir stiprināt reģiona konkurētspēju un ekonomisko izaugsmi, apvienojot pētniecības un inovācijas centrus un veidojot stratēģiskas inovācijas aliansas – klasterus un MVU tiklus. Kopš 2011. gada BSR Stars ietvaros sasniegti šādi rezultāti:

- īstenots *StarDust* projekts (2011.-2013.), kas ietver 5 starptautiskus klasteru pilotprojektus tādās jomās kā telekomunikācija (pilotprojekts: *Mobile Vikings*; Latvijas partneris – Latvijas IT klasteris); ūdens apstrādes tehnoloģijas (pilotprojekts: *Clean Water*); dizaina veidošana komfortablati dzīvei veco ļaužu pansionātos (pilotprojekts: *Comfort in Living*; Latvijas partneris – Latvijas Mākslas akadēmija); gados vecākās sabiedrības daļas iesaistīšana sabiedriskajā dzīvē (pilotprojekts: *Active for Life*); ūdens transports (pilotprojekts: *MarChain*; Latvijas partneris – Latvijas logistikas asociācija);
- izstrādāts un īstenots *BONUS & BSR Stars* kopīgais inovācijas projektu uzsaukums, kā arī *BSR Innovation Express* uzsaukums – abas finanšu pieejamības aktivitātes, kuru mērķis ir sniegt atbalstu jauniem starpvalstu inovāciju projektiem vai tālāk attīstīt esošos;
- nodrošināta inovācijas platformas/tīkla attīstīšana, kurā studenti atbilstoši uzņēmēju vajadzībām un pēc to pasūtījuma izstrādā demo konceptus jauniem produktiem vai pakalpojumiem (*DEMOLA*).

Atbalsts inovatīvu komersantu attīstībai
2013. gadā tika turpināts, gan īstenojot iepriekšējos gados uzsāktās aktivitātes, gan strādājot pie jaunu programmu ieviešanas, lai atbalstītu jaunu produktu izstrādi un ieviešanu ražošanā, kā arī veicinot investīcijas jaunu ražotņu izveidē un „zalo” tehnoloģiju attīstību.

LIAA 2013. gadā turpināja sniegt finansējumu programmas *Jaunu produktu un tehnoloģiju izstrāde* 1. projektu atlases kārtā un programmas *Jaunu produktu un tehnoloģiju ieviešana ražošanā* 1. un 2. iesniegumu atlases kārtā atbalstītajiem komersantu projektiem, kas paredz izstrādāt un ieviest ražošanā jaunus vai nozīmīgi uzlabotus produktus, tehnoloģijas vai tehnoloģiskos procesus. Vienlaikus LIAA turpina atbalstīt projektu īstenošanu programmā *Jaunu produktu un tehnoloģiju izstrāde – atbalsts rūpnieciskā īpašuma tiesību nostiprināšanai*. Visās trīs programmās kopā ir noslēgti 203 līgumi par kopējo ES struktūrfondū finansējumu 34,4 milj. latu, un līdz 2013. gada 1. decembrim ir pabeigti 182 projekti par 26,7 milj. latu. Plānots, ka atbalstīto projektu īstenošanas rezultātā tiks piesaistīts privātā sektora līdzfinansējums 61,6 milj. latu apmērā.

2013. gada 2. septembrī LIAA uzsāka projektu iesniegumu pieņemšanu valsts atbalsta programmas *Augstas pierienotās vērtības investīcijas* 3. kārtā, kurā pieejams finansējums 40 milj. latu apmērā. Vienlaikus MK 2013. gada 22. oktobrī atbalstīja Ekonomikas ministrijas ierosinājumu paredzēt papildus 24 milj. latu programmas 4. kārtas organizēšanai, tādējādi ļaujot atbalstīt plašāku uzņēmumu loku. MK lēma arī par atbalsta intensitātes palielināšanu vienam projektam no 35% līdz 45%, kā arī vienojās, ka vienam projektam maksimāli izmaksājamā summa tiek palielināta līdz 900 tūkst. latu. Plānots, ka programmas 3. un 4. kārtas ietvaros tiks atbalstīti vismaz 72 projekti, kuru kopējais investīciju apjoms veidos ne mazāk kā 144 milj. latu. 2013. gadā turpinājās arī programmas ietvaros organizētajā 2. projektu pieteikumu atlases kārtā atbalstīto projektu īstenošana par kopējo pieejamo ES struktūrfondu finansējumu – 25,6 milj. latu. 2. kārtā atbalstīti 14 komersantu projektu pieteikumi par pieprasīto atbalsta apjomu 25,6 milj. latu. Vienlaikus 2013. gadā tiek turpināta programmas 1. projektu iesniegumu atlases kārtā atbalstītā 21 projekta īstenošana par kopējo finansējumu 44,2 milj. latu. Programmas abās kārtās uz 2013. gada 1. decembri pabeigti 15 projekti par kopējo finansējumu 31,7 milj. latu. Programmas mērķis ir kāpināt Latvijas ražojošo uzņēmumu potenciālu ieguldīt zināšanu vai tehnoloģiju intensīvos projektos, tostarp piesaistīt ārvalstu investīcijas jomās ar augstu pievienoto vērtību, atbalstot ražošanas iekārtu iegādi, ražotņu būvniecību vai modernizāciju, lai sekmētu jaunu darba vietu rašanos.

2013. gadā turpinās arī ES līdzfinansētās struktūrfondu programmas *Mikro, mazo un vidējo komersantu jaunu produktu un tehnoloģiju attīstības programma* īstenošana, kurā projektu pieņemšana tika uzsākta 2012. gada nogalē. Programmas mērķis ir veicināt mikro (sīko), mazo un vidējo uzņēmumu inovācijas, jaunu produktu vai tehnoloģiju attīstības, tehnoloģiju pārneses konkurētspējas stiprināšanas aktivitātes. Programmā atbalsts ir pieejams ārējo pakalpojumu iegādei, lai veiktu pētījumus, rūpniecisko īpašumtiesību nostiprināšanu un jauna produkta vai tehnoloģijas sertificēšanu. Kopējais programmā pieejamais ES struktūrfondu finansējums ir 2 milj. latu. Finansējuma apjoms vienam finansējuma saņēmējam ir 10 tūkst. latu ar maksimāli pieļaujamo finansējuma intensitāti 60%. Plānots, ka kopumā programmā tiks atbalstīti vismaz 200 mikro, mazie un vidējie uzņēmumi, piesaistot privātā sektora līdzfinansējumu vismaz 1,2 milj. latu apmērā. Līdz 2013. gada 1. decembrim programmā tika iesniegti 28 projekti, no kuriem atbalstīti 9 projekta pieteikumi par finansējuma apjomu 81,9 tūkst. latu.

2013. gada otrajā pusē norisinās sagatavošanās darbi, lai uzsāktu Norvēģijas finanšu instrumenta

programmas *Inovācijas „zaļās” ražošanas jomā* ieviešanu. Programmas mērķis ir palielināt „zaļo” komersantu konkurētspēju, veicinot videi draudzīgu risinājumu īstenošanu dažādās nozarēs un attīstot „zaļās” inovācijas un „zaļo” uzņēmējdarbību. Programmas ietvaros paredzēts izveidot Tehnoloģiju inkubatoru, kas sniegs atbalstu tehnoloģisku biznesa ideju attīstībai to agrīnās attīstības fāzē. Tāpat programmas ietvaros paredzēts īstenot atklātu projektu iesniegumu konkursu, lai uzņēmējiem sniegtu atbalstu iekārtu iegādei, kas palīdz samazināt atkritumu un emisiju veidošanos un veicina videi draudzīgu risinājumu ieviešanu ražošanas procesā. Kopējais programmas finansējums ir 8,8 milj. latu, no kuriem 7,9 milj. latu ir Norvēģijas finanšu instrumenta līdzfinansējums un 0,9 milj. latu Latvijas valsts finansējums. Plānots, ka programmas ietvaros paredzēto aktivitāšu īstenošana tiks uzsākta 2014. gada sākumā.

Sabiedrības izpratnes veicināšanai un izglītošanai par inovāciju un uzņēmējdarbību, tostarp, lai motivētu pievērsties uzņēmējdarbībai, inovatīvu ideju un risinājumu izstrādei un tālākai to attīstīšanai, LIAA 2013. gadā turpināja īstenot ES struktūrfondu programmu *Pasākumi motivācijas celšanai inovācijām un uzņēmējdarbības uzsākšanai*. Programmas ietvaros 2013. gadā īstenoti informatīvie un apmācību pasākumi, piemēram, praktisku semināru cikls inovatīvo biznesa ideju autoriem un tehnoloģiju komercializēšanas semināri, mentoringa programma jaunajiem uzņēmējiem un apmācību kurss *Kļūsti par uzņēmēju 5 dienās*. 2013. gadā organizēts arī inovatīvo biznesa ideju konkurss *Ideju kauss 2013*, tūlošanās semināri uzņēmējdarbības uzsācējiem, jauno uzņēmēju TV sacensības *Firmas noslēpums*, kā arī uzturēts Latvijas inovācijas portāls www.innovativelatvia.lv. 2013. gadā norisinās arī sagatavošanās darbi vairāku jaunu aktivitāšu ieviešanai, piemēram, lai Latvijā attīstītu Somijā radītās atvērtās inovācijas modeļa *DEMOLÄ* koncepciju, kas ir studentu un uzņēmēju sadarbības platforma, kurā studenti atbilstoši uzņēmēju vajadzībām un pēc to pasūtījuma izstrādā demo konceptus jauniem produktiem vai pakalpojumiem (sadarbībā ar pasniedzējiem, pētniekiem u.c.). Vienlaikus plānots īstenot jaunu aktivitāti, kas paredz sekmēt jaunu inovatīvu uzņēmumu (*start-up*) attīstību to agrīnajā attīstības stadijā, sniedzot biznesa ideju autoriem un uzņēmumu attīstītājiem nepieciešamās konsultācijas un zināšanas projektu sagatavošanai un īstenošanai, tostarp sniedzot atbalstu ārējo finanšu avotu piesaistei. Kopējais motivācijas programmā pieejamais ES struktūrfondu finansējums visu aktivitāšu īstenošanai līdz 2014. gadam ir 2,1 milj. latu.

Saeima 2013. gada nogalē pieņēma grozījumus likumā *Par uzņēmumu ienākuma nodokli*, kas paredz, ka, sākot ar 2014. gada 1. jūliju, tiek pilnveidots uzņēmumu ienākuma nodokļa stimuls privātā sektora

ieguldījumu veicināšanai pētniecībā un attīstībā, nosakot, ka noteiktas uzņēmumu pētniecības un

attīstības izmaksas tiek norakstītas tajā gadā, kad tās radušās, piemērojot vērtību palielinošu koeficientu – 3.

6.10. Informācijas sabiedrība

Informācijas sabiedrība ir sabiedrības attīstības fāze, kas balstās uz brīvu savstarpēju informācijas apmaiņu un attīsta uz zināšanām balstītu ekonomiku. Informācijas sabiedrību veido tehnoloģiskā bāze (infrastruktūra, programmatūra), sabiedrībai pieejamo

informācijas pakalpojumu klāsts, kā arī individuālā prasmju un zināšanu līmenis.

Informācijas un telekomunikāciju tehnoloģiju (IKT) attīstības rezultātā informācija un zināšanas arvien plašāk tiek izmantotas darbā un darba attiecībās, mācībās, kā arī sadzīvē (skatīt 6.18. ielikumu).

6.18. ielikums

IKT sektora loma

Pēc CSP datiem, 2012. gadā IKT sektora īpatsvars IKP sastādīja 3,7%. 2012. gadā IKT sektorā Latvijā darbojās 3947 uzņēmumi, kas nodarbināja vairāk nekā 20,7 tūkst. strādājošo, uzņēmumu apgrozījums pārsniedza 1,9 miljardus latu, personāla izmaksas – 218 milj. latu. IKT rāzošanas pievienotā vērtība sasniedza 32 milj. latu, IKT pakalpojumu sniegšanā – 431 milj. latu. IKT ārejās tirdzniecības bilance bija negatīva – 92,8 milj. latu, jo imports pārsniedza eksportu, kas bija attiecīgi 517,4 milj. latu un 424,6 milj. latu. Jāatzīmē, ka 2011. gadā, salīdzinot ar 2010. gadu, IKT produktu imports pieauga par 10,7%, eksports – par 19,3 procentiem.

Atbilstoši CSP apsekojuma *Datoru un interneta lietošana mājsaimniecībā* datiem 2013. gadā no visām mājsaimniecībām datoru un interneta pieslēgums bija 72% mājsaimniecību (mājsaimniecības, kurās dzīvo vismaz 1 persona vecumā no 16-74 gadiem). Datoru un interneta pieejamības ziņā mājsaimniecībām vislabākā situācija bija Pierīgas reģionā (datori – 78%, internets – 75%) un Rīgas reģionā (datori – 76%, internets – 76%), bet pārējos reģionos – Zemgales reģionā (datori – 68%, internets – 69%), Vidzemes reģionā (datori – 68%, internets – 68%), Kurzemes reģionā (datori – 68%, internets – 68%) un Latgales reģionā (datori – 65%, internets – 65%) situācija bija slīktāka. Regulāri (vismaz reizi nedēļā) datoru un internetu lietoja 71% iedzīvotāju vecumā no 16 līdz 74 gadiem. Platjoslas interneta pieslēgums bija 70% no visām mājsaimniecībām.

2013. gadā datoru bija 97% uzņēmumu ar 10 un vairāk darbiniekiem, interneta pieslēgums – 94% šādu uzņēmumu, sava tīmekļa vietne internetā – 56% šādu uzņēmumu. 2012. gadā sadarbībai ar valsts un pašvaldību institūcijām internetu izmantoja 93% uzņēmumu ar 10 un vairāk darbiniekiem. 2013. gadā no visiem uzņēmumi darbiniekiem interneta pieslēgtu datoru lietoja 41% darbinieku.

2012./2013. mācību gada sākumā vispārizglītojošās skolās mācību procesam tika izmantoti 33,6 tūkst. datoru, kas ir aptuveni 1 dators uz 6 skolēniem. No 831 skolas ar interneta pieslēgumu sava mājas lapa internetā bija 563 skolām jeb 67,7% skolu.

MK 2013. gada 1. oktobrī apstiprināja *Informācijas sabiedrības attīstības pamatnostādnes 2014.-2020. gadam*, kurās ir analizēti iepriekšējos 7 gados sasniegtie rezultāti un noteiktas prioritātes līdz 2020. gadam.

No sasniegtajiem politikas rezultātiem būtiskākie ir augstais regulāro interneta lietotāju skaits, salīdzinoši lielais mājsaimniecību īpatsvars ar platjoslas interneta pieslēgumu, augstais darbinieku skaits, kuri lieto datoru un internetu ikdienā, kā arī salīdzinoši augstais iedzīvotāju īpatsvars, kuri izmanto tālmācības pakalpojumus. Savukārt no nesasniegtajiem politikas rezultātiem jāatzīmē: nesasniegtais noteiktais IKT nozares īpatsvars IKP, nelielais iedzīvotāju skaits, kuri iepērkas interneta un nelielais uzņēmumu apgrozījums no pārdošanas interneta.

Pamatnostādnēs jaunajam plānošanas periodam ir izvirzīti šādi mērķi:

- palielināt publiskās pārvaldes darbības efektivitāti (optimizējot procesus);
- uzlabot uzņēmēdarbības vidi (uzlabojot e-komercijas rādītājus);
- palielināt iedzīvotāju e-prasmju līmeni (uzlabojot vidējo prasmju līmeni un samazinot interneta nelietotāju īpatsvaru);

- palielināt interneta pieejamību (palielinot mājsaimniecību interneta pieejamību);
- nodrošināt pakalpojumu ērtu pieejamību elektroniskā vidē (palielinot gan iedzīvotāju, gan uzņēmumu īpatsvaru, kuri izmanto internetu sadarbībai ar valsts un pašvaldību institūcijām, kā arī ārstniecības iestādēm);
- palielināt ieguldījumu pētniecībā un inovācijā (palielinot ieguldījumu apjomu un inovatīvo uzņēmumu īpatsvaru).

Gatavojoties jaunajam daudzgadu budžeta periodam (2014.-2020. gadam) ir izstrādāti konцепciju un pamatnostādņu projekti, piemēram, *Valsts tiesīs pārvaldes un centrālo valsts iestāžu tīmekļa vietnu attīstības konцепcija, pamatnostādnes „Latvijas kiberdrošības stratēģija 2014.-2018. gadam”, pamatnostādnes „Intelektuālā īpašuma tiesību aizsardzības un nodrošināšanas pamatnostādnes 2014.-2018. gadam” u.c.*, kā arī informatīvo ziņojumu projekti, piemēram, *informatīvais ziņojums „Par personas aplieciņu plašakas izmantošanas iespējām”, informatīvais ziņojums „Par elektroniskā paraksta un elektroniskās identifikācijas pārrobežu savstarpējo izmantojamību” u.c.*

Elektroniskās pārvaldes un informācijas sabiedrības attīstībai līdz 2014. gadam tika apgūts ES struktūrfondū finansējums, kā arī valsts un pašvaldību budžeta līdzekļi 104,7 milj. latu apmērā.

Savukārt nākošajā daudzgadu budžeta periodā (2014.-2020. gadam) tiek plānots izmantot ES struktūrfondū finansējumu 135,5 milj. latu apmērā.

Realizējot Kohēzijas politikas prioritārā virziena *IKT pieejamība, e-pārvalde un pakalpojumi* pasākumus, ir plānots sniegt atbalstu visas Latvijas teritorijas līdzsvarotas attīstības veicināšanai, izveidojot vai uzlabojot elektronisko sakaru infrastruktūru, vienlaikus attīstot saimniecisko darbību veicinošu vidi, kas balstās uz pieejamu informāciju, publiskā sektora informācijas atkalizmantošanu, publiskā un privātā sektora integrētiem IKT risinājumiem un Latvijas iekļaušanos Eiropas vienotajā digitālā tirgū, kā arī uzlabojot iedzīvotāju kopējo dzīves kvalitāti, sniedzot ieguldījumu pakalpojumu pieejamībā, sabiedrības produktivitātes paaugstināšanā, administratīvā sloga samazināšanā un mobilitātes paaugstināšanā.

Arī nozares NVO aktīvi piedalās informācijas sabiedrības veidošanā. Latvijas Informācijas un komunikācijas tehnoloģijas asociācija (LIKTA) ir

izstrādājusi *IKT nozares prioritāšu hartu*. Hartas mērķis ir noteikt skaidrus un izmērāmus uzdevumus informācijas sabiedrības izveidei Latvijā turpmākajiem 5 gadiem, nosakot sešus mērķa virzienus: IKT jomā izglītoti un ar e-vides infrastruktūru aprīkoti iedzīvotāji, moderna e-pārvalde, uz IKT balstīta konkurēspējīga uzņēmēdarbības vide, aktīva labklājība (e-veselība, mūzikglītība) un vienkārši pieejams kultūras mantojums. Hartas parakstīšana notika 2012. gada 13. jūnijā. Hartu parakstīja vairākas ministrijas, nozares NVO, darba devēju organizācijas, vadošās augstskolas, nozares uzņēmumi un citas organizācijas.

Atzinīgi vērtējama arī LIKTA loma eiro ieviešanas procesā, pielāgojot valsts iestāžu un uzņēmumu informācijas sistēmas.

Līdz ar iestāšanos ES Latvijai ir kļuvušas saistošas ES iniciatīvas, kas attiecas uz informācijas sabiedrības veidošanu.

EK 2010. gada 26. augustā pieņemtajā paziņojumā *Digitalā programma Eiropai* (skatīt 6.19. ielikumu) tika nosprausts mērķis – atbilstoši *ES 2020* stratēģijai gūt tautsaimniecisku un sabiedrisku labumu no digitālā vienotā tirgus, kas balstīts uz ātru un īpaši ātru internetu.

6.19. ielikums

Digitalās programmas Eiropai rīcības plāns

Digitalā programma Eiropai ir noteikti septiņi prioritārie pasākumi (rīcības jomas): digitāla vienotā tirgus izveide, IKT rīku un pakalpojumu sadarbspējas pamatnosacījumu uzlabošana, interneta drošības un lietotāju uzticēšanās palīdzīgās, ātrāka piekļuve internetam, vairāk ieguldījumu pētniecībā un izstrādē, digitālo prasmju, iemaņu un iekļautības uzlabošana, kā arī IKT piemērošana, lai risinātu sabiedrībā aktuālos problēmas, piemēram, klimata pārmaiņas, veselības aprūpi un sabiedrības novecošanos. Programmā minētajās jomās paredzēts 101 pasākums, tai skaitā 31 likumdošanas iniciatīva un 23 pasākumi, kas realizējami ES dalībvalstīs.

Rīcības plānā kā īpaši atbalstāmas ir atzīmētas šādas jomas:

- *ātra un īpaši ātra interneta pieejamība*. Lai nodrošinātu elektronisko sakaru pakalpojumu vienlīdzīgu pieejamību visā Latvijas teritorijā: jāizstrādā un jārealizē valsts platjoslas tīkla ieviešanas plāns, jāpieņem atbilstoši tiesību akti, kas atviegloju ieguldījumus platjoslas tīklos, pilnībā jāizmanto ES struktūrfondū (skatīt nodaļu par platjoslas internetu) un Lauku attīstības fonda līdzekļi un jāīsteno Eiropas radiofrekvenču spektra politikas programma;
- *digitālo prasmju, iemaņu un iekļautības uzlabošana*. Lai veicinātu informācijas sabiedrības attīstību, sniedzot iespēju Latvijas iedzīvotājiem apgūt e-prasmes atbilstoši viņu izglītības un profesionālās aktivitātes līmenim: jāievieš ilgtermiņa e-prasmju un digitālo līdzekļu lietošanas prasmju politika un jāveicina attiecīga MVU un nelabvēlīgā situācijā esošu grupu motivāciju; jāievieš telesakaru regulējuma un *Audiovizuālo plašsaziņas līdzekļu pakalpojumu direktīvas* noteikumi par invaliditāti; valsts izglītības un apmācības modernizēšanas politikā jāintegre e-mācības;
- *uzticamība un drošība*. Lai vairotu cilvēku uzticēšanos interneta izmantošanai: jāpielienojas un jāizmanto Eiropas mēroga *Informācijas tehnoloģiju drošības incidentu novēršanas tīkls* (CERT tīkls); jāveic plaša mēroga uzbrukuma imitācija un jātestē apkarošanas stratēģija; jāievieš karstās līnijas ziņošanai par aizvainojošu vai kaitīgu tiešsaistes saturu, jāorganizē izpratnes veidošanas kampaņas par interneta drošību bērniem.

Rīcības plāns paredz pasākumus arī pārējās rīcības jomās. Rīcības jomā *Digitalais vienotais tirgus*: jāīsteno galvenās direktīvas, kas atbalsta digitālo vienoto tirgu, ieskaitot *Pakalpojumu direktīvu*, *Negodīgas komercprakses direktīvu* un telesakaru regulējumu, kā arī jāpielāgo likumdošana par rēķinu piesūtīšanas noteikumiem. Rīcības jomā *Sadarbspēja un standarts*: jāpiemēro *Eiropas sadarbspējas regulējums* (t.sk. ģeotelpiskās informācijas jomā) un jāīsteno *Malmes un Granādas Deklarācijas* noteiktās saistības sadarbspējas un standartu jomā. Rīcības jomā *Pētniecība un inovācijas*: līdz 2020. gadam jādubulto publiskā sektora kopējie izdevumi IKT, attiecīgi piesaistot līdzvērtīgus privātos izdevumus, un jāiesaistās plaša mēroga izmēģinājuma projektos, lai testētu un izstrādātu novatoriskus un sadarbspējīgus risinājumus sabiedrības interešu jomās. Rīcības jomā *ES sabiedrības iegurumi no IKT*: jāievieš viedie skaitītāji un jāpielienojas par to papildu funkcijām, apgaismes iekārtu iepirkumu specifikācijās jāiekļauj nosacījumi par iekārtu kopējām darbmūža izmaksām; jāuzlabo e-pārvaldes pakalpojumu sadarbspēju; jānodrošina vienoto kontaktpunktu atbilstība *Pakalpojumu direktīvai*; jāpielienojas par galveno pārrobežu sabiedrisko pakalpojumu kopīgu sarakstu; jāizpilda *Eiropas dzelzceļa satiksmes vadības sistēmas* prasības.

6.19. ielikuma turpinājums

Lai izvērtētu *Digitalās programmas Eiropai* (kopā ar 2012. gada nogalē papildināto pasākumu sarakstu) sasniegto rezultātu par laiku no 2012. gada jūnija līdz 2013. gada maijam, Eiropas Komisija ir sagatavojuši trešo progresu ziņojumu (*Digital Agenda Scoreboard*). Tajā ir analizēts 132 politikas pasākumu un 13 mērķu sasniegšanas progress. Kopumā pasākumu ieviešana norit veiksmīgi. 70 pasākumi jau ir realizēti, 54 tiek realizēti atbilstoši laika grafikam, bet 8 pasākumu izpildē pastāv aizkavēšanās risks. ES kopumā labs progress ir sasniegts regulāro interneta lietotāju skaita pieaugumā. Interneta lietotāji daudz vairāk ir iepirkusies un lietojuši e-pārvaldes pakalpojumus tiešsaistē. Izmaiņas likumdošanā ir ļāvušas būtiski samazināt mobilo sakaru viesabonēšanas cenas. Pamata platjoslas interneta pārklājums ES tuvojās 100%, lai gan ne visur tiek izmantotas fiksētās sakaru līnijas. LED apgaismojuma izplatība turpinās. Tādējādi secināts, ka visās jomās mērķi līdz 2020. gadam varētu tikt sasniegti.

Progresu ziņojumā ir izvērtēts ES dalībvalstu progress. Latvijai ir bijis ievērojams progress gan platjoslas interneta izplatībā (vismaz 30 Mbit/s), gan īpaši ātra platjoslas interneta izplatībā (vismaz 100 Mbit/s), kuros pārsniegti ES vidējie līmeņi. Tomēr platjoslas internets koncentrēts galvenokārt pilsētās. Arī fiksēto sakaru līniju pārklājums Latvijā ir viens no zemākajiem ES. Ziņojumā ir atzīmēts arī straujais progress iepirkumu veikšanā ārzemēs tiešsaistē, kas iepriekš bija ļoti zemā līmenī, un straujais iedzīvotāju īpatsvara pieaugums sazinā ar valsts pārvaldes iestādēm, izmantojot internetu, kas iepriekš bija neliels. Tāpat ziņojumā ir atzīmēta Latvijas augstā (viena no augstākajām ES) iedzīvotāju interneta lietošana ārpus darba un mājām, izmantojot portatīvo datorus, un vienlaicīgi nelielais (viens no zemākajiem ES) uzņēmumu īpatsvars, kas nodrošina savus darbiniekus ar internetam pieslēgtām portatīvajām ierīcēm.

2012. gada 18. decembrī EK, izvērtējot *Digitalās programmas Eiropai* izpildes progresu, formulēja steidzami darāmo darbu sarakstu digitālajā jomā nākamajiem 2 gadiem, īpaši uzsverot platjoslas interneta nozīmi ekonomiskās attīstības veicināšanā Eiropā (skatīt 6.20. ielikumu).

Savukārt 2013. gadā *E-prasmju nedēļā* (no 18. līdz 24. martam) tika parakstīts sadarbības memorands par „E-prasmju partnerības” izveidi Latvijā. To parakstīja valsts sektora, IKT nozares un NVO pārstāvji, atbildot uz ES iniciatīvu „*Lielā digitālo darbvielu koalīciju*” (*The Grand Coalition for digital jobs creation*).

6.20. ielikums

EK paziņojums Digitālo darbu saraksts: jaunās digitālās prioritātes 2013.-2014. gadam

2012. gada 18. decembrī EK formulēja steidzami darāmo darbu sarakstu digitālajā jomā, kurā nosauca 7 galvenās prioritātes 2013.-2014. gadam:

- jaunas un stabilas platjoslas interneta normatīvās vides izveide;
- jaunas publisko digitālo pakalpojumu infrastruktūras izveide, izmantojot Eiropas infrastruktūras savienošanas instrumentu;
- Lielās digitālo darbvielu koalīcijas izveide digitālo prasmju un IKT nodarbinātības veicināšanai;
- ES kiberdrošības stratēģijas un direktīvas ierosināšana;
- ES autortiesību regulējuma atjaunināšana;
- mākoņsaitīšanas plaša pielietošana, izmantojot publiskā sektora resursus;
- jaunas elektroniskās rūpniecības stratēģijas veidošana.

Elektroniskie pakalpojumi

Latvijā kā vienots piekļuves punkts valsts un pašvaldību pakalpojumiem ir izveidots interneta portāls www.latvija.lv. Lai uzlabotu tā pārskatāmību, 2013. gada beigās portāls tika pilnveidots un papildināts ar aktuālām sadalījumiem „Dzīves notikumi” un „Atgriešanās Latvijā”.

Informācija par e-iepirkumiem un e-pakalpojumu attīstību ir pieejama Valsts reģionālās attīstības aģentūras tīmekļa vietnē (www.vraa.gov.lv), bet informācija par e-pārvaldi un informācijas sabiedrības politiku ir pieejama Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas tīmekļa vietnē (www.varam.gov.lv).

Pēc Valsts reģionālās attīstības aģentūras datiem, 2012. gadā valsts un pašvaldību iestādes ir iegādājušās preces *Elektronisko iepirkumu sistēmā* par 18,3 milj. latu (2011. gadā – 13,4 milj. latu), kas deva valsts un pašvaldību iestādēm gandrīz 4,1 milj. latu lielu tiešo un netiešo ietaupījumu cenu un administratīvo izdevumu samazinājuma dēļ. Lielāko daļu sastādīja datortehnikas,

ārstniecības līdzekļu, drukas iekārtu piederumu un kancelejas preču iepirkumi.

Atbilstoši *Eurostat* datiem 17% Latvijas uzņēmumu (izņemot finanšu sektoru) ar darbinieku skaitu 10 un vairāk 2013. gadā izmantoja internetu, piedāvājot preces vai pakalpojumus valsts iestāžu elektronisko iepirkumu sistēmā Latvijā (vidēji ES – 13%) un 6% citās ES valstīs (vidēji ES – 2%).

2012. gada 2. aprīlī tika uzsākta elektronisko identifikācijas karšu (eID) izsniegšana. Līdz 2013. gada 1. novembrim tika izsniegtas 332592 elektroniskās identifikācijas kartes. Elektroniskās identifikācijas karte vienlaicīgi ir arī droša elektroniskā paraksta nesējs (tajā ieklauti 120 bezmaksas laika zīmogi dokumentu parakstīšanai ar drošu elektronisko parakstu). 2013. gada beigās elektroniski parakstīto dokumentu skaits sasniedza 5 milj. (2013. gadā – 1,8 milj.).

2013. gada 23. septembrī MK komiteja atbalstīja Satiksmes ministrijas koncepcijas projektu par interneta vēlēšanu sistēmu, tomēr finansējums šīs

sistēmas priekšizpētes izstrādei un ieviešanai būs pieejams ne ātrāk kā 2015. gadā.

Platjoslas internets

Atbilstoši *Eurostat* datiem 2013. gada janvārī Latvijā platjoslas interneta piekļuves līniju skaits sasniedza 23,1 (vidēji ES – 28,8) uz 100 iedzīvotājiem (ar platjoslu interneta piekļuves līniju saprotot līniju, kurā datu pārraides ātrums ir lielāks par 144 kbit/s vai vienāds ar to). 2012. gada beigās jau 98% no visiem interneta pieslēgumiem nodrošināja platjoslas interneta ātrumu. Pie tam 43,4% no visiem platjoslas pieslēgumiem bija ar ātrumu virs 30 Mbit/s (vidēji ES – 14,8%) un 20,5% pat ar ātrumu virs 100 Mbit/s (vidēji ES – 3,4%).

Saskaņā ar interneta pētījumu kompānijas „Ookla Net Metrics” interneta ātruma mērījumu vietnē *speedtest.net* publicētajiem datiem 2013. gada decembra beigās Latvija ar lejupielādes ātrumu 34,0 Mbit/s ierindojas 13. vietā un augšupielādes ātrumu 24,5 Mbit/s – 11. vietā starp 188 pasaules valstīm.

2011. gada 9. novembrī EK saskaņā ar ES valsts atbalsta noteikumiem ir apstiprinājusi 71,5 milj. latu vērtu atbalsta shēmu, kas paredzēta īpaši ātrdarbīga platjoslas interneta tīkla izvēršanai Latvijā.

No 2012. gada oktobra līdz 2015. gada augustam, izmantojot ERAF finansējumu 16,2 milj. latu un privāto finansējumu 2,4 milj. latu apmērā, plānots realizēt projekta *Nakamās paaudžes elektronisko sakaru tīklu attīstība lauku reģionos* pirmo kārtu. Projektu īstenos VAS „Latvijas Valsts radio un televīzijas centrs”, izveidojot 165 interneta piekļuves punktus un ierīkojot optisko kabeļu trases 1900 km garumā, kas ļaus nodrošināt iedzīvotājiem un uzņēmumiem kvalitatīvu internetu ar ātrumu no 30 līdz 100 Mbit/s un samazinās digitālo plāisu starp pilsētas un lauku teritorijām. Savukārt projekta otrajā kārtā plānots turpināt jaunu piekļuves punktu izbūvi un optisko kabeļu trašu ierīkošanu. Otra kārtu plānots pabeigt līdz 2018. gadam. Plānotais finansējums ir 55,3 milj. latu (ieskaitot ES struktūrfondus).

Lai noteiktu turpmākos nākamās paaudzes elektronisko sakaru tīkla attīstības virzienus, 2012. gada 7. decembrī MK atbalstīja *Nakamās paaudžes platjoslas elektronisko sakaru tīklu attīstības koncepciju 2013.-2020. gadam* piedāvāto risinājumu pirmos variantus, kas paredz turpmāku maģistrālo tīklu attīstību, jaunu interneta optiskās piekļuves punktu izveidi pagastos (281 teritoriālai vienībai), jaunu elektronisko sakaru komersantu piesaistīšanu tīkla izveidē, valsts atbalsta programmas izstrādi abonentlīniju („pēdējās jūdzes”) izveidei u.c. pasākumus.

Lai veicinātu privāto investīciju veikšanu 4G tīkla attīstībā, lielākajiem investoriem tiks piešķirtas UIN atlaides. Ministru kabinets 2013. gada 21. maijā atbalstīja UIN atlaides piešķiršanu SIA „Latvijas Mobilais Telefons” investīciju projekta „Nākamās paaudžes mobilo sakaru tīkla attīstība Latvijas mazāk blīvi apdzīvotajās teritorijās” īstenošanai un 2013. gada 26. novembrī atbalstīja UIN atlaides piešķiršanu SIA „Bite Latvija” investīciju projekta „BITE 4G tīkla attīstība ārupus lielākajām Latvijas pilsētām” īstenošanai.

2013. gada 18. jūnijā MK atbalstīja normatīvo aktu grozījumus, kuri valsts atbalsta programmas projekta *Nākamās paaudžes tīkli lauku teritorijās* ietvaros paredz iespēju bez atlīdzības izvietot elektronisko sakaru optisko tīklu piekļuves punktus publisku personu nekustamajos īpašumos. Šāds lēmums ļaus nesadārdzināt interneta piekļuves pakalpojumus, nodrošinot lauku teritorijās tādas pašas cenas kā pilsētās.

Cīna ar datorpirātismu

Datorpirātisma līmenis atbilstoši starptautiskās datorprogrammu autortiesību aizsardzības organizācijas „Business Software Alliance” (BSA) datiem Latvijā 2011. gadā sasniedza 54%. Datorpirātisma nodarītie zaudējumi Latvijas ekonomikai sastādīja 16 milj. latu (23 milj. eiro).

Regulārās BSA akcijās “Noslēpumainais pircējs” konstatēts, ka pieaug godīgo datorprogrammu tirgotāju īpatsvars Latvijā. 2011. gadā 52% programmatūras tirgotāju bija pozitīva attieksme pret nelegālu programmu izmantošanu, 2013. gadā – 32%. Sajā periodā no 29% līdz 5% ir samazinājies arī Latvijas pārdevēju skaits, kas piedāvāja nelegālu programmatūru.

E-komercija

Pēc *Eurostat* datiem 2013. gadā preces vai pakalpojumus tiešsaistē pasūtījuši 32% Latvijas iedzīvotāju (ES vidēji – 47%), savukārt preces vai pakalpojumus tiešsaistē no citām ES valstīm pasūtīja 15% Latvijas iedzīvotāju (ES vidēji – 12%).

2013. gadā 22% uzņēmumu (izņemot finanšu sektoru) ar darbinieku skaitu 10 un vairāk pirkusi preces vai pakalpojumus, izmantojot internetu vai citus datortīklus (ES vidēji – 37%). Savukārt 10% uzņēmumu (izņemot finanšu sektoru) ar darbinieku skaitu 10 un vairāk 2013. gadā ir pārdevuši preces vai pakalpojumus, izmantojot internetu vai citus datortīklus (ES vidēji – 17%). E-komercijas apgrozījums sastādījis 8% no šo uzņēmumu kopējā apgrozījuma (ES vidēji – 14%).

6.11. Konkurences politika

Par konkurences politikas ieviešanu valstī ir atbildīga Konkurences padome (KP), kas nodrošina konkurences aizsardzību, veicinot administratīvo šķēršļu samazināšanu, tirgu liberalizāciju un uzņēmēju darbību spēcīgas konkurences apstākļos, lai nodrošinātu patēriņtājiem daudzveidīgu, labas kvalitātes preču un pakalpojumu izvēli. Lai sabiedrībā kopumā paaugstinātu izpratni par godigas konkurences pozitīvo ietekmi uz sabiedrības labklājību, tā atpazītu konkurences tiesību pārkāpumus un klūtu neiecietīga pret tiem, KP veic sabiedrības informēšanas un citus konkurences veicināšanas pasākumus.

KP darbs notiek saskaņā ar *Konkurences likumu*, citiem normatīvajiem aktiem un iestādes darbības plānu, kas ietver šādus būtiskus darbības virzienus:

- konkurences aizsardzība;
- konkurences veicināšana.

Konkurences aizsardzība

Konkurences aizsardzība ietver darbības, kas vērstas pret tādiem *Konkurences likuma* pārkāpumiem kā aizliegtas vienošanās un dominējošā stāvokļa ļaunprātīga izmantošana. KP veic arī uzņēmumu apvienošanās kontroli.

KP prioritāte ir smagāko *Konkurences likuma* pārkāpumu – aizliegtas vienošanās un dominējošā stāvokļa ļaunprātīga izmantošana, atklāšana un novēršana.

Konkurences likums definē vairākus jautājumus, kuros vienošanās starp tirgus dalībniekiem ir aizliepta, jo to mērķis vai sekas kavē, ierobežo vai deformē konkurenci, tostarp vienošanās par piedalīšanos vai nepiedalīšanos konkursos vai izsolēs vai par šīs darbības (bezdarbības) noteikumiem. Tieši šīs likuma normas pārkāpumu KP konstatēja kopumā vairāk nekā 300 energobūvdarbu iepirkumos (skatīt 6.21. ielikumu).

6.21. ielikums

KP soda 26 energobūvniecības uzņēmumus par dalību karteli

2013. gada 17. jūnijā KP pieņēma lēmumu par konkurences kroplošanu un cenu sadārdzināšanu kopumā vairāk nekā 300 iepirkumos sodit 26 uzņēmumus, kas veic energobūvdarbus. Uzņēmumiem piemērots naudas sods kopumā 2 milj. latu apmērā.

Aizliegtā vienošanās rezultātā konkurenci deformēta 316 AS „Latvenergo” un AS „Sadales tīkls” rīkotos iepirkumos, trīs VAS „Latvijas Dzelceļš”, divos SIA „LatRosTrans” un vienā CBF SIA „Binders” rīkotā iepirkumā. Šie pasūtītāji iegādājās elektroīetaišu būvdarbus un elektromontāžas darbus (piemēram, elektrolīniju ierīkošana, remonts, modernizācija), kas pārsvārā tika ištenoti Latgalē un Vidzemē. Savukārt iepirkumu summas svārstījās no dažiem tūkstošiem līdz pusotram simtam tūkstošu latu.

Sodītie elektrobūvniecības uzņēmumi no 2006. gada līdz pat brīdim, kad KP ierosināja pārkāpuma lietu, saskaņoja savu dalību konkrētajos iepirkumos, tādējādi likvidējot konkurenci un liedzot pasūtītājam iespēju saņemt zemāku, tirgus situācijai atbilstošu cenu. Aizliegtā karteļa vienošanās tika ištenota pēc šādas shēmas – pretendents, kuram vienošanās rezultātā bija paredzēts uzvarēt, citiem pretendentiem nosūtīja vai nu jau sagatavotas tāmes, vai norādēs par to, kādas cenas tiem būtu jāpiedāvā, vai arī nosūtīja pats savu tāmi, norādot, lai pārējie pretendenti savu cenu veido lielāku.

Nemot vērā pārkāpuma ilgumu un būtisko nodarīto kaitējumu gan konkrētajiem pasūtītājiem, gan to klientiem, KP pārkāpumā iesaistītajiem uzņēmumiem piemērojusi ievērojamus naudas sodus. Sods tiek aprēķināts procentos no uzņēmuma iepriekšējā finanšu gada apgrozījuma, nemot vērā pārkāpuma ilgumu un smagumu. Attiecīgi lielāks sods piemērots uzņēmumiem, kas piedalījās vairākos „kartelizētajos” iepirkumos. Procentuāli šīs lietas ietvaros KP piemērojusi iestādes pastāvēšanas laikā bargākos sodus.

Būtiska loma šajā pārkāpumā bijusi arī pasūtītāja AS „Sadales tīkls”/AS „Latvenergo” rīcībai – uzņēmumi ignorēja acīmredzami neelogiskas sakritības pretendantu piedāvājumos. Tāpat AS „Sadales tīkls”/AS „Latvenergo” pārstāvjiem bija cieši kontakti ar atsevišķiem iepirkumu pretendentiem. Savukārt AS „Sadales tīkls”/AS „Latvenergo” prasības pēc noteikta pretendantu skaita veicināja konkurences imitāciju.

Sākotnējo informāciju par iespējamo pārkāpumu KP ieguva no Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja (KNAB). Šīs institūcijas lietvedībā norisinās kriminālprocess par AS „Latvenergo” un AS „Sadales tīkls” amatpersonu iespējamiem pārkāpumiem. Lietas izpētes gaitā KP ieguva informāciju par ievērojami plašāku karteli iesaistīto uzņēmumu loku, nekā tas bija secināms no KNAB pieejamajiem materiāliem.

Konkurences likums nosaka, ka jebkuram tirgus dalībniekam, kas atrodas dominējošā stāvoklī, ir aizliegts jebkādā veidā ļaunprātīgi to izmantot Latvijas teritorijā. Dominējošā stāvokļa ļaunprātīga izmantošana var izpausties arī kā netaisnīgu pirkšanas

vai pārdošanas cenu vai citu netaisnīgu tirdzniecības noteikumu tieša vai netieša uzspiešana vai piemērošana. Šīs normas pārkāpumu KP konstatēja AS „Latvijas Gāze” darbībās (skatīt 6.22. ielikumu).

6.22. ielikums

KP liek AS „Latvijas Gāze” mainīt parādu atgūšanas praksi

2013. gada 1. oktobrī KP ir pieņemusi lēmumu, ar kuru konstatē, ka AS „Latvijas Gāze” ir ļaunprātīgi izmantojusi savu monopolstāvokli, atsakot dabasgāzes piegādes līguma noslēgšanu jauniem lietotājiem, pirms tie nav nomaksājuši iepriekšējo lietotāju parādus. AS „Latvijas Gāze” piemērots tiesiskais pienākums pārtraukt pārkāpumu, kā arī naudas sods 1,6 milj. latu apmērā.

Lai arī AS „Latvijas Gāze” KP lēmumu var pārsūdzēt tiesā, tomēr konstatētais pārkāpums tai jebkurā gadījumā jāpārtrauc uzreiz pēc KP lēmuma saņemšanas.

Dabasgāzes lietotāji – gan mājsaimniecības, gan uzņēmumi, kas cietuši no AS „Latvijas Gāze” ļaunprātīgās rīcības, var vērsties pie AS „Latvijas Gāze”, lūdzot atmaksāt nepamatoti veikto svešo parādu apmaksu. Ja AS „Latvijas Gāze” atsaka atlīdzināt zaudējumus, cietušie lietotāji var vērsties ar prasību tiesā.

Lietas izpētes laikā KP saņēma patēriņā un uzņēmumu iesniegumus par vairāk nekā 500 gadījumiem, kad AS „Latvijas Gāze” atteikusi slēgt līgumu par dabasgāzes piegādi ar jauniem lietotājiem, pirms tie nav nokārtojuši citu lietotāju parādsaitības. Analizējot iesniegumus, KP konstatēja šādus pārkāpumu gadījumu veidus:

- apmaksas prasīta no jaunā telpu īpašnieka, bet parādu radijs iepriekšējais īpašnieks vai šī iepriekšējā īpašnieka īrnieks;
- apmaksas prasīta no telpu īpašnieka, bet parādu radijs uzņēmums, kas šīs telpas nomā saimnieciskās darbības veikšanai;
- apmaksas prasīta no jaunā telpu īrnieka, ja parādu radijs iepriekšējais (nevis esošais) īpašnieks vai šī iepriekšējā īpašnieka īrnieks;
- apmaksas prasīta no uzņēmuma, kas nomā telpas saimnieciskās darbības veikšanai, bet parādu radijs telpu iepriekšējais īpašnieks vai cits uzņēmums, kas nomā telpas no iepriekšējā vai esošā īpašnieka.

Lēmumā KP skaidro, ka, neatgūstot parādus no tā lietotāja, kas šos parādus rada, AS „Latvijas Gāze” uz jauniem lietotājiem pārliek ne vien pašu parādu, bet arī parādu atgūšanas izmaksas. Tāpat šāda AS „Latvijas Gāze” rīcība palielina parādu apjomu, jo lietotāji, apzinoties, ka par parādiem atbildēs jaunais īpašnieks, nav motivēti maksāt par pakalpojumu. Savukārt pati AS „Latvijas Gāze” nav motivēta laicīgi veikt parādu piedziņu un nelaut parādam pieaugt. Šādi rīkoties AS „Latvijas Gāze” lāvusi konkurences neesamību, jo jaunajiem lietotājiem nav iespējas izvēlēties citu dabasgāzes piegādātāju, kas šo pakalpojumu sniegtu bez svešu parādsaitību uzspiešanas.

Vienlaikus KP lēmumā norāda, kad pastāv izņēmuma gadījumi, ka AS „Latvijas Gāze” var pamatoti neslēgt līgumu ar jaunu lietotāju, pirms nav nomaksāts parāds, ko radījusi cita persona:

- ja līgumu vēlas noslēgt jaunais pārvaldnieks, īrnieks vai nomnieks un esošajam īpašniekam ir parāds par dabasgāzes apgādi – šiem potenciālajiem lietotājiem ir viegli izvēlēties citas telpas, īpašnieks tiek motivēts nomaksāt parādu, jo citādi viņam ir grūti izīrēt telpas. Šīs pats nosacījums ir spēkā, ja parādu radijs esošā īpašnieka iepriekšējais īrnieks;
- līgums nav noslēgts ar telpu īpašnieku vai pārvaldnieku, jo īrnieks ir radījis parādu. Šādu kārtību paredz *Dabasgāzes piegādes noteikumi*, kur pateikts, ka īpašnieks ir atbildīgs par to, lai īrnieks līgumā noteiktajā terminā veic maksājumus par patērieto dabasgāzi;
- lai nepieļautu, ka parādnieki ļaunprātīgi maina telpu īpašniekus, lai izvairītos no parādu nomaksas, KP neiebilst pret AS „Latvijas Gāze” praksi neslēgt līgumus par dabasgāzes piegādi ar tiem jaunajiem telpu īpašniekiem, kas dzīvo vienā mājsaimniecībā ar jauno īpašnieku (piemēram, ir deklarēti vienā dzīvesvietā). Tāpat AS „Latvijas Gāze” var neslēgt līgumu ar uzņēmumu, kas sāk nomāt telpas, ja šis uzņēmums ir uzskatāms par vienu tirgus dalībnieku ar parādu radijušo nomnieku (piemēram, šiem uzņēmumiem ir viens īpašnieks).

Nemot vērā lielo dabasgāzes lietotāju skaitu, var pastāvēt arī citi izņēmuma gadījumi, tomēr arī turpmāk katrs atsevišķais gadījums jāvērtē pašai AS „Latvijas Gāze”, kam, esot dominējošā stāvoklī, ir pienākums savu tirgus varu neizmantot ļaunprātīgi.

KP uzsver, ka tās lēmums nevar kalpot par iemeslu, lai AS „Latvijas Gāze” celtu tarifus. Šādu AS „Latvijas Gāze” rīcību neparedz spēkā esošā tarifu aprēķināšanas metodiku, turklāt KP lietā aplūkotie gadījumi, kad parāds atgūts no jaunajiem īpašniekiem, skar nelielu daļu jeb aptuveni 5% no AS „Latvijas Gāze” parādu apjoma.

Kontroli par tirgus dalībnieku apvienošanos KP veic, ja apvienošanās dalībnieku kopējais apgrozījums iepriekšējā finanšu gadā ir bijis ne mazāks par 25 milj. latu vai arī to kopējā tirgus daļa konkrētajā tirgū pārsniedz 40%. *Konkurences likums* nosaka, ka šiem tirgus dalībniekiem pirms apvienošanās ir jāiesniedz KP ziņojums par plānoto darījumu.

KP ir tiesīga ar lēmumu aizliegt apvienošanos, ja tās rezultātā rodas vai nostiprinās dominējošais

stāvoklis, apvienošanos var aizliegt arī tad, ja tā var būtiski samazināt konkurenci jebkurā konkrētajā tirgū. Ja plānotā apvienošanās nerada būtisku negatīvu ietekmi, KP pieņem lēmumu, ar kuru apvienošanās tiek atļauta. Savukārt, lai novērstu negatīvās sekas attiecībā uz konkurenci tirgū, KP var atļaut apvienošanos, nosakot apvienošanās dalībniekiem saistošus noteikumus. Tieši šāda KP atļauja ar nosacījumiem tika dota UAB „Malinvest” un AS „Rīgas Dzirnavnieks” (skatīt 6.23. ielikumu).

6.23. ielikums

KP piemēro nosacījumus dzirnavnieku darījumam

2013. gada 29. jūlijā KP pieņemā lēmumu atļaut Lietuvas uzņēmumam UAB „Malinvest” iegādāties AS „Rīgas Dzirnavnieks” akcijas un tādējādi iegūt izšķirošu ietekmi tajā. Līdz šim lielākais AS „Rīgas Dzirnavnieks” akcionārs bija Zviedrijas uzņēmums LANTMANNEN CEREALIA. Lai nepieļautu kaitējumu konkurencei, apvienošanās dalībniekiem jāievēro KP nosacījumi attiecībā uz miltu tirdzniecību un ražošanu Latvijā.

6.23. ielikuma turpinājums

Saskaņā ar KP lemtu pēc apvienošanās UAB „Malinvest” un AS „Rīgas Dzirnavnieks”, kā arī to saistītajiem uzņēmumiem (piemēram, UAB „Malsena Plius”, kas ir viens no lielākajiem un modernākajiem graudu pārstrādātājiem Lietuvā), ja klienti Latvijā tā vēlas, par miltu piegādi jāslēdz ilgtermiņa – vismaz sešu mēnešu – līgumi.

KP lēmums arī paredz, ka piecus gadus pēc apvienošanās AS „Rīgas Dzirnavnieks” jāturpina nodrošināt industriālajiem klientiem Latvijā nepieciešamie kviešu milti vismaz tādā sortimentā un kvalitātē, kāda tā ir šobrīd. Savukārt nepieciešamais rudzu miltu sortiments un daudzums finanšu situācijas un ražošanas jaudu iespēju robežas jānodrošina vismaz trīs gadus pēc apvienošanās.

Minētie saistošie noteikumi izstrādāti, lai novērstu riskus, ko rada savstarpēji konkurējošu uzņēmumu apvienošanās, un jo īpaši lai saglabātu AS „Rīgas Dzirnavnieks” kā industriālo kviešu un rudzu miltu piegādātāja darbību, kas ir būtiski Latvijas maizes un konditorejas izstrādājumu ražotājiem.

AS „Rīgas Dzirnavnieks” ražo un pārdod visa veida kviešu un rudzu miltus, miltu maišumus, pārslas un citus graudu produktus maiņnīcām un konditorejām, kā arī produktus mazos iepakojumos gala patēriņtājiem. 2012. gadu uzņēmums noslēdza ar zaudējumiem.

Industriālajiem patēriņtājiem paredzēto kviešu miltu tirgū Latvijā līdz šim darbojās divi efektīvi konkurenti – AS „Rīgas Dzirnavnieks” un AS „Dobeles dzirnavnieks”, bet UAB „Malsena Plius” varēja uzskatīt pamatā par potenciālo konkurentu. Savukārt rudzu miltus tirgo arī citi lielāki pārstrādātāji, piemēram, AS „Jelgavas dzirnavas”, kur nesen veikts modernizācijas process un ir iespēja būtiski palielināt rudzu miltu realizācijas apjomu.

Konkurences veicināšana

Šajā darbības virzienā ietilpst tirgus sektoru uzraudzība un izpēte, kā arī konkurences kultūras veidošana sabiedrībā. KP uzdevums ir mērķtiecīgi strādāt, lai tiktu savākta un analizēta visaptveroša informācija par konkurences situāciju dažādos tirgos, veicināt konkurenci tirgos, kuros konkurences nav vai tā ir nepietiekama, uzlabot sabiedrības izpratni par konkurences pozitīvo ietekmi uz sabiedrības labklājību.

Tirgus uzraudzības ietvaros iegūstot informāciju par mērķtiecīgi izvēlētiem tirgiem, KP veic konkurences situācijas analīzi, nepieciešamības gadījumā izstrādā un iesniedz atbildīgajām institūcijām priekšlikumus konkurences situācijas uzlabošanai, kā arī pārbauda, vai uzraugāmajā tirgū netiek veikti Konkurences likuma pārkāpumi.

Viena no šādām uzraudzībām tika veikta elektroenerģijas tirdzniecības brīvajā tirgū, kuras ietvaros secināts, ka uzņēmumiem, kas šobrīd pērk elektroenerģiju brīvajā tirgū, ir iespējams viegli mainīt piegādātājus, turklāt esošie piegādātāji spēj veiksmīgi konkurēt gan ar cenām, gan ar līguma nosacījumiem, tāpēc konkurence elektroenerģijas tirdzniecības tirgū var saasināties. Savukārt būtisks nosacījums veiksmīgai konkurenci pēc nākotnē paredzētās tirgus atvēršanas elektroenerģijas piegādei mājsaimniecībām ir tirgus atvēršanas termiņa savlaicīga noteikšana, lai potenciālajiem tirgus dalībniekiem dotu iespēju plānot savu darbību šajā tirgū.

Sekojojot norisēm sakarā ar eiro ieviešanu, KP plašāk uzrauga cenu noteikšanas procesus tirgos, kā arī sadarbojas ar Ekonomikas ministriju un PTAC, lai nodrošinātu, ka patēriņtājiem būtiskajos tirgos uzņēmumi konkurē un neveido aizliegtas vienošanās, kas mākslīgi sadārdzina cenas. Šobrīd eiro ieviešanas kontekstā KP uzrauga cenu izmaiņas vairākos patēriņtājiem svarīgos preču un pakalpojumu tirgos. Tāpat KP savā darbā izmanto Ekonomikas ministrijas cenu monitoringa datus, ik nedēļu veicot cenu svārstību izvērtējumu atsevišķām pārtikas un nepārtikas precēm, analizējot sakarības gan viena mazumtirdzniecības tīkla ietvaros, gan starp konkurējošiem mazumtirdzniecības uzņēmumiem dažādās Latvijas pilsētās.

Lai Konkurences likuma piemērošanu padarītu efektīvāku un ērtāku uzņēmējiem, sabiedrības apspriešanai nodoti minētā likuma grozījumi, ar kuriem iestrādāti uzlabojumi, kas novērš līdz šim konstatētas nepilnības. Tos izstrādājot, ņemtas vērā ES Tiesas atzinjas un citu ES dalībvalstu prakse. Ar grozījumiem paplašinātas uzņēmumu iespējas saņemt atbrīvojumu no soda, skaidrot savu viedokli KP un saņemt konkurences kropļojumu radīto zaudējumu atlīdzību. Tāpat efektivizēta apvienošanās kontroles kārtība, stiprinātas KP iespējas nodrošināt, lai uzņēmumi nomaksā tiem uzliktos sodus un pilda piemērotos pienākumus, kā arī paredzēta iespēja KP savus resursus koncentrēt tieši smagāko pārkāpumu izmeklēšanai.

6.12. Eksporta veicināšanas un ārvalstu investīciju piesaistes politika

Lai sasniegtu Nacionālajā attīstības plānā ietverto Latvijas „ekonomikas izrāvienu” un sekmīgi īstenotu Nacionālajās industriālās politikas pamatnostādnēs ietvertos mērķus, Ministru kabineta sēdē 2013. gada 28. maijā tika atbalstītas *Latvijas preču un pakalpojumu eksporta veicināšanas un ārvalstu*

investīciju piesaistes pamatnostādnes 2013.-2019. gadam. Pamatnostādņu sekmīga īstenošana ir tieši atkarīga no Nacionālās industriālās politikas pamatnostādņu īstenošanas, kas nosaka nepieciešamo strukturālo reformu virzienus.

Latvijas uzņēmumu konkurētspējas paaugstināšana, mērķtiecīgi pasākumi ārvalstu tiešo investīciju piesaistei un atbalsts komersantiem ārējo tirgu apgūšanai ir galvenie pamatnostādnēs ietvertie rīcības virzieni, kas nodrošinās Latvijas kā investīcijām labvēlīgas vides veidošanu un veicinās tās atpazīstamību starptautiskajā līmenī, sekmēs Latvijas uzņēmumu iziešanu ārējos tirgos.

Pamatnostādnēs definēti eksporta un ārvalstu tiešo investīciju (ĀTI) piesaistes veicināšanas politikas galvenie mērķi, principi un rīcības virzieni turpmākajiem septiņiem gadiem. Pamatnostādnē sekmīgai īstenošanai nozīmīgi ir izveidot vienotu un dinamisku visu pušu sadarbības modeli, kas sevī ietvertu gan valsts un pašvaldību institūcijas, gan privāto sektoru un zinātniskās institūcijas.

Konkrēti pasākumi šajos rīcības virzienos tiek īstenoti saskaņā ar *Latvijas preču un pakalpojumu eksporta veicināšanas un ārvalstu investīciju piesaistes pamatnostādnēs paredzēto uzdevumu un pasākumu plānu 2013.-2019. gadam*, kas ir pievienots pamatnostādnū dokumentam.

Ārvalstu tiešo investīciju piesaiste

ĀTI piesaistes politika ir vērsta uz Latvijas kā investīcijām pievilcīgas vides konkurētspējas celšanu, nēmot vērā investoriem svarīgākos aspektus: valstu makroekonomiskos rādītājus, uzņēmējdarbības vidi – birokrātisko procedūru vienkāršību un stabīlu nodokļu politiku, atbilstošas kvalifikācijas darbaspēka pieejamību, tirgus potenciālu, nepieciešamās infrastruktūras pieejamību, piedāvātos atbalsta instrumentus un stimulus. Būtiski ir piesaistīt ārvalstu investīcijas nozarēs, kas nodrošina tautsaimniecības struktūras maiņu par labu uz ārējo pieprasījumu orientētām¹ nozarēm, īpaši nozarēs, kas tiek definētas kā vidēji augstas un augstas tehnoloģijas nozares².

ĀTI Latvijas ekonomikas tālākās izaugsmes sekmēšanā ir nozīmīgas gan ar dažādu ražošanas un menedžmenta prasmju apgūšanu, gan jaunu darba vietu izveidi, kas rada iespēju izmantot jaunas tehnoloģijas un priekšnosacījumus tehnoloģiju pārnesei, veicina valsts integrēšanos starptautiskajā tirdzniecībā un uzņēmumu iesaistīšanos ražošanas nojēta kēdēs.

Ārvalstu investīciju piesaistē prioritāri jāorientējas uz ģeogrāfiski tuvajām kaimiņvalstīm, kurās Latvija ir atpazīstama, un nav jāiegulda papildu resursi informatīviem pasākumiem, ekonomiski stabilām un attīstītām valstīm, kurās tautsaimniecības nozaru

attīstības potenciāls un vajadzības atbilst Latvijas perspektīvas sadarbības iespējām, kā arī valstīm, no kurām globāli ir lielākās izejošo investīciju plūsmas – ASV, Franciju, Vāciju, Lielbritānijas un Ziemeļrijas Aprienoto Karalisti, Japānu, Ķīnu, Krieviju, Indiju.

Lai veiksmīgi konkurētu investīciju piesaistes tirgū un pilnveidotu valstī nozīmīgu vietējo un ārvalstu investīciju projektu virzību, LIAA, sākot ar 2010. gadu, ir uzsākusi investīciju piesaistes **metodoloģijas Polaris īstenošanu**, kas paredz vienotu un saskaņotu ministriju, pašvaldību, infrastruktūras uzņēmumu un valsts iestāžu rīcību stratēģiski nozīmīgu vietējo un ārvalstu investīciju projektu īstenošanā, kā arī privātā sektora, universitāšu un zinātnisko institūciju iesaisti.

Saskaņotu starpresoru sadarbību sekmīgai investīciju projektu īstenošanai nodrošina 2010. gadā izveidotā Lielo un stratēģiski nozīmīgo investīciju projektu koordinācijas padome, kuras sastāvā darbojas ekonomikas, satiksmes, finanšu, ārlietu, zemkopības, vides un reģionālās attīstības un pašvaldību lietu, izglītības un zinātnes ministri, kā arī pieaicināti valsts un pašvaldību institūciju, infrastruktūras uzņēmumu, nevalstisko organizāciju pārstāvji un citi eksperti.

Padomes sēdēs tiek risināti jautājumi par investīciju piesaistes stratēģiju un veicamajām aktivitātēm, apzināti problēmjautājumi, kas kavē investīciju projektu virzību, piemēram, elektroenerģijas pieslēguma un to kvalitātes uzlabošana ražošanas teritorijās, un doti uzdevumi atbildīgajām institūcijām to risināšanai, nodrošinot investīciju projektu sekmīgu īstenošanu.

Lai mērķtiecīgi koncentrētu pieejamos resursus un palielinātu atdevi no tiem ĀTI piesaistē, tajos ir noteikti turpmākās rīcības pamatprincipi:

- paplašinātā un aktīva ĀTI piesaistes metodika – *POLARIS process*, saskaņā ar kuru tiek īstenotas turpmākās ar investīciju piesaisti saistītās aktivitātēs;
- investīciju piesaistes mārketinga aktivitātēs.

Nemot vērā ierobežotos resursus, ĀTI piesaistei 2013.-2015. gadā paredzēta aktivitāšu koncentrēšana uz nelielu skaitu mērķa valstu (Ziemeļvalstis, Vācija, Aprienotā Karaliste) un atsevišķām mērķa nozarēm (metālapstrāde un mašīnbūve, kokrūpniecība un informācijas tehnoloģijas, t.sk. ārpakalpojumu centru (*shared service center*) izveide).

Līdz ar esošajiem nodokļu stimuliem, lai veicinātu investīciju veikšanu un veidotu Latvijā uzņēmējdarbībai pievilcīgu vidi, 2013. gada 13. martā MK tika apstiprināti *Noteikumi par darbības programmas „Cihiekresursi un nodarbinatība” papildinajuma 1.3.1.1.6. apakšaktivitati „Atbalsts darba vietu radīšanai”*, kas vērsta uz labi atalgotu darba vietu skaita palielināšanu un pievienotās vērtības un eksporta pieaugumu. Aktivitātē tika atbalstīti visi seši iesniegtie

¹ uz ārējo pieprasījumu orientētās nozares – lauksaimniecība, ieguvēs rūpniecība, apstrādes rūpniecība, transports un glabāšana, informācijas un komunikācijas pakalpojumi.

² vidēji augstas un augstas tehnoloģijas nozares – farmācijas produktu, datoru, elektronisko, optisko iekārtu, lidaparātu un to iekārtu un medicīnas instrumentu ražošana un ķīmisko vielu, ieroču, elektrisko iekārtu, mehānismu un darba mašīnu, automobiļu, kuģu, dzelzceļa u.c. transporta (bez lidaparātiem) ražošana un iekārtu un ierīču remonts un uzstādīšana (NACE 2.red. 20, 25.4, 27, 28, 29, 30 (bez 30.3), 33).

projekti, kuru kopējā projektu izmaksu summa ir 17,17 milj. latu, kur ES struktūrfondū finansējums 4,54 milj. latu, un tiek plānots izveidot vismaz 863 jaunas darba vietas. Četri atbalstītie projekti ir saistīti ar kombinētiem biroju administratīvajiem pakalpojumiem, viens projektu iesniegums saņems no plastmasas iepakojuma ražotāja, vēl viens – no automobiļu ražotāja.

Lai veicinātu apstrādes rūpniecības komersantu attīstību, 2013. gada 21. maijā MK tika apstiprināti Noteikumi par darbības programmas „Uzņēmējdarbība un inovācijas” papildinājuma 2.3.2.2. apakšaktivitāti „Atbalsts ieguldījumiem ražošanas telpu izveidei vai rekonstrukcijai”, kas ir jauna ES struktūrfondū līdzfinansēta atbalsta programma ražošanas telpu izveidei vai rekonstrukcijai. Aktivitātes mērķis ir veicināt jaunu komersantu veidošanos vai paplašināšanos, attīstot industriālo telpu izveidi reģionos. Projekta ietvaros tiek atbalstīta vienas vai vairāku ēku būvniecība, renovācija vai rekonstrukcija, kas saistīta ar ražošanas ēku izveidi. Aktivitātes ietvaros pieejamais kopējais finansējums ir 12,6 milj. latu. Maksimālais atbalsta finansējums vienam projektam – 1 milj. latu. Maksimāli pieļaujamā atbalsta intensitāte – 50%. Aktivitātes noteikumi paredz, ka pēc izveidotās ēkas nodošanas ekspluatācijā tā ir jāiznomā vismaz 3 savstarpēji un ar projekta iesniedzēju nesaistītiem sīkiem (mikro), maziem vai vidējiem komersantiem, kuri saimniecisko darbību veic apstrādes rūpniecībā, kā arī jānodrošina, ka minētie komersanti 3 gadu laikā izveido vismaz 50 jaunas darba vietas ar pilnu slodzi. Šobrīd uz atbalstu pretendē 9 projekti, kuru kopējā pieprasītā atbalsta summa sastāda gandrīz 8 milj. latu. Projektu šajā aktivitātē paredzēts īstenot Daugavpils, Jelgavas, Jūrmalas, Liepājas, Rēzeknes, Valmieras un Ventspils pilsētās vai to tuvumā. Projektu izvērtēšanu plānots noslēgt līdz 2013. gada beigām.

Lai veicinātu lielo investīciju piesaisti Latvijai, 2011. gada 1. janvāri stājās spēkā grozījumi likumā *Par uzņēmumu ienākuma nodokli*, kas paredz atjaunot **uzņēmumu ienākuma nodokļa atlaidi par atbalstīmo investīciju projekta** ietvaros veiktajiem sākotnējiem ilgtermiņa ieguldījumiem, kas nodrošina jaunu darbības profila uzsākšanu vai esošās darbības modernizāciju vai paplašināšanu, kas ietver jaunu produktu ražošanu, esošās darbības maiņu, pārejot no viena produktu veida ražošanas uz cita produktu veida ražošanu vai no viena pakalpojumu veida sniegšanas uz cita pakalpojumu veida sniegšanu, vai vispārēju darbības procesu būtisku maiņu. Ar 2014. gada 1. janvāri minimālais sākotnējo ilgtermiņa ieguldījumu apjoms, kas ļauj pretendēt uz **uzņēmumu ienākuma nodokļa atlaidi**, ir 10 milj. eiro.

Minētā nodokļa atlaide, kas klasificēta kā valsts atbalsts, ir spēkā līdz 2020. gada 31. decembrim un ir piemērojama nozarēs ar augstu eksporta potenciālu vai

nozīmīgu ieguldījumu pievienotās vērtības un eksporta pieaugumā atbilstoši 2009. gadā noteiktajām valsts prioritātēm vidējā termiņā.

Saskaņā ar likuma *Par uzņēmumu ienākuma nodokli* 17.² pantā noteikto regulējumu nodokļu maksātājiem ir tiesības par atbalstīmo investīciju projekta ietvaros veiktajiem sākotnējiem ilgtermiņa ieguldījumiem piemērot nodokļa atlaidi 25% apmērā no kopējās sākotnējās ilgtermiņa ieguldījumu summas līdz 50 milj. eiro un 15% apmērā no kopējās sākotnējās ilgtermiņa ieguldījumu summas daļai, kas pārsniedz 50 milj. eiro.

Līdz 2013. gada 1. decembrim MK ir atbalstījis 13 atbalstīmo investīciju projektus par kopējo ieguldījumu summu 124,8 milj. latu (177,6 milj. eiro), kas nākotnē varētu samazināt budžetā maksājamo uzņēmumu ienākuma nodokli par 28,8 milj. latu (41 milj. eiro).

Plašāka informācija par piesaistītajām ārvalstu tiešajām investīcijām ir sniegtā 4.3.3. nodaļā.

Eksporta atbalsta instrumenti

Latvijas eksportētājiem ir pieejams plašs tiešo eksporta atbalsta pakalpojumu klāsts, kas ietver konsultācijas ar eksportu saistītos jautājumos, tostarp par ārvalstu tirgiem, specifiskām tirdzniecības prasībām un biznesa partneru meklēšanu. Tāpat tiek organizēti eksporta prasmju un informatīvie semināri par ārējiem tirgiem un notiek eksporta un investīciju projektu identificēšana un virzīšana.

LIAA 2013. gadā deviņos mēnešos ir sniegusi atbalstu 34 Latvijas uzņēmējiem dalībai 17 starptautiskajās izstādēs un noorganizējusi Latvijas uzņēmumu nacionālos standus 16 starptautiskajās nozaru (būvniecības, IT, pārtikas, tekstila u.c.) izstādēs ārvalstīs, kopā piedaloties 94 uzņēmējiem. Šajā periodā ir organizētas 24 tirdzniecības misijas, piedaloties 386 uzņēmējiem, uz ASV, Azerbaidžānu, Dāniiju, Itāliju, Japānu, Kazahstānu, Krieviju, Ķīnu, Lielbritāniju, Lietuvu, Moldovu, Nīderlandi, Somiju, Turkmenistānu, Ukrainu, Vāciju un Zviedriju, noorganizētas 34 Latvijas uzņēmēju individuālās biznesa vizītes Dānijā, Francijā, Japānā, Lietuvā, Ukrainā, Vācijā u.c. valstīs, sniegtas 374 sākotnējās konsultācijas Latvijas uzņēmējiem par ārējiem tirgiem un biznesa partneru meklēšanu un noslēgti 254 sadarbības liguvi.

2013. gadā Latvijas Ārējo ekonomisko pārstāvniecību darbība tika nodrošināta Baltkrievijā, Dānijā, Francijā, Japānā, Krievijā, Ķīnā, Lielbritānijā, Lietuvā, Nīderlandē, Polijā, Ukrainā, Vācijā un Zviedrijā. Pārstāvniecības nodrošina atbalstu Latvijas komercsabiedrībām biznesa kontaktu veidošanā un uzturēšanā, kā arī ārējā mārketinga pasākumu īstenošanā un sniedz informāciju par attiecīgo ārvalstu tirgus prasībām.

Latvijas Ārējās ekonomiskās pārstāvniecības un LIAA pakalpojumus komersantiem nodrošina pēc vienas pieturas aģentūras principa, tādējādi

pārstāvniecības nodrošina uzņēmēju individuālās biznesa vizītes, sniedz atbalstu uzņēmumu dalībai starptautiskajās izstādēs ārvalstis, apstrādā eksporta pieprasījumus un projektus, kā arī ārvalstu investīciju piesaistes jomā nodrošina konsultāciju un informācijas pieprasījumu apstrādi.

*ES struktūrfondu darbības programmas 2007.-2013. gadam Uzņēmējdarbība un inovācijas pasākuma Uzņēmējdarbības atbalsta aktivitātēs ietvaros tiek īstenota 2.3.1.1. aktivitāte **Ārējo tirgu apgūšana – ārējais mārketing**. Tās ietvaros komersantiem tiek sniegti plāss atbalsts ārējā mārketinga pasākumu īstenošanā – dalībai izstādēs, kontaktbiržās, tirdzniecības misijās, semināru un konferenču organizēšanā.*

Ārējās ekonomiskās politikas koordinācijas padome 2013. gadā turpināja darbību, lai nodrošinātu saskaņotu valsts pārvaldes iestāžu un uzņēmēju organizāciju sadarbību sekmīgas ārējās ekonomiskās politikas veidošanā un īstenošanā Latvijas tautsaimniecības konkurētspējas celšanai un eksportspējas stiprināšanai. Gada sākumā tika prezentēts un regulāri tika aktualizēts augstu valsts amatpersonu ārvalstu vizīsu kalendārs 2013. gadam, kurās paredzēta Latvijas

uzņēmēju līdzdalība. Kalendārs ļauj uzņēmējiem laikus ieplānot dalību biznesa delegācijās, turpretī vizišu organizētājiem iespējams savlaicīgi identificēt uzņēmēju interesi.

2013. gadā notika Latvijas ekspozīcijas metu konkurss izstādei *World Expo 2015*, kura notiks 2015. gadā no 1. maija līdz 31. oktobrim Itālijas pilsētā Milānā, lai rastu labāko un oriģinālāko risinājumu gan Latvijas paviljona arhitektūrai, gan Latvijas ekspozīcijas saturam. Izvērtējot 10 iesniegumus, žūrija nolēma pirmo vietu nepiešķirt, savukārt ar divu otro vietu ieguvējiem turpināt sarunu procedūru, kuras laikā tiks pieņemts lēmums par galigo uzvarētāju.

Jau devīto gadu pēc kārtas LIAA sadarbībā ar Ekonomikas ministriju rīkoja konkursu *Eksporta un inovācijas balva*. Konkursa mērķis ir paust atzinību un godināt Latvijas komersantus, kas sasnieguši labus rezultātus jaunu un eksportspējīgu produktu ražošanā, vietējā tirgus nodrošināšanā ar augstas kvalitātes pašmāju ražojumiem, inovāciju ieviešanā un rūpnieciskā dizaina izstrādē. 2013. gada konkursa *Eksporta un inovācijas balva* laureāti ir minēti 6.24. ielikumā.

6.24. ielikums

Eksporta un inovācijas balva 2013

Jau devīto gadu pēc kārtas LIAA sadarbībā ar Ekonomikas ministriju rīkoja konkursu *Eksporta un inovācijas balva*, atzinīgi novērtējot sekmīgakos komersantus un to produktus šādās balvas kategorijās:

- eksportspējīgākais komersants lielo/vidējo komercsabiedrību grupā;
- eksportspējīgākais komersants mazo komercsabiedrību grupā;
- inovatīvākais produkts;
- rūpnieciskais dizains;
- importa aizstājējprodukts;

Titula *Eksporta čempions* saņēmējs tiek noteikts, izvērtējot Latvijas lielākos eksportētājus, pamatojoties uz eksporta datiem un ieguldījumu ilgtspējīgas izaugsmes nodrošināšanā.

Dalībai konkursā *Eksporta un inovācijas balva 2013* saņemti 119 pieteikumi.

2013. gada *Eksporta un inovācijas balvas* laureāti ir:

- kategorijā *Eksportspējīgākais komersants lielo un vidējo komercsabiedrību grupā*:
 1. SIA „VALPRO”;
 2. AS "RĪGAS ELEKTROMAŠĪNBŪVES RŪPNĪCA";
 3. SIA "V.O.V.A.";
- kategorijā *Eksportspējīgākais komersants mazo komercsabiedrību grupā*:
 1. SIA "KNOWLEDGEPRICE.COM";
 2. SIA "LATLAFT";
 3. SIA "DIGITĀLĀS EKONOMIKAS ATTĪSTĪBAS CENTRS";
- kategorijā *Inovatīvākais produkts*:
 1. SIA "PERUZA" ātrdarbīga mazo zivju griešanas un ķidāšanas līnija;
 2. SIA "ISTABAII" mājas apkures attālinātās vadības rīks;
 3. SIA "HUGLOCK" universāla mēbeļu furnitūra – savienojums "HugLock";
- kategorijā *Rūpnieciskais dizains*:
 1. SIA "MAFFAM FREEFORM" iekaramais bazalta šķiedras atpūtas krēsls "MANU Nest";
 2. SIA "MGS FACTORY" koka skrejritenis "DIP DAP" un tā iepakojums;
 3. AS "RĪGAS PIENA KOMBINĀTS" saldējums "Nu Fruit";
- kategorijā *Importa aizstājējprodukts*:
 1. SIA "PAPĪRFABRIKA "LĪGATNE"" pārstrādāts, balts zīmēšanas, akvareļu un biroja papīrs;
 2. SIA "UNITED OILS" automobiļu eļļu un autoķīmijas produktu līnija "MAGNA";
 3. SIA "NP FOODS" Guttas dzēriens "Cola De Luxe".

Eksporta čempiona titula ieguvējs 2013. gadā ir AS "UPB".

Lai sekmētu uzņēmumu kopējo eksporta apjomu (sevišķi uz valstīm ar augstu riska pakāpi) palielināšanu un eksporta tirgu paplašināšanu (NVS reģions, strauji augošas ekonomikas u.c.), kā arī nostiprināšanos

esošajos eksporta tirgos, ir pieejamas īstermiņa eksporta kredītu garantijas, kas plašāk aprakstītas 6.8. nodaļā.

6.13. Patērētāju tiesību aizsardzība un tirgus uzraudzība

Patērētāju tiesību aizsardzības centrs (PTAC) ir galvenā un koordinējošā institūcija patērētāju tiesību aizsardzības normatīvo aktu uzraudzības jomā, kurās

darbības mērķis ir efektīvas patērētāju tiesību un interešu aizsardzības nodrošināšana.

6.25. ielikums

PTAC darbība 2013. gada deviņos mēnešos

2013. gada deviņos mēnešos PTAC sniedzis patērētājiem un juridiskām personām 26197 **konsultācijas**. Salīdzinot ar pērnā gada attiecīgo periodu, sniegtā konsultāciju skaits ir samazinājies par 1%. Patērētāji, pieprasot konsultācijas, visbiežāk interesējušies par jautājumiem, kas saistīti ar viņu tiesībām, ja iegādāta nekvalitatīva prece vai saņemts nekvalitatīvs pakalpojums. Visvairāk jautājumu ir par apaviem, mobilajiem telefoniem, elektroprecēm, distances līgumu pakalpojumiem, elektronisko sakaru pakalpojumiem, īres un komunālajiem pakalpojumiem un avio pakalpojumiem. Tāpat patērētāji interesējas, kā rīkoties, ja preces piegādes vai pakalpojuma izpildes termiņš nav izpildīts. Daudzi patērētāji interesējas par jautājumiem, kas nav PTAC kompetenčē vai par kuriem PTAC nav tiesīgs pieņemt saistošu lēmumu, bet var tikai sniegt konsultāciju, īpaši par elektronisko sakaru kvalitāti, apdrošināšanas atlīdzības izmaksām, kā arī par komunālajiem pakalpojumiem un pārtikas precēm.

2013. gada deviņos mēnešos PTAC saņēmis 1648 patērētāju **sūdzības**. Visbiežāk sūdzībās patērētāji izteikuši pretenzijas par iegādātām līguma noteikumiem neatbilstošām precēm un pakalpojumiem. Lielās skaita sūdzību ir saņemts arī par komercpraksi, reklāmu un e-komerцию, kā arī par līgumslēdzēju tiesiskās vienlīdzības principa neievērošanu. No saņemtajām sūdzībām par precēm visvairāk sūdzību ir par apavu kvalitāti, kam seko sūdzības par elektroprecēm un mobilajiem telefoniem. Pakalpojumu jomā lielākā daļa sūdzību ir par avio pakalpojumiem, īres un komunālajiem pakalpojumiem, kā arī elektronisko sakaru pakalpojumiem.

Lai nodrošinātu iestādes funkciju izpildi, PTAC realizē patērētāju tiesību ievērošanas uzraudzības aktivitātes (gan patērētāju ekonomisko interešu aizsardzības jomā, gan patērētāju tiesību ievērošanas uzraudzību līgumu projektos un līgumos, ko patērētāji slēdz ar ražotājiem, pārdevējiem vai pakalpojumu sniedzējiem), izskata patērētāju sūdzības, nodrošina

patērētāju un uzņēmēju informēšanu un sniedz konsultācijas, realizē negodīgas komercprakses, e-komercijas un reklāmas uzraudzības pasākumus, preču un pakalpojumu drošuma un atbilstības uzraudzības pasākumus, veic valsts metroloģisko uzraudzību, bīstamo iekārtu uzraudzību un bīstamo iekārtu avāriju izmeklēšanu.

6.26. ielikums

Eiro ieviešanas pasākumi

2013. gadā pilnveidota normatīvi tiesiskā bāze, lai nodrošinātu pāreju uz eiro no 2014. gada 1. janvāra, kā arī noturētu preču un pakalpojumu cenas stabilas. Ekonomikas ministrija īsteno vairākus būtiskus pasākumus:

- preču un pakalpojumu cenu monitoringu, kā ietvaros tiek novērotas cenas populārākajām precēm un pakalpojumiem vairāk nekā 400 tirdzniecības un pakalpojumu sniegšanas vietās lielākajās Latvijas pilsētās. No 1. oktobra četras reizes mēnesī tiek publicēta informācija par cenu monitoringa rezultātiem. Vērtējot 2013. gada desmit mēnešu cenu monitoringa rezultātus, redzams, ka preču un pakalpojumu cenas 86% gadījumu nav mainījušās, 7,1% – paaugstinājušās un 6,7% – samazinājušās. Cenu svārstības galvenokārt izskaidrojamas ar sezonālitāti, kā arī izejvielu un citu resursu, piemēram, degvielas vai energoresursu cenu kāpumu pasaule. Monitoringa rezultāti norāda, ka preču un pakalpojumu cenu līmenis ir stabils un esošās svārstības atkarīgas no procesiem, kas pastāv neatkarīgi no eiro ieviešanas. Arī 2014. gadā tiek plānots īsteno cenu monitoringu;
- īstenoja iniciatīva *Godīgs eiro ieviešējs* ar mērķi aizsargāt patērētāju intereses, aicinot uzņēmējus veikt pareizu un precīzu cenu pārrēķinu, kā arī cenu norādišanu pirms un pēc eiro ieviešanas. Līdz 2013. gada novembrim beigām iniciatīvai pievienojušies vairāk nekā 1200 komersanti, un iniciatīvas atpazīšanas zīme tiek lietota vairāk nekā 10 tūkst. tirdzniecības un pakalpojumu sniegšanas vietās.

Tāpat ir nodrošināta lektora dalība reģionālos semināros, lai informētu par izmaiņām kases aparātu lietošanas kārtībā, kases aparāta pārprogrammēšanu (instruktāža ar kases aparātu), darījumu kopsummas atspoguļošanu rēķinos, pavadzīmēs u.c. darījumu apliecinōšos dokumentos, lata un eiro vienlaicīgas naudas periodu, izmaiņām grāmatvedības un nodokļu maksājumu jomā, izmaiņām cenu norādišanas kārtībā, tika skaidroti praktiski piemēri ar cenu zīmēm, izņēmumi cenu norādišanas kārtībai cenu paralēlās atspoguļošanas periodā, uzraudzības pasākumi, kā arī sniegtā informācija par uzņēmēju iniciatīvu *Godīgs eiro ieviešējs*.

6.26. ielikuma turpinājums

Attiecībā uz cenu paralēlās atspoguļošanas periodu, kad no 2013. gada 1. oktobra līdz 2014. gada 30. jūnijam preču un pakalpojumu cenas norādāmas gan latos, gan eiro, tiek nodrošinātas cenu kontroles, lai uzraudzītu prasību ievērošanu tirdzniecības un pakalpojumu sniegšanas vietās. Uzraudzību veic PTAC. Obligātās prasības cenu norādišanai abās valūtās paredzētas, lai nodrošinātu patērētāju tiesību aizsardzību, kā arī pašdzētu patērētājiem pieņemt uz informāciju balstītu un ekonomiski pamatotu lēmumu.

PTAC patērētāju tiesību uzraudzībā 2013. gadā noteiktas tādas prioritārās jomas kā patērētāju kolektīvo interešu aizsardzība patērētāju kreditēšanā, automašīnu nomas pakalpojumu sniegšanā, kolektīvās iepirkšanās tiešsaistē, atkritumu apsaimniekošanā, autoskolu pakalpojumos, uztura bagātinātāju komercprakses uzraudzībā, kompleksa tūrisma pakalpojumu sniedzēju patērētājiem sniegto drošības garantiju un piedāvāto līgumu noteikumu uzraudzībā, ārpus patstāvīgās tirdzniecības vai pakalpojumu sniegšanas vietas īstenotās komercprakses uzraudzībā, komercprakses uzraudzībā, norādot aviobišeņu cenas tiešsaistē, cenu salīdzināšanas mājas lapās īstenotās komercprakses izvērtēšanā. 2013. gada deviņos mēnešos uzsākta/veikta 9 uzraudzības projektu īstenošana (skatīt 6.25. ielikumu).

Komercprakses uzraudzības jomā PTAC 2013. gada deviņos mēnešos ir pieņemis 13 saistošus lēmumus par patērētāju kolektīvo interešu pārkāpumiem. 2013. gada deviņos mēnešos aktuāla tēma bija patērētāju kreditēšana, it īpaši aktuālas bija problēmas ātro kredītu jomā. PTAC, ņemot vērā patērētāju kreditēšanas jomā konstatētās problēmas un tendencies, izstrādāja vadlīnijas *Patērētāju spējas atmaksat kredītu novērtēšana kredītu devējiem, kas neatbilst kreditiestādes statusam*, lai novērstu klūdainu PTAC paredzēto normu interpretāciju attiecībā uz maksātspējas izvērtēšanu. Lai novērstu negodīgas komercprakses īstenošanu patērētāju kreditēšanas jomā attiecībā uz patērētāju kreditēšanas reklāmu, tika izstrādātas *Vadlīnijas godīgas komercprakses īstenošanai patērētāju kreditēšanas jomā*.

Ņemot vērā ievērojamo konsultāciju pieprasījumu un patērētāju sūdzību skaita palielināšanos, 2012. gadā PTAC uzsāka un līdz 2013. gada jūlijam turpināja komercprakses un līgumu noteikumu uzraudzības projektu, slēdzot līgumus ar patērētājiem un īstenojot komercpraksi kolektīvās iepirkšanās tiešsaistes jomā. Projekta īstenošanas gaitā PTAC izvērtēja 31 kolektīvās iepirkšanās mājaslapu, kurā patērētājiem piedāvāts iegādāties e-kuponu dažādu preču pirkšanai un pakalpojumu saņemšanai. Veicot izpēti, PTAC konstatēja neatbilstības visās izvērtētajās tīmekļa vietnēs, konstatējot negodīgas (profesionālajai rūpībai neatbilstošas, maldinošas) komercprakses īstenošanu, normatīvajiem aktiem neatbilstošu reklāmu un netaisnīgus/neskaidrus līguma noteikumus. Izvērtējot iegūto informāciju, PTAC atzina par lietderīgu izstrādāt *Vadlīnijas godīgas komercprakses īstenošanai*

kolektīvās iepirkšanās jomā. Veicinot patērētāju informētības līmeņa paaugstināšanu, PTAC, ņemot vērā ievāktās informācijas, tai skaitā patērētāju sūdzību analīzi un tirgū novērotās tendencies, izstrādāja un publicēja PTAC mājaslapā padomus patērētājiem, iegādājoties preces un pakalpojumus kolektīvās iepirkšanās/kuponu portālos.

Atbalstu un informāciju patērētājiem neveiksmīgu **ES pārrobežu pirkumu gadījumos** turpina nodrošināt Eiropas Patērētāju informēšanas centrs (ECC Latvia). ECC Latvia ir *Eiropas Patērētāju centrū tikla* (ECC-NET) dalībnieks, kas darbojas Patērētāju tiesību aizsardzības centra ietvaros ar Eiropas Komisijas atbalstu. 2013. gada deviņos mēnešos patērētājiem sniegtas 357 konsultācijas un izskatītas 162 sūdzības par pārrobežu problēmām ES ietvaros. Nozīmīgs ECC Latvia īstenots pasākums bija Eiropas pasažieru tiesību dienas ietvaros Starptautiskajā lidostā „Rīga” sadarbībā ar PTAC rīkotā kampaņa *Zini un ceļo*. Kampaņas ietvaros tika veikts pētījums par aviopasažieru informētību par viņu tiesībām, celojot ES, un citas aktivitātes. Tāpat ECC Latvia piedalījās Eiropas Komisijas rīkotajā sabiedrības informēšanas kampaņā par pasažieru tiesībām ES, kuras ietvaros Rīgas starptautiskajā autoostā tika veikta aptauja par pasažieru tiesībām ES un veiktas citas informatīvas aktivitātes.

2013. gadā **tirgus uzraudzībā** PTAC noteikti tādi prioritārie virzieni kā preču drošuma un atbilstības uzlabošana tādās jomās kā būvizstrādājumi, elektropreces, mašīniekārtas, individuālie aizsardzības līdzekļi, rotallietas, bērnu augstās gultas, žaluzijas, bižutērija, gaisa laternas, kā arī tika veikta slēpošanas trašu, spēļu laukumu un piepūšamo atrakciju pakalpojumu sniegšanas vietu uzraudzība. Papildus tika uzsākts cenu uzraudzības projekts. Saistībā ar to, ka 2014. gada 1. janvārī Latvija pievienojas eurozonai un no 2013. gada 1. oktobra līdz 2014. gada 30. jūnijam ir noteikts paralēlās cenu atspoguļošanas periods, PTAC ir izstrādājis cenu uzraudzības projektu paralēlās atspoguļošanas periodam, papildus ir piesaistījis cenu kontrolēm Pārtikas un veterīnāro dienestu (PWD), VID, KP. Ir noslēgts līdzdarbības līgums ar Patērētāju interešu aizstāvības asociāciju par kontroļu veikšanu reģionos (skatīt 6.27. ielikumu). PTAC iesaistījies komersantu un patērētāju informēšanas aktivitātēs eiro ieviešanas procesā, kā arī sagatavojis *Vadlīnijas preču un pakalpojumu cenu norādišanas kārtībai cenu paralēlās atspoguļošanas periodā*. PTAC 2013. gada augustā uzsāka

informatīvās pārbaudes, kuru mērķis bija informēt komersantus, pievērst uzmanību prasībām, kurās drīz stāsies spēkā, un pārbaudīt cenu norādišanu objektos, kur cenas paralēli jau tika atspoguļotas. 2013. gada deviņos mēnešos tika veiktas 633 informatīvās pārbaudes un sniegtas vairāk nekā 250 konsultācijas – gan e-pastā, gan telefoniski.

Valsts metroloģiskajā uzraudzībā 2013. gada deviņos mēnešos PTAC veicis pārbaudes mērišanas līdzekļu atbilstības novērtēšanai normatīvajām prasībām to lietošanas vietās 75 ražošanas, tirdzniecības un pakalpojumu sniegšanas uzņēmumos.

Valsts metroloģiskajai uzraudzībai tika pakļauti 1109 mērišanas līdzekļi. Nemot vērā, ka Latvijā tiek importēts ievērojams parfimērijas un kosmētikas preču daudzums (tajā skaitā no Krievijas un citām bijušajām ES valstīm, kā arī no Turcijas un Indijas) un pēdējo gadu laikā ir ievērojami pieaudzis vietējo ražotāju skaits, 2013. gadā uzsākta fasēto preču metroloģiskās uzraudzības projekta realizācija parfimērijas un kosmētikas preču grupā, prioritāri kontrolei izvēloties preces ar „e” zīmes markējumu. Projekta ietvaros ir veikta 31 pārbaude.

6.27. ielikums

Normatīvās bāzes pilnveidošana

Lai nodrošinātu patēriņtāju kreditēšanas pakalpojuma izmaksu (procentu un citu maksājumu) samērīgumu, veicinātu patēriņtāja maksātspējas izvērtēšanu, nodrošinātu samērīgu nokavējuma procentu piemērošanu un nodrošinātu taisnīgāku no līguma izrietošo maksājumu dzēšanas kārtību, Ekonomikas ministrija 2013. gada pirmajā pusē sagatavoja grozījumus *Patēriņtāju tiesību aizsardzības likumam*. Minētais likumprojekts 2013. gada 12. novembrī tika izskatīts MK un šobrīd tiek virzīts izskatīšanai Saeimā. Likumprojekts paredz patēriņtāju kreditēšanas līguma noslēgšanas aizliegumu laika posmā no 23:00 līdz 7:00, gada procentu likmes maksimālā apmērā ierobežojumu 100% apmērā (izņemot kredītiem, kas ir mazāki par 100 euro), iespēju kredītu atmaksāt pa daļām proporcionāli līguma termiņam un procentu un pamatsummas apmēram ne retāk kā vienu reizi mēnesī, nokavējuma procentu pieauguma ierobežojumu un aizliegumu par norēķināšanās līdzekļi izmantot vekselus.

Lai veicinātu patēriņtāju tiesību aizsardzību, nodrošinot patēriņtājiem iespēju īstenot un aizsargāt savas likumīgās tiesības, izmantojot neatkarīgus, ātrus, efektīvus un taisnīgus ārpustiesas strīdu risināšanas veidus, Ekonomikas ministrija ir sagatavojuši likumprojektus *Patēriņtāju ārpustiesas strīdu risināšanas likums* un *Grozjumi Patēriņtāju tiesību aizsardzības likumam* un 2013. gada 14. novembrī iesniedza tos starpinstitūciju saskaņošanai. Tiesību akti ievieš Latvijas tiesību aktos Eiropas Padomes un Parlamenta *direktīvas 2013/11/ES* par patēriņtāju ārpustiesas strīdu risināšanu (ADR) un Eiropas Parlamenta un Padomes *regulas 524/2013* par patēriņtāju ārpustiesas strīdu risināšanu tiešsaistē (ODR) prasības. Likumprojekts *Patēriņtāju ārpustiesas strīdu risināšanas likums* attiecas uz ārpustiesas strīdu risinātājiem, kuri piedāvā vai nosaka strīda risinājumu (t.i., pieņem saistošu vai nesaistošu lēmumu), kā arī uz tiem, kuru uzdevums ir savest kopā strīda puses, lai veicinātu izlīguma panākšanu (piemēram, mediatori). Likumprojekts nosaka ārpustiesas strīdu risinātāju darbības un strīdu risināšanas principus, tostarp kompetences, neatkarības, efektivitātes, pārredzamības un taisnīguma principus, kā ārpustiesas strīdu risinātāju uzraudzības un sadarbības kārtību. Saskaņā ar likumprojektu ārpustiesas strīda risinātājam būs jānodrošina strīda izskatīšana 90 dienu laikā. Saskaņā ar likumprojektu *Grozjumi Patēriņtāju tiesību aizsardzības likumam* strīda risināšanai ārpustiesas kārtībā patēriņtājs būs tiesīgs vērsties Patēriņtāju strīdu risināšanas komisijā, kura kā neatkarīga koleģiāla lēmējinstītūcija, pamatojoties uz patēriņtāju iesniegumu, risina strīdu starp patēriņtāju un ražotāju, pārdevēju vai pakalpojuma sniedzēju un kuras locekļi ir patēriņtāju tiesību aizsardzības un komersantu nevalstisko organizāciju pārstāvji, kuri ir speciālisti jomā, kurā izskata strīdu. Komisija tiks izveidota Patēriņtāju tiesību aizsardzības centrā un tās priekšsēdētāju un locekļu sarakstu apstiprinās ekonomikas ministrs. Plānots, ka likumprojekti stāsies spēkā no 2015. gada 1. janvāra un jaunā patēriņtāju ārpustiesas strīdu risināšanas kārtība būs piemērojama no 2015. gada 1. jūlija.

Lai pārņemtu Eiropas Parlamenta un Padomes 2011. gada 25. oktobra *direktīvas 2011/83/ES* par patēriņtāju tiesībām normas attiecībā uz distances līgumiem un līgumiem, kas noslēgti ārpus pastāvīgas saimnieciskās vai profesionālās darbības vietas, Ekonomikas ministrija ir izstrādājusi MK noteikumu projektus *Noteikumi par distances līgumi* un *Noteikumi par ārpus pastāvīgas vai saimnieciskās darbības vietas noslēgto līgumu*, kuri izsludināti Valsts sekretāru sanāksmē 2013. gada 31. oktobrī. Ar projektiem paredzēts noteikt patēriņtāju informēšanas prasības gadījumos, kad tiek noslēgts distances līgums vai līgums noslēgts ārpus pārdevēja vai pakalpojuma sniedzēja pastāvīgas saimnieciskās vai profesionālās darbības vietas, kā arī skaidri noteikt pušu tiesības un pienākumus gadījumos, kad patēriņtājs izmanto atteikuma tiesības, t.i., 14 dienu laikā atkāpjas no līguma. Noteikumu projektu prasības pēc to pieņemšanas būs piemērojamas no 2014. gada 13. jūnija.

2013. gada vasarā noslēdzās diskusijas par Eiropas Parlamenta komentāriem *Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvi par patēriņtāju noslēgtiem kreditlīgumiem saistībā ar nekustamo īpašumu*, un direktīvas projekts tika iesniegts Eiropas Parlamentam apstiprināšanai. Direktīvas projekts paredz noteikt prasības hipotekārās kreditēšanas pakalpojumu reklāmai, pirms līguma noslēgšanas sniedzamajai informācijai, patēriņtāja kreditspējas pārbaudei, gada procentu likmes aprēķinam, kredīta pirmstermiņa atmaksai, pieejai kredītpējas izvērtēšanas datu bāzēm, kā arī kredīta starpnieku un kredīta devēju uzraudzības mehānismu un kompetences prasības minētajiem pakalpojumi sniedzējiem.

2013. gada 9. jūlijā EK apstiprināja priekšlikumu *Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvi par kompleksiem ceļojumu pakalpojumiem un atbalstītiem ceļojumu pakalpojumiem*. Direktīvas projekts paredz modernizēt šobrīd spēkā esošo 1990. gada 13. jūnija Padomes *Direktīvu 90/314/EK* par kompleksiem ceļojumiem, kompleksām brīvdienām un kompleksām ekskursijām. Direktīvas projekta mērķis ir ne tikai radīt vienlīdzīgus apstākļus operatoriem, likvidēt juridiskos šķēršļus pārrobežu tirdzniecībai un samazināt atbilstības nodrošināšanas izmaksas uzņēmumiem, bet arī vienlaicīgi panākt augstu patēriņtāju aizsardzības līmeni un mazināt kaitējumu patēriņtājiem, precizējot, kādas ceļojumu pakalpojumu kombinācijas tiek aizsargātas saskaņā ar ES kompleksā ceļojumu noteikumiem, un aizstājot neskaidros un novecojušos noteikumus. Šobrīd ES Ministru padomes darba grupā notiek direktīvas projekta teksta apsriešana.

6.27. ielikuma turpinājums

2013. gada 13. februārī EK ierosināja jaunu tiesību aktu kopumu par ražojumu drošumu un tirgus uzraudzību, kas ietver priekšlikumu *Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, kas attiecas uz ražojumu tirgus uzraudzību un priekšlikumu Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par patēriņa preču drošumu*. Tiesību aktu projekti paredz aizstāt līdzīnējo regulējumu, lai uzlabotu vienotā tirgus apritē esošo patēriņa preču drošību un pastiprinātu tirgus uzraudzību attiecībā uz visām nepārtikas precēm. Patēriņa preču drošuma regulas projektā noteikts, ka patēriņa precēm jābūt drošām, saimnieciskās darbības veicējiem uzlikti konkrēti pienākumi, kā arī izklāstīti noteikumi par standartu izstrādi drošuma prasību atbalstam. Ar jauno tirgus uzraudzības regulas projektu paredzēts harmonizēt tirgus uzraudzības noteikumu piemērošanu dažādās ES dalībvalstīs, labāk aizsargājot patēriņtājus un citus lietotājus, kā arī samazināt administratīvo slogu saimnieciskās darbības veicējiem, regulēt informācijas apmaiņu starp tirgus uzraudzības iestādēm.

6.14. Kvalitātes nodrošināšana

6.14.1. Kvalitātes struktūrpolitika

Produktu un pakalpojumu atbilstības nodrošināšanas jomā valsts institūciju galvenais uzdevums ir veicināt normatīvo aktu prasību pareizu piemērošanu un ievērošanu reglamentētajā un nereglementētajā sfērā, kā arī pilnveidot normatīvo aktu bāzi atbilstoši Eiropas Savienības prasībām, ņemot vērā nacionālā tirgus un tautsaimniecības vajadzības, nodrošinot produktu un pakalpojumu atbilstību, sekmējot uzņēmēju konkurētspējas pieaugumu un starpvalstu tirdzniecības šķēršļu mazināšanu.

Latvijā kvalitātes infrastruktūras sistēmu reglamentē likums *Par atbilstības novērtēšanu, Standartizācijas likums*, kā arī likums *Par mērījumu vienotību* un citi saistītie normatīvie akti.

Galvenie politikas virzieni:

- atbilstības novērtēšanas infrastruktūras (t.sk. testēšanas un kalibrēšanas laboratoriju, inspicešanas un sertificēšanas institūciju, vides verificētāju) nodrošināšana un pilnveidošana atbilstoši Latvijas tautsaimniecības vajadzībām, lai aizsargātu patēriņtājus un apkārtējo vidi no nekvalitatīviem produktiem un pakalpojumiem, veicinātu komersantu konkurētspēju un uzticību Latvijas ražotāju produkcijai, kā arī Latvijas komersantu sniegtajiem pakalpojumiem;
- attiecīgās informatīvās un konsultatīvās bāzes pilnveidošana;
- nacionālo akreditācijas, standartizācijas un metroloģijas institūciju dalības nodrošināšana starptautiskajās organizācijās, uzturot to starptautisko atzišanu un Latvijas kvalitātes nodrošināšanas infrastruktūras atbilstību starptautiskajām prasībām;
- nacionālās metroloģijas etalonu bāzes uzturēšana un starptautiskā salīdzināšana, lai nodrošinātu nepieciešamo mērījumu izsekojamību, kā arī aizsargātu iedzīvotājus no neprecīzi veiktām mērījumiem;

- kvalitātes pārvaldības, vides un citu brīvprātīgo pārvaldības sistēmu ieviešanas veicināšana uzņēmumos, lai nodrošinātu augstvērtīgas produkcijas ražošanu, pakalpojumu sniegšanu un veicinātu Latvijas komersantu konkurētspēju starptautiskajos tirgos;
- efektīvas tirgus uzraudzības veicināšana, lai nodrošinātu vienlīdzīgus nosacījumus visiem tirgus dalībniekiem un aizsargātu patēriņtājus no iespējamās komersantu negodīgas konkurencēs.

Nacionālo standartizācijas, akreditācijas un metroloģijas institūciju funkcijas un uzdevumus veic Ekonomikas ministrijas pārraudzībā esošās kapitālsabiedrības ar ierobežotu atbildību „Standartizācijas, akreditācijas un metroloģijas centrs” attiecīgie biroji: Standartizācijas birojs, Latvijas Nacionālais akreditācijas birojs un Metroloģijas birojs.

6.14.2. Akreditācija, standartizācija, metroloģija

Sabiedrība ar ierobežotu atbildību „Standartizācijas, akreditācijas un metroloģijas centrs” ar 2009. gada 1. jūliju veic *Standartizācijas likumā*, likumā *Par atbilstības novērtēšanu*, likumā *Par mērījumu vienotību*, kā arī citos saistītajos likumos noteiktos uzdevumus standartizācijas, akreditācijas un metroloģijas jomā.

Standartizācija

SIA „Standartizācijas, akreditācijas un metroloģijas centrs” Standartizācijas birojs (LVS) atbilstoši *Standartizācijas likumam* kā nacionālā standartizācijas organizācija pārzina un koordinē Latvijas komersantu un organizāciju darbību standartizācijā.

LVS galvenās funkcijas ir, sadarbojoties ar starptautiskajām un Eiropas standartizācijas organizācijām, veidot Latvijas standartu fondu un izdot Latvijas standartus.

Kopš 2004. gada LVS ir Eiropas Standartizācijas komitejas (CEN) un Eiropas Elektrotehniskas standartizācijas komitejas (CENELEC) pilntiesīgs biedrs. LVS ir arī Starptautiskās Standartizācijas

organizācijas (ISO) korespondētājbiedrs un Starptautiskās Elektrotehniskās komisijas (IEC) asociētais biedrs.

Atbilstoši apstiprinātajiem plāniem prioritārie LVS darbības virzieni ir standartizācijas informācijas izplatīšana, Latvijas standartu fonda papildināšana un uzturēšana, standartu elektroniskās pārdošanas sistēmas pilnveidošana, sadarbība ar starptautiskajām, Eiropas un valstu nacionālajām standartizācijas organizācijām.

Līdz 2013. gada 1. novembrim LVS reģistrēti vairāk nekā 38000 standartizācijas dokumentu, t.sk. 32000 Latvijas standarta statusā adaptētie Eiropas standarti. 2013. gada desmit mēnešos adaptēti 1242 Eiropas standarti, latviešu valodā iztulkoti 30 obligāti piemērojamie standarti un 11 Eirokodeksi. Standartizācijas informācijas pakalpojumi sniegti 2687 juridiskām un fiziskām personām.

LVS ieviestā automātiskā informācijas elektroniskā izziņošanas sistēma sniegusi klientiem bezmaksas pakalpojumu *Izmēneša ziņojums par Latvijas standarta statusā reģistrētajiem standartiem un atceltajiem Latvijas standartiem klientu interesējošās jomās* 548 pastāvīgajiem klientiem.

2013. gadā izveidota jauna Standartizācijas tehniskā komiteja LVS/STK 52 „Skaistumkopšanas salonu pakalpojumi”.

Noslēgtā sadarbības līguma ietvaros par informācijas apmaiņu ar „Latvijas Vēstnesi” LVS mājas lapas sadaļu „Standarti likumdošanā” 2013. gadā papildināta ar 19 MK noteikumiem, kuros ir tiešās vai netiešās atsauces uz standartiem, un ar 14 piemērojamo standartu sarakstiem, kopumā uz 4270 standartiem.

Latvija ir iesniegusi pieteikumu par 2015. gada Eiropas standartizācijas samita rīkošanu Latvijas prezidentūras Eiropas Savienības Padomē laikā.

2013. gada septembrī uzsākts projekts ar ISO par Latvijas dalību 5 starptautisko tehnisko komiteju darbā ar pilna biedra tiesībām.

2013. gadā uzsākta jaunas informācijas sistēmas izstrāde, kas dos iespēju nodrošināt papildu pakalpojumus klientiem, dos iespēju elektroniski komentēt standartu projektus, pilnveidos LVS datubāzes izveidi, uzturēšanu un drošību, kā arī nodrošinās labāku projektu izsekojamību un standartizācijas procesu caurspīdīgumu. Ar izmaiņām datu bāzē standartu lietotājiem būs pieejama plašāka informācija par standartiem, standartizācijas tehniskajām komitejām, kā arī nodrošinās iespēju sekot līdzīgi citu komiteju darbam. Jāņem vērā arī, ka Eiropas standartizācijas organizācijas pakāpeniski veic savu informācijas tehnoloģiju nomaiņu, līdz ar to tas uzliek LVS jaunus pienākumus, lai spētu nodrošināt informācijas apmaiņu un tās drošību.

Akreditācija

SIA „Standartizācijas, akreditācijas un metroloģijas centrs” struktūrvienība Latvijas Nacionālais akreditācijas birojs (LATAK) nodrošina nacionālās akreditācijas sistēmas darbību. LATAK atbilstoši Eiropas Parlamenta un Padomes *regulai 765/2008* darbojas kā nacionālā akreditācijas institūcija un ir paziņota (notificēta) Eiropas Komisijai.

Pēdējo gadu laikā akreditēto institūciju skaita pieaugums liecina par akreditācijas procesa nozīmīgumu un stabilitāti atbilstības novērtēšanas jomā. Arvien jaunas institūcijas izvēlas apliecināt savu kompetenci ar akreditāciju. Daudzas institūcijas paplašina savu darbības jomu. Pašlaik akreditācijas statuss tiek uzturēts 238 akreditētām institūcijām. Akreditācijas piešķirtas divām laboratorijām Krievijas Federācijā, vienai laboratorijai Kazahstānā un vienai Azerbaidžānā, kā arī personu sertifikācijas institūcijai Ukrainā. Vienas laboratorijas atbilstība tiek uzturēta atbilstoši *Labas laboratoriju prakses principiem*. Vienu institūciju tika akreditēta atbilstoši ES *Regulas Nr. 600/2012* un LVS EN ISO 14065:2013 *Siltumnīcefekta gāzes. Prasības siltumnīcefekta gāzu validācijas un verifikācijas institūcijām akreditācijas vai citu atzīšanas formu izmantošanai* prasībām. Informācija par akreditētām institūcijām pieejama LATAK mājas lapā www.latak.lv.

LATAK uztur akreditācijas sistēmas atbilstību *Eiropas Akreditācijas kooperācijas* (EA) *daudzpusējās atzīšanas līgumam* (MLA) sešās akreditācijas jomās. Lai pastāvīgi atbilstu šīm prasībām un harmonizētu akreditācijas procedūras, LATAK darbinieki piedalās vairākās EA tehniskajās komitejās – Inspicēšanas un sertificēšanas komitejās, Laboratoriju komitejā un darba grupās, Daudzpusējā atzīšanas līguma komitejas sanāksmēs un ģenerālajās asamblejās.

Starpvalstu sadarbības ietvaros sadarbība tiek uzturēta arī ar Baltkrievijas, Ukrainas un Uzbekistānas akreditācijas institūcijām. Tieki turpināta sadarbība arī ar Gruzijas akreditācijas institūciju, sniedzot palīdzību Eiropas un starptautisko prasību izpildē.

LATAK ir veicinājis nacionālo laboratoriju līdzdalību starptautisko starplaboratoriju salīdzinošās testēšanas programmās un organizējis prasmes pārbaudes. Tieki organizēti mācību semināri atbilstības novērtēšanas institūcijām un LATAK iesaistītajiem ekspertiem.

Metroloģija

Starptautiskos līgumos uzņemtās saistības metroloģijas jomā Latvijā realizē Nacionālā metroloģijas institūcija – SAMC Metroloģijas birojs (LATMB).

Latvijas valsts, parakstot *Starptautiskās svaru un mēru palātas Savstarpejo atzīšanas līgumu* (CIPM MRA), apņemās uzturēt starptautiski atzītu metroloģijas sistēmu, kā rezultātā LATMB kalibrēšanas sertifikāti

tieka starptautiski atzīti un, parakstot Eiropas nacionālo metroloģijas organizāciju asociācijas EURAMET memorandu, apņēmās nodrošināt nacionālās metroloģijas laboratorijas ar EURAMET vadlīniju prasībām atbilstošiem nacionālajiem mērvienību etaloniem.

LATMB galvenās funkcijas atbilstoši likumam par mēriju vienotību:

- uzturēt fizikālo lielumu mērvienību etalonu bāzi;
- veikt mērišanas līdzekļu atbilstības novērtēšanu, apstiprināt tipus un uzturēt valsts mērišanas līdzekļu reģistru;
- kalibrēt references etalonus;
- organizēt starplaboratoriju salīdzināšanu un piedalīties tajās;
- pārstāvēt Latviju starptautiskajās metroloģijas organizācijās un sadarboties ar citu valstu metroloģijas institūcijām.

LATMB uztur starptautiskajām prasībām atbilstošus vienpadsmīt mērvienību etalonus (t.s. masas, garuma, leņķa, elektriskos u.c.). 2013. gadā ir veikta deviņu nacionālo mērvienību etalonu kalibrēšana ārvalstu nacionālajās metroloģijas institūcijās. 2013. gada vienpadsmīt mēnešos LATMB

ir nokalibrējis 38 references etalonus SIA „Latvijas nacionālais metroloģijas centrs” (LNMC), kā arī izvērtējis un apstiprinājis 22 mērišanas līdzekļu tipus.

Nacionālo mērvienību etalonu kalibrēšanai 2014. gadam ir piešķirti papildu līdzekļi. LATMB kā starptautiski atzīta Nacionālā metroloģijas institūcija, kuras galvenais uzdevums ir Nacionālo mērvienību etalonu uzturēšana atbilstoši parakstītam starptautiskajam savstarpejās atzīšanas līgumam, varēs apliecināt starptautiskajām metroloģijas institūcijām nacionālās metroloģiskās sistēmas atbilstību ES vadlīniju prasībām.

Savu laboratoriju un iekārtu trūkums Nacionālo etalonu parametru kontrolei, kas tiek kompensēts, izmantojot LNMC iekārtas, kuras ir novecojušas un tiek izmantotas arī LNMC maksas pakalpojumu sniegšanai, būtiski apgrūtina un dažkārt dara neiespējamu ar nepieciešamo precizitāti noteikt etalona un reproducētās mērvienības stabilitāti, atkārtojamību un dreifu.

LATMB plāno ar 2014. gadu aktīvi (klātienē) pārstāvēt Latvijas valsti starptautisko organizāciju EURAMET, WELMEC un OIML tehniskajās komitejās un darba grupās, lai piedalītos dienas kārtībā esošo jautājumu un priekšlikumu izstrādē un valsts pozīcijas paušanā.

6.15. Privatizācija

Privatizācijas mērķis ir, mainot valsts vai pašvaldības īpašuma īpašnieku, radīt labvēlīgu vidi privātā kapitāla darbībai Latvijas tautsaimniecības attīstības interesēs un sašaurināt darbību, ko valsts un pašvaldības veic kā komersanti.

Tā kā Latvijā realizētās masveida privatizācijas mērķis pamatā ir sasniepts, 2005. gada 1. septembrī

stājās spēkā Saeimā pieņemtais *Valsts un pašvaldību īpašuma privatizācijas un privatizācijas sertifikātu izmantošanas pabeigšanas likums* (*Privatizācijas pabeigšanas likums*), kas nosaka, kā pabeidzams privatizācijas process, zemes reforma un nodrošināma privatizācijas sertifikātu izmantošanas pabeigšana (skatīt 6.28. ielikumu).

6.28. ielikums

Valsts un pašvaldību īpašuma privatizācijas un privatizācijas sertifikātu izmantošanas pabeigšanas likums

Privatizācijas pabeigšanas likums nosaka:

- termiņu – 2006. gada 31. augustu, līdz kuram jebkura juridiska vai fiziska persona varēja ierosināt nodot privatizācijai jebkuru valsts vai pašvaldības īpašumu;
- kārtību, kādā izskata personas iesniegto privatizācijas ierosinājumu un pieņem lēmumu par valsts vai pašvaldību īpašuma nodošanu privatizācijai;
- ka atteikt nodot privatizācijai un saglabāt valsts vai pašvaldības īpašumā var īpašumu, kas ir nepieciešams valsts pārvaldes funkciju vai valsts vai pašvaldības komercdarbības veikšanai;
- ka lēmumus par valsts vai pašvaldības īpašuma nodošanu privatizācijai Ministru kabinetam vai pašvaldībai bija jāpieņem līdz 2010. gada 30. decembrim;
- ka lēmumus par valsts vai pašvaldības īpašuma, par kuru radies īpašuma tiesību strīds, nodošanu privatizācijai pieņem četru mēnešu laikā no dienas, kad spēkā stājies tiesas nolēmums vai notariāls akts;
- ka netiks privatizēta vai atsavināta valsts akciju sabiedrība „Latvenergo”, valsts akciju sabiedrība „Latvijas pasts”, valsts akciju sabiedrība „Starptautiskā lidosta „Rīga””, valsts akciju sabiedrība „Latvijas dzelzceļš”, valsts akciju sabiedrība „Latvijas gaisa satiksme” un valsts akciju sabiedrība „Latvijas valsts meži”;

6.28. ielikuma turpinājums

- termiņus, līdz kuriem personām, kuras vēlas izpirkt pastāvīgā lietošanā piešķirtu zemi, ir jāiesniedz zemes izpiršanas pieprasījums (2007. gada 30. novembris), kā arī līdz kuram Valsts zemes dienestā vai pilsētas pašvaldībā ir jāiesniedz attiecīgi zemes robežu plāns vai apliecinājums par veikto zemes izpiršanas maksājumu privatizācijas sertifikātos pirms zemes izpiršanas līguma slēgšanas (2008. gada 1. septembris), kā arī iesniegums lēmuma pieņemšanai par zemes piešķiršanu īpašumā par samaksu (2011. gada 31. augusts) un to, ka zemes pirkuma līgums bija jānoslēdz līdz 2011. gada 30. decembrim;
- ka privatizācijas sertifikātiem nav noteikts derīguma termiņš, bet tos var izmantot tikai privatizācijas procesa ietvaros;
- kārtību, kādā izbeidzama privatizācijas sertifikātu piešķiršana. Personām ir noteikts gala termiņš – 2007. gada 28. decembris, līdz kuram varēja iesniegt pieteikumu piešķirt privatizācijas sertifikātus.

Lai nodrošinātu veiksmīgu un atklātu privatizācijas pabeigšanas procesu norisi, MK ir noteicis kārtību, kā privatizāciju un zemes reformu veicošām institūcijām ir jāizveido publiski pieejami privatizācijas ierosinājumu un zemes izpiršanas reģistri.

Valsts īpašuma objektu un zemes privatizācija

Valsts īpašuma objektu un zemes privatizāciju saskaņā ar likumu *Par valsts un pašvaldību īpašuma objektu privatizāciju* veic un privatizācijas ierosinājumus apkopo valsts akciju sabiedrība „Privatizācijas aģentūra”.

Lēmumu par valsts īpašuma objekta, tai skaitā kapitāla daļu un neapbūvēta zemesgabala nodošanu privatizācijai pieņem Ministru kabinets, bet apbūvēta zemesgabala, uz kura atrodas citai personai piederošas ēkas vai būves, – Privatizācijas aģentūra. Lēmums tiek pieņemts, pamatojoties uz jebkuras fiziskās vai juridiskās personas iesniegtu privatizācijas ierosinājumu.

No 2005. gada 1. septembra, kad stājās spēkā *Privatizācijas pabeigšanas likums*, līdz 2013. gada 31. oktobrim Privatizācijas aģentūras privatizācijas ierosinājumu reģistrā reģistrēti 636 nekustamo īpašumu privatizācijas ierosinājumi, 57 valsts kapitāla daļu privatizācijas ierosinājumi un 4419 zemesgabalu privatizācijas vai privatizācijas turpināšanas ierosinājumi. Pēc 2006. gada 31. augusta privatizācijas ierosinājumu reģistrā reģistrēti tie privatizācijas ierosinājumi, kas līdz šim datumam kļūdaini iesniegti citās valsts vai pašvaldību institūcijās un vēlāk pēc piekritības pārsūtīti Privatizācijas aģentūrai.

MK vēl nav izskatījis 5 privatizācijas ierosinājumus, kas saņemti par valsts īpašuma objektiem, no tiem divi privatizācijas ierosinājumi nav izskatīti, jo pašreiz norit tiesvedība par īpašuma tiesību jautājumiem. Trīs privatizācijas ierosinājumi nav izskatīti, jo to izskatīšanu pašreiz apgrūtina juridiskas problēmas.

Prvatizācijas aģentūrā tika saņemti privatizācijas ierosinājumi par 79 īpašuma objektiem, kuru īpašuma tiesības nebija noskaidrotas. Privatizācijas aģentūra ir pilnvarota Latvijas Republikas vārdā vērsties tiesā vai pie notāra, lai veiktu nepieciešamās darbības šo īpašuma objektu atzīšanai par bezīpašnieka vai bezmantinieka mantu. Par 12 īpašuma objektiem Privatizācijas aģentūra nav vērsusies tiesā, jo privatizācijas ierosinājumi par tiem ir nosūtīti attiecīgajām pašvaldībām, vai arī to privatizācija ir atteikta. Par 67 īpašuma objektiem Privatizācijas aģentūra ir vērsusies tiesā, lai konstatētu juridisku faktu un atzītu minētos objektus par bezīpašnieka mantu,

kas ir piekritīga valstij. No tiem 52 gadījumos tiesvedība ir noslēgusies un ir stājies spēkā tiesas nolēmums, ar kuru nolemts apmierināt Privatizācijas aģentūras pieteikumu un konstatēt juridisko faktu, ka nekustamie īpašumi ir bezīpašnieka lieta, kas piekritīga valstij. 13 gadījumos Privatizācijas aģentūras pieteikums ir atstāts bez izskatīšanas, pamatojoties uz *Civilprocesa likuma* 258. pantu, jo sevišķas tiesāšanās kārtībā izskatāmajā lietā radies strīds par tiesībām un šīs strīds izskirams tiesā prasības kārtībā. 2 gadījumos tiesvedība nav noslēgusies. Pēc tiesas nolēmumu pieņemšanas par īpašuma atzīšanu par bezīpašnieka mantu tiek gatavoti MK rīkojuma projekti par īpašuma objektu nodošanu privatizācijai vai pamatuotu atteikumu nodot privatizācijai. MK jau ir pieņemis lēmumu par 4 īpašuma objektu nodošanu privatizācijai.

Par valstij piederošā īpašuma (nekustamie īpašumi, kapitāla daļas, zeme) privatizācijas subjektu var būt fiziskā vai juridiskā persona, kurai ir tiesības iegūt Latvijā kustamo vai nekustamo īpašumu. Maksājumi par īpašuma objektiem izdarāmi latos un/vai privatizācijas sertifikātos.

Laika posmā no 1994. gada 17. aprīļa līdz 2013. gada 31. oktobrim likumā noteiktajā kārtībā kopumā apstiprināti 2529 valsts īpašuma objektu (izņemot zemi) privatizācijas noteikumi. Par publiskām akciju sabiedrībām pārveidotī 94 uzņēmumi, laižot publiskā apgrozījumā 439,14 milj. akciju. Šajā laikā gūti ieņēmumi no valsts īpašuma objektu (izņemot zemi un parādu kapitalizācijas rezultātā radušos akciju pārdošanu, kapitāla daļu un dzīvokļu atsavināšanu) privatizācijas 1,669 miljardu latu apmērā, tai skaitā 402,81 milj. latu un par privatizācijas sertifikātiem 1,267 miljardi latu nominālvērtībā. Jaunie īpašnieki pārņēmuši privatizēto valsts uzņēmumu (uzņēmējsabiedrību) saistības par vairāk nekā 187,95 milj. latu. Noteikto investīciju apjoms bija 146,35 milj. latu, bet faktiski ieguldīto investīciju apjoms sasniedz 267,54 milj. latu.

No 1997. gada Privatizācijas aģentūra veic valstij piederošo zemesgabalu privatizāciju. Līdz 2013. gada 31. oktobrim ir privatizēti (noslēgti pirkuma līgumi) 5 177 valsts zemesgabali. Privatizēto valsts zemesgabalu kopējā pārdošanas cena sastāda

202,55 milj. latu, no kuriem 99,66 milj. latu naudā, bet 102,89 milj. latu īpašuma kompensācijas sertifikātos. Ienēmumi no zemesgabalu privatizācijas līdz 2013. gada 31. oktobrim – 195,13 milj. latu, no kuriem 96,26 milj. latu un 98,87 milj. latu īpašuma kompensācijas sertifikātos.

Pašvaldību īpašuma objektu un zemesgabalu privatizācija

Lēmumu par pašvaldībai piederoša nekustamā īpašuma privatizāciju pieņem pašvaldības – pilsētas (novada) dome. Lēmums tiek pieņemts, pamatojoties uz jebkuras fiziskās vai juridiskās personas iesniegtu privatizācijas ierosinājumu.

Par pašvaldībai piederoša īpašuma (nekustamais īpašums, nekustamā īpašuma domājamā daļa, kapitālsabiedrība, kapitāla daļa, zeme) privatizācijas subjektu var būt fiziskā vai juridiskā persona, kurai ir tiesības iegūt Latvijā pašvaldību īpašumu privatizācijas procesā. Maksājumi par pašvaldības īpašumu objektiem izdarāmi latos un/vai privatizācijas sertifikātos.

Pašvaldības īpašuma privatizāciju pašvaldībā nodrošina attiecīgās pašvaldības (pilsētas, novada) īpašuma privatizācijas komisija.

Pašvaldības domes apstiprināto privatizācijas projektu, noteikumu un paziņojumu atbilstību likuma *Par valsts un pašvaldību īpašuma objektu privatizāciju* un *Privatizācijas pabeigšanas likuma* noteikumiem nodrošina Ekonomikas ministrija.

No 1994. gada 17. februāra līdz 2013. gada 31. oktobrim Ekonomikas ministrija ir izskatījusi un pieņemusi zināšanai 3330 privatizācijas projektu ar kopējo nosacīto cenu 161,02 milj. latu (t.sk. maksājumi sertifikātos 59,142 milj. latu nominālvērtībā).

No 1997. gada 1. janvāra līdz 2013. gada 31. oktobrim Ekonomikas ministrijā ir izskatīti un akceptēti pašvaldību 1678 apbūvētu un neapbūvētu zemesgabalu privatizācijas noteikumi (no 2005. gada

1. septembra – atsevišķi apbūvētu zemesgabalu privatizācijas paziņojumi) ar kopēju zemesgabalu vērtību 26,47 milj. latu (13,3 milj. latu jāapmaksā īpašuma kompensācijas sertifikātos).

Likuma *Par valsts un pašvaldību īpašuma objektu privatizāciju* 41. panta otrā daļa uzliek par pienākumu pašvaldības domei iesniegt Ekonomikas ministrijā lēmumu par pašvaldības īpašuma objekta privatizācijas projekta apstiprināšanu un apstiprināto privatizācijas projektu. Savukārt lēmuma par apbūvēta vai neapbūvēta zemesgabala privatizācijas noteikumu (paziņojuma) apstiprināšanu iesniegšana Ekonomikas ministrijā ir brīvprātīga un ar likumu nav uzdota.

Privatizācijas sertifikāti

Privatizācijas sertifikāts ir valsts piešķirts dematerializēts vērtspapīrs, kuru var tikai vienreiz izlietot kā maksāšanas līdzekli par privatizējamo valsts vai pašvaldības īpašumu.

Privatizācijas sertifikātu piešķiršana un izmantošana notiek saskaņā ar likumu *Par privatizācijas sertifikātiem*. Līdz 2013. gada 31. oktobrim 2,4 milj. iedzīvotāju ir piešķirti kopā 112,38 milj. privatizācijas sertifikātu. No tiem 103,58 milj. privatizācijas sertifikātu piešķirti par Latvijā nodzīvoto laiku, savukārt 794,7 tūkst. privatizācijas sertifikātu ir piešķirti 41,4 tūkst. personām par politiskām represijām. No visiem piešķirtajiem privatizācijas sertifikātiem 117,2 tūkst. bijušo īpašnieku vai viņu mantinieku ir piešķirts 8,01 milj. īpašuma kompensācijas sertifikātu, tai skaitā 691,7 tūkst. – par valsts vajadzībām paturēto mantu privatizētajos specializētajos valsts lauksaimniecības uzņēmumos, 4896,4 tūkst. – par zemi lauku apvidos, 970 tūkst. – par namīpašumiem, 814,7 tūkst. – par pilsētu zemi, 461 tūkst. – par uzņēmumiem un citiem īpašuma objektiem, 89,8 tūkst. – par politiski represētām personām atrēmto mantu un 85,6 tūkst. – par pretlikumīgi atsavināto mantu.

6.6. tabula

Privatizācijas sertifikātu izmantošana (līdz 2013. gada 31. oktobrim)

Īpašuma veids	Daudzums	Privatizācijas sertifikātu skaits (milj.)	t.sk. īpašuma kompensācijas sertifikātu skaits (tūkst.)
Dzīvojamās mājas	446 tūkst. dzīvokļu privatizācijas objektu	38,0	589,8
Uzņēmumi un citi īpašumi	nav precīzu datu	7,3	109,6
Kapitāla daļas (akcijas)	nav precīzu datu	44,5	954,0
tajā skaitā:			
publiskajā piedāvājumā	128,7 milj. akciju	37,1	858,0
Zeme	317,1 tūkst. zemes gabalu	17,4	5164,2
Kopā:		107,2	6817,6
% no kopējā piešķirto sertifikātu skaita		95,4%	85,1%

Saskaņā ar *Privatizācijas pabeigšanas likuma* 27. pantā noteikto no 2007. gada 1. decembra 58,2 tūkst. personas ir zaudējušas tiesības ieskaitāt kontā 1,64 milj. privatizācijas sertifikātu.

Atbilstoši likumam *Par zemes privatizāciju lauku apriņķos* līdz 2013. gada 31. oktobrim pieņemti 11076 lēmumi par kompensāciju izmaksu naudā par bijušiem zemes īpašumiem lauku apvidū. Kompensācija izmaksāta 8411 personām par kopējo summu 17,45 milj. latu, dzēšot 0,62 milj. īpašuma kompensācijas sertifikātu.

Dzēšot par politiskajām represijām piešķirtos 165,71 tūkst. privatizācijas sertifikātu, 26,2 tūkst. politiski represēto personu līdz 2013. gada 31. oktobrim izmaksāta kompensācija naudā 4,64 milj. latu apjomā. Saskaņā ar *Privatizācijas pabeigšanas likuma* 28. pantā noteikto 3,5 tūkst. politiski represēto personu zaudējušas tiesības dzēst 16,13 tūkst. privatizācijas sertifikātu.

Līdz 2013. gada 31. oktobrim valsts un pašvaldību īpašuma privatizācijā izmantoti 107,19 milj. privatizācijas sertifikātu jeb 95,4% no kopējā piešķirto sertifikātu skaita (skatīt 6.5. tabulu). No 2008. gada 1. aprīļa līdz 2013. gada 31. oktobrim 533,47 tūkst. īpašuma kompensācijas sertifikātu vietā ir izmantoti 670,21 tūkst. privatizācijas sertifikātu.

Darījumu veikšanai privatizācijas sertifikātu tirgū to īpašnieki 2013. gada oktobrī varēja izmantot 7 licencētu starpniecības kapitālsabiedrību pakalpojumus. Starpniecības kapitālsabiedrību ar privatizācijas sertifikātiem veikto darījumu (pirkšana no fiziskām personām un pārdošana) mēneša kopējais apjoms 2013. gadā līdz 31. oktobrim svārstījās no 2,44 tūkst. privatizācijas sertifikātu janvārī līdz 69,68 tūkst. privatizācijas sertifikātu jūlijā un no 0,19 tūkst. īpašuma kompensācijas sertifikātu oktobrī līdz 1,72 tūkst. īpašuma kompensācijas sertifikātu aprīlī.

MK 2007. gada 16. oktobrī apstiprināto *Privatizācijas sertifikātu izmantošanas noteikumu* 2. punkts nosaka, ka privatizācijas sertifikātu kontus atver un apkalpo AS „Latvijas Krājbanka” un VAS „Latvijas Hipotēku un zemes banka” (Hipotēku banka), kā arī citas kredītiestādes, kurām ir tiesības pieņemt fizisko personu naudas noguldījumus un kuras savus iekšējos noteikumus ir saskaņojušas ar privatizācijas sertifikātu tirgus starpniecības kapitālsabiedrību licencēšanas komisiju. 2013. gada 1. novembrī 379,7 tūkst. fizisko personu privatizācijas sertifikātu kontos bija 2,407 milj. privatizācijas sertifikātu jeb 2,1% no kopējā piešķirto privatizācijas sertifikātu skaita, tai skaitā 0,107 milj. īpašuma kompensācijas sertifikātu.

2013. gada 1. novembrī juridisko personu privatizācijas sertifikātu kontos bija 0,291 milj. privatizācijas sertifikātu jeb 0,3% no kopējā piešķirto

privatizācijas sertifikātu skaita, tai skaitā 0,006 milj. īpašuma kompensācijas sertifikātu.

FTK padome 2011. gada 21. novembrī pieņēma lēmumu apturēt akciju sabiedrības „Latvijas Krājbanka” visu finanšu pakalpojumu sniegšanu. Rīgas apgabaltiesa 2011. gada 13. decembrī pasludināja akciju sabiedrības „Latvijas Krājbanka” maksātnespējas procesu. Savukārt ar 2012. gada 8. maija Rīgas apgabaltiesas lēmumu tika uzsākta maksātnespējīgās akciju sabiedrības „Latvijas Krājbanka” bankrota procedūra.

Saskaņā ar *Privatizācijas sertifikātu izmantošanas noteikumu* 31.9. apakšpunktu bankai, apkalpojot klienta privatizācijas sertifikātu kontu, ir pienākums: ja banka zaudē kredītiestādes statusu vai tiesības pieņemt fizisko personu naudas noguldījumus, vai nolemj izbeigt privatizācijas sertifikātu kontu apkalpošanu, nekavējoties izbeigt jaunu kontu atvēršanu, turpinot kontu apkalpošanu līdz to pārcelšanai uz citu banku, un noslēgt līgumu ar citu banku par privatizācijas sertifikātu kontu pārcelšanu, saskaņojot kontu pārcelšanas kārtību ar privatizācijas sertifikātu tirgus starpniecības kapitālsabiedrību licencēšanas komisiju. Šobrīd, ievērojot *Privatizācijas sertifikātu izmantošanas noteikumu* 2. punktu, vienīgā kredītiestāde, kurai ir tiesības atvērt jaunus un apkalpot privatizācijas sertifikātu kontus, ir Hipotēku banka, bet likvidējamā akciju sabiedrība „Latvijas Krājbanka” turpina esošo kontu apkalpošanu.

Pašlaik ir iestājusies normatīvajos aktos paredzētā situācija, kas uzliek par pienākumu likvidējamai akciju sabiedrībai „Latvijas Krājbanka” izbeigt jaunu privatizācijas sertifikātu kontu atvēršanu un, turpinot esošo kontu apkalpošanu, noslēgt līgumu ar citu banku par privatizācijas sertifikātu kontu pārcelšanu.

Saskaņā ar grozījumiem *Privatizācijas sertifikātu izmantošanas noteikumos*, kas stājās spēkā 2013. gada 1. janvārī, ir noteikta atvieglota kārtība, kādā individuāli var pārceļt privatizācijas sertifikātu kontus no vienas kredītiestādes uz citu.

Saeimā 2013. gada 7. novembrī 3. lasījumā tika pieņemti grozījumi likumā *Par privatizācijas sertifikātiem*, kas stāsies spēkā 2014. gada 1. janvārī. Saskaņā ar likuma grozījumiem privatizācijas sertifikātu kontu apkalpošana ir valsts pārvaldes uzdevums, kas aptver privatizācijas sertifikātu kontu atvēršanu, uzturēšanu, sertifikātu ieskaitīšanu privatizācijas sertifikātu kontā un citus ar sertifikātu kontu apkalpošanu un sertifikātu apgrozību saistītus pakalpojumus. Grozījumi paredz, ka MK nosaka valsts pārvaldes institūciju vai deleģē privātpersonu privatizācijas sertifikātu kontu apkalpošanas veikšanai. Attiecīgi tiek gatavots MK noteikumu projekts par valsts pārvaldes uzdevuma - privatizācijas sertifikātu kontu apkalpošanas deleģēšanu Hipotēku bankai, kas saskaņā ar grozījumiem likumā *Par privatizācijas sertifikātiem* līdz

2014. gada 31. maijam arī pārņems privatizācijas sertifikātu kontu apkalpošanu no likvidējamās akciju sabiedrības „Latvijas Krājbanka”.

Dzīvojamo māju privatizācijas gaita

2013. gada 31. oktobrī Privatizācijas aģentūras valdījumā un pārvaldišanā atradās 349 dzīvojamās mājas un 1511 valsts dzīvokļu īpašumu, no tiem 913 valsts dzīvokļu īpašumi atrodas Privatizācijas aģentūras valdījumā esošās mājās un 598 valsts dzīvokļu īpašumi atrodas dzīvojamās mājās, kas nodotas dzīvokļu īpašumu īpašnieku pārvaldišanā.

Valsts dzīvojamo māju privatizācijas process

Laika posmā no 2013. gada 1. jūnija līdz 2013. gada 31. oktobrim ar Privatizācijas aģentūras valdes lēmumiem uzsākta privatizācija 13 valsts dzīvojamās mājās.

Laika posmā no 2013. gada 1. jūnija līdz 2013. gada 31. oktobrim likumā *Par valsts un pašvaldību dzīvojamo māju privatizāciju* noteiktajā kārtībā nosūtīts 121 paziņojums privatizējamo valsts dzīvokļu īniekiem un neapdzīvojamo telpu nomniekiem, paziņojumi par pirkuma līgumu slēgšanu īpašumā līdz dzīvojamās mājas privatizācijai nodoto objektu īpašniekiem un uzaicinājumi noslēgt vienošanos par zemes iegūšanu īpašumā, kā arī noslēgts 51 valsts dzīvokļu īpašumu privatizācijas pirkuma līgums.

Dzīvojamo māju un dzīvokļu pārvaldišanas process

Dzīvokļu īpašumu īpašniekiem no 2013. gada 1. jūnija līdz 2013. gada 31. oktobrim pārvaldišanā nodotas 16 dzīvojamās mājas.

Republikas pilsētu un novadu pašvaldību īpašumā no 2013. gada 1. jūnija līdz 2013. gada 31. oktobrim nodoti 17 valsts dzīvokļu īpašumi.

Zemes reforma

Zemes reformas pamatlēmeklis ir pārkātot zemes lietošanas un īpašuma tiesiskās, sociālās un ekonomiskās attiecības no komandekonomikas uz tirgus ekonomiku.

Zemes reformas procesā ietilpst brīvās, valstij piekrītošās zemes piešķiršana pastāvīgā lietošanā, īpašuma tiesību atjaunošana un pastāvīgā lietošanā piešķirtās zemes izpirkšana (pirkšana), īpašuma tiesību atjaunošana uz zemes reformas pabeigšanai paredzēto zemi, kā arī valstij un pašvaldībai piederošās zemes privatizācija. Pastāvīgā lietošanā piešķirtās zemes izpirkšana (pirkšana) un īpašuma tiesību atjaunošana uz pastāvīgā lietošanā piešķirto un zemes reformas pabeigšanai paredzēto zemi norit saistībā ar valstī realizējamo lauku apvidus un pilsētu zemes reformu.

Pilsētās un lauku apvidos ir beigusies zemes piešķiršana lietošanā un zemes nodošana īpašumā par samaksu. Saskaņā ar *Privatizācijas pabeigšanas likumu* zemes izpirkuma (pirkuma) līgums ar Hipotēku banku

par lietošanā piešķirto pilsētas vai lauku apvidus zemi bija jānoslēdz līdz 2011. gada 30. decembrim.

Pavisam kopā zemes reformas laikā līdz 2011. gada 30. decembrim Hipotēku banka par lauku apvidus zemi bija noslēgusi 174231 līgumu par 181945 zemes vienībām vairāk kā 1,2 milj. ha platībā.

Likuma *Par zemes reformas pabeigšanu lauku apvidos* 16. panta pirmā daļa paredzēja bijušajiem zemes īpašniekiem vai viņu mantiniekiem, kā arī bijušajiem zemes īpašniekiem, kuri līdz 1940. gada 21. jūlijam uzsāka izpirk (aizpirk) Latvijā atstātos vācu izceļotāju nekustamos īpašumus no Vispārējās Lauksaimniecības bankas vai Valsts zemes bankas, vai viņu mantiniekiem, kuriem nav atjaunotas īpašuma tiesības uz nekustamo īpašumu vai par to nav piešķirti īpašuma kompensācijas sertifikāti, iespēju pieteikties uz līdzvērtīgām zemes vienībām, kas ar pašvaldības lēmumu līdz 2009. gada 30. decembrim bija nodotas zemes reformas pabeigšanai.

Ja bijušie zemes īpašnieki vai viņu mantinieki vēlējās atjaunot zemes īpašuma tiesības, viņiem likuma *Par zemes reformas pabeigšanu lauku apvidos* ietvaros līdz 2007. gada 28. decembrim bija jāiesniedz pieteikums Centrālajai zemes komisijai (CZK), savukārt dokumentus, kas pierāda īpašuma un mantošanas tiesības, varēja iesniegt līdz 2008. gada 1. septembrim.

Kārtību, kādā bijušajiem zemes īpašniekiem vai viņu mantiniekiem atjauno zemes īpašuma tiesības uz zemes reformas pabeigšanai paredzēto zemi, paredz MK 2008. gada 20. decembra noteikumi *Centrālajai zemes komisijai iesniegto pieprasījumu izskatīšanas kārtiba*.

Pirms zemes īpašuma tiesību atjaunošanas procesa uzsākšanas Valsts zemes dienests (VZD) sadarbībā ar pašvaldībām pārbaudīja:

- vai pieteikuma iesniedzējam vai citai personai uz pieprasīto zemi jau nav atzītas vai atjaunotas īpašuma tiesības;
- vai nav saņemti īpašuma kompensācijas sertifikāti;
- vai iesniegums par īpašuma tiesību atjaunošanu iesniegts attiecīgajā pašvaldībā līdz 1991. gada 20. jūnijam;
- vai līdz 1996. gada 1. jūnijam par pieprasīto zemi ir iesniegti īpašuma un mantošanas tiesības apliecināšanai dokumenti;
- vai zeme ir piešķirta pastāvīgā lietošanā jeb zemes pastāvīgās lietošanas tiesības ir izbeigtas un ar pašvaldību ir noslēgts zemes nomas līgums par šo zemi.

Pēc minētās pārbaudes veikšanas CZK lēma par pretendantu pieprasījumu izskatīšanas prioritāro grupu.

Pirmās prioritātes pieprasītājiem atbilst bijušie īpašnieki vai viņu mantinieki, kuri pieprasījumus īpašuma tiesību atjaunošanai un dokumentus, kuri apliecinā īpašumtiesības vai mantošanas tiesības, bija

iesnieguši līdz 1991. gada 20. jūnijam, taču zemi vai īpašuma kompensācijas sertifikātus nav saņēmuši, kā arī bijušie zemes īpašnieki, kuri no Vispārējās Lauksaimniecības bankas vai Valsts zemes bankas līdz 1940. gada 21. jūlijam uzsāka izpirkt (aizpirka) Latvijā atstātos vācu izceļotāju nekustamos īpašumus, – neatkarīgi no pieprasījumu iesniegšanas datuma.

Otrās prioritātes pieprasītāju statusam atbilst bijušie īpašnieki vai viņu mantinieki, kuri pieprasījumu īpašumtiesību atjaunošanai bija iesnieguši līdz 1991. gada 20. jūnijam, kā arī īpašumtiesības un mantošanas tiesības apliecinōšus dokumentus bija iesnieguši līdz 1996. gada 1. jūlijam.

Trešās prioritātes pieprasītāju statusam atbilst pretendentu, kuri pieprasījumus iesnieguši pēc 1991. gada 20. jūnija vai īpašumtiesības un mantošanas tiesības apliecinōšus dokumentus iesnieguši pēc 1996. gada 1. jūlijā.

Kopā CZK īpašuma tiesību pieprasījumus uz zemes reformas pabeigšanai paredzēto zemi atzina 1066 personām 12982,64 ha platībā. No visiem zemes reformas pabeigšanai paredzētās zemes pieprasītājiem pirmās prioritātes pieprasītāji sastāda 14%, otrās prioritātes pieprasītāji – 3%, bet vislielāko skaitu sastāda trešās prioritātes zemes reformas pabeigšanai paredzētās zemes pieprasītāji, tas ir, 83 procentus.

Lai nodrošinātu īpašuma tiesību atjaunošanas procesu uz zemes reformas pabeigšanai nodotajām zemēm, VZD reģionālajās nodaļās bija izveidotas vietējo pašvaldību un rajona līmeņa zemes reformas pabeigšanas komisijas, kā arī valsts līmeņa zemes reformas pabeigšanas komisija VZD centrālajā struktūrā. VZD izveidotās komisijas organizē zemes vienību saraksta nosūtīšanu pretendentiem un apkopo pretendantu izvēlētās zemes vienības. Šo komisiju darbā obligāti piedalās attiecīgās pašvaldības pārstāvis, kurš ir pilnvarots parakstīt zemes reformas pabeigšanai nodotās zemes sadales un īpašuma tiesību atjaunošanai paredzētās zemes robežu shēmas.

Pēc notikušajām izlozēm izlozes protokolu un pretendenta parakstīto zemes robežu shēmu VZD izveidotā zemes reformas pabeigšanas komisija nosūta CZK atzinuma pieņemšanai, kura to nosūta pretendentiem tālākai īpašuma tiesību formēšanai.

2010. gadā tika uzsākts īpašuma tiesību atjaunošanas process pirmās prioritātes pretendentiem. No 2010. gada augusta pirmās prioritātes 91 pretendentu pieprasījumus izskatīja VZD izveidotā valsts līmeņa zemes reformas pabeigšanas komisija.

Pirmās prioritātes pretendentu pieprasījumu izskatīšanu VZD izveidotajās vietējo pašvaldību un rajona līmeņa, kā arī valsts līmeņa zemes reformas pabeigšanas komisijās pabeidza 2011. gada marta beigās.

Visu prioritāšu pretendenti pēc CZK atzinuma par īpašuma tiesību atjaunošanu saņemšanas veic zemes

vienību kadastrālo uzmērišanu. Pēc kadastrālās uzmērišanas CZK pieņem lēmumus par īpašuma tiesību atjaunošanu un pretendents ar šo lēmumu iegūst tiesības īpašumu ierakstū zemesgrāmatā.

No 2011. gada aprīļa tika uzsākta zemes reformas pabeigšanai paredzēto zemes vienību sarakstu sagatavošana un nosūtīšana otrās un trešās prioritātes pretendentiem attiecīgo zemes vienību izvēlei vietējās pašvaldības vai rajona līmenī. Tiem pretendentiem, kuriem pietrūka platība mantojamās zemes kompensēšanai rajona līmenī, tika dota iespēja izvēlēties zemes vienības valsts līmenī visā Latvijas teritorijā.

Kopumā tika izskatīti 35 otrās prioritātes pretendentu zemes reformas ietvaros paredzētās zemes izvēles pieprasījumi, visvairāk otrās prioritātes pretendentu bijušie īpašumi atradās bijušajā Ludzas rajona, Valkas rajona, Cēsu rajona, Preiļu rajona un Balvu rajona teritorijā. Kopumā tika izvēlētas un parakstītas robežu shēmas par 37 zemes vienībām 155,5 ha platībā. 30% no otrās prioritātes pretendentiem atteicās no zemes vienību izvēles. Otrās prioritātes pretendentu pieprasījumu izskatīšana vietējā pašvaldības, rajona un valsts līmenī noslēdzās 2011. gada novembrī.

Tāpat tika izskatīti arī 693 trešās prioritātes pretendentu zemes reformas ietvaros paredzētās zemes izvēles pieprasījumi. 37 trešās prioritātes pretendenti atteicās no īpašuma tiesību atjaunošanai nodotās zemes izvēles.

Vairākās Latvijas teritorijās zemes reformai paredzētā zeme trešās prioritātes pretendentiem nepietika, līdz ar to 188 trešās prioritātes pretendentiem tika atzītas tiesības izvēlēties zemi jebkurā Latvijas lauku apvidus teritorijā. Pavisam kopā CZK atzina tiesības izvēlēties zemi visā Latvijas teritorijā 204 trešās prioritātes pretendentiem par īpašuma tiesību atjaunošanai pieprasītajiem 2716,78 ha. VZD valsts līmeņa zemes reformas pabeigšanas komisija darbu uzsāka 2012. gada jūlija beigās.

Atbilstoši likuma *Par zemes reformas pabeigšanu lauku apvidos* 16. panta trešajai daļai atzinumu par īpašuma tiesību atjaunošanu uz zemes reformas pabeigšanai paredzēto zemi CZK jāpieņem līdz 2013. gada 30. decembrim.

Līdz 2013. gada novembrim VZD valsts līmeņa zemes reformas pabeigšanas komisija izskatīja trešās prioritātes pretendentu iesniegumus par īpašuma tiesību atjaunošanai izvēlētajām 844 zemes vienībām. 132 trešās prioritātes pretendenti ieguva visu īpašuma tiesību atjaunošanai pieprasīto zemi. Kopumā parakstītas 543 zemes vienību zemes robežu shēmas.

52 trešās prioritātes pretendenti vēl nav ieguvuši īpašuma tiesību atjaunošanai pieprasīto zemi, jo daļai no tiem jānokārto ar mantojuma lietām saistītās formalitātes, daļa no pretendentiem dažādu apstākļu

dēļ neierodas uz komisijas sēdēm, daļa no pretendentiem atteicās no zemes vienībām sēžu laikā vai pirms izlozes, jo līdz tam nebija iepazinušies ar izvēlēto zemes vienību izmantošanas iespējām un stāvokli dabā.

Īpašuma tiesību nostiprināšanai zemesgrāmatā jāveic iegūtās zemes uzmērišana un jāsaņem attiecīgas institūcijas lēmums par īpašuma tiesību atjaunošanu. Nenot vērā minēto, CZK, VZD un pilsētu pašvaldības turpina pieņemt lēmumus par īpašuma tiesību atjaunošanu bijušajiem zemes īpašniekiem vai viņu mantiniekiem, kā arī zemes piešķiršanu īpašumā par samaksu gadījumos, kad zemes kadastrālās uzmērišanas rezultātā noteiktā zemes vienības kopējā

platība minētajām personām pārsniedz to zemes platību, uz kuru tiem atjaunotas īpašuma tiesības.

Atbilstoši likuma *Par zemes reformas pabeigšanu pilsetā* 6. pantam attiecīgajām pašvaldībām jāsagatavo un līdz 2014. gada 30. novembrim jāiesniedz VZD paziņojums par zemes reformas pabeigšanu un pārskats par zemes reformu reglamentējošos normatīvajos aktos noteikto darbu izpildi. Savukārt par lauku apvidu zemēm saskaņā ar likuma *Par zemes reformas pabeigšanu lauku apvidos* 4. panta ceturto daļu pārskatu sagatavo un līdz 2014. gada 30. novembrim pašvaldībām iesniedz VZD. Līdz 2013. gada novembrim paziņojuma un pārskata sagatavošana bija uzsākta 4 pilsētās – Olainē, Līgatnē, Saldū un Limbažos.

6.16. Publisko personu komercdarbības un kapitāla daļu pārvaldības reforma

Latvijas valstij pilnībā vai daļēji pieder ievērojams skaits kapitālsabiedrību, kam ir liela ietekme uz valsts ekonomiku. Valstij piederо kapitālsabiedrību īpašumā ir ievērojami aktīvi, un šo kapitālsabiedrību vidū ir lielākie darba devēji valstī. Tādēļ valstij ir nepieciešams regulāri sekot līdzi tai piederо kapitālsabiedrību darbības rezultātiem, lai veicinātu atbildīgu, efektīvu un uz rezultātiem vērstu kapitālsabiedrību vadību, kā arī palielinātu

kapitālsabiedrību vērtību nākotnē. Tāpat arī atsevišķu pašvaldību kapitālsabiedrību darbībai ir nozīmīga loma attiecīgas administratīvās teritorijas noteikta pakalpojuma sniegšanā.

Uz šo brīdi 100% valsts līdzdalība ir 69 kapitālsabiedrībās, valsts izšķirošajā ietekmē ir 6 kapitālsabiedrības, 69 kapitālsabiedrībās valsts līdzdalība ir mazāka par 50%. Kopā valstij tieša līdzdalība ir 144 kapitālsabiedrībās.

6.29. ielikums

Publisko personu komercdarbība

Publisko personu iesaistīšanās komercdarbībā rada tirgus izkroplojuma risku. Tāpēc publisko personu komercdarbība ir pieļaujama tikai izņēmuma gadījumos, kad pastāv sevišķs attaisnojums šādas komercdarbības veikšanai. Galvenais ekonomiski pamatotais mērķis publiskās personas dalībai kapitālsabiedrībās ir tirgus nepilnību novēršana un līdz ar to sabiedrības labklājības celšana. *Valsts pārvaldes iekārtas likuma* minētie komercdarbības ierobežojumi noteikti leģitīma mērķa sasniegšanai, t.i., lai publiskā persona, nekroplojot konkurenci, darbotos kā līdzvērtīgs partneris privātajam biznesam tikai tajos gadījumos, kad tas nepieciešams drošības funkciju un valsts politikas īstenošanas nodrošināšanai kādā no sabiedrības dzīves nozarēm. Taču praksē bieži vien tie tiek tulkoti pārāk plāsi, līdz ar to gan valsts, gan pašvaldības veic komercdarbību nozarēs, kas formāli atbilst *Valsts pārvaldes iekārtas likuma* 88. pantā noteiktajiem nosacījumiem, tomēr pēc būtības ir pretrunā ar minētās normas mērķi – ierobežot publiskas personas komercdarbību.

Valsts kapitāla daļu pārvaldība

Latvijā ir decentralizēts valsts kapitāla daļu pārvaldības modelis, un valsts kapitāla daļu pārvalde tiek īstenota ar kapitāla daļu turētāja – nozares ministrijas vai kādas citas institūcijas – starpniecību. Analizējot Latvijā īstenoto valsts kapitāla daļu pārvaldības praksi, identificētas šādas būtiskākās problēmas:

- valsts kapitāla daļu turētājs īsteno vairākas lomas vienlaikus (klienta, īpašnieka un nozares politikas veidotāja loma vienā personā);
- zema kapitāla atdevē;
- nav pārskatāmi definēti sasniedzamie finanšu un nefinanšu mērķi un netiek analizēti, izvērtēti kapitālsabiedrību rādītāji attiecībā uz tiem;
- nav nodrošināta vienota un caurskatāma valsts kapitāla daļu pārvaldība (tajā skaitā profesionālu piesaistīšana);
- nav vienotas pārraudzības sistēmas, kas veicinātu komercdarbības vides uzlabošanu;
- sadrumstalots un nepilnīgs valsts kapitāla daļu pārvaldības regulējums;
- ikdienas pārvaldības lēmumu politizācija.

Latvijā ir 323 kapitālsabiedrības, kurās vienīgais dalībnieks ir pašvaldība (pašvaldības

kapitālsabiedrības), 39 kapitālsabiedrības ir pašvaldību izšķirošajā ietekmē un 243 gadījumos kādai no

pašvaldībām pieder 50 un mazāk procentu kapitāla daļu kādā kapitālsabiedrībā. Četrām pašvaldībām nepastāv līdzdalība kapitālsabiedrībās.

MK 2012. gada 15. maija sēdē tika izskatīta un pieņemta Ekonomikas ministrijas izstrādātā *Publisko personu komercdarbības koncepcija* un *Valsts kapitāla daļu pārvaldības koncepcija*, kas atbilst OECD vadlīnijās par valsts kapitāla pārvaldību noteiktajiem principiem.

Lai ieviestu MK apstiprinātos, koncepcijas piedāvātos risinājuma variantus, Ekonomikas ministrija ir izstrādājusi likumprojektu paketi, tajā skaitā likumprojektu *Publisko personu kapitālsabiedrību un kapitāla daļu pārvaldības likums*, kas veidots uz šobrīd spēkā esošā likuma *Par valsts un pašvaldību kapitāla daļam un kapitālsabiedrībām bāzes, kā arī grozījumus Valsts pārvaldes iekārtas likumā*, kas paredz mainīt nosacījumus, kuriem iestājoties publiska persona ir tiesīga dibināt kapitālsabiedrību vai iegūt līdzdalību esošā kapitālsabiedrībā. MK 2013. gada 28. maija sēdē likumprojekti ir atbalstīti un iesniegti izskatīšanai Saeimai, kas tos ir pieņēmusi 1. lasījumā.

Publisko personu kapitāla daļu pārvaldības reformas mērķis ir veicināt kapitāla atdevi un ieviest labas korporatīvās pārvaldības principus kapitālsabiedrību pārvaldībā, kā arī pārvērtēt publiskās personas komercdarbības nosacījumus. Īstenojot kapitāla daļu pārvaldības reformu, ir sagaidāma lielāka kapitāla atdevē (lielākas dividendes), sabiedrībai publiski pieejama informācija par valstij piederošo kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldi, kapitālsabiedrībām izvirzīto gan finanšu, gan nefinanšu mērķu sasniegšanu.

Publisko personu komercdarbības reforma paredz:

- mainīt publiskās personas komercdarbības nosacījumus, t.i., noteikt, ka publiskā persona var iegūt līdzdalību kapitālsabiedrībā, ja ir jānovērš tirgus nepilnība vai kapitālsabiedrības veiktā komercdarbība ir pārvaldīt īpašumus, kas ir stratēģiski svarīgi valsts vai pašvaldības administratīvās teritorijas turpmākai attīstībai vai valsts drošībai. Turklat publiska persona var iegūt līdzdalību esošā kapitālsabiedrībā, ja tirgus nepilnības situāciju nav iespējams efektīvi novērst citā administratīvā vai atbalsta sniegšanas veidā, un šāda veida publiskas personas iesaiste ir samērīgs sabiedrības labklājības uzlabošanas veids;
- publiskai personai ir jānosaka vispārējie stratēģiskie mērķi, ko publiskā persona vēlas sasniegt ar līdzdalību kapitālsabiedrībā un kuri izriet no tiesību aktiem un politikas plānošanas dokumentiem. No publiskās personas definētiem vispārējiem stratēģiskiem mērķiem tiek atvasināti sabiedrības nefinanšu mērķi vidējam termiņam, kas tiek iekļauti kapitālsabiedrības vidējā termiņa stratēģijā;

- pienākumu publiskai personai ne retāk kā reizi piecos gados pārvērtēt līdzdalību kapitālsabiedrībās un tās atbilstību publiskās personas komercdarbības principiem, attiecīgi pēc nepieciešamības precīzējot vispārējos stratēģiskos mērķus. Valsts līdzdalības kapitālsabiedrībās pārvērtēšanu koordinētu Valsts kapitāla daļu pārvaldības birojs;
- noteikt, ka publiskas personas kapitālsabiedrība jāpārveido par iestādi (publisko aģentūru), ja ir konstatēts, ka publiskas personas līdzdalībai kapitālsabiedrībā attiecīgu mērķu sasniegšanai kapitālsabiedrības statuss nav atbilstošākais darbības modelis.

Valsts kapitāla daļu pārvaldības reforma paredz:

- attiecīnāt uz visām publiskām personām piederošo kapitālsabiedrību (kapitāla daļu) pārvaldību;
- valsts kapitāla daļu pārvaldības dalēji centralizēta modeļa ieviešanu. Piedāvātais modelis paredz izveidot centralizēto pārvaldības institūciju – Valsts kapitāla daļu pārvaldes biroju. Dalēji centralizētajā modelī valsts kapitāla daļu pārvaldība tiek sadalīta starp: a) nozares ministriju, kas pārrauga nozares attīstību un ar nozares specifiku saistītos jautājumus (piemēram, normatīvo aktu izstrāde, politikas plānošanas dokumentu izstrāde, nozares politikas mērķu izstrāde, priekšlikumu izstrāde valsts budžeta projektam), kā arī nosaka kapitālsabiedrību nefinanšu mērķus; b) Valsts kapitāla daļu pārvaldes biroju, kas pārrauga finanšu rezultātu jautājumus un korporatīvās pārvaldības principu ieviešanu un īstenošanu;
- Valsts kapitāla daļu pārvaldes biroju veidot kā MK pārraudzībā esošu tiesās pārvaldes iestādi, pārraudzību īstenojot ar Ministru prezidenta starpniecību. Valsts kapitāla daļu pārvaldes birojs finansējams no valsts budžeta. Valsts kapitāla daļu pārvaldes birojam paredzēta šāda kompetence: 1) izstrādāt vadlīnijas, kas saistītas ar kapitālsabiedrību un kapitāla daļu efektīvu pārvaldību; 2) sniegt valsts kapitāla daļu turētājiem (ja Valsts kapitāla daļu pārvaldes birojs nav kapitāla daļu turētājs) atzinumu par kapitālsabiedrības vidēja termiņa darbības stratēģijā noteiktajiem finanšu mērķiem, to saskaņotību ar kapitālsabiedrības vidēja termiņa darbības stratēģijā noteiktajiem nefinanšu mērķiem un dividendēs izmaksājamo peļņas daļu; 3) konsultēt MK, publiskas personas kapitāla daļu turētājus un kapitālsabiedrības par korporatīvās pārvaldības ieviešanas aspektiem; 4) nodrošināt ikgadēja publiska pārskata sagatavošanu par valstij piederošajām

- kapitālsabiedrībām un kapitāla daļām; 5) izvērtēt kapitālsabiedrību sasniegtos finanšu mērķus un darbības rezultātus; 6) izvērtēt un sniegt atzinumu par publiskas personas līdzdalības iegūšanas, saglabāšanas vai izbeigšanas, kā arī valsts izšķirošas ietekmes iegūšanas vai izbeigšanas nepieciešamību atbilstoši likuma nosacījumiem; 7) izveidot un uzturēt valdes un padomes locekļu kandidātu datu bāzi; 8) atbilstoši kompetencei izstrādāt un iesniegt apstiprināšanai MK tiesību aktu un politikas plānošanas dokumentu projektus; 9) īstenot kapitāla daļu turētāja funkcijas tajās kapitālsabiedrībās, kurās Valsts kapitāla daļu pārvaldes birojs iecelts par kapitāla daļu turētāju; 10) īstenot valsts kapitāla daļu atsavināšanu un privatizāciju;
- pienākumu kapitālsabiedrībām izstrādāt vidēja termiņa darbības stratēģjas, kā arī noteikt šo stratēģijas saskaņošanas kārtību. Paredzēts, ka Valsts kapitāla daļu pārvaldes birojs iesaistīsies kapitālsabiedrības vidēja termiņa darbības stratēģijas projekta izvērtēšanā, sniedzot atzinumu;
 - nosacījumus kapitālsabiedrības darbību rezultātu izvērtēšanai, ko koordinē Valsts kapitāla daļu pārvaldes birojs (labas korporatīvās pārvaldības vadlīnijas, vienotas formas par finanšu mērķu sasniegšanu). Kapitāla daļu turētājs veic izvērtēšanu, pieņem lēmumu par turpmāko rīcību aktīvu atdeves un vērtības pieaugumam;
 - prasības informācijas atklātības nodrošināšanai – iespējas iepazīties ar publisku personu kapitālsabiedrību mērķiem, rezultātiem, aktuāliem finanšu rādītājiem, pārvaldības struktūru u.c. informāciju;
 - Valsts kapitāla daļu pārvaldes birojs līdz kārtējā gada 30. jūlijam sagatavo un iesniedz zināšanai MK un Saeimai ikgadējo publisko pārskatu par valstij piederošājām kapitālsabiedrībām un kapitāla daļām iepriekšējā gadā;
 - lielākajās publiskas personas kapitālsabiedrībās un publiski privātajās kapitālsabiedrībās padomju izveidi - kapitālsabiedrībā var izveidot padomi tikai tad, ja pārskata gadā sabiedrības rādītāji atbilst visiem šādiem kritērijiem: 1) neto apgrozījums lielāks par 15 milj. latu (21 milj. eiro); 2) bilances kopsumma lielāka par 3 milj. latu (4 milj. eiro); 3) vidējais darbinieku skaits lielāks par 50;
 - motīvējošu atalgojumu – valdes un padomes locekļiem atalgojums ir sasaistāms arī ar darbības rezultātiem. Atlīdzības noteikumi reizi gadā tiks pārskatīti un aktualizēti;
 - jaunu kārtību valdes un padomes locekļu kandidātu nominēšanai. Valdes un padomes locekļi tiek izvirzīti, izmantojot datu bāzi, balstoties uz profesionālītātēs un kompetences kritērijiem. Valsts kapitāla daļu pārvaldes birojs izveido valdes un padomes locekļu kandidātu datu bāzi, uztur to un periodiski atjaunina. No datu bāzes izvirzītos kandidātus izvērtē un izvirza valsts kapitāla daļas turētājam vai kapitālsabiedrības padomei nomināciju komisija, kurā iekļauj Valsts kapitāla daļu pārvaldes biroja un valsts kapitāla daļu turētāja vai padomes (ja tāda ir izveidota) izvirzītos pārstāvju, kā arī, ja nepieciešams, neatkarīgus ekspertus un attiecīgās nozares ministrijas izvirzītus pārstāvju. Ja valsts kapitālsabiedrība ir nozīmīga noteiktas nozares politikas realizācijai, ne mazāk kā pusi no kapitālsabiedrības statūtos noteiktā padomes locekļu skaita valsts kapitāla daļu turētājam nominē nozares ministrija. Ministriju izvirzītajiem pārstāvjiem ir jāatbilst kvalifikācijas kritērijiem, kas nepieciešami, lai personu varētu iekļaut valdes un padomes locekļu kandidātu datu bāzē. Valsts kapitāla daļu turētājam vai padomei ir tiesības, pamatoti argumentējot, noraidīt nomināciju komisijas vai nozares ministrijas izvirzītos kandidātus. Minētajā gadījumā atkārtoti tiek organizēts atlases process nepieciešamā kandidāta atlasei;
 - ieviest elastīgu, kapitālsabiedrību vērtību paaugstināšu dividenžu politiku atbilstoši katras kapitālsabiedrības, t.sk. valsts kapitālsabiedrības meitas sabiedrības mērķiem diferencēt piemērojamo dividenžu politiku ilgtermiņā.

Plānots, ka publisko personu komercdarbības un kapitāla daļu pārvaldības reformas ietvaros izstrādātie likumprojekti varētu tikt pieņemti 2014. gada pirmajā pusē, Valsts kapitāla daļu pārvaldes birojs varētu tikt izveidots 2014. gadā.

6.17. Tautsaimniecības padome

Ekonomikas ministrijas Tautsaimniecības padome (TSP) ir TSP dibinātāju organizāciju – Ekonomikas ministrijas, Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kameras, Latvijas Pašvaldību savienības, Latvijas Brīvo arodbiedrību savienības, Latvijas Darba devēju konfederācijas izveidota konsultatīva institūcija, kas piedalās ar uzņēmējdarbības politiku saistīto jautājumu risināšanā un darbojas saskaņā ar MK 2010. gada 23. marta noteikumu Nr. 271 *Ekonomikas ministrijas nolikums* 6.11. apakšpunktu un 7.2. apakšpunktu, 1999. gada 17. februārī noslēgto Vienošanos par

sadarbību Tautsaimniecības padomē un 2013. gada 29. augusta Ekonomikas ministrijas TSP nolikumu Nr. 1-7-33.

Lai profesionāli tiktu pārstāvētas nozaru intereses, kā arī pilnveidota sadarbība starp Ekonomikas ministriju un citām valsts institūcijām, TSP pieaicina nozaru asociācijas, kuras pārstāv savas nozares uzņēmējus un to intereses, kā arī neatkarīgos ekspertus – ekonomistus, izglītības un zinātnes pārstāvus.

6.30. ielikums

TSP personālsastāvs un darba organizācija

TSP personālsastāvu, pamatojoties uz Vadības komitejas lēmumu, apstiprina ekonomikas ministrs.

Ekonomikas ministrs pauž TSP uzdevumā TSP viedokli Lielo un stratēģiski nozīmīgo investīciju projektu koordinācijas un Ārējās ekonomiskās politikas koordinācijas padomēs un citos pārnozaru forumos.

TSP Vadības komiteja ir konsultējoša un koordinējoša institūcija, kas piedalās ar uzņēmējdarbības politiku saistīto jautājumu risināšanā un atbild par TSP darba plāna un TSP sēžu darba kārtību jautājumu izvērtēšanu un apstiprināšanu, kā arī TSP darba efektivitātes nodrošināšanu un uzlabošanu.

Vadības komitejas personālsastāvu apstiprina ekonomikas ministrs. Vadības komitejas sastāvā ir ekonomikas ministrs un četru TSP dibinātāju pārstāvji, kas vienlaicīgi ir arī TSP locekļi:

- pārstāvis no Latvijas Brīvo arodbiedrību savienības;
- pārstāvis no Latvijas Darba devēju konfederācijas;
- pārstāvis no Latvijas Pašvaldību savienības;
- pārstāvis no Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kameras.

TSP Vadības komitejai ir tiesības pieaicināt pārstāvus par attiecīgi kompetencei atbilstošiem, sēdē izskatāmiem jautājumiem (piemēram, Ārvalstu investoru padomi Latvijā, Latvijas Zinātņu akadēmiju, Lauksaimnieku organizāciju sadarbības padomi, attiecīgās valsts institūcijas un sabiedriskās organizācijas).

TSP sastāvā ir 29 TSP Vadības komitejas izvirzīti eksperti, tai skaitā ekonomikas ministrs, TSP priekšsēdētājs un uzņēmēju organizāciju, valsts struktūru un citu organizāciju pārstāvji.

TSP sēdēs novērotāju statusā piedalās pārstāvis no Ārvalstu investoru padomes Latvijā, Rīgas Tehniskās universitātes, Lauksaimnieku organizāciju sadarbības padomes, biedrības „Latvijas Tirgu savienība”, Latvijas Zinātņu akadēmijas un Latvijas Amatniecības kameras.

Par TSP sastāva maiņu vai papildināšanu lemj TSP dibinātāji TSP Vadības komitejas sēdēs.

TSP vada padomes priekšsēdētājs, kuru no sava vidus rotācijas kārtībā ievēl TSP Vadības komitejas locekļi un kura pilnvaru laiks ir viens gads.

TSP sēdes notiek vidēji reizi mēnesi.

TSP darbu nodrošina Tautsaimniecības padomes sekretariāts, kura darbību nodrošina Ekonomikas ministrija.

TSP sēžu starplaikā TSP rekomendējošos lēmumus pieņem TSP Vadības komiteja.

Lai pilnveidotu Ekonomikas ministrijas un nevalstiskā sektora sadarbības modeli un sakārtotu konsultatīvo mehānismu, 2012. gada 28. aprīlī TSP Vadības komiteja lēma par TSP struktūras pilnveidošanu, izveidojot sešas TSP apakškomitejas, kuru funkcijas un uzdevumi ir apvienot ar Ekonomikas ministrijas rīkojumu izveidotās konsultatīvās padomes, veicināt Ekonomikas ministrijas, ministra, citu ministriju un nevalstisko organizāciju dialogu par būtiskiem uzņēmējdarbībai labvēlīgas vides politikas veidošanas kritērijiem Latvijā, kā arī nodrošināt ilgtspējīgas tautsaimniecības attīstības principu ieviešanu un sekmēt valsts ilgtspējīgas attīstības procesu un sabiedrības līdzdalību tajā.

TSP Vadības komiteja izvērtēja un izstrādāja tādu modeli, lai svarīgus un pakārtotus jautājumus attiecībā uz visaptverošu ekonomikas politiku TSP spētu izdiskutēt un skatīt zem strukturētām nozaru komitejām, kuras tiešā vai netiešā veidā darbojas sadarbībā ar nevalstisko sektoru.

TSP struktūra sastāv no sešām komitejām:

- Iekšējā tirgus komiteja;
- Konkurētspējas komiteja;
- Enerģētikas komiteja;
- Būvniecības un mājokļu politikas komiteja;
- Tūrisma komiteja;
- Mikro, mazo un vidējo uzņēmumu komiteja.

TSP darbības mērķis ir veicināt uzņēmējdarbībai labvēlīgas vides politikas veidošanu un īstenošanu Latvijā, kā arī veicināt ilgtspējīgas tautsaimniecības attīstības principu ieviešanu un sekmēt valsts ilgtspējīgas attīstības procesu un sabiedrības līdzdalību tajā, identificēt uzņēmējdarbību kavējošos apstākļus un veikt visas nepieciešamās darbības to novēršanai, piedalīties komercdarbību veicinošu normatīvo aktu un politikas plānošanas dokumentu izstrādē, veicināt inovācijas un ārējo tirdzniecību.

TSP izskata un seko tādu jautājumu un normatīvo dokumentu projektu, tautsaimniecības attīstības koncepciju, valsts budžeta un citu dokumentu risināšanai, kas ir nozīmīgi Latvijas tautsaimniecības attīstībai. TSP sagatavo priekšlikumus un pieņem rekomendējošus lēmumus par šiem jautājumiem. TSP realizē dialogu starp uzņēmējiem un Ekonomikas ministriju, kā arī ar citām valsts institūcijām un sabiedriskām organizācijām.

TSP pieņemtajiem lēmumiem ir rekomendējošs raksturs.

TSP sadarbojas ar Ministru kabinetu, ministrijām un citām valsts institūcijām, lai panāktu TSP izvirzīto uzņēmējdarbības vides pilnveidošanai nepieciešamo priekšlikumu iekļaušanu atbildīgo institūciju sagatavotajos normatīvajos aktos.

2009. gada 21. maijā TSP, Ekonomikas ministrija un Finanšu ministrija parakstīja sadarbības memorandu *Izaugsmei, konkurencējai un nodarbinātībai*. Sadarbības memoranda mērķis ir TSP, Ekonomikas ministrijas un

Finanšu ministrijas sadarbība un saskaņota rīcība Latvijas ekonomikas izaugsmes, nodarbinātības un konkurētspējas veicināšanai, kā arī aktīva dalība ilgtspējīgas Latvijas stratēģijas izstrādē un ieviešanā.

Lai profesionāli tiktu pārstāvētas tautsaimniecības nozaru intereses efektīvā dialogā ar Ekonomikas ministriju, TSP un citām uzņēmēju organizācijām un valsts institūcijām, Ekonomikas ministrija ir izveidojusi sadarbības modeli ar tautsaimniecības nozarēm.

TSP izskata uzņēmējus pārstāvošo institūciju – asociāciju priekšlikumus likumdošanas pilnveidošanai. Nozaru asociācijas izvērtē un sniedz atzinumus par tiesību aktu projektiem. Savukārt ministrija informē normatīvo aktu sagatavotajus par TSP iesniegtiem priekšlikumiem likumdošanas pilnveidošanai, kā arī veic citus pasākumus valdības deklarācijas ietvaros pieņemto tautsaimniecības attīstības un uzņēmējdarbības vides uzlabošanas programmu realizēšanai.

Sobrīd Tautsaimniecības padomē ir pārstāvētas 15 nozaru (ķīmija un farmācija, finanses, transports – tranzīts, logistika, enerģētika, informācijas un komunikācijas tehnoloģijas, IT klasteris, tirdzniecība, elektrotehnika, elektronika, vieglā rūpniecība, kokrūpniecība, mašīnbūve un metālapstrāde, būvniecība, tūrisms, viesnīcas un restorāni, pārtika, poligrāfija, izglītība un zinātnē, lauksaimniecība) asociācijas.

6.31. ielikums

TSP par ekonomikas politikas prioritātēm

TSP uzskata, ka ir jāturpina darbs, lai Latvijā nodrošinātu stabili makroekonomisko vidi un tautsaimniecības izaugsmi kopumā. Lai veicinātu konkurenči Latvijā, ir jāveido sabalansēts budžets, jāpastiprina konkurences uzraudzība un jāveicina konkurences attīstība visās tautsaimniecības nozarēs sabiedrības interesēs, laikus identificējot riska sektorus, kuros iespējamai konkurences tiesību pārkāpumi, ierobežojot administratīvos un citus šķēršļus konkurencēi.

TSP par problemātiskām jomām joprojām uzskata nodokļu politiku un administrāciju, darbaspēka izglītību, makroekonomisko stabilitāti un tiesību aktu izmaiņu neprognozējamību.

Tāpat ir jāizvērtē normatīvie akti jau to izstrādes gaitā, lai identificētu un novērstu iespējamus konkurences tiesību pārkāpumus, tirdzniecības tehniskās barjerās un diskriminējošos nosacījumus brīvas preču un pakalpojumu aprites un uzņēmējdarbības tiesību jomā. Jāpilnveido valsts atbalsta un iepirkuma uzraudzība, panākot augstu caurskatāmības līmeni valsts atbalsta projektiem.

Sekmējama efektīvas un konkurencējīgas nozaru struktūras veidošana, jāveicina pētniecība un attīstība un inovācijas, it īpaši privātajā sektorā, jāizstrādā un jāievieš pasākumi, kas veicinātu izglītības, pētniecības un tautsaimniecības sektoru sadarbību, nodrošinot zināšanu un tehnoloģiju pārnesi.

Veicināma struktūrfondu ātrāka apgūšana un jāsekmē jaunu eksporta tirgu apgūšana un nostiprināšanās esošajos. Jānodrošina eksporta veicināšanas institucionālā bāze un tās kapacitātes celšana, ārējo ekonomisko pārstāvniecību attīstība, finanšu instrumentu pieejamība un atbalsts uzņēmumiem eksporta mārketingā.

Parakstot vienošanās protokolu, puses vienojās apvienot resursus programmatisko dokumentu izstrādei, veikt pasākumus valdības deklarācijas ietvaros pieņemto tautsaimniecības attīstības un

uzņēmējdarbības vides uzlabošanas programmu realizēšanai, kā arī par to, ka nozaru asociācijas izvērtēs un sniegs atzinumus par ministriju izstrādātajiem tiesību aktu projektiem.

2013. gada gadā ir notikušas 10 Tautsaimniecības padomes sēdes, kurās tika skatīti šādi svarīgākie jautājumi:

- ekonomikas izrāviens: *Nacionālās industriālās politikas pamatnostādņu 2013.-2020. gadam projekts*;
- ekonomikas izrāviens: Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas izstrādātais *Reģionālās politikas pamatnostādņu projekts līdz 2020. gadam*;
- ekonomikas izrāviens: *Latvijas Enerģētikas ilgtermiņa stratēģija 2030 – konkurentspejīga enerģētika sabiedrībai*;
- *Nodokļu politikas stratēģija 2014.-2016. gadam*;
- obligātā iepirkuma komponentes izmaksu turpmākā ierobežošana un samazināšana;
- *Enu ekonomikas apkarošanas plāns* un tā statuss;
- *Viedās specializācijas stratēģijas (Smart Specialization Strategy)* izstrādes laika grafiks un tās pētniecības virzienu prioritāšu noteikšana;
- darba tirgus vidēja termiņa un ilgtermiņa prognozes;
- vidēja termiņa valsts budžeta plānošanas un 2014. gada budžeta sasaiste ar *Nacionālo attīstības plānu*;
- *Tiesu sistemas reforma*: paveiktais un turpmākie soli;
- par sagatavošanās procesa *statusu 2014.-2020. gada plānošanas periodam ES fondu jomā*;
- par TSP priekšlikumiem *veicinat kvalificēta darbaspēka ar dabaszinātņiem saistītās nozarēs sagatavošanu, nosakot vispārizglītojošo skolu beidzējiem obligātu fizikas un ķīmijas eksāmenu*;
- augstākās izglītības problēmu jautājumi ekonomiskās attīstības griezumā;
- par termiņuzturēšanās atļaujām;
- *Zīņojums par būvniecības regulējuma virzības progresu*;
- praktiskais vērtējums *par nodokļu politiku 2014.-2016. gadam*.

7. REKOMENDĀCIJAS

Latvijas tautsaimniecības konkurētspējas priekšrocības pašreiz ir lētais darbaspēks – darbaspēka izmaksas Latvijā ir ievērojami zemākas nekā vecajās ES dalībvalstīs. Gan lētais darbaspēks, gan salīdzinoši augstā rentabilitāte nerada stimulus uzņēmējdarbības modelā maiņai un citu konkurētspējas priekšrocību radīšanai. Brīva darbaspēka kustības apstākļos ilgstoši uzturēt zemas darbaspēka izmaksas nebūs iespējams, līdz ar to jārada stimuli jaunu konkurētspējas priekšrocību iegūšanai.

Latvijas tautsaimniecības ilgtspējīgai attīstībai nepieciešams veicināt ekonomikas strukturālās izmaiņas par labu preču un pakalpojumu ar augstāku pievienoto vērtību ražošanai, t.sk. rūpniecības lomas palielināšanai, rūpniecības un pakalpojumu modernizācijai un eksporta sarežģītības attīstībai. Tas ir būtisks priekšnosacījums Latvijas tautsaimniecības konvergēcēi ar attīstītajām ES valstīm un iedzīvotāju labklājības pieaugumam, ko var panākt, palielinot Latvijas ekonomikas konkurētspēju, kas balstīta uz inovāciju.

Būtisks priekšnoteikums ilgtspējīgai ekonomikas izaugsmei ir Latvijas inovācijas sistēmas stiprināšana. Pašreiz zemais Latvijas inovāciju līmenis liecina, ka esošajā inovācijas sistēmā ir būtiskas nepilnības. Identificētās nepilnības ir saistītas gan ar katru inovācijas sistēmas subjektu atsevišķi, gan to savstarpējo mijiedarbību.

Svarīgākie inovāciju sistēmas izaicinājumi, uz kuriem būtu vēršama valsts aktīva rīcība, ir:

- pašreizējais biznesa modelis vāji orientēts uz inovāciju;
- vāja sadarbība starp uzņēmējdarbības sektoru un zinātni;
- pašreizējā izglītības sistēma nenodrošina atbilstību starp darbaspēka pieprasījumu un piedāvājumu;
- nepietiekama zinātnes un pētniecības kapacitāte, tehnoloģiju attīstība un inovācijas.

Vienlaikus, lai nodrošinātu stabilu ekonomikas izaugsmi vidējā termiņā, ne mazāk svarīgi ir turpināt īstenot uzņēmējdarbības vides uzlabošanas pasākumus, īpaši tos, kas saistīti ar institucionālo ietvaru (likumdošana, nodokļu politika, atbalsta institūcijas) un infrastruktūras uzlabošanu. Tāpat ir jāturpina uzturēt stabilu makroekonomisko vidi. Nepieciešams veicināt godīgas komercdarbības vidi, lai konkurence tirgū netiktu ierobežota nedz no komersantu, nedz publisku personu puses.

Lai sagatavotos un pielāgotos būtiskajām strukturālajām izmaiņām, ir nepieciešams veikt apsteidzošus pārkārtojumus darba tirgū. Ir jāstiprina un jāreformē sociālās palīdzības sistēma, lai tā kļūtu efektīvāka un vienlaikus labāk aizsargātu trūcīgos iedzīvotājus. Nepieciešams mērķtiecīgāk organizēt un palielināt motivāciju strādāt.

Nemot vērā minēto, mūsuprāt, pašreizējās ekonomiskās politikas neatliekamie uzdevumi ir šādi:

- **zināšanu ietilpīgas ekonomikas veidošanā:**
 - sekmēt zinātnieku un komersantu sadarbību, atbalstot kompetences centrus, lai veicinātu pētniecības un rūpniecības sektoru sadarbību rūpniecisko pētījumu, jaunu produktu un tehnoloģiju īstenošanā, kā arī atbalstīt tehnoloģiju pārneses kontaktpunktus, lai mērķtiecīgi attīstītu nepieciešamo pētniecības kompetenci augstskolās un zinātniskajos institūtos un sekmētu pētniecības darbu rezultātu ieviešanu ražošanā;
 - atbalstīt jaunu produktu un tehnoloģiju izstrādi, veicot komersantus izvērst rūpnieciskos pētījumus, ieviest ražošanā jaunus produktus, pakalpojumus un tehnoloģijas;
 - aktīvāk atbalstīt zinātnes potenciāla attīstību, koncentrējot to jomās, kurās Latvijai ir salīdzinošas priekšrocības;

– eksporta veicināšanā:

- turpināt nodrošināt eksporta kredīta garantiju pieejamību, lai palielinātu pieejumu tirgīem ar augstāku riska pakāpi un veicinātu Latvijas preču un pakalpojumu eksportu;
- turpināt atbalstīt uzņēmēju un to apvienību daļību starptautiskās izstādēs un tirdzniecības misijās, lai veicinātu jaunu tirgu apgūšanu;
- attīstīt Latvijas ārējo ekonomisko pārstāvniecību tīklu, nodrošinot Latvijas uzņēmējiem plašu un viegli pieejamu valsts eksporta atbalsta pakalpojumu klāstu eksporta tirgos;
- nodrošināt Latvijas ārējo ekonomisko interešu pārstāvēšanu tirdzniecības politikas ietvaros kā daudzpusējā, tā arī divpusējos un reģionālos formātos, lai uzlabotu starptautiskās tirdzniecības līgumtiesiskos nosacījumus;
- turpināt vērsties pret protekcionisma pasākumiem, mazinot tirdzniecības barjeras, ar ko saskaras Latvijas uzņēmēji gan ES iekšējā, gan ārējos eksporta tirgos, tādējādi veicinot pasaules valstu tirgu atvērtību un Latvijas uzņēmumu eksportspēju;

- **darbaspēka pieejamības nodrošināšanā un piedāvājuma uzlabošanā:**
 - atbilstoši darba tirgus attīstības tendencēm savlaicīgi identificēt darbaspēka piedāvājuma un pieprasījuma neatbilstību, sniedzot informāciju izglītības politikas veidotājiem; uzlabot dažādu institūciju sadarbību darba tirgus apsteidzošu pārkārtojumu īstenošanā;
 - pilnveidot mūžizglītības sistēmu, lai novērstu jau pašlaik pastāvošās neatbilstības darba tirgū un mazinātu struktūrlā bezdarba riskus;
 - paaugstināt profesionālās izglītības pievilcību un kvalitāti, nodrošinot tās atbilstību darba tirgus prasībām;
 - pievērst īpašu vērību jauniešiem, kuri neatrodas apmācībā un nav arī nodarbināti, atgriezot tos izglītības sistēmā kvalifikācijas un prakses iegūšanai;
 - veicināt darba devēju aktīvu līdzdalību izglītības kvalitātes pilnveidošanā – prakšu vietu veidošanā, izglītības programmu izstrādē un pilnveidošanā, kā arī aktīvās darba tirgus politikas pasākumu izstrādē un īstenošanā;
 - veidot starpdisciplināras izglītības/studiju programmas, pastiprinot uzsvaru uz uzņēmējspēju attīšanu; palielināt eksakto un dabas zinātņu priekšmetu lomu pamat- un vidējā izglītībā;
 - attīstīt 1. līmeņa profesionālo augstāko izglītību (koledžas);
 - pārskatīt darba tiesisko attiecību regulāciju, paplašinot elastības iespējas starp darba devēju un darba nēmēju;
 - veicināt apmācību atbilstību darba tirgus prasībām, pilnveidojot (mainot) pašreizējo darbaspēka apmācību plānošanas sistēmu, pārskatot līdzšinējo īstermiņa darba tirgus prognozēšanas metodoloģiju un apmācību virzienu noteikšanas kārtību, lai tiktu ņemtas vērā darba tirgus vidēja termiņa prognozes, kā arī tautsaimniecības attīstības vidēja termiņa un ilgtermiņa mērķi;
- **uzņēmējdarbības vides uzlabošanā un konkurences nodrošināšanā:**
 - veidot izcilu uzņēmējdarbības vidi. Nekustamā īpašuma reģistrēšanā nodrošināt elektroniskas nekustamā īpašuma reģistrēšanas ieviešanu Latvijā. Nodokļu un grāmatvedības jomā izstrādāt jaunu *Gada pārskata likumu*. Tieslietu jomā turpināt darbu pie tiesvedības procedūru uzlabojumiem un efektivizācijas, ieviešot elektronisko dokumentu aprites sistēmu tiesu iestādēs un ieviešot tiesnešu specializācijas principu. Uzņēmējdarbības uzsākšanā ieviest iespēju pieteikt jaundibināmo mikrouzņēmumu darbiniekus reģistrācijai Uzņēmumu reģistrā;
 - izstrādāt kārtību, kādā tiek piemērots uzņēmumu ienākuma nodokļa atvieglojums uzņēmumu ieguldījumiem pētniecībā un attīstībā, nosakot vadlīnijas pētniecības un attīstības darbību identificēšanai, prasības pētniecības un attīstības projektu dokumentācijai, izmaksu uzskaitei, nosacījumus uzņēmumu ienākuma nodokļa atvieglojuma piemērošanai, kā arī institucionālo ietvaru uzņēmumu pētniecības un attīstības projektu izvērtēšanai;
 - izstrādāt industriālo zonu veidošanas mehānismu, lai nodrošinātu koordinētu un uz rezultātiem orientētu industriālo zonu attīstību reģionos, kas palīdzētu attīstīt uzņēmējdarbību un piesaistīt jaunas gan vietējās, gan ārvalstu investīcijas;
 - restrukturizēt nodokļu sistēmu, veidojot to sociāli taisnīgāku un uzņēmējdarbībai draudzīgāku. Ir jāapanāk, lai nodokļu slogs uz uzņēmējdarbību un nodarbinātību tiktu samazināts;
 - samazināt ēnu ekonomiku, atbalstot godīgos uzņēmējus un radot labvēlīgus apstākļus pārējai uz legālo ekonomiku, turpināt VID pārveidošanu par institūciju, kas palīdz uzņēmējiem;
 - pārvērtēt publiskas personas līdzdalību kapitālsabiedrībās un īstenot publiskas personas kapitāla daļu pārvaldības un komercdarbības reformu;
 - veicināt e-pārvaldes un e-pakalpojumu attīstību. Jāsamazina informācijas sistēmu un e-pakalpojumu projektu ieviešanas riski, stiprinot pasūtītāju administratīvo kapacitāti un kompetenci, projektu īstenošanas uzraudzību. Jāpaplašina e-paraksta funkcionalitāte, jānodrošina e-pakalpojumu pieejamība un jāveicina e-iepirkumu izmantošana;
 - nodrošināt vienas pieturas aģentūras principa ieviešanu valsts un pašvaldību pakalpojumu pieejamībā. Ieviest vienas pieturas aģentūras principu nekustamā īpašuma datu reģistrācijai, nodrošinot Nekustamā īpašuma valsts kadastra informācijas sistēmas un Valsts vienotās datorizētās zemesgrāmatas datu apmaiņu;
 - izstrādāt mūsdienīgu būvniecības procesa tiesisko regulējumu un jaunus būvnormatīvus, tai skaitā Eirokodeksa standartu adaptāciju būvniecību regulējošo normatīvo aktu sistēmā, radot priekšnoteikumus ilgtspējīgas un konkurētspējīgas būvniecības nozares attīstībai;
 - pilnveidot valsts reģistros un citās informācijas sistēmās iekļaujamo rādītāju un termiņu savstarpējo saskaņotību, nodrošināt maksimāli pilnīgu un operatīvu reģistros uzkrātās

- informācijas aktualizāciju, lai novērstu informācijas reģistros neatbilstību reālajai situācijai, kā arī atkārtotu informācijas pieprasīšanu no respondentiem;
- veicot lietu prioritāciju, vērsties pret smagākajiem Konkurences likuma pārkāpumiem – aizliegtas vienošanās un dominējošā stāvokļa ļauprātīgu izmantošanu. Attiecībā uz minētajiem pārkāpumiem, it sevišķi kartelu identificēšanu, būtiska ir tieši preventīva rīcība, veicot pārbaudes prioritārajos tirgos, un iecietības programmas īstenošana;
 - pilnveidot apvienošanās ziņojumu izskatīšanas regulējumu, lai nodrošinātu kvalitatīvāku publisko pakalpojumu. It sevišķi veicināt regulējuma harmonizēšanu ar kaimiņvalstīm, samazināt sniedzamās informācijas apjomu, sekmēt tirgus dalībnieku informētību un skaidrojošo vadlīniju izstrādi, nodrošinot ziņojumu ātrāku izvērtēšanu;
 - veikt pasākumus brīvas un godīgas konkurences veicināšanai nozaru normatīvā regulējuma ietvaros (t.sk. likumdošanas izstrādes procesā), mazinot riskus konkurencei no publisko personu darbības;
 - **finanšu pieejamības nodrošināšanā:**
 - nodrošināt finanšu resursu pieejamību visās uzņēmēdarbības attīstības stadijās, it sevišķi uzņēmēdarbības uzsākšanas stadijā;
 - turpināt aizdevumu garantiju izsniegšanu. Nepieciešams nodrošināt komersantam iespēju saņemt kreditresursus komercdarbības veikšanai situācijās, kad komersanta rīcībā esošais nodrošinājums nav pietiekošs kredītresursu piesaistei nepieciešamā apjomā;
 - veidot riska kapitāla instrumentu, kas stimulētu investīcijas uzņēmumu attīstībā un darbības paplašināšanā. Risika kapitāla fondu finansējumam nepieciešams piesaistīt privāto investoru līdzekļus;
 - **energoefektivitātes uzlabošanā:**
 - padarīt energoefektivitāti par starpnozaru politikas mērķi ne tikai industrijas un pakalpojumu, piemēram, enerģētikas, būvniecības, rūpniecības, iekšējā tirgus utml., politikas nozarēs, bet arī dabas resursu, t.sk. atjaunojamo energoresursu, lauksaimniecības ražošanas un pārstrādes politikas nozarēs (lauksaimniecības politika, meža politika, zivsaimniecības politika), vides politikas, reģionālās politikas, transporta un sakaru politikas nozarēs, kā arī to uzsvērt starptautiskās attiecībās, izglītībā un apmācībās;
 - veicināt un atbalstīt energoefektivitātes paaugstināšanu daudzdzīvokļu mājās, publiskajās ēkās, ražošanas ēkās, izveidojot ilgtspējīgu finansēšanas modeli (rotācijas fondu) ēku energoefektivitātes uzlabošanai;
 - pārskatīt esošās minimālās ēku energoefektivitātes prasības, nemot vērā veiktos aprēķinus par izmaksu ziņā optimālo minimālo energoefektivitātes līmeni ēkās, kas rada viszemākās izmaksas aplēstajā kalpošanas laikā;
 - pilnveidot kritērijus un noteikt mērķus gandrīz nulles enerģijas patēriņa ēku būvniecībai;
 - veicināt sabiedrības informētību par dažādām metodēm un praksi ēku energoefektivitātes uzlabošanai, veicināt ēku energoefektivitātes labas prakses piemērošanu publiskā sektora ēkās;
 - stiprināt atbalstu jaunu energoefektīvu tehnoloģiju pētniecībai, izstrādei un ieviešanai, radot iespējas dinamiskai energoefektivitātes risinājumu attīstībai, kā arī inovācijām un darbavietu izveidei;
 - identificēt Latvijai piemērotāko enerģijas taupības shēmu, kas *Energoefektivitātes direktīvas 2012/27/EU* ietvaros uzliek par pienākumu enerģijas tirgotājiem ietaupīt enerģiju galapatēriņa sektoros;
 - **efektīvas, drošas un ilgtspējīgas enerģijas piegādes nodrošināšanā:**
 - turpināt Latvijas un Ziemeļvalstu elektroenerģētikas tirgus integrāciju un veicināt tirgus likviditātes paaugstināšanos un objektīvu un caurskatāmu elektroenerģijas cenu veidošanos, kā arī tirgus darbību regulējošā normatīvā ietvara attīstību;
 - pabeigt risku izvērtēšanu iespējamiem Latvijas dabasgāzes tirgus liberalizācijas scenārijiem;
 - sekmēt *Baltijas enerģijas tirgus starpsavienojumu plāna* paredzēto enerģijas infrastruktūras attīstības projektu un enerģijas tirgu integrācijas pasākumu īstenošanu, kā arī panākt Latvijai svarīgo infrastruktūras projektu ieklaušanu Kopējas nozīmes projektu sarakstā;
 - izstrādāt priekšlikumus elektroenerģijas kopējās cenas pieauguma risku samazināšanai, izvērtējot esošo atbalstu;
 - izveidot ekonomiski pamatotu un elastīgu politiku atjaunojamo energoresursu izmantošanas veicināšanai enerģijas ražošanā.

Konsekventi īstenota struktūrpolicyka sekmēs Latvijas ekonomikas izaugsmi, kas būs pamats iedzīvotāju dzīves līmeņa paaugstināšanai. Latvijas sekmīgu attīstību un ekonomisko izaugsmi noteiks ne tikai valsts institūciju darbs, bet arī ikviens cilvēka personīgā iniciatīva jebkurā Latvijas vietā sabiedrības savstarpējās sapratnes un dialoga apstākļos.